

Komisja
Europejska

Tablica wyników mobilności studentów

Uwarunkowania studiowania za granicą

Raport Eurydice

Edukacja
i szkolenia

Tablica wyników mobilności studentów

Uwarunkowania
studiowania za granicą

Raport Eurydice

Niniejsze opracowanie zostało po raz pierwszy opublikowane w języku angielskim w 2016 roku (tytuł oryginału ***Mobility Scoreboard: Higher Education Background Report***) przez:

EACEA, Eurydice
Avenue du Bourget 1 (BOU2 – Unit A7)
B-1049 Brussels

Niniejszą publikację należy cytować w następujący sposób:

Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2016. *Mobility Scoreboard: Higher Education Background Report*. (Tablica wyników mobilności studentów. Uwarunkowania studiowania za granicą) Raport Eurydice. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

ISBN 978-92-9492-522-0

doi: 10.2797/099284

EC-06-16-052-PL-N

Części niniejszej publikacji mogą być powielane jedynie do celów niekomercyjnych, pod warunkiem, że fragment tekstu jest poprzedzony odniesieniem do „sieci Eurydice,” po którym widnieje data publikacji dokumentu.

© Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Aleje Jerozolimskie 142A
02-305 Warszawa

Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji

Warszawa 2017

ISBN 978-83-65591-22-7 (pdf)

Tłumaczenie publikacji sfinansowano ze środków Komisji Europejskiej.

SPIS TREŚCI

Spis treści	3
Spis rysunków	4
Wstęp	5
Rozdział 1: Informacja i poradnictwo	7
1.1. Wstęp	7
1.2. Analiza kontekstu	7
1.3. Wskaźnik tablicy wyników	14
1.4. Wnioski	16
Rozdział 2: Przygotowanie językowe	17
2.1. Wstęp	17
2.2. Analiza kontekstu	17
2.3. Wskaźnik tablicy wyników	22
2.4. Wnioski	24
Rozdział 3: Transfer świadczeń pieniężnych dla studentów	25
3.1. Wstęp	25
3.2. Analiza kontekstu	25
3.3. Wskaźnik tablicy wyników	31
3.4. Wnioski	34
Rozdział 4: Wsparcie mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych	35
4.1. Wstęp	35
4.2. Analiza kontekstu	35
4.3. Wskaźnik tablicy wyników	38
4.4. Wnioski	40
Rozdział 5: Uznawanie efektów uczenia się i kwalifikacji	41
5.1. Wstęp	41
5.2. Uznawanie efektów uczenia się	41
5.3. Uznawanie kwalifikacji	47
5.4. Wnioski	52
Wnioski końcowe	53
Glosariusz	55
Bibliografia	59
Załączniki	61
Załącznik I: Poziom mobilności - studenci wyjeżdżający	61
Załącznik II: Główne kraje pochodzenia i przeznaczenia	67
Podziękowania	105

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1.1:	Istnienie strategii opracowanych na szczeblu centralnym i inicjatyw zakrojonych na szeroką skalę, które obejmują informację i poradnictwo dla wyjeżdżających studentów, 2015/16	8
Rysunek 1.2:	Istnienie organizacji, którym przekazano obowiązki świadczenia usług informacyjnych i poradnictwa dla studentów wyjeżdżających, 2015/16	10
Rysunek 1.3:	Istnienie scentralizowanych portali internetowych świadczących usługi informacyjne i poradnictwa dla studentów wyjeżdżających, 2015/16	11
Rysunek 1.4:	Instytucje świadczące spersonalizowane usługi studentom wyjeżdżającym, 2015/16	12
Rysunek 1.5:	Istnienie scentralizowanego systemu monitorowania i ewaluacji spersonalizowanych usług, 2015/16	13
Rysunek 1.6:	Zaangażowanie promotorów mobilności w inicjatywy zakrojone na szeroką skalę wspierane ze źródeł publicznych, 2015/16	14
Rysunek 1.7:	Wskaźnik tablicy wyników nr 1: Informacja i poradnictwo dotyczące mobilności edukacyjnej, 2015/16	15
Rysunek 2.1:	Łączny czas trwania obowiązkowego nauczania języków obcych w ramach kształcenia ogólnego (ISCED 0 do 3), 2015/16	19
Rysunek 2.2:	Czas trwania nauki przynajmniej dwóch obowiązkowych języków obcych w szkołach ogólnokształcących (ISCED 0 do 3), 2015/16	20
Rysunek 2.3:	Różnice pomiędzy obowiązkowym nauczaniem języków obcych uczniów szkół ogólnokształcących i zawodowych, 2015/16	21
Rysunek 2.4:	Wskaźnik tablicy wyników nr 2: Przygotowanie do mobilności edukacyjnej - umiejętności językowe, 2015/16	23
Rysunek 3.1:	Odsetek studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia otrzymujących stypendia ze środków publicznych, 2015/16	26
Rysunek 3.2:	Możliwości transferu stypendiów ze środków publicznych udzielonych studentom studiów pierwszego i drugiego stopnia, 2015/16	27
Rysunek 3.3:	Odsetek studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia zaciągających kredyty dotowane ze środków publicznych, 2015/16	29
Rysunek 3.4:	Możliwości transferu kredytów dotowanych ze środków publicznych, studenci studiów pierwszego i drugiego stopnia, 2015/16	30
Rysunek 3.5:	Wskaźnik tablicy wyników nr 3: Możliwości transferu krajowych stypendiów i kredytów dotowanych ze środków publicznych, 2015/16	32
Rysunek 4.1:	Monitorowanie uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, 2015/16	36
Rysunek 4.2:	Wsparcie finansowe w formie stypendiów ze środków publicznych udzielane studentom ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie na cele związane z mobilnością, 2015/16	38
Rysunek 4.3:	Wskaźnik tablicy wyników nr 4: Wspieranie mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, 2015/16	39
Rysunek 5.1:	Odsetek instytucji szkolnictwa wyższego stosujących punkty ECTS, 2015/16	42
Rysunek 5.2:	Podstawa oceny realizacji systemu ECTS w szkolnictwie wyższym prowadzonej w ramach zapewniania jakości, 2015/16	43
Rysunek 5.3:	Monitorowanie przez agencje zapewniania jakości kluczowych aspektów systemu ECTS w związku z mobilnością studentów, 2015/16	44
Rysunek 5.4:	Wskaźnik tablicy wyników nr 5: Uznawanie efektów uczenia się w szkolnictwie wyższym za pomocą systemu ECTS, 2015/16	46
Rysunek 5.5:	Procedury uznawania dyplomów szkolnictwa wyższego wydanych w innych krajach EOSW, 2015/16	48
Rysunek 5.6:	Uzgodnione działania skierowane na automatyczne uznawanie kwalifikacji w szkolnictwie wyższym, 2015/16	49
Rysunek 5.7:	Wskaźnik tablicy wyników nr 6: Uznawanie kwalifikacji nabytych podczas mobilności, 2015/16	51
Rysunek A.1:	Poziom mobilności studentów wyjeżdżających w celu realizacji pełnego programu studiów - absolwenci studiów zagranicznych jako odsetek absolwentów studiów w danym kraju pochodzenia, wg kraju pochodzenia, 2012/13	62
Rysunek A.2:	Poziom mobilności studentów wyjeżdżających w celu realizacji pełnego programu studiów - absolwenci studiów zagranicznych jako odsetek absolwentów studiów w danym kraju pochodzenia, wg poziomu ISCED i kraju pochodzenia, 2012/13	63
Rysunek A.3:	Odsetek studentów przyjętych na studia za granicą (mobilność w celu realizacji pełnego programu studiów), wg kraju pochodzenia, 2012/13	64
Rysunek A.4:	Odsetek studentów przyjętych na studia za granicą (mobilność w celu realizacji pełnego programu studiów), wg poziomu ISCED i kraju pochodzenia, 2012/13	64
Rysunek A.5:	Studenci uczestniczący w programie Erasmus jako odsetek łącznej liczby studentów, wg kraju instytucji macierzystej, 2013/14	66
Rysunek A.6:	Główne kraje przeznaczenia wybierane przez absolwentów studiów zagranicznych i studentów uczestniczących w wymianach edukacyjnych i praktykach w ramach programu Erasmus	67

WSTĘP

Mobilność transnarodowa w celu realizacji kształcenia lub szkolenia jest często jednym z najważniejszych doświadczeń w życiu młodego człowieka. Jest ona pomocna w rozwoju zawodowym i akademickim, w budowaniu relacji społecznych oraz w rozwijaniu umiejętności międzykulturowych i językowych, co ma często pozytywny wpływ na możliwości zatrudnienia (Komisja Europejska, 2014). Mobilność studentów wywiera również wpływ na systemy edukacji i poszczególne instytucje oświatowe, ponieważ wymaga od nich przyjęcia szerszej perspektywy międzynarodowej, poszerzenia zasięgu i podniesienia jakości działań.

Doceniając wartość dodaną mobilności edukacyjnej należy zauważyć, że na drodze prowadzącej do swobodnego przepływu studentów, badaczy i stażystów nadal można spotkać wiele przeszkód, w tym trudności związane z transferem świadczeń pieniężnych dla studentów, uznawaniem kwalifikacji i punktów zaliczeniowych, dostępem do i przydatnością informacji i poradnictwa oraz ze znajomością języków obcych. Przeszkody te wymagają reform systemowych mogących zwiększyć dostępność mobilności.

Komisja Europejska uwzględniła te zagadnienia w komunikacie zatytułowanym „Mobilna młodzież” (Komisja Europejska, 2010). Komisja wezwała do podjęcia działań i, między innymi inicjatywami, zaproponowała utworzenie ram metodologicznych, zwanych tablicą wyników mobilności, mających na celu monitorowanie postępów w tej dziedzinie.

W ślad za tym komunikatem, Rada Unii Europejskiej przyjęła Zalecenie ⁽¹⁾ dla państw członkowskich i Komisji Europejskiej mające na celu promowanie mobilności edukacyjnej i usuwanie przeszkód dla niej, oraz wspieranie prac realizowanych przez Komisję Europejską mających na celu utworzenie takich ram metodologicznych. Ponadto, w listopadzie 2011 r., państwa członkowskie uzgodniły, że do 2020 r. 20% absolwentów szkół wyższych i 6% uczniów w sektorze kształcenia i szkolenia zawodowego powinno zrealizować okres kształcenia lub szkolenia za granicą ⁽²⁾.

Sieci Eurydice zlecono opracowanie opcji dla tablicy wyników mobilności w szkolnictwie wyższym, natomiast Cedefop miał za zadanie przeprowadzić podobne działanie w odniesieniu do sektora kształcenia i szkolenia zawodowego. Badanie przygotowawcze dotyczące Tablicy wyników mobilności studentów opublikowano w 2013 r. (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2013). W wyniku konsultacji z ekspertami z państw członkowskich i Komisji Europejskiej, w badaniu określono pięć obszarów tematycznych, w których należy przeprowadzić monitoring. Te obszary to informacja i poradnictwo, przygotowanie językowe, transfer świadczeń pieniężnych dla studentów, wsparcie dla studentów ze środowisk defaworyzowanych oraz uznawanie efektów uczenia się. Obszary te pozwalają na przeprowadzenie wielopoziomowej analizy Zalecenia oraz opracowanie wskaźników złożonych.

Niniejszy raport stanowi kontynuację studium przygotowawczego (studium wykonalności) i pierwszą publikację, która umożliwia monitorowanie postępów w tym obszarze.

Niektóre z obszarów objętych Zaleceniem Rady nie zostały uwzględnione w niniejszym raporcie lub uległy włączeniu do obszarów wyżej wymienionych. Motywacja osób uczących się, kwestie administracyjne i instytucjonalne oraz partnerstwa nie zostały uwzględnione w tablicy wyników z powodu braku dostępności spójnych i porównywalnych danych. Z drugiej strony, zaangażowanie promotorów mobilności zostało uwzględnione we wskaźniku dotyczącym informacji i poradnictwa, a niektóre aspekty finansowania mobilności zostały opisane w punkcie poświęconym przenoszeniu świadczeń pieniężnych. Takie podejście umożliwia gromadzenia spójnych i wiarygodnych danych dotyczących wskaźników analizowanych w niniejszym raporcie.

Ponadto, w oparciu o doświadczenie zdobyte podczas opracowywania studium wykonalności w 2013 r. i z powodu uwzględnienia ewolucji polityki, zakres niektórych wskaźników został zwiększony w celu lepszego odzwierciedlenia poszczególnych wymiarów Zalecenia. W szczególności, punkt dotyczący kompetencji w zakresie języków obcych obejmuje kształcenie do końca szkoły średniej drugiego

---

(1) Zalecenie Rady z dnia 28 czerwca 2011 r. „Mobilna młodzież” – promowanie mobilności edukacyjnej młodych ludzi Dz.U. C 199, 07.07.2011.

(2) Konkluzje Rady na temat poziomu odniesienia w dziedzinie mobilności edukacyjnej, Dz.U. C 372, 20.12.2011, s. 31.

stopnia oraz kształcenie i szkolenie zawodowe. Natomiast uznawanie efektów uczenia się, poza przenoszeniem punktów, obejmuje automatyczne uznawanie kwalifikacji. Zmiany w drugim obszarze wynikają z rekomendacji przedstawionych przez EHEA *Pathfinder Group on Automatic Recognition* (2014). Z drugiej strony, zakres wskaźnika dotyczącego informacji i poradnictwa został zawężony do studentów wyjeżdżających.

Informacje zawarte w niniejszym raporcie odnoszą się przede wszystkim do wyjeżdżających studentów szkół wyższych, co stanowi odzwierciedlenie podstawowego obszaru zainteresowań sieci Eurydice, jak również treści Zalecenia Rady. Co się tyczy wskaźnika dotyczącego przygotowania językowego, na potrzeby raportu przeprowadzono analizę kształcenia językowego od poziomu przedszkola do końca szkoły średniej drugiego stopnia, z uwzględnieniem ścieżek kształcenia zawodowego, które umożliwiają bezpośredni dostęp do szkolnictwa wyższego.

Rokiem referencyjnym jest rok akademicki 2015/16, a zasięg geograficzny obejmuje 28 państw członkowskich UE, Bośnię i Hercegowinę, Islandię, Liechtenstein, Czarnogórę, Norwegię, Serbię i Turcję.

Struktura raportu

Raport został podzielony na pięć rozdziałów poświęconych poszczególnym wskaźnikom tablicy mobilności studentów oraz zawiera dwa załączniki przedstawiające dane statystyczne. Każdy rozdział poświęcony jest jednemu z następujących obszarów: informacja i poradnictwo, przygotowanie językowe, transfer świadczeń pieniężnych dla studentów, wsparcie dla studentów ze środowisk defaworyzowanych oraz uznawanie efektów uczenia się, który obejmuje zarówno przenoszenie punktów zaliczeniowych, jak i automatyczne uznawanie kwalifikacji.

Każdy obszar tematyczny jest analizowany na dwa sposoby. Po pierwsze, każdy rozdział zawiera analizę poszczególnych kwestii, które określają dany obszar, co pozwala czytelnikowi zrozumieć różnice pomiędzy systemami edukacji w zakresie pojedynczych elementów. Ponadto każdy aspekt jest przedstawiony w formie graficznej za pomocą map prezentujących sytuację na poziomie europejskim i obrazujących rozkład geograficzny.

Po drugie, na końcu każdego rozdziału, poszczególne aspekty zostały połączone w złożony wskaźnik tablicy wyników łączący różne zmienne przedstawione na mapach w formie wstępnie zdefiniowanych kategorii. Każdej kategorii przyporządkowano kolor od ciemnozielonego, który oznacza, że wszystkie kryteria zostały całkowicie spełnione, do czerwonego, który oznacza, że żaden z elementów poddawanych analizie nie istnieje. W przypadku pięciu z sześciu analizowanych wskaźników zastosowano trzy dodatkowe kategorie pośrednie: kolor jasnozielony, który oznacza, że większość aspektów występuje w systemie; żółty, który oznacza, że tylko niektóre aspekty zostały wdrożone; oraz pomarańczowy, który oznacza, że systemy spełniają jedynie ograniczoną liczbę analizowanych kryteriów. Wskaźnik dotyczący wsparcia dla studentów ze środowisk defaworyzowanych nie obejmuje kategorii oznaczonej kolorem pomarańczowym. Na końcu każdego rozdziału przedstawiono pełny opis każdego wskaźnika i kategorii, jakie obejmuje. Wszystkie wskaźniki zostały przedstawione za pomocą map. Taki format umożliwi jasne przedstawienie wyników dla poszczególnych krajów oraz porównanie pomiędzy nimi na poziomie europejskim. W niektórych przypadkach takie podejście umożliwia przedstawienie szerszych trendów obserwowanych ponad granicami krajów.

Raport zawiera również dwa załączniki przedstawiające dane statystyczne i przegląd bieżących trendów w odniesieniu do mobilności mającej na celu realizację pełnego programu studiów i mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych na podstawie dostępnych danych. Wskaźniki dotyczące mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów zostały opracowane przez Wspólne Centrum Badawcze (JRC), na podstawie danych Eurostatu (Flisi, Denis da Costa i Soto-Calvo, 2015). Rokiem referencyjnym jest rok akademicki 2012/13. Co się tyczy mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, dane statystyczne Eurostatu w tym zakresie nie są jeszcze dostępne. Z tego powodu dane liczbowe przedstawione w raporcie dotyczą studentów uczestniczących w programie Erasmus+. Rokiem referencyjnym jest rok akademicki 2013/14.

ROZDZIAŁ 1: INFORMACJA I PORADNICTWO

1.1. Wstęp

W przypadku poszczególnych osób uczących się, zaangażowanie się w mobilność transnarodową obejmuje proces podejmowania decyzji uwzględniający takie pytania, jak gdzie chcę wyjechać, jakie kompetencje są wymagane, czego się nauczę, w jaki sposób doświadczenie i efekty uczenia się zostaną wzięte pod uwagę w kontekście krajowym lub europejskim. Ponadto uczestnicy potrzebują informacji na temat bardzo praktycznych kwestii, jak na przykład w jaki sposób znaleźć zakwaterowanie, jakie usługi są dostępne w instytucji przyjmującej oraz kroki administracyjne, jakie należy podjąć. Ze względu na różnorodność systemów i środowisk w całej Europie, jak również procedur i możliwości zapewnionych na szczeblu krajowym i instytucjonalnym, dostępność, przejrzystość i jakość informacji i poradnictwa mają kluczowe znaczenie (King, Findlay i Ahrens, 2010).

Dlatego nie należy się dziwić, że informacja i poradnictwo dotyczące mobilności edukacyjnej stanowią jeden z filarów Zalecenia Rady ⁽³⁾. Zachęca się państwa członkowskie do wprowadzania usprawnień w tym obszarze poprzez zwiększenie dostępności informacji, dostosowanie ich do potrzeb konkretnych grup osób uczących się i jednostek, maksymalne zwiększenie zaangażowania istniejących sieci oraz zbadanie możliwości stosowania „nowych, kreatywnych i interaktywnych sposobów rozpowszechniania informacji, komunikowania się i wymiany z młodzieżą i wszystkimi innymi zainteresowanymi stronami” ⁽⁴⁾.

Ponadto w Zaleceniu Rady doceniono pozytywną rolę, jaką odgrywają promotorzy mobilności w rozpowszechnianiu informacji oraz wartość poradnictwa w formie koleżeńskiej wymiany wiedzy i doświadczeń. Zachęcano państwa członkowskie do korzystania z doświadczeń osób takich, jak „nauczyciele, szkoleniowcy, rodziny, osoby pracujące z młodzieżą oraz młodzi ludzie, którzy już korzystali z mobilności, w celu zainspirowania i zmotywowania młodzieży do podejmowania nauki za granicą” ⁽⁵⁾.

Uwzględniając przesłanie Zalecenia oraz konkretne ścieżki, jakie ono proponuje, wskaźnik tablicy mobilności nr 1 bada zakres, w jakim władze centralne podjęły kroki zmierzające do zapewnienia bardziej przystępnych, przejrzystych i dostosowanych do potrzeb informacji i porad dotyczących możliwości realizacji mobilności edukacyjnej.

1.2. Analiza kontekstu

Poniższa analiza koncentruje się na czterech aspektach Zalecenia: 1) podejście przyjęte przez władze centralne w odniesieniu do informacji i poradnictwa; 2) istnienie scentralizowanych portali internetowych, które koncentrują się na informacji i poradnictwie; 3) świadczenie spersonalizowanych usług oraz ich ewaluacja i monitoring; 4) zaangażowanie promotorów mobilności. Powyższe cztery elementy dotyczą wyłącznie studentów wyjeżdżających i pomagają przy ocenie wsparcia zapewnianego studentom, którzy rozważają podjęcie mobilności.

Podejścia władz centralnych w odniesieniu do informacji i poradnictwa dla studentów wyjeżdżających

W większości krajów informacja i poradnictwo dla studentów wyjeżdżających uwzględnione są w szerszych strategiach dotyczących internacjonalizacji instytucji szkolnictwa wyższego, ogólnych zagadnień związanych z mobilnością lub profili edukacyjnych osób uczących się. W niektórych systemach takim strategiom towarzyszą, lub w ich zastępstwie stosowane są, szczegółowe inicjatywy zakrojone na szeroką skalę. Trzecie podejście, stosowane przez wiele władz centralnych, polega na zleceniu organizacjom zewnętrznym realizacji zadań związanych z informacją i poradnictwem. Takie działanie może stanowić część strategii dotyczącej informacji i poradnictwa lub może ją zastępować. Poniższa analiza uwzględni wszystkie podejścia.

⁽³⁾ Zalecenie Rady z dnia 28 czerwca 2011 r. „Mobilna młodzież” – promowanie mobilności edukacyjnej młodych ludzi. Dz.U. C 199, 07.07.2011, C199/4.

⁽⁴⁾ Ibid.

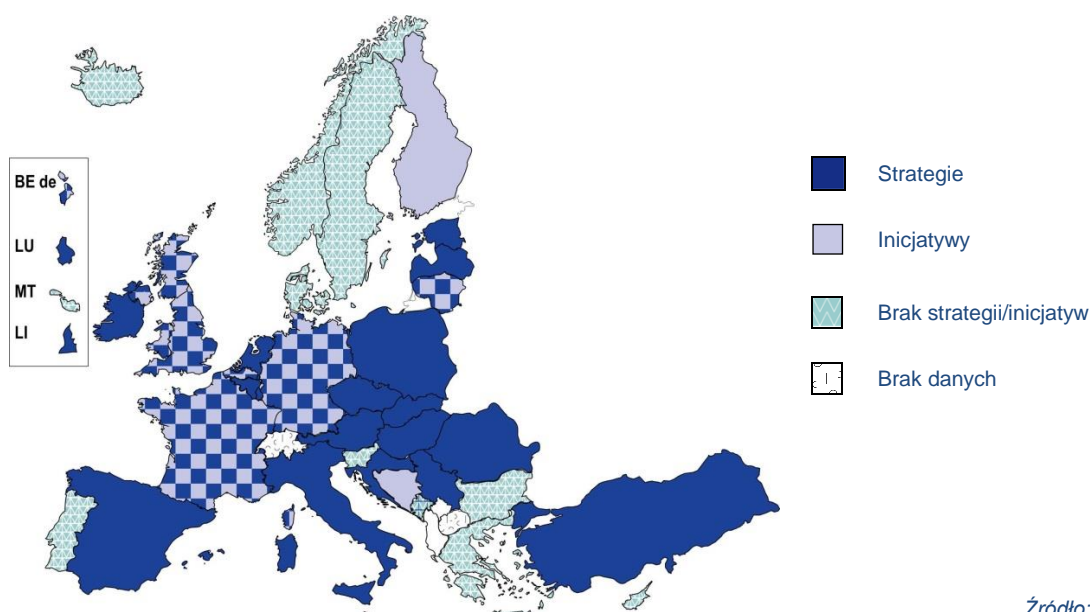
⁽⁵⁾ Ibid.

Strategie i inicjatywy

Rysunek 1.1 przedstawia przegląd systemów, w których przyjęto strategie informacji i poradnictwa lub realizowane są inicjatywy zakrojone na szeroką skalę. Strategia jest tu rozumiana jako plan lub podejście, opracowane przez rząd krajowy lub regionalny, z zamiarem dążenia do pomyślnego osiągnięcia celu ogólnego. Strategia nie musi określać konkretnych działań. Natomiast inicjatywy obejmują konkretne działania w ramach polityki, podejmowane przez rząd krajowy lub regionalny, w celu realizacji strategii lub zbadania dziedziny polityki.

Strategie opracowane przez władze centralne zapewniają ramy dla opracowywania działań związanych z informacją i poradnictwem. Zapewniają one również kierunek dla takich działań, zazwyczaj określają uczestników, cele i źródła finansowania, a w niektórych przypadkach także konkretne cele ilościowe. Natomiast informowanie i poradnictwo dla osób uczących się często stanowi pomniejszy aspekt takich szerokich struktur ramowych.

Rysunek 1.1: Istnienie strategii opracowanych na szczeblu centralnym i inicjatyw zakrojonych na szeroką skalę, które obejmują informację i poradnictwo dla studentów wyjeżdżających, 2015/16

Źródło: Eurydice.

W dziesięciu systemach edukacji (Belgia (Wspólnota flamandzka), Republika Czeska, Niemcy, Irlandia, Hiszpania, Chorwacja, Litwa, Węgry, Holandia i Polska), umiędzynarodowienie instytucji szkolnictwa wyższego jest siłą napędową dla coraz lepszej informacji i poradnictwa dla osób uczących się. Jednakże, pomimo tego, że konkretne działania są opracowywane dla studentów wyjeżdżających, w przypadku większości z tych strategii główny nacisk kładzie się na zwiększenie międzynarodowej atrakcyjności krajowego systemu szkolnictwa wyższego. Wyjątkami w tej grupie są Belgia (Wspólnota flamandzka) i Niemcy, gdzie strategia w dużej mierze koncentruje się na studentach wyjeżdżających. Z drugiej strony, Dania i Finlandia ostatnio zrezygnowały ze strategii internacjonalizacji szkolnictwa wyższego.

W Belgii (Wspólnota francuska i niemieckojęzyczna), Francji, Luksemburgu, Wielkiej Brytanii, Liechtensteinie i Turcji, informacja i poradnictwo są częścią większej strategii, która skupia się na mobilności. Natomiast w Belgii (Wspólnota niemieckojęzyczna), Francji, Liechtensteinie i Turcji, taka strategia ogranicza się do planu pracy Narodowych Agencji zarządzających programem Erasmus+, przez co informacja i poradnictwo skierowane bezpośrednio do osób uczących się mają ograniczony zakres. Wielka Brytania jest prawdopodobnie jedynym krajem, w którym strategia została opracowana specjalnie z myślą o studentach wyjeżdżających, co może być spowodowane bardzo małą liczbą studentów wyjeżdżających za granicę na studia ⁽⁶⁾. Strategia zawiera szereg szczegółowych celów,

⁽⁶⁾ Patrz Załącznik I i II.

takich jak propagowanie korzyści wynikających ze studiowania i pracy za granicą, usunięcie barier i działania skierowane na ułatwienie mobilności studentom. Ponadto w Szkocji opracowano odrębne podejście ukierunkowane na rozwój wysoko wykwalifikowanego i wielojęzycznego społeczeństwa oraz zapewniono dodatkowe finansowanie mobilności krótkoterminowych.

W Estonii, we Włoszech, na Łotwie, w Austrii, Rumunii, Słowacji i Serbii, mobilność jest uwzględniona w szerszej strategii rozwoju oświaty i/lub możliwości uczenia się przez całe życie. Patrząc z tej perspektywy, silniejszy nacisk kładzie się na rozwój umiejętności i kompetencji osób uczących się, jak również na rozwój usług oferowanych przez dostawców usług edukacyjnych dla indywidualnych słuchaczy.

Poza strategiami, w 10 systemach edukacji wprowadzono inicjatywy zakrojone na szeroką skalę, które koncentrują się na mobilności. Są one realizowane w formie kampanii i działań związanych z rozpowszechnianiem informacji (Belgia (Wspólnota niemieckojęzyczna i flamandzka), Niemcy, Litwa i Wielka Brytania) lub sieci wspierania informacji (Francja i Finlandia). Choć w Bośni i Hercegowinie strategia krajowa nie jest realizowana, to podjęta inicjatywa ma na celu wspieranie bardziej międzynarodowej perspektywy, zarówno z punktu widzenia osób uczących się, jak i instytucji, a w szczególności ukierunkowana jest na międzynarodową mobilność studentów. We Francji, od 2013 r. działa stały komitet ds. europejskiej i międzynarodowej mobilności młodzieży (*Comité permanent de la mobilité européenne et Internationale des Jeunes*), w którego skład wchodzi centralne i lokalne władze publiczne oraz pozostali interesariusze w obszarze mobilności międzynarodowej. Dzięki komitetowi znacznie zwiększyła się popularność i zakres świadczonych usług informacyjnych i poradnictwa, zarówno na szczeblu krajowym, jak i lokalnym.

Przekazanie organom zewnętrznym obowiązków związanych z informowaniem i poradnictwem

Kolejnym podejściem stosowanym przez wiele krajów jest przekazanie zewnętrznej, centralnej i niezależnej organizacji obowiązków związanych z informowaniem i poradnictwem w zakresie wyjazdów w ramach mobilności. Takie podejście może zastąpić dwa pierwsze podejścia lub stanowić uzupełnienie dla nich.

Należy zauważyć, że we wszystkich krajach działają Narodowe Agencje, którym powierzono obowiązki związane z zarządzaniem programami, takimi jak Erasmus+, lub innymi inicjatywami finansowanymi na szczeblu europejskim. Takie organizacje są wyłączone z niniejszej analizy w przypadkach, gdy skupiają się one głównie na zarządzaniu programami, dostarczają informacji, które są albo częściowe (ograniczają się do finansowania z Unii Europejskiej) lub głównie skierowane do organizacji, a nie osób prywatnych, lub w przypadkach, gdy nie świadczą usług poradnictwa. Podobnie z analizy wyłączono organizacje świadczące usługi informacyjne i poradnictwa wyłącznie dla studentów przyjeżdżających.

Jak pokazano na Rysunku 1.2, w 20 systemach edukacji wyznaczono organizacje odpowiedzialne za świadczenie usług informacyjnych i poradnictwa dla studentów wyjeżdżających.

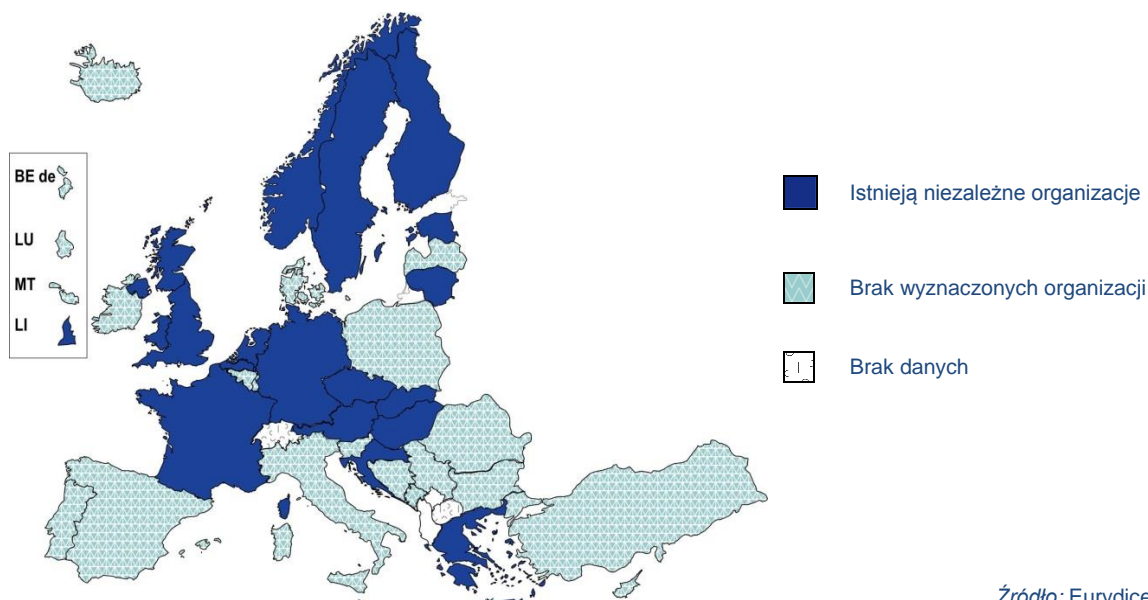
Takie organizacje mają zazwyczaj silniejszy mandat do wspierania internacjonalizacji szkolnictwa wyższego i rozwoju międzynarodowej współpracy na rzecz mobilności. Dostarczają one informacji na temat różnych rodzajów programów mobilności, zarówno w Europie, jak i poza nią, finansowanych ze źródeł publicznych lub prywatnych. Ponadto mogą one zapewnić wsparcie w zakresie uznawania kwalifikacji i osiągnięć, jak również informacje na temat środowisk i systemów edukacji w innych krajach. Trzy kraje (Grecja, Szwecja i Norwegia), w których nie jest realizowana strategia krajowa lub inicjatywa zakrojona na szeroką skalę, przekazały obowiązki związane z informowaniem i poradnictwem niezależnej, centralnej organizacji zewnętrznej. Państwowy Fundusz Stypendialny ⁽⁷⁾ działający w Grecji zarządza również stypendiami, które nie mają na celu realizacji mobilności, natomiast Szwedzka Rada ds. Szkolnictwa Wyższego ⁽⁸⁾ zarządza stypendiami dla wyjeżdżających

(7) Patrz: <http://www.iky.gr>

(8) Patrz: <https://www.uhr.se/start/>

uczniów i studentów na wszystkich szczeblach edukacji. Norwskie Centrum na rzecz współpracy międzynarodowej w dziedzinie edukacji ⁽⁹⁾ koncentruje się na szkolnictwie wyższym.

Rysunek 1.2: Istnienie organizacji, którym przekazano obowiązki świadczenia usług informacyjnych i poradnictwa dla studentów wyjeżdżających, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Portale internetowe

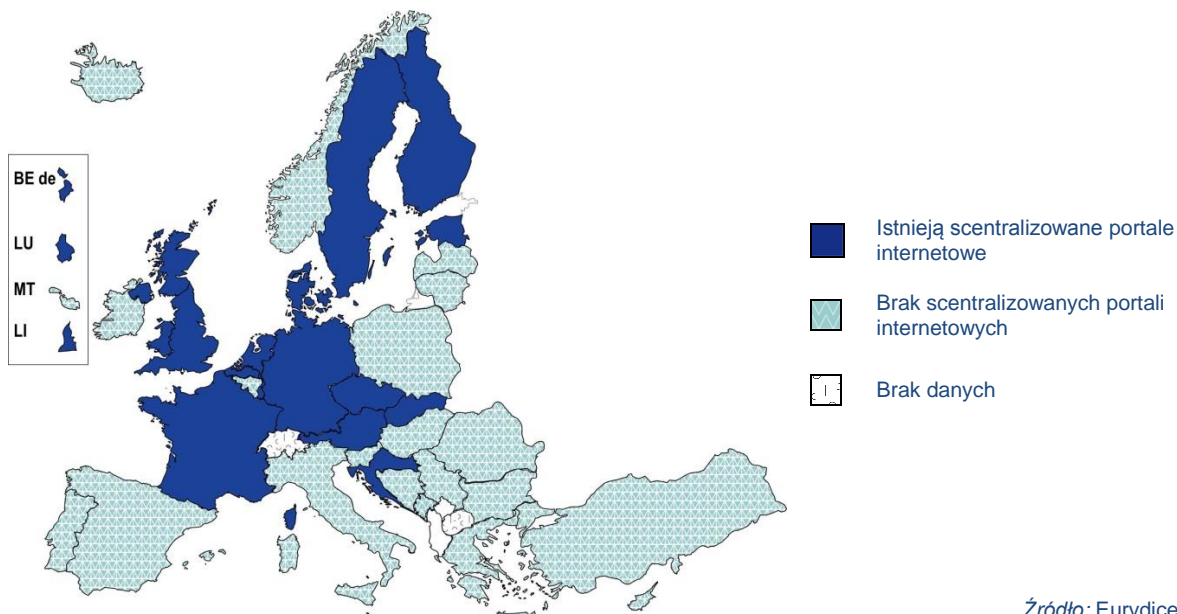
W Zaleceniu Rady wyraźnie jest mowa o stosowaniu Internetu jako kluczowego kanału przekazywania informacji i świadczenia usług poradnictwa dla osób uczących się. Jednak zamieszczanie informacji w Internecie niekoniecznie oznacza, że zwiększa się dostępność, przejrzystość i wszechstronność podanych informacji. Na przykład w niektórych krajach poddanych analizie, informacje są rozproszone na stronach poszczególnych instytucji szkolnictwa wyższego, które stosują różne podejścia, mają różne perspektywy i przedstawiają niepełne poglądy na temat możliwości realizacji mobilności edukacyjnej. W innych przypadkach, strony internetowe zarządzane są przez Narodowe Agencje programu Erasmus+, które raczej kierują informacje ograniczające się do inicjatyw Unii Europejskiej do organizacji, a nie do osób prywatnych. Wreszcie, w wielu przypadkach, przedstawione informacje mają bardzo ogólny charakter i ograniczają się do opisów systemów edukacji, kosztów utrzymania w innych krajach, czy wykazów instytucji szkolnictwa wyższego itd.

Z tego powodu, pomimo bogactwa i wartości takich informacji, cztery aspekty zostały uznane za kluczowe dla zapewnienia zgodności ze wskaźnikiem: 1) portal internetowy poświęcony jest głównie mobilności i przedstawia szczegółowe informacje dla studentów wyjeżdżających; 2) portal przedstawia konkretne informacje na temat różnych stypendiów (nie tylko tych w ramach programów europejskich), takie jak czas trwania, kryteria kwalifikowalności kandydatów, kraje, w których stypendia są dostępne, poziom studiów itd.; 3) przedstawia porady nt. sposobów ubiegania się o stypendium lub wymienia konkretne punkty, gdzie można zasięgnąć informacji; 4) charakteryzuje się uzasadnionym poziomem centralizacji informacji, dzięki czemu użytkownicy końcowi nie muszą przeglądać niezliczonej liczby stron internetowych różnych instytucji, aby zorientować się w ofercie dostępnej dla nich. Ponadto niektóre portale dostarczają informacji nt. kraju docelowego dostosowane specjalnie do potrzeb osób uczących się, takie jak zakwaterowanie dla studentów, uznawanie osiągnięć i kwalifikacji, kursy językowe itp. Pomimo tego, że takie informacje podnoszą jakość świadczonego poradnictwa i informacji przekazywanych przez Internet, to nie są one traktowane jako wymóg dla tego wskaźnika.

⁽⁹⁾ Patrz: <http://siu.no/>

W rezultacie, w 19 systemach edukacji zamieszczane są w Internecie informacje, które mieszczą się w wyżej wspomnianych kategoriach (patrz Rysunek 1.3).

Rysunek 1.3: Istnienie scentralizowanych portali internetowych świadczących usługi informacyjne i poradnictwa dla studentów wyjeżdżających, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Co ciekawe, w niektórych przypadkach, jak na przykład w Austrii⁽¹⁰⁾ i Chorwacji⁽¹¹⁾, informacje mogą być filtrowane według kilku kategorii, które odpowiadają zainteresowaniom użytkownika lub cech, takich jak: poziom studiów, kraj przeznaczenia, czas trwania stypendium itp. Informacje praktyczne na niemieckim portalu internetowym⁽¹²⁾ podzielone są na pięć części, które dotyczą wszystkich aspektów mobilności: planowanie, przygotowanie, finansowanie, poszukiwanie zakwaterowania i życie w kraju docelowym. Portal internetowy *Go International*⁽¹³⁾, opracowany w Wielkiej Brytanii, zawiera wskazówki dotyczące wszystkich rodzajów finansowania studiów i pracy za granicą, jak również informacje na temat najnowszych polityk, badań, statystyk i studiów przypadków.

Świadczenie, monitoring i ewaluacja spersonalizowanych usług

Poradnictwo często przekłada się na praktyczne wsparcie udzielane jednostkom w spersonalizowany sposób, z uwzględnieniem sytuacji osobistej, w tym celów, warunków społeczno-ekonomicznych, niepełnosprawności itd. Spersonalizowane usługi mogą być świadczone w formie doradztwa realizowanego zarówno bezpośrednio, jak i online, i obejmują pomoc przy procedurach administracyjnych, łącznie z aspektami finansowymi, a także poradnictwo dostosowane do indywidualnych potrzeb studentów niepełnosprawnych.

Takie usługi są świadczone w ramach wszystkich systemów edukacji, z wyjątkiem tych w Bośni i Hercegowinie oraz Turcji, najczęściej w ramach biur współpracy międzynarodowej instytucji szkolnictwa wyższego. W 13 systemach edukacji (Niemcy, Chorwacja, Litwa, Łotwa, Luksemburg, Malta, Austria, Finlandia oraz cztery systemy w Wielkiej Brytanii i Liechtenstein), centrum, agencja lub inna organizacja dotowana ze źródeł publicznych jest odpowiedzialna za zapewnianie pomocy poszczególnym osobom uczącym się.

⁽¹⁰⁾ Patrz: <http://www.grants.at/>

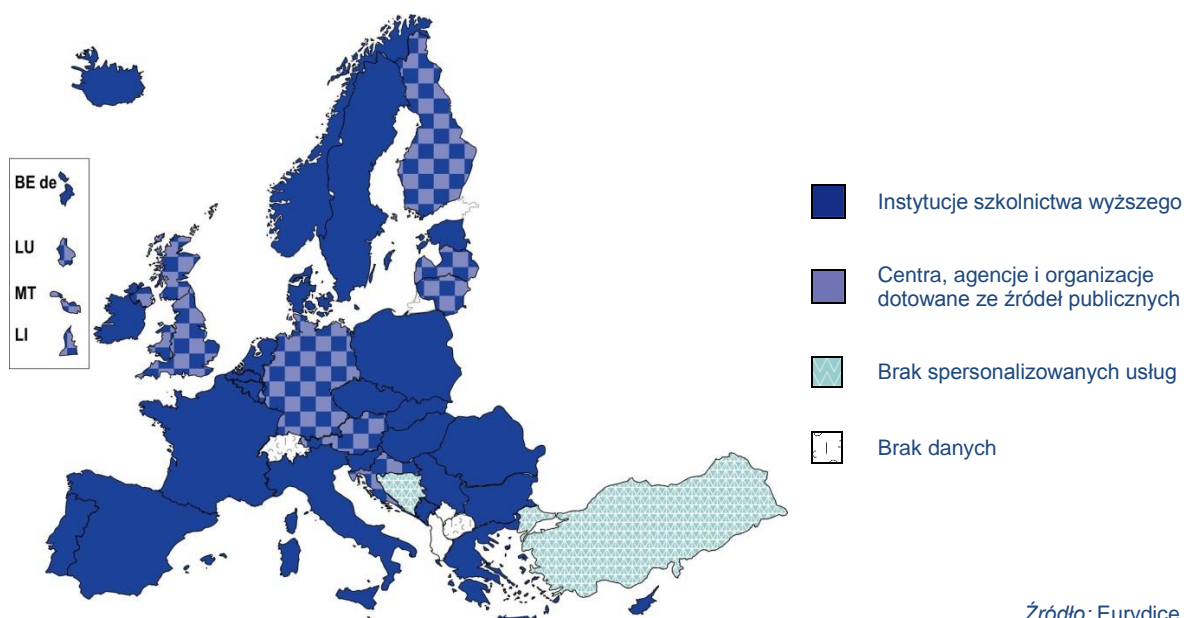
⁽¹¹⁾ Patrz: <http://www.stipendije.info/>

⁽¹²⁾ Patrz: <http://www.studieren-weltweit.de>

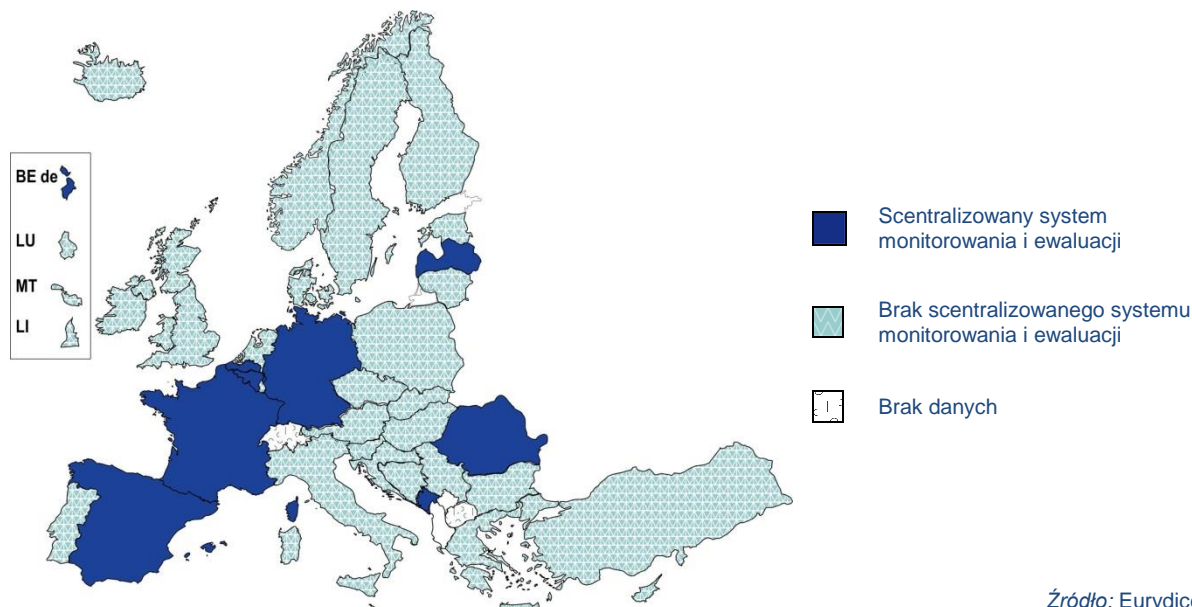
⁽¹³⁾ Patrz: <http://go.international.ac.uk/>

Takie podejście, polegające na przekazaniu instytucjom szkolnictwa wyższego obowiązku świadczenia spersonalizowanych usług, gwarantuje bliskość usług oraz umieszczenie w szerszym kontekście kontaktów pomiędzy użytkownikiem a dostawcą usług. Jednakże rozdrobnienie usług może prowadzić do nierównych szans i zróżnicowanych standardów jakości dla użytkownika, ponieważ instytucje posiadające więcej środków zapewniają lepszą jakość usług.

Rysunek 1.4: Instytucje świadczące spersonalizowane usługi studentom wyjeżdżającym, 2015/16

Takiego potencjalnego ryzyka można uniknąć dzięki scentralizowanemu, regularnemu monitorowaniu i ewaluacji usług świadczonych na rzecz osób uczących się. Rysunek 1.5 pokazuje, że tylko w kilku krajach (Belgia, Niemcy, Hiszpania, Francja, Łotwa, Rumunia i Czarnogóra) wprowadzono system ewaluacji, w ramach którego szczegółowej analizie poddawana jest jakość spersonalizowanych usług. Z wyjątkiem Niemiec i Łotwy, to narodowa agencja ds. jakości w szkolnictwie wyższym realizuje to zadanie, z wykorzystaniem szczegółowych wskaźników mających na celu ewaluację jakości usług. W Niemczech wszyscy stypendyści, którzy przebywają za granicą dłużej niż trzy miesiące oceniają usługi Niemieckiej Centrali Wymiany Akademickiej (DAAD) za pomocą narzędzia internetowego służącego do udzielania informacji i porad.

Rysunek 1.5: Istnienie scentralizowanego systemu monitorowania i ewaluacji spersonalizowanych usług, 2015/16

Zaangażowanie promotorów mobilności

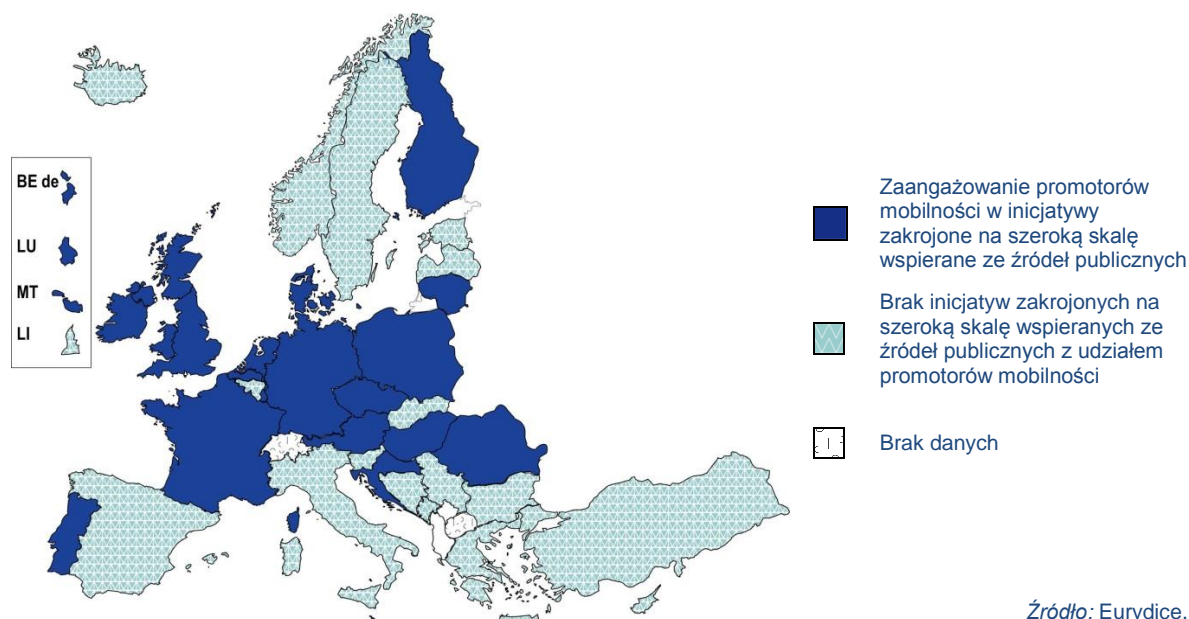
Rola promotorów mobilności - tutaj są to osoby, które miały doświadczenie w zakresie uczenia się za granicą lub które były w ten proces pośrednio zaangażowane (nauczyciele, rodziny itd.) - jest kluczowa dla rozwoju kultury mobilności. Zaangażowanie studentów i osób związanych z konkretnymi przypadkami mobilności mogą motywować ich kolegów do zdobywania takich doświadczeń i zapewnić im wartościowe informacje i porady. W wielu krajach zaangażowanie promotorów mobilności w działania związane z rozpowszechnianiem informacji pozostawiono w gestii instytucji szkolnictwa wyższego.

Natomiast w niektórych krajach promotorzy mobilności są zaangażowani również w inicjatywy zakrojone na szeroką skalę, które są wspierane ze źródeł publicznych (patrz Rysunek 1.6). W większości przypadków takie działania mają miejsce podczas krajowych targów lub dni informacyjnych poświęconych mobilności, lub przybierają formę relacji wideo, blogów i artykułów publikowanych na scentralizowanych stronach internetowych.

W Danii, na stronie portalu poświęconego mobilnościom wyjazdowym ⁽¹⁴⁾, zamieszczonych jest wiele filmów przedstawiających zarówno studentów, jak i sławne osoby, które dzielą się doświadczeniami i udzielają praktycznych porad. W Irlandii, co roku, od września do grudnia uczniowie, którzy brali udział w mobilności transnarodowej odwiedzają swoje szkoły średnie, gdzie opowiadają o własnych doświadczeniach i podnoszą świadomość w zakresie programów mobilności. Inicjatywa ta jest wspierana przez partnerstwo, w którego skład wchodzi Narodowa Agencja programu Erasmus (ENA), Departament Edukacji i Umiejętności (DES) oraz Stowarzyszenie Centrów Kształcenia Nauczycieli w Irlandii (ATECI). W Luksemburgu, stowarzyszenie ACEL (*Association des cercles étudiants luxembourgeois*) i UNEL (*Union nationale des étudiants luxembourgeois*) uczestniczą w organizacji imprez z udziałem promotorów mobilności, takich jak coroczne targi dla studentów i dni informacyjne w szkołach.

⁽¹⁴⁾ Patrz: www.gribverden.dk

Rysunek 1.6: Zaangażowanie promotorów mobilności w inicjatywy zakrojone na szeroką skalę wspierane ze źródeł publicznych, 2015/16

Źródło: Eurydice.

1.3. Wskaźnik tablicy wyników

Wskaźnik tablicy wyników opiera się na czterech elementach związanych z informacją i poradnictwem oraz rolą promotorów mobilności określoną w Zaleceniu Rady UE:

- 1) istnienie nadrzędnej strategii mobilności opublikowanej przez centralne władze oświatowe, która wyznacza kierunek dla informowania i poradnictwa lub opracowywanie wspieranych ze źródeł publicznych inicjatyw zakrojonych na szeroką skalę, mających na celu informowanie i doradzanie osobom uczącym się, lub istnienie organizacji odpowiedzialnych za informowanie i poradnictwo dla osób uczących się (Patrz Rysunek 1.1 i 1.2);
- 2) istnienie scentralizowanych i wspieranych ze źródeł publicznych portali internetowych poświęconych głównie mobilności edukacyjnej. Portale te powinny głównie koncentrować się na wyjazdach studentów, lecz również mogą zawierać informacje dla studentów przyjeżdżających (patrz Rysunek 1.3);
- 3) istnienie wspieranych ze źródeł publicznych spersonalizowanych usług doradztwa, poradnictwa i informacji, obejmujących mechanizmy monitorowania i ewaluacji o utrwalonej pozycji (patrz Rysunek 1.4 i 1.5);
- 4) zaangażowanie promotorów mobilności we wspierane ze źródeł publicznych inicjatywy zakrojone na szeroką skalę związane z informacją i poradnictwem w zakresie mobilności edukacyjnej (patrz Rysunek 1.6).

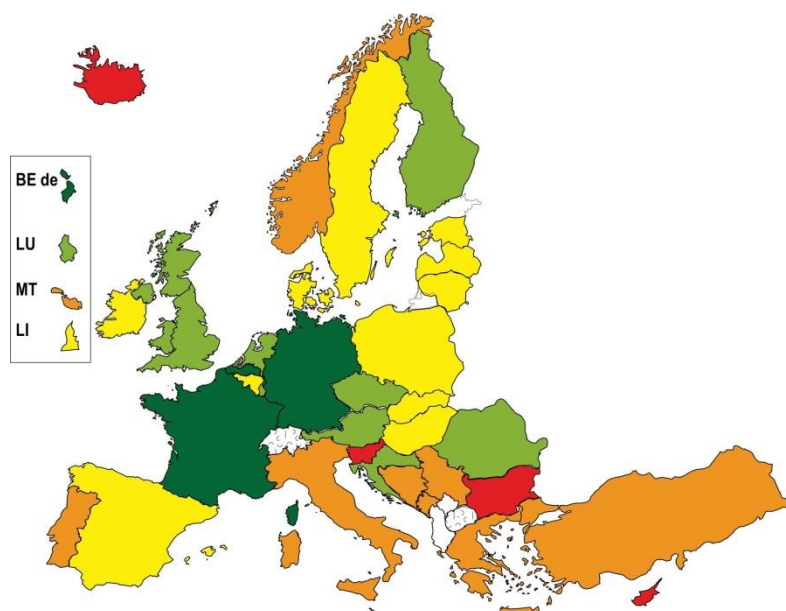
Wskaźnik tablicy wyników obejmuje pięć kategorii oznaczonych różnymi kolorami: kolor ciemnozielony oznacza, że wszystkie cztery elementy zostały spełnione, podczas gdy czerwony oznacza, że żaden z analizowanych elementów nie jest realizowany. Pozostałe trzy kategorie (oznaczone kolorem jasnozielonym, żółtym i pomarańczowym) odzwierciedlają etapy pośrednie.

Z dostępnych informacji wynika, że jedynie Belgia (Wspólnota niemieckojęzyczna i flamandzka), Niemcy i Francja spełniają wszystkie kryteria, natomiast cztery kraje znajdują się w kategorii oznaczonej kolorem czerwonym (Bułgaria, Cypr, Słowenia i Islandia), co oznacza, że nie spełniają żadnego z analizowanych kryteriów.

Jedenaście systemów spełnia trzy z czterech kryteriów i zostało oznaczonych kolorem jasnozielonym. Z wyjątkiem Rumunii, we wszystkich tych systemach brak jest centralnego podejścia do ewaluacji i monitorowania spersonalizowanych usług. Choć Rumunia spełnia to kryterium, to jednak nie posiada scentralizowanego portalu internetowego

Rysunek 1.7: Wskaźnik tablicy wyników nr 1: Informacja i poradnictwo dotyczące mobilności edukacyjnej, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Kategorie wskaźnika tablicy wyników:

	<p>Wszystkie cztery poniższe elementy dotyczące informacji i poradnictwa w zakresie mobilności edukacyjnej zostały uwzględnione:</p> <ul style="list-style-type: none"> • istnienie nadrzędnej strategii mobilności opublikowanej przez centralne władze oświatowe, która wyznacza kierunek dla informowania i poradnictwa lub opracowywanie wspieranych ze źródeł publicznych inicjatyw zakrojonych na szeroką skalę, mających na celu informowanie i doradzanie osobom uczącym się, lub istnienie organizacji odpowiedzialnych za informowanie i poradnictwo dla osób uczących się; • istnienie scentralizowanych i wspieranych ze źródeł publicznych portali internetowych (poświęconych głównie mobilności wyjazdowej lub łącznie mobilności wyjazdowej i przyjazdowej); • istnienie wspieranych ze źródeł publicznych spersonalizowanych usług doradztwa, poradnictwa i informacji, obejmujących mechanizmy monitorowania i ewaluacji o utrwalonej pozycji; • zaangażowanie promotorów mobilności we wspierane ze źródeł publicznych inicjatywy zakrojone na szeroką skalę, związane z informacją i poradnictwem w zakresie mobilności edukacyjnej.
	Trzy z czterech elementów dotyczących informacji i poradnictwa w zakresie mobilności edukacyjnej są realizowane.
	Dwa z czterech elementów dotyczących informacji i poradnictwa w zakresie mobilności edukacyjnej są realizowane.
	Jeden z czterech elementów dotyczących informacji i poradnictwa w zakresie mobilności edukacyjnej jest realizowany.
	Żaden z czterech elementów dotyczących informacji i poradnictwa w zakresie mobilności edukacyjnej nie jest realizowany.
□	Brak danych

Dwanaście systemów edukacji, które w większości znajdują się w północno-wschodniej Europie, mieści się w kategorii oznaczonej kolorem żółtym i spełnia dwa spośród czterech kryteriów. W dziewięciu z tych dwunastu systemów, poza niespełnianiem jeszcze jednego kryterium, nie są prowadzone ewaluacje i monitorowanie spersonalizowanych usług: w Estonii, Słowacji, Szwecji i Liechtensteinie promotorzy mobilności nie są zaangażowani w zakrojone na szeroką skalę inicjatywy wspierane ze źródeł publicznych; w Irlandii, na Litwie, na Węgrzech i w Polsce brak jest scentralizowanych portali internetowych poświęconych mobilności wyjazdowej; a w Danii nie jest realizowana nadrzędna strategia, ani ogólnokrajowe inicjatywy, ani też nie zostały wyznaczone organizacje zewnętrzne odpowiedzialne za określone funkcje w obszarze informacji i poradnictwa dla osób uczących się. Trzy z systemów edukacji w tej kategorii, które oceniają jakość

spersonalizowanych usług to Belgia (Wspólnota francuska), Hiszpania i Łotwa. Jednak kraje te nie angażują promotorów mobilności i nie posiadają scentralizowanego portalu internetowego.

W dziewięciu systemach, z których większość znajduje się w basenie Morza Śródziemnego, spełnione jest tylko jedno z czterech kryteriów analizowanych w ramach tablicy wyników. Grecja, Włochy, Bośnia i Hercegowina, Norwegia, Serbia i Turcja wdrożyły krajowe strategie lub inicjatywy, lub wyznaczyły organizację odpowiedzialną za informację i poradnictwo dotyczące mobilności wyjazdowej, lecz nie spełniły żadnego z pozostałych kryteriów. Na Malcie i w Portugalii angażowani są promotorzy mobilności, natomiast w Czarnogórze wprowadzono system ewaluacji spersonalizowanych usług. W żadnym z tych krajów nie działa scentralizowany portal internetowy poświęcony mobilności.

1.4. Wnioski

W niemal wszystkich systemach edukacji realizowane są krajowe strategie, która zawierają elementy informacji i poradnictwa, tworzone są inicjatywy mające na celu promowanie i zwiększanie dostępności wyjazdów w celach edukacyjnych, lub też obowiązki te zostały przekazane wyspecjalizowanym, niezależnym organizacjom zewnętrznym.

Natomiast mniej niż połowa systemów edukacji posiada scentralizowane portale internetowe, które przedstawiają praktyczne informacje i porady na temat dostępnych stypendiów i sposobów ich otrzymywania, i tylko połowa z nich angażuje promotorów mobilności w zakrojone na szeroką skalę inicjatywy wspierane ze źródeł publicznych. Ponadto, w większości systemów edukacji, instytucje szkolnictwa wyższego świadczą spersonalizowane usługi poradnictwa dla osób uczących się, co sprawia, że jakość informacji i poradnictwa uzależniona jest od strategii, zasobów i zainteresowań poszczególnych instytucji.

Chociaż rola instytucji szkolnictwa wyższego jest korzystna ze względu na bezpośrednią dostępność usług informacyjnych i poradnictwa, poleganie wyłącznie na tych instytucjach wiąże się z ryzykiem udostępniania niepełnych informacji i porad. Ponadto świadczenie usług przez instytucje szkolnictwa wyższego wiąże się z poważnymi wyzwaniami w zakresie zapewniania jakości. Tylko w dziewięciu systemach edukacji istnieją mechanizmy pozwalające na monitorowanie i ewaluację jakości spersonalizowanych usług.

ROZDZIAŁ 2: PRZYGOTOWANIE JĘZYKOWE

2.1. Wstęp

Nauka języków stanowi nieodzowny element mobilności. Osoby uczestniczące w mobilności potwierdzają, że ich znajomość języków obcych wzrosła (Komisja Europejska, 2014). Z drugiej strony, w wielu krajach europejskich duża część studentów postrzega własne niewystarczające umiejętności językowe jako istotną przeszkodę, która zniechęca ich do wyjazdu za granicę (Hauschildt i in. 2015, s.196).

W Zaleceniu Rady UE doceniono również znaczenie uczenia się języków obcych „od wczesnych etapów kształcenia”, zachęcając państwa członkowskie do zapewnienia „dobrego jakościowo językowego i kulturowego przygotowania do mobilności, zarówno w ramach kształcenia ogólnego, jak i zawodowego”⁽¹⁵⁾. W tym kontekście w Zaleceniu zwraca się także uwagę na stosowanie nowatorskich metod nauczania („w tym metod opartych na technologiach informacyjno-komunikacyjnych”) oraz na zdobywanie „podstawowych kompetencji informatycznych”⁽¹⁶⁾. Choć ten drugi aspekt przygotowania uczniów do mobilności edukacyjnej jest również istotny, wskaźnik tablicy mobilności nr 2 koncentruje się wyłącznie na przygotowaniu językowym i kładzie nacisk na jego kluczową rolę w wyposażeniu uczniów w umiejętności niezbędne do realizacji mobilności.

2.2. Analiza kontekstu

Wskaźnik dotyczący przygotowania językowego analizuje krajowe podejścia do obowiązkowego nauczania języków obcych, od etapu przedszkola do końca szkoły średniej drugiego stopnia. Bardziej konkretnie, wskaźnik koncentruje się na czasie trwania obowiązkowego nauczania języków obcych dostępnego dla wszystkich uczniów odbywających kształcenie w pełnym wymiarze, w tym w ramach kształcenia ogólnego i zawodowego.

W 2002 roku Rada Europejska w Barcelonie⁽¹⁷⁾ wezwała do działań „mających podnieść poziom podstawowych umiejętności, w szczególności do nauczania dzieci od najmłodszych lat co najmniej dwóch języków obcych”. Cel ten zasadza się na założeniu, że wszyscy uczniowie odnieśliby korzyści z możliwie jak najdłuższej nauki języków obcych oraz z możliwości uczenia się drugiego języka obcego w szkole tak długo, jak to tylko możliwe. Choć wiele czynników ma wpływ na poziom znajomości języka (metody nauczania, motywacja nauczycieli i uczniów, pochodzenie społeczno-ekonomiczne uczniów, możliwości nieformalnej nauki języków dostępne dla uczniów itd.), badania wskazują na to, że rozpoczynanie nauki języków obcych w młodym wieku, jak również uczenie się większej liczby języków obcych, mają związek z wyższymi poziomami biegłości językowej (Komisja Europejska 2012, s. 11).

Na tej podstawie, w niniejszym rozdziale przeprowadzono analizę dwóch aspektów odnoszących się do czasu trwania nauki języków: 1) łączny czas trwania obowiązkowej nauki języków obcych dla wszystkich uczniów; oraz 2) okres, przez jaki uczniowie muszą się uczyć co najmniej dwóch języków obcych w tym samym czasie. Łączny czas trwania obowiązkowej nauki języków obcych jest liczony od początku nauki w przedszkolu do końca kształcenia w szkole średniej drugiego stopnia. W większości krajów okres ten wykracza poza koniec obowiązkowej edukacji. W takich przypadkach nauka języków obcych jest jednak traktowana jako „obowiązkowa”, jeśli jest wymagana od wszystkich uczestniczących uczniów.

Władze oświatowe zazwyczaj jedynie ustalają liczbę obowiązkowych języków obcych w każdym roku szkolnym, a rzeczywisty wybór języków często leży w gestii szkoły lub samych uczniów. Oznacza to wprawdzie, że władze oświatowe mogą zdecydować o wprowadzeniu obowiązkowego nauczania jednego języka obcego wszystkich uczniów od szkoły podstawowej do średniej, lecz niekoniecznie oznacza to, że uczniowie będą uczyć się tylko jednego języka obcego do końca szkoły średniej

---

(15) Zalecenie Rady z dnia 28 czerwca 2011 r. „Mobilna młodzież” – promowanie mobilności edukacyjnej młodych ludzi. Dz.U. C 199, 07.07.2011, C199/3.

(16) Ibid.

(17) Rada Europejska w Barcelonie w dniach 15 -16 marca 2002 r., Konkluzje Prezydencji, s. 19.

drugiego stopnia: mogą oni uczyć się kilku języków obcych przez krótsze okresy. Ze względu na tę wolność wyboru, porównawcze informacje administracyjne na temat nauczania dwóch (lub więcej) języków obcych można uzyskać wyłącznie w wyniku przeprowadzenia analizy okresów, w jakich uczniowie muszą uczyć się tych języków jednocześnie. Dlatego na potrzeby niniejszej analizy okresy takie są traktowane jako wskaźnik zastępczy dla obowiązkowego nauczania co najmniej dwóch języków obcych w szkole.

Ze względu na to, że tablica wyników koncentruje się na mobilności wyjazdowej, wskaźnik obejmuje jedynie ścieżki edukacyjne zapewniające bezpośredni dostęp do szkolnictwa wyższego. W szczególności analiza dotyczy minimalnych wymogów dotyczących nauczania języków 1) w ramach kształcenia ogólnego do końca szkoły średniej drugiego stopnia, oraz 2) w ramach kształcenia w zawodowych szkołach średnich drugiego stopnia, których programy umożliwiają bezpośredni wstęp na uczelnie ⁽¹⁸⁾.

W przypadku kształcenia zawodowego, wskaźnik ten opiera się na informacjach nt. najbardziej reprezentatywnych programów nauczania. Oznacza to, że programy lub ścieżki realizowane w szkołach lub placówkach kształcenia, które koncentrują się na specjalistycznych dziedzinach (np. sztuki piękne i widowiskowe) nie są tutaj brane pod uwagę. Ponadto programy kształcenia dorosłych, programy wchodzące w zakres edukacji specjalnej lub ścieżki realizowane przez bardzo małą liczbę uczniów nie zostały również uwzględnione.

Łączny czas trwania obowiązkowego nauczania języków obcych

Jak wskazano powyżej, pierwszym ważnym czynnikiem, który należy wziąć pod uwagę jest łączny czas trwania obowiązkowego nauczania języków obcych, od przedszkola do szkoły średniej drugiego stopnia, w ramach kształcenia ogólnego oraz kształcenia i szkolenia zawodowego (VET).

Dane liczbowe odzwierciedlają minimalne wymogi określone przez władze oświatowe. Oznaczają one minimalny czas trwania obowiązkowej nauki języków obcych dla wszystkich uczniów: niektórzy uczniowie mogą uczyć się języków obcych przez dłuższy czas. Natomiast dane te nie odzwierciedlają różnic w systemach, jak na przykład dwóch różnych wymogów dla uczniów realizujących różne ścieżki.

Należy również odnotować, że przy porównaniu krajów należy pamiętać o tym, że nauka języków przez tę samą liczbę lat nie oznacza takiej samej ekspozycji na języki obce, jako że liczby godzin nauczania mogą się znacznie różnić (patrz: Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2016). Niemniej jednak łączny czas obowiązkowej nauki języków obcych jest dobrym wskaźnikiem zastępczym przy prowadzeniu oceny tego, kiedy rozpoczyna się nauka języków obcych i w pewnym zakresie świadczy o długości jej trwania.

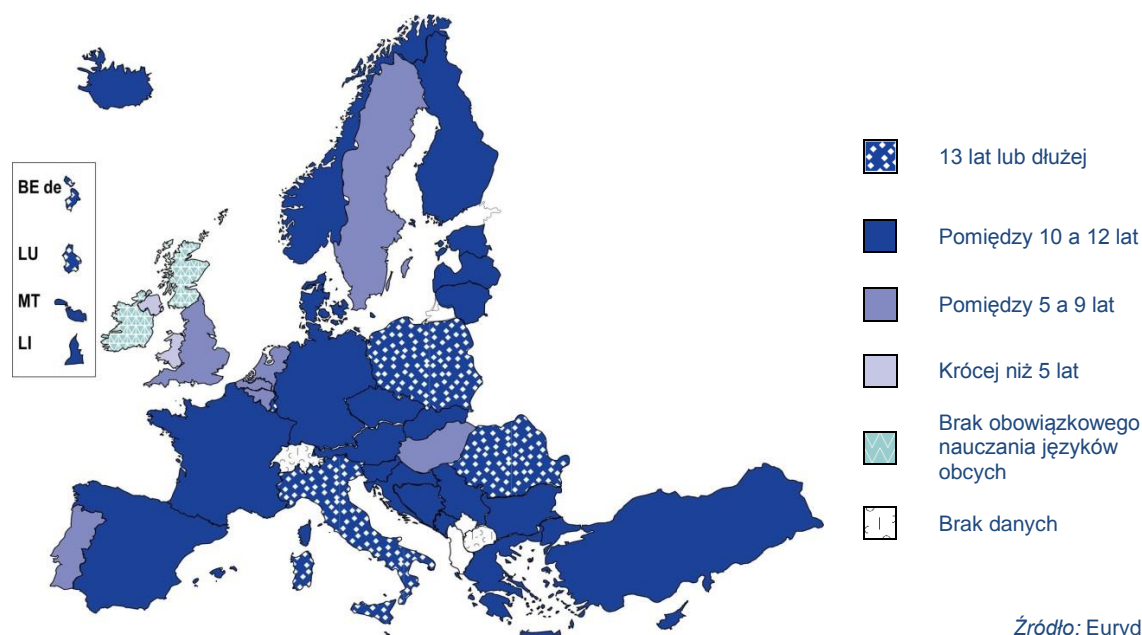
Rysunek 2.1 przedstawia łączny czas obowiązkowego nauczania języków obcych w ramach kształcenia ogólnego. W ponad połowie systemów edukacji ujętych w niniejszym raporcie (24), uczniowie szkół ogólnokształcących uczą się języków obcych przez okres 10-12 lat (patrz Rysunek 2.1). Nauka języków obcych jest obowiązkowa przez dłuższy czas tylko w pięciu systemach edukacji i wynosi 15 lat w Belgii (Wspólnota niemieckojęzyczna) i 13 lat we Włoszech, Luksemburgu, Polsce i Rumunii.

W siedmiu systemach edukacji obowiązkowa nauka języków obcych trwa od 5 do 9 lat, a w dwóch trwa krócej niż 5 lat (w Wielkiej Brytanii - Walii i Irlandii Północnej). Nauczanie języków obcych nie jest obowiązkowe w Irlandii - jako że ani język angielski ani irlandzki nie są traktowane jako języki obce - oraz w Wielkiej Brytanii (Szkocja), gdzie nie obowiązuje oficjalny program nauczania

---

⁽¹⁸⁾ Zazwyczaj programy te oznaczone są kodem ISCED-P 354. Aby uzyskać dalsze informacje, patrz *International Standard Classification of Education ISCED 2011* (UNESCO Institute for Statistics, 2012).

Rysunek 2.1: Łączny czas trwania obowiązkowego nauczania języków obcych w ramach kształcenia ogólnego (ISCED 0 do 3), 2015/16

Objaśnienia dotyczące poszczególnych krajów

Belgia (BE fr) W Regionie Stołecznym Brukseli i w gminach o specjalnym ustroju językowym łączny czas trwania obowiązkowej nauki języków obcych wynosi 10 lat.

Estonia i Szwecja: Szkoły same mogą decydować, kiedy uczniowie rozpoczynają naukę języków obcych; w wieku pomiędzy 7 a 9 lat w Estonii oraz w wieku pomiędzy 7 a 10 lat w Szwecji. Na rysunku przedstawiono najwcześniejszy dopuszczalny wiek rozpoczęcia nauki.

Wielka Brytania (SCT): W Szkocji nie obowiązuje oficjalny program nauczania. Władze lokalne w Szkocji cieszą się autonomią przy tworzeniu własnych modeli programu nauczania opartych na głównych założeniach *Curriculum for Excellence*, który to program przewiduje nauczanie co najmniej jednego języka nowożytnego do końca trzeciego roku szkoły średniej (wszyscy uczniowie w wieku do ok. 15 lat). Rząd szkocki obecnie promuje model polityki językowej mającej na celu zapewnienie, że poza językiem ojczystym młodzi ludzie uczą się dwóch języków obcych.

Przekazane informacje wskazują, że całkowity czas trwania obowiązkowego nauczania języków obcych jest podobny w przypadku uczniów szkół zawodowych i ogólnokształcących. W przypadku uczniów w sektorze kształcenia i szkolenia zawodowego, łączny czas trwania nauki języków obcych jest obliczany w oparciu o założenie, że uczestniczyli oni w kształceniu ogólnym na poziomie edukacji przedszkolnej, szkoły podstawowej i średniej pierwszego stopnia, oraz że weszli na ścieżkę kształcenia zawodowego na poziomie szkoły średniej drugiego stopnia. Tak więc różnice pomiędzy uczniami szkół zawodowych i ogólnokształcących wynikają głównie z różnic w programach kształcenia na poziomie szkoły średniej drugiego stopnia.

W czterech systemach edukacji (Dania, Niemcy, Hiszpania i Holandia), czas trwania obowiązkowej nauki języków obcych jest krótszy dla uczniów w sektorze VET ze względu na różne wymagania (patrz Rysunek 2.3). W Holandii nie obowiązuje oficjalny program nauczania w sektorze VET. W Danii, Niemczech i Hiszpanii nauka języków obcych nie jest obowiązkowa dla uczniów szkół zawodowych. Z tego powodu w krajach tych uczniowie realizujący ścieżki VET obowiązkowo uczą się języków obcych o dwa lub trzy lata krócej niż ich rówieśnicy uczęszczający do szkół ogólnokształcących.

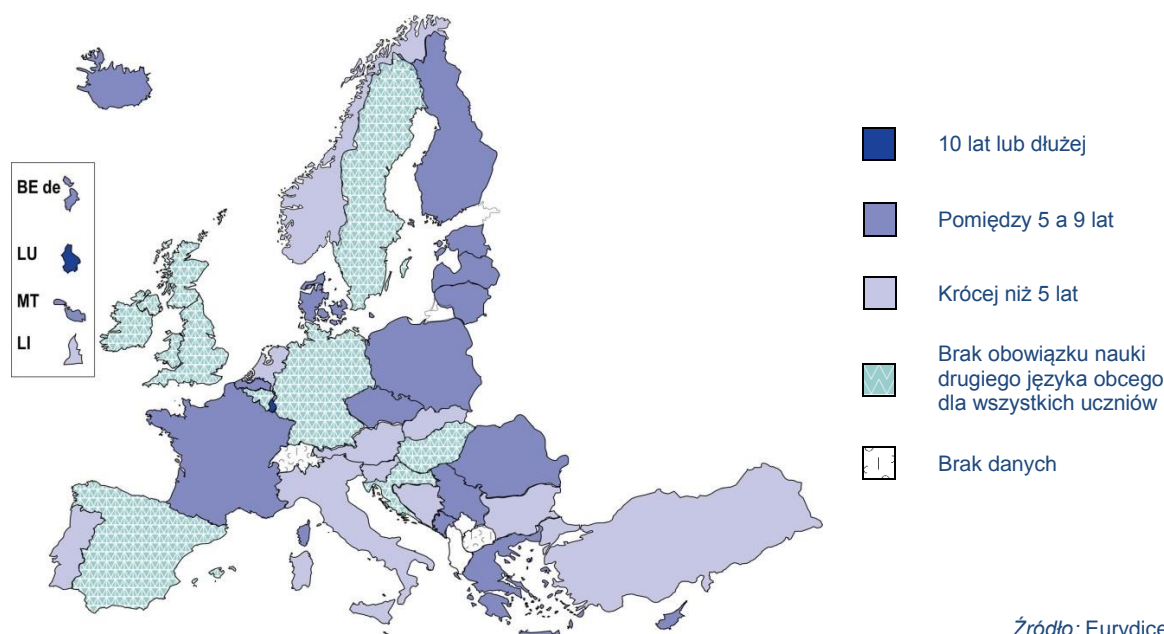
Ponadto w niektórych krajach, ze względu na różny czas trwania nauki w szkołach ogólnokształcących i zawodowych, uczniowie w sektorze VET uczą się języków obcych o rok dłużej (np. na Łotwie i w Polsce) lub krócej (np. w Austrii) niż uczniowie szkół ogólnokształcących.

Czas trwania nauki dwóch języków obcych

Drugim ważnym aspektem obowiązkowej nauki języków obcych jest długość okresu, przez jaki uczniowie są zobowiązani do nauki dwóch (lub więcej) języków obcych w tym samym czasie. W 18 systemach edukacji, w ramach kształcenia ogólnego (patrz Rysunek 2.2), uczniowie muszą uczyć się co najmniej dwóch języków obcych równocześnie przez pięć lat lub dłużej. Spośród tych 18 krajów wyróżnia się Luksemburg, gdzie uczniowie szkół ogólnokształcących obowiązkowo uczą się równocześnie co najmniej dwóch języków obcych przez 12 lat. W kolejnych 11 systemach edukacyjnych uczniowie również obowiązkowo uczą się co najmniej dwóch języków obcych, jednak długość okresu, przez jaki to ma miejsce wynosi mniej niż pięć lat. Oznacza to, że systemy edukacji, w których nauka co najmniej dwóch języków obcych jest obowiązkowa dla uczniów szkół ogólnokształcących są w przeważającej większości.

Poza Irlandią i Wielką Brytanią (Szkocja), nauka dwóch języków obcych równocześnie nie jest obowiązkowa dla wszystkich uczniów szkół ogólnokształcących w dziewięciu systemach edukacji. Kraje te to: Belgia (Wspólnota francuska), Niemcy, Hiszpania, Chorwacja, Węgry, Szwecja i Wielka Brytania (Anglia, Walia i Irlandia Północna).

Rysunek 2.2: Czas trwania nauki przynajmniej dwóch obowiązkowych języków obcych w szkołach ogólnokształcących (ISCED 0 do 3), 2015/16

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia dotyczące poszczególnych krajów

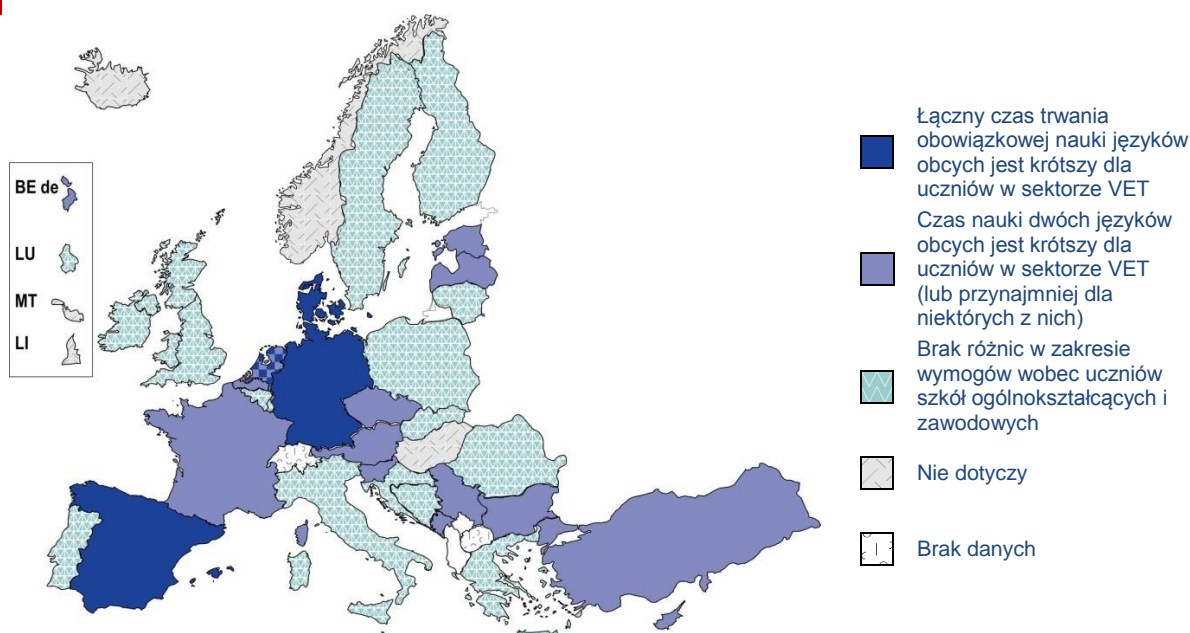
Estonia: Szkoły same decydują kiedy rozpocząć nauczanie drugiego języka obcego uczniów w wieku pomiędzy 10 a 12 lat. Na rysunku przedstawiono najwcześniejszy dopuszczalny wiek rozpoczynania nauki.

Słowacja: Od września 2015 r., zgodnie z zaktualizowanym programem edukacji państwowej, uczniowie mają obowiązek uczyć się dwóch języków obcych równocześnie przez okres 4 lat, zamiast wcześniej wymaganych 8 lat. W roku szkolnym 2015/16 wprowadzono nowy program nauczania realizowany w pierwszej klasie na poziomie ISCED 2. Pozostali uczniowie realizują stary program nauczania i nadal równocześnie uczą się dwóch języków obcych przez 8 lat.

Różnice w długości okresu nauki przynajmniej dwóch obowiązkowych języków obcych pomiędzy uczniami szkół ogólnokształcących a zawodowych są tu również obliczane dla łącznego okresu nauki języków od przedszkola do szkoły średniej drugiego stopnia. Rysunek 2.3 pokazuje, że takie różnice są znacznie bardziej widoczne niż w przypadku łącznej długości obowiązkowego nauczania języków obcych. W 14 systemach edukacji przynajmniej niektórzy uczniowie rozpoczynający naukę w sektorze VET uczą się dwóch języków równocześnie przez krótszy okres niż ich rówieśnicy uczęszczający do szkół ogólnokształcących (od dwóch do czterech lat krócej, w zależności od długości nauki w szkole średniej drugiego stopnia), albo wcale się ich nie uczą.

Podczas gdy w tych 14 systemach edukacji nauka dwóch języków obcych równocześnie jest obowiązkowa w ogólnokształcących szkołach średnich drugiego stopnia, wymóg ten nie ma zastosowania do uczniów w sektorze VET lub do niektórych z nich. W rezultacie, w Austrii, Słowenii i Turcji, przynajmniej niektórzy uczniowie w sektorze VET nie muszą uczyć się dwóch języków obcych równocześnie. Z drugiej strony, w Belgii (Wspólnota flamandzka i niemieckojęzyczna), Bułgarii, Czechach, Estonii, Francji, na Cyprze, Łotwie, w Holandii, Czarnogórze i Serbii, wszyscy uczniowie mają obowiązek nauki dwóch języków obcych przez okres krótszy niż 5 lat przed rozpoczęciem nauki w szkole średniej drugiego stopnia, czyli zanim wejdą na ścieżki kształcenia w sektorze VET (choć niektórzy mogą kontynuować naukę także w szkole średniej drugiego stopnia).

Rysunek 2.3: Różnice pomiędzy obowiązkowym nauczaniem języków obcych uczniów szkół ogólnokształcących i zawodowych, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Różnice są obliczane dla całego okresu nauki języków. W przypadku uczniów w sektorze kształcenia i szkolenia zawodowego, zarówno łączny czas trwania obowiązkowej nauki języków obcych, jak i czas trwania nauki dwóch języków równocześnie jest obliczany w oparciu o założenie, że uczestniczyli oni w kształceniu ogólnym na poziomie edukacji przedszkolnej, szkoły podstawowej i średniej pierwszego stopnia, oraz że weszli na ścieżkę kształcenia zawodowego na poziomie szkoły średniej drugiego stopnia. Na rysunku uwzględniono tylko ścieżki w sektorze VET zapewniające bezpośredni dostęp do szkolnictwa wyższego i spełniające wszystkie kryteria wyboru opisane powyżej.

Na rysunku uwzględniono jedynie pokrywające się lata nauki w szkole ogólnokształcącej i zawodowej. Dlatego różnice wynikające z różnej długości programów kształcenia nie zostały wzięte pod uwagę (np. gdy ścieżki w sektorze VET są o rok dłuższe lub krótsze niż ścieżka kształcenia ogólnego). Ponadto jedynie wymogi dotyczące pierwszych dwóch języków obcych są brane pod uwagę.

Objaśnienia dotyczące poszczególnych krajów

Węgry, Malta, Islandia i Norwegia: Brak ścieżek w sektorze VET odpowiadających definicji.

Liechtenstein: Ogromna większość uczniów w sektorze VET uczęszcza do szkół zawodowych w Szwajcarii.

W nieco mniej niż połowie systemów edukacji nie ma różnic pomiędzy wymogami w zakresie nauczania języków obcych w szkołach ogólnokształcących i zawodowych. W grupie tej wyróżnia się pięć typów systemów edukacji:

- systemy, w których co najmniej dwa obowiązkowe języki obce są równocześnie nauczane na poziomie szkoły średniej drugiego stopnia, zarówno w ramach kształcenia ogólnego, jak i zawodowego. Kraje te to: Luksemburg, Polska, Rumunia, Słowacja i Finlandia;

- systemy, w których nauka dwóch języków obcych równocześnie jest obowiązkowa dla wszystkich uczniów tylko na niższych szczeblach edukacji, natomiast w szkołach średnich drugiego stopnia obowiązkowe minimum dla wszystkich uczniów to nauka jednego języka obcego. Kraje te to Grecja, Włochy, Litwa, Portugalia oraz Bośnia i Hercegowina;
- systemy, w których nauka dwóch języków obcych równocześnie nie jest obowiązkowa dla wszystkich uczniów, a uczniowie szkół ogólnokształcących i zawodowych mają obowiązek uczyć się jednego języka obcego również na poziomie szkoły średniej drugiego stopnia. Kraje te to Belgia (Wspólnota francuska), Chorwacja i Szwecja;
- systemy, w których nauka dwóch języków obcych równocześnie nie jest obowiązkowa dla wszystkich uczniów, a uczniowie szkół ogólnokształcących i zawodowych nie mają obowiązku uczyć się języków obcych na poziomie szkoły średniej drugiego stopnia. Kraje te to Wielka Brytania (Anglia, Walia i Irlandia Północna); oraz
- systemy, w których nie ma obowiązku uczenia się języków obcych. Kraje te to Irlandia i Wielka Brytania (Szkocja).

2.3. Wskaźnik tablicy wyników

Wskaźnik tablicy wyników nr 2 przedstawia powyższe informacje w formie złożonego wskaźnika, który uwzględnia:

- 1) łączny czas trwania obowiązkowej nauki języków obcych od etapu przedszkola do szkoły średniej drugiego stopnia (patrz Rysunek 2.1);
- 2) długość okresu, w jakim obowiązkowa jest nauka dwóch języków obcych równocześnie (patrz Rysunek 2.2); oraz
- 3) różnice w zakresie wymogów dla uczniów szkół ogólnokształcących i zawodowych (patrz Rysunek 2.3).

Należy pamiętać o trzecim punkcie, ponieważ uczniowie podążający każdą z tych ścieżek mają zasadniczo dostęp do tych samych programów studiów wyższych i dlatego powinni mieć takie same możliwości w zakresie przygotowania językowego do mobilności edukacyjnej. Czynniki te zostały również uwzględnione w Zaleceniu Rady UE, w którym zwraca się uwagę na znaczenie „dobrego jakościowo językowego i kulturowego przygotowania do mobilności, zarówno w ramach kształcenia ogólnego, jak i zawodowego”⁽¹⁹⁾.

Ze względu na to, że występują jedynie niewielkie różnice pomiędzy uczniami uczestniczącymi w kształceniu ogólnym i zawodowym w zakresie łącznego czasu obowiązkowego nauczania języków obcych, wskaźnik nie rozróżnia różnych ścieżek w tym względzie. Oznacza to, że w ramach tego wymiaru, system edukacji może zostać umieszczony w możliwie najwyższej kategorii, jeśli całkowita długość obowiązkowej nauki języków obcych wynosi 10 lub więcej lat, zarówno w ramach kształcenia ogólnego, jak i zawodowego.

W związku z długością okresu, w jakim dwa języki obce są równocześnie obowiązkowo nauczane, kategorie w ramach tego wymiaru uwzględniają różnice pomiędzy uczniami szkół ogólnokształcących i zawodowych (patrz opis poniżej, aby zapoznać się ze szczegółowymi kategoriami i przypisanymi do nich kolorami).

W przypadku systemów edukacji, które nie obejmują ścieżek w sektorze VET odpowiadających definicji stosowanej w niniejszym rozdziale (Węgry, Malta, Islandia i Norwegia) oraz w przypadku Liechtensteinu, w kategorii wskaźnika tablicy wyników uwzględniono jedynie uczniów szkół ogólnokształcących.

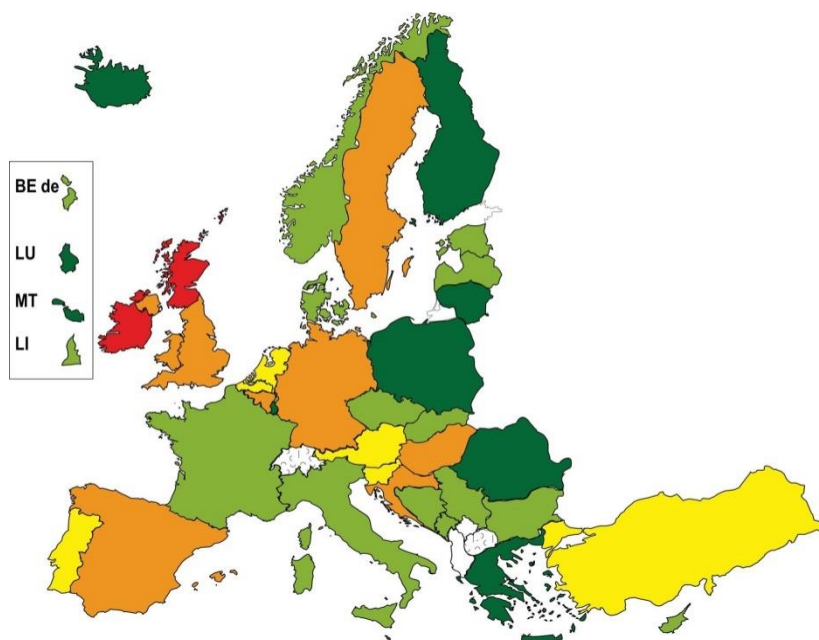

⁽¹⁹⁾ Zalecenie Rady z dnia 28 czerwca 2011 r. „Mobilna młodzież” – promowanie mobilności edukacyjnej młodych ludzi. Dz.U. C 199, 07.07.2011, C199/3.

Po uwzględnieniu wszystkich wymiarów, jak przedstawiono na Rysunku 2.4, rozkład krajów jest w miarę podobny dla poszczególnych kategorii i mieści się pomiędzy kolorem jasnozielonym a pomarańczowym. W najwyższej, ciemnozielonej kategorii znajduje się osiem systemów edukacji: Grecja, Litwa, Luksemburg, Malta, Polska, Rumunia, Finlandia i Islandia. W krajach tych wszyscy uczniowie (szkół ogólnokształcących i zawodowych) obowiązkowo uczą się języków obcych przez 10 lat lub dłużej i uczą się przynajmniej dwóch obowiązkowych języków obcych równocześnie przez pięć lat lub dłużej.

Rysunek 2.4: Wskaźnik tablicy wyników nr 2: Przygotowanie do mobilności edukacyjnej - umiejętności językowe, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Kategorie wskaźnika tablicy wyników:

	W przypadku wszystkich uczniów łączny czas obowiązkowej nauki języków obcych wynosi 10 lat lub dłużej. Zarówno uczniowie szkół ogólnokształcących, jak i zawodowych obowiązkowo uczą się dwóch języków obcych równocześnie przez co najmniej 5 lat.
	W przypadku wszystkich uczniów łączny czas obowiązkowej nauki języków obcych wynosi 10 lat lub dłużej. Zarówno uczniowie szkół ogólnokształcących, jak i zawodowych obowiązkowo uczą się dwóch języków obcych równocześnie, natomiast przynajmniej część z nich ma taki obowiązek przez mniej niż 5 lat. LUB W przypadku wszystkich uczniów łączny czas obowiązkowej nauki języków obcych wynosi mniej niż 10 lat. Zarówno uczniowie szkół ogólnokształcących, jak i zawodowych obowiązkowo uczą się dwóch języków obcych równocześnie przez co najmniej 5 lat.
	W przypadku wszystkich uczniów łączny czas obowiązkowej nauki języków obcych wynosi 10 lat lub dłużej. Uczniowie szkół ogólnokształcących mają obowiązek nauki przynajmniej dwóch języków obcych, lecz przynajmniej część uczniów szkół zawodowych nie ma obowiązku nauki dwóch języków obcych równocześnie. LUB W przypadku wszystkich uczniów łączny czas obowiązkowej nauki języków obcych wynosi mniej niż 10 lat. Zarówno uczniowie szkół ogólnokształcących, jak i zawodowych obowiązkowo uczą się dwóch języków obcych równocześnie, natomiast przynajmniej część z nich ma taki obowiązek przez mniej niż 5 lat.
	Wszyscy uczniowie obowiązkowo uczą się tylko jednego języka obcego.
	Brak obowiązkowego nauczania języków obcych.
	Brak danych.

W kategorii oznaczonej kolorem jasnozielonym (15 systemów edukacji), wszyscy uczniowie obowiązkowo uczą się dwóch języków obcych przynajmniej przez krótki okres. W większości systemów edukacji znajdujących się w tej grupie, wszyscy uczniowie obowiązkowo uczą się języków obcych przez 10 lat lub dłużej, natomiast okres obowiązkowej i równoczesnej nauki dwóch języków obcych przez wszystkich uczniów (w Bułgarii, Włoszech, Słowacji, Bośni i Hercegowinie, Liechtensteinie i Norwegii), lub przynajmniej przez niektórych uczniów szkół zawodowych (w Belgii (Wspólnota niemieckojęzyczna), Czechach, Estonii, Francji, na Cyprze, Łotwie, w Czarnogórze i Serbii) wynosi mniej niż pięć lat. Natomiast w Danii, gdzie nie wszyscy uczniowie obowiązkowo uczą się języków obcych przez 10 lat lub dłużej (ponieważ nauka języków obcych nie jest obowiązkowa w sektorze VET), czas równoczesnej nauki dwóch języków obcych również wynosi pięć lat.

W kategorii oznaczonej kolorem żółtym (sześć systemów edukacji), łączny czas nauki języków obcych jest relatywnie krótszy (mniej niż 10 lat), a wszyscy uczniowie uczą się dwóch języków obcych przynajmniej przez krótki okres (w Belgii (Wspólnota flamandzka), Holandii i Portugalii) lub łączny czas obowiązkowej nauki języków obcych przez wszystkich uczniów wynosi 10 lat lub dłużej, natomiast przynajmniej niektórzy uczniowie szkół zawodowych nie mają obowiązku uczyć się dwóch języków obcych równocześnie. Taka sytuacja ma miejsce w Austrii, Słowenii i Turcji.

W dziewięciu systemach edukacji oznaczonych kolorem pomarańczowym - czyli w Belgii (Wspólnota francuska), Niemczech, Hiszpanii, Chorwacji, na Węgrzech, w Szwecji i Wielkiej Brytanii (Anglia, Walia i Irlandia Północna) - nie wszyscy uczniowie są zobowiązani uczyć się dwóch języków obcych równocześnie.

Dwa systemy edukacji zostały oznaczone kolorem czerwonym. Są to Irlandia i Wielka Brytania (Szkocja), jako że w tych systemach nie ma obowiązku nauki języków obcych.

2.4. Wnioski

Nauka języków obcych jest kluczowym warunkiem realizacji mobilności. Wyniki przedstawione w niniejszym rozdziale pokazują, że w zdecydowanej większości krajów europejskich nauka języków obcych jest obowiązkowa przynajmniej przez krótki okres.

Ponadto w większości systemów edukacji uczniowie nie mają obowiązku uczyć się wielu języków obcych równocześnie przez dłuższy czas. Oprócz kilku wyjątkowych lat nauki szkolnej, w większości krajów stosowana jest zasada „nauki jednego języka obcego na raz” w szkole podstawowej i średniej.

Ponadto w wielu krajach uczniowie szkół zawodowych uczą się języków obcych przez krótszy czas niż uczniowie szkół ogólnokształcących. W większości przypadków oznacza to, że okres, w jakim uczniowie mają obowiązek uczyć się (co najmniej) dwóch języków obcych równocześnie jest krótszy w przypadku uczniów szkół zawodowych niż w przypadku ich rówieśników uczęszczających do szkół ogólnokształcących. Może to stanowić podstawę do obaw, ponieważ potencjalnie uczniowie z obu grup mogą studiować na tych samych kierunkach w szkołach wyższych i z tego powodu powinni mieć takie same możliwości w zakresie przygotowania językowego do mobilności edukacyjnej.

ROZDZIAŁ 3: TRANSFER ŚWIADCZEŃ PIENIĘŻNYCH DLA STUDENTÓW

3.1. Wstęp

Brak wystarczających funduszy stanowi jedną z największych przeszkód dla mobilności (Hauschildt i in, 2015). Na poziomie europejskim problem ten jest rozwiązywany za pomocą stypendiów i kredytów przeznaczonych na realizację mobilności, które głównie są udzielane w ramach programu Erasmus+ ⁽²⁰⁾. Równoległe do udzielania bezpośredniego wsparcia finansowego, w ramach polityki europejskiej zachęca się państwa członkowskie do przeprowadzenia analizy wsparcia krajowego ⁽²¹⁾, z uwzględnieniem w szczególności „przenoszenia stypendiów, pożyczek i stosownego dostępu do odpowiednich świadczeń, aby ułatwić mobilność edukacyjną młodzieży” ⁽²²⁾.

Rozważając kwestie związane ze szkolnictwem wyższym, pytanie dotyczące koncepcji transferu brzmi „czy studenci studiujący w instytucji szkolnictwa wyższego w innym kraju mogą korzystać ze stypendiów lub kredytów udzielonych w kraju pochodzenia na takich samych warunkach, jak w instytucji macierzystej” (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2015a, s. 250). Z tego względu wskaźnik tablicy mobilności nr 3 analizuje zakres, w jakim europejskie systemy szkolnictwa wyższego zapewniają taką możliwość.

3.2. Analiza kontekstu

Wskaźnik tablicy mobilności nr 3 koncentruje się na możliwościach transferu wsparcia krajowego w ramach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW), tj. na możliwości korzystania przez studentów ze stypendiów i/lub kredytów udzielonych w kraju pochodzenia w innym systemie edukacji w ramach EOSW. Jednakże, poza rozpatrywaniem warunków transferu, w punkcie tym uwzględniono szeroki zakres zagadnień związanych z krajowym kontekstem i pozwalających na lepsze zrozumienie koncepcji transferu. W szczególności, poza zagadnieniami związanymi z transferem, w punkcie tym przyjrano się beneficjentom wsparcia krajowego, tj. odsetkowi studentów, którzy otrzymują stypendia i/lub kredyty ze źródeł publicznych. Choć poszczególne kraje mogą bez ograniczeń zezwalać studentom na przenoszenie stypendium i/lub kredytu za granicę, to w przypadku, gdy tylko marginalny odsetek studentów otrzymuje taką pomoc publiczną, taki pełny transfer świadczeń pieniężnych może nie być znaczącym czynnikiem w promowaniu mobilności. Ponadto w punkcie tym przedstawiono informacje nt. wsparcia finansowego na mobilność, tj. wsparcia, które jest udzielane poza stypendiami i/lub kredytami ze źródeł publicznych, specjalnie w celu umożliwienia realizacji mobilności. Informacje te stanowią uzupełnienie dla kwestii transferu i zostały przedstawione, aby uzyskać pełny obraz tego, w jaki sposób mobilność jest wspierana w poszczególnych krajach europejskich.

Stypendia

Przyznawanie stypendiów ze środków publicznych jest najczęściej stosowaną formą pomocy. Rysunek 3.1 pokazuje odsetek studentów otrzymujących stypendia, czyli bezzwrotną pomoc publiczną ⁽²³⁾.

Na rysunku przedstawiono cztery poziomy pomocy publicznej: niski (0-14,9 %), średni (15-49,9 %), wysoki (50-89,9 %) i bardzo wysoki (90-100%). Przedstawione informacje dotyczą studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia łącznie, ponieważ nie wszystkie kraje były w stanie przedstawić dane dla każdego z poziomów osobno (niemniej jednak wartości odnotowania różnice zostały wyszczególnione w tekście).

Rysunek wskazuje na dość wyraźny podział geograficzny świadczący o tym, że cztery kraje skandynawskie (Dania, Finlandia, Szwecja i Norwegia) oraz Cypr, Luksemburg, Malta, Holandia i Wielka Brytania (Anglia, Walia i Irlandia Północna) zapewniają stypendia ze źródeł publicznych, z których korzysta wysoki lub bardzo wysoki odsetek studentów. Choć mogą tu występować różnice pomiędzy studentami studiów pierwszego i drugiego stopnia, nie przekraczają one 10 punktów procentowych (np. w Danii jest to 92% i 82% studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia, w Finlandii: 71% i 68%, a w Norwegii: 51%

⁽²⁰⁾ Kredyty dla studentów studiów magisterskich w ramach programu Erasmus+ (przeznaczone na mobilności studentów studiów magisterskich) to nowa akcja, która została wprowadzona w 2015 roku jako program uzupełniający stypendia w ramach programu Erasmus.

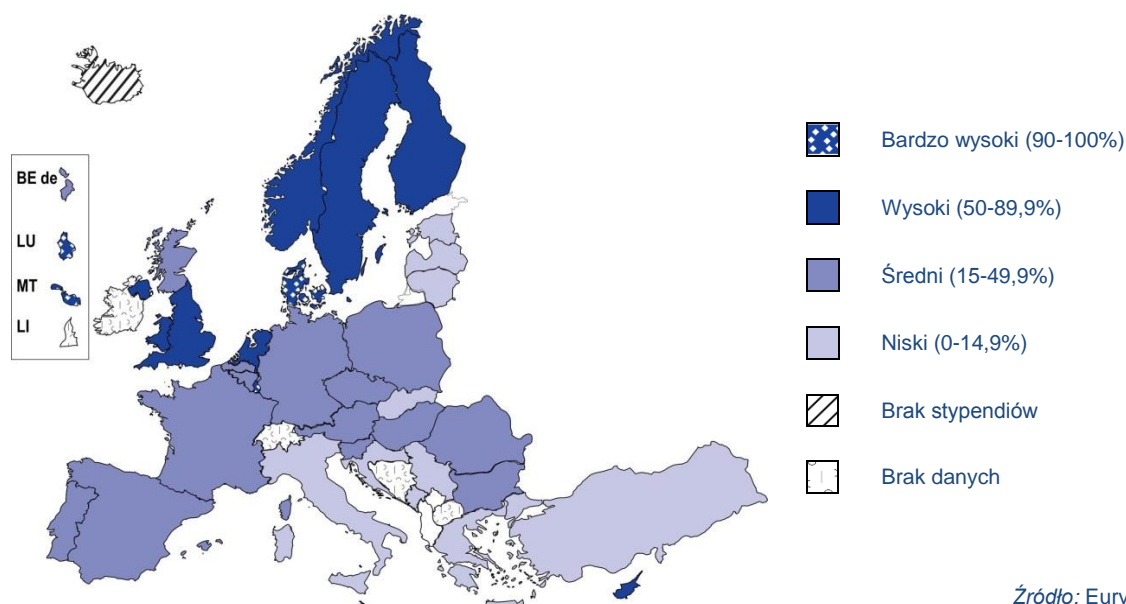
⁽²¹⁾ Termin „wsparcie krajowe” odnosi się do wsparcia finansowego udzielanego przez władze w kraju pochodzenia. Aby uzyskać dalsze informacje na temat systemów wsparcia finansowego w szkolnictwie wyższym w Europie, patrz Komisja Europejska/EACEA/Eurydice (2015b).

⁽²²⁾ Zalecenie Rady z dnia 28 czerwca 2011 r. „Mobilna młodzież” – promowanie mobilności edukacyjnej młodych ludzi. Dz.U. C 199, 07.07.2011, C199/4.

⁽²³⁾ Uwzględniono wyłącznie stypendia, które są w całości pokrywane z funduszy publicznych (stypendia pochodzące z łączonych funduszy publicznych i prywatnych nie zostały wzięte pod uwagę).

i 58%). Wyjątkami od tej reguły są Wielka Brytania (Anglia, Walia i Irlandia Północna) oraz Malta, gdzie wsparcie dla studentów studiów pierwszego stopnia jest na poziomie wysokim i bardzo wysokim, natomiast brak jest standardowego pakietu wsparcia dla studentów studiów drugiego stopnia.

Rysunek 3.1: Odsetek studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia otrzymujących stypendia ze środków publicznych, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek opracowano na podstawie danych za rok akademicki 2015/16. Jeśli dany kraj nie był w stanie dostarczyć danych za ten rok akademicki, wzięto pod uwagę starsze dane.

W przypadku krajów, w których występują duże różnice w odsetku studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia otrzymujących stypendia, przedstawiono tylko odsetek studentów studiów pierwszego stopnia. W przypadku krajów, w których realizowanych jest kilka programów stypendialnych, które nie były w stanie dostarczyć łącznych danych dla wszystkich programów, przedstawiono programy, w których uczestniczy największy odsetek beneficjentów. Łączone programy stypendiów/kredytów są traktowane na równi ze stypendiami.

Objaśnienia dotyczące poszczególnych krajów

Holandia: Z dniem 1 września 2015 r. główny program stypendialny - „podstawowe stypendia” - został zlikwidowany i zastąpiony systemem kredytów dotowanych ze środków publicznych. Na Rysunku przedstawiono dane z 2014 r., tzn. odnoszące się do sytuacji, która poprzedzała reformę.

Wielka Brytania (ENG/WLS/NIR): Dane odnoszą się do odsetka stypendystów spośród liczby wnioskodawców ubiegających się o stypendia i/lub kredyty. Począwszy od roku akademickiego 2016/17, w Anglii nie będą przyznawane stypendia, a wsparcie finansowe dla studentów będzie miało formę kredytów.

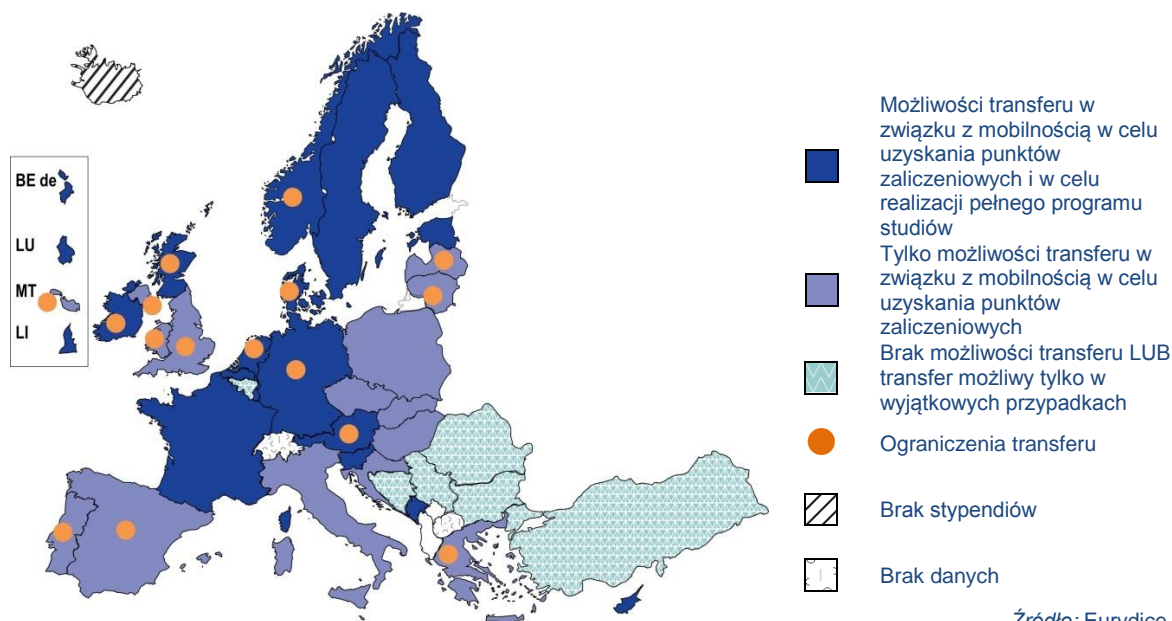
Około połowa wszystkich systemów poddanych analizie mieści się w kategorii wsparcia na średnim poziomie, co oznacza, że odsetek na poziomie pomiędzy 15% a 50% wszystkich studentów korzysta ze stypendiów finansowanych ze źródeł publicznych. Należy jednak zauważyć, że niektóre systemy znajdują się w tej grupie tylko w odniesieniu do studentów studiów pierwszego stopnia, podczas gdy w grupie studentów studiów drugiego stopnia mniej niż 15% korzysta ze stypendiów państwowych. Taka sytuacja ma miejsce na przykład w Wielkiej Brytanii (Szkocja), gdzie 42% studentów studiów pierwszego stopnia korzysta ze stypendiów państwowych, natomiast brak jest standardowych form pomocy publicznej dla studentów studiów drugiego stopnia. Ponadto na Rysunku przedstawiono zarówno programy stypendialne, jak i łączone programy stypendiów i kredytów. I tak, na przykład, w przypadku Niemiec jest to program stypendiów i kredytów BAföG, z którego korzysta około 25% studentów, podczas gdy około 3-4% studentów otrzymuje same stypendia.

W sześciu krajach leżących głównie w południowo-wschodniej Europie (Grecja, Chorwacja, Włochy, Czarnogóra, Serbia i Turcja), w trzech krajach bałtyckich i w Słowacji mniej niż 15% studentów pobiera stypendia finansowane ze źródeł publicznych. Osobną kategorię utworzono dla Islandii, gdzie nie jest realizowany program stypendiów ze środków państwowych.

Rysunek 3.2 przedstawia główne zagadnienie niniejszego rozdziału, a mianowicie główne cechy charakteryzujące transfer stypendiów. Przedstawiono tu rozróżnienie pomiędzy możliwościami transferu w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych (tj. transferem środków na potrzeby

wyjazdów na okres studiów w ramach programu realizowanego w kraju) a możliwościami transferu w związku z mobilnością w celu uzyskania dyplomu (tj. transferem środków na potrzeby całego programu studiów za granicą). Ponadto na Rysunku przedstawiono szczegóły obostrzeń dotyczących transferu, tzn. dodatkowe wymogi, jakie studenci i/lub wybrane programy studiów zagranicznych muszą spełnić, aby możliwy był transfer stypendium. Takie obostrzenia obejmują na przykład definicję krajów, do których możliwy jest transfer świadczeń (np. transfer wyłącznie do krajów Europejskiego Obszaru Gospodarczego) lub ograniczenia co do czasu spędzonego za granicą. Najbardziej surowe restrykcje to te, które stanowią, że studenci mogą przenosić stypendia za granicę tylko w przypadku, gdy równoważny program studiów nie jest dostępny w kraju pochodzenia. W związku z tym, że wymóg ten oznacza, iż transfer jest możliwy tylko w wyjątkowych przypadkach, kraje stosujące tę zasadę zostały uwzględnione w tej samej kategorii co kraje, w których transfer nie jest możliwy.

Rysunek 3.2: Możliwości transferu stypendiów ze środków publicznych udzielonych studentom studiów pierwszego i drugiego stopnia, 2015/16

Objaśnienia

Rysunek dotyczy transferu w ramach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW). Kraje, w których realizowanych jest kilka programów stypendialnych, w ramach których obowiązują różne zasady dotyczące transferu, zostały uwzględnione w kategorii odpowiadającej programowi, który zapewnia większe możliwości transferu, chyba że w danym programie uczestniczy bardzo niski odsetek studentów w porównaniu do programów o niższym poziomie możliwości realizacji transferu.

W przypadku, gdy kategoria „możliwości transferu w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych i w celu realizacji pełnego programu studiów” została połączona z kategorią „ograniczenia transferu”, oznacza to, że obowiązują obostrzenia związane z oboma typami transferu (tj. w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych i w celu realizacji pełnego programu studiów) lub tylko z jednym z nich (tj. w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych **lub** w celu realizacji pełnego programu studiów).

Na Rysunku widać, że w kilku krajach położonych na południowym wschodzie Europy - tj. w Bułgarii, Rumunii, Bośni i Hercegowinie, Serbii i Turcji - stosowane są najbardziej restrykcyjne zasady w odniesieniu do transferu stypendiów. Generalnie, studenci z tych krajów nie mogą korzystać z przyznanych im stypendiów krajowych podczas studiów za granicą, bez względu na to, czy wyjeżdżają, by odbyć tylko część studiów (mobilność w celu uzyskania punktów zaliczeniowych) czy też cały program studiów (mobilność w celu realizacji pełnego programu studiów). Wspólnota francuska Belgii również została uwzględniona w tej samej kategorii, ponieważ stypendia mogą być przenoszone tylko w przypadku programów, dla których nie ma odpowiednika we Wspólnocie.

W około połowie analizowanych systemów, przenoszenie stypendiów ogranicza się do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, tj. do przypadków, w których studenci wyjeżdżają za granicę na krótki okres (np. na semestr lub rok akademicki) w ramach programu realizowanego w kraju pochodzenia. W niektórych systemach szkolnictwa wyższego stosuje się ograniczenia w transferze i ogranicza się takie możliwości do wymian studentów w ramach uznanych programów, takich jak Erasmus (np. Grecja,

Hiszpania, Litwa, Łotwa, Portugalia i Wielka Brytania (Anglia, Walia i Irlandia Północna ⁽²⁴⁾). Szczególną sytuację można zaobserwować na Malcie, gdzie powszechne wsparcie finansowe dla studentów studiów pierwszego stopnia może być przenoszone tylko w przypadku mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, i to z ograniczeniami, podczas gdy stypendia dla studentów studiów drugiego stopnia mogą być w pełni przenoszone bez ograniczeń, jednak tylko w wyjątkowych sytuacjach (studia prowadzące do uzyskania kwalifikacji w zawodach regulowanych).

Istnieje jeszcze jedna grupa krajów, w których stypendia mogą być przenoszone do celów mobilności krótkookresowej (mobilność w celu uzyskania punktów zaliczeniowych) oraz mobilności długookresowej, tj. w przypadkach, gdy studenci zamierzają zdobyć dyplom za granicą. Kategoria ta obejmuje systemy szkolnictwa wyższego o różnych profilach, od małych systemów, w których studenci zwykle realizują studia za granicą (np. Wspólnota niemieckojęzyczna Belgii, Luksemburg i Liechtenstein), do dużych systemów, takich jak Niemcy i Francja. Większość krajów, w których możliwy jest transfer stypendiów w przypadku mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych oraz mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów to te leżące w Europie północnej i północno-zachodniej. Natomiast, jak przedstawiono na Rysunku, w niektórych z tych krajów stosowane są obostrzenia. Na przykład w Niemczech transfer stypendiów w przypadku mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów jest możliwy tylko do krajów UE i Szwajcarii, natomiast w Wielkiej Brytanii (Szkocja) jeszcze bardziej surowe kryteria mają zastosowanie. W ramach pilotażowego programu transferu stypendiów w związku z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów, transfer stypendiów może mieć miejsce tylko w przypadku niewielkiej liczby wybranych instytucji szkolnictwa wyższego w Unii Europejskiej. Irlandia stanowi kolejny przykład stosowania ograniczeń transferu, gdzie uprawnione są tylko mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych wyraźnie wymagane w ramach programu studiów w kraju oraz mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów realizowane tylko w krajach Unii Europejskiej.

Co się tyczy możliwości transferu w związku z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów, wyjątkowym przypadkiem jest Austria, gdzie studenci spełniający określone kryteria krajowe (realizujący mobilności w krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego i w Szwajcarii) mogą otrzymać stypendium na realizację mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów na takich samych warunkach, na jakich przyznawane są stypendia krajowe na realizację studiów w austriackich instytucjach szkolnictwa wyższego. Tak więc sytuacja w Austrii jest porównywalna do krajów, w których możliwy jest transfer stypendiów w przypadku mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych i mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów, jednak z pewnymi ograniczeniami związanymi z geografiami (tj. mobilności mogą być realizowane tylko do niektórych krajów).

Kredyty

Rysunek 3.3 przedstawia kolejny rodzaj wsparcia, jakim są kredyty dotowane ze środków publicznych oraz odsetek studentów, którzy zaciągają kredyty. W tym drugim aspekcie przeprowadzono podział na trzy kategorie ogólne, związane z poziomem zainteresowania, i jest to poziom niski (0-14,9%), średni (15-49,9%) i wysoki (50% i więcej). Podobnie jak w przypadku stypendiów, odsetki te odnoszą się do studentów pierwszego i drugiego stopnia studiów łącznie.

Przeprowadzenie porównania pomiędzy stypendiami ze środków państwowych a kredytami - tj. pomiędzy Rysunkiem 3.1 i 3.3 - pozwala na stwierdzenie, że stypendia są bardziej powszechnym rodzajem pomocy publicznej niż kredyty. Podczas gdy tylko w jednym kraju nie są oferowane stypendia (Islandia), kilka systemów zostało sklasyfikowanych w tej kategorii w odniesieniu do kredytów. Ponadto w systemach, w których dostępne są kredyty dotowane ze źródeł publicznych, cieszą się one niskim poziomem zainteresowania (0-14,9%), w niektórych krajach nawet jeszcze niższym (poniżej 1%) (Wspólnota francuska i niemieckojęzyczna Belgii, Francja, Włochy, Portugalia i Słowacja).

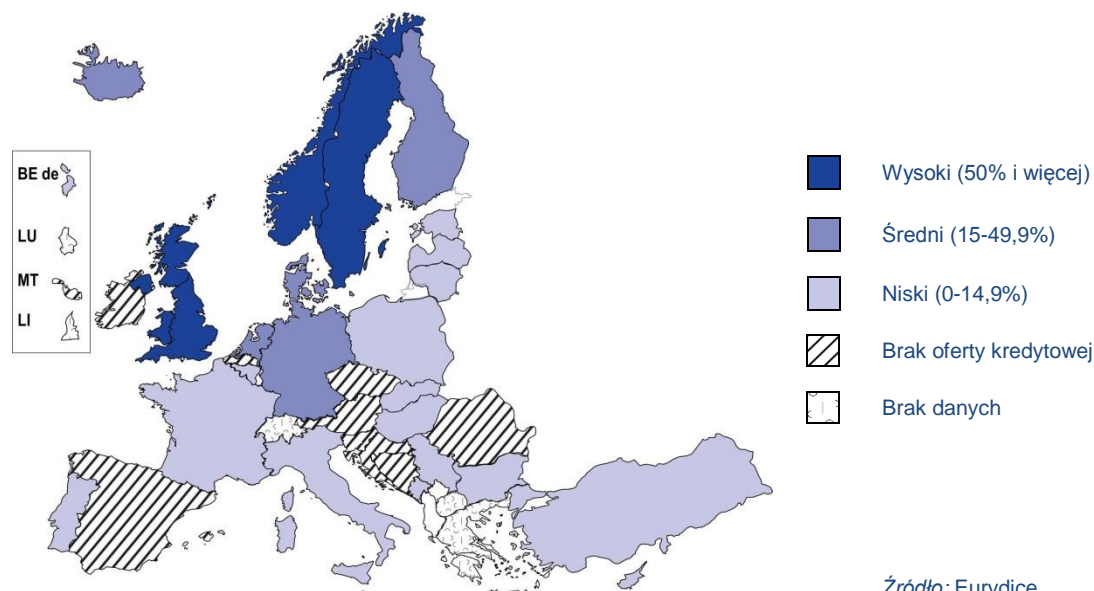
Na drugim końcu spektrum znajduje się Wielka Brytania, gdzie w zależności od systemu (tj. Anglia, Walia, Irlandia Północna i Szkocja), z kredytów korzysta pomiędzy 72% a 95% studentów studiów pierwszego stopnia (i brak jest standardowej oferty kredytów dla studentów studiów drugiego stopnia), a także Norwegia, gdzie 68% studentów studiów pierwszego stopnia i 71% studentów studiów drugiego

---

⁽²⁴⁾ Takie same ograniczenia mają zastosowanie także w Szkocji. Jednak ten system szkolnictwa wyższego nie jest uwzględniony w grupie tych, które ograniczają możliwości transferu stypendiów do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, jako że jest tam realizowany we współpracy z małą grupą wybranych instytucji z Unii Europejskiej program pilotażowy skierowany na przenoszenie stypendiów w odniesieniu do mobilności w celu uzyskania dyplomu.

stopnia korzysta z kredytów, i Szwecja, gdzie 52% studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia zaciąga kredyty. Trzy kraje skandynawskie (Dania, Finlandia i Islandia), a także Niemcy (łącznie system stypendiów i kredytów) i Holandia znajdują się również w kategorii o średnim poziomie zainteresowania.

Rysunek 3.3: Odsetek studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia zaciągających kredyty dotowane ze środków publicznych, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek opracowano na podstawie danych odnoszących się do roku akademickiego 2015/16. Jeśli dany kraj nie był w stanie dostarczyć danych za ten rok akademicki, pod uwagę zostały wzięte starsze dane.

W przypadku krajów, w których występują duże różnice w odsetku studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia zaciągających kredyty, przedstawiono tylko odsetek studentów studiów pierwszego stopnia. W przypadku krajów, w których realizowanych jest kilka programów kredytowania, które nie były w stanie dostarczyć łącznych danych dla wszystkich programów, przedstawiono programy, w których uczestniczy największy odsetek beneficjentów. Łączone programy stypendiów/kredytów są traktowane na równi z kredytami.

Objaśnienia dotyczące poszczególnych krajów

Belgia (BE fr, BE de), Francja, Włochy, Portugalia i Słowacja: Odsetek studentów otrzymujących stypendia jest na poziomie poniżej 1%.

Holandia: Od 1 września 2015 r. kredyty dotowane ze środków publicznych zastąpiły stypendia ze środków publicznych. Na Rysunku przedstawiono dane z 2014 r., tzn. odnoszące się do sytuacji, która poprzedzała reformę.

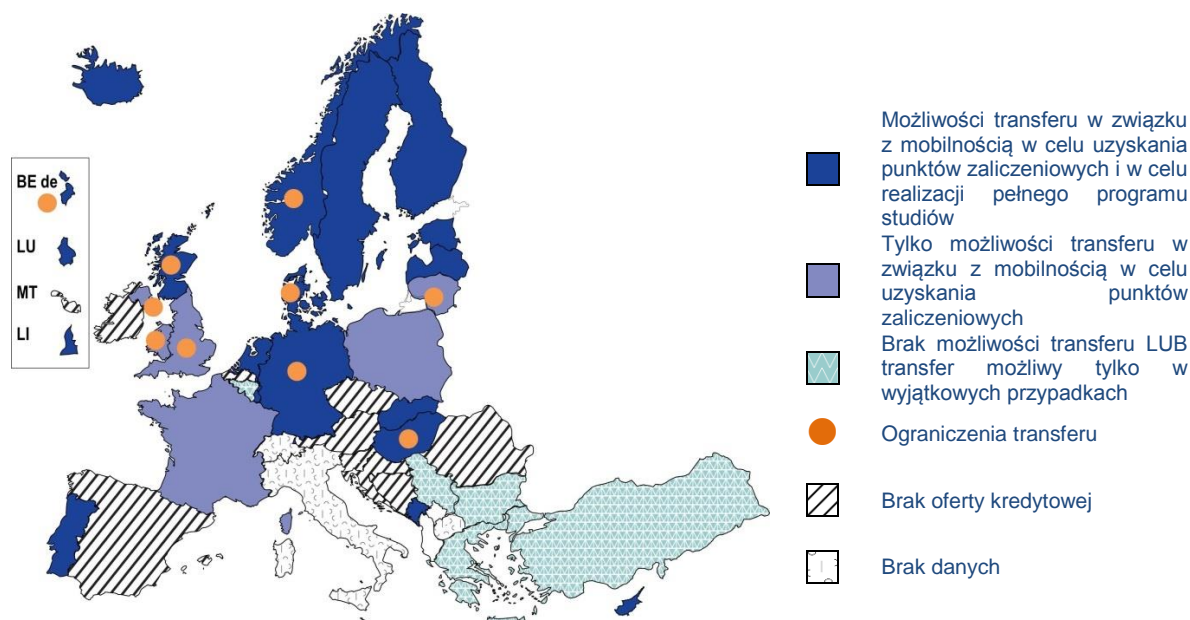
Na Rysunku 3.4 przedstawiono analizę tego, czy możliwy jest transfer kredytów dotowanych ze środków publicznych, a jeśli tak, czy obowiązują wszelkie szczególne wymogi związane z możliwościami transferu. Informacje zostały przedstawione według tych samych zasad jak w przypadku stypendiów, co oznacza, że na Rysunku przeprowadzono rozróżnienie pomiędzy możliwościami przenoszenia w odniesieniu do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych a mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów oraz wyszczególniono kraje, w których stosowane są ograniczenia transferu.

Generalnie, w krajach, które oferują kredyty dotowane ze środków publicznych możliwy jest ich transfer, przynajmniej w pewnym zakresie. Wyjątkami od tej reguły są Bułgaria, Grecja, Serbia i Turcja, gdzie studenci nie mogą korzystać z zaciągniętych kredytów, jeśli studiują za granicą, bez względu na to, czy przebywają za granicą przez krótki (mobilność w celu uzyskania punktów zaliczeniowych) lub dłuższy okres (mobilność w celu realizacji pełnego programu studiów). Podobnie jak w przypadku stypendiów, we Wspólnocie francuskiej Belgii transfer jest możliwy tylko w wyjątkowych przypadkach, gdy równoważny program nie jest oferowany we Wspólnocie.

Spośród systemów, w których transfer kredytów jest możliwy, w niektórych ogranicza się on do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, a wśród tych drugich stosowane są nawet surowsze obostrzenia. Na przykład, na Litwie i w Wielkiej Brytanii (Anglia, Walia i Irlandia Północna), transfer kredytów jest możliwy tylko w przypadku, gdy mobilność jest realizowana w ramach uznanego programu wymiany, takiego jak Erasmus.

W większości systemów, w których oferowane są kredyty dotowane ze środków publicznych, ich transfer jest możliwy zarówno w przypadku mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, jak i mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów. Pomimo tego, że górny rozkład geograficzny jest bardzo podobny do tego, z którym mieliśmy do czynienia w przypadku transferu stypendiów, niektóre kraje, w których obowiązują ograniczenia w transferze stypendiów - szczególnie Węgry, Łotwa, Portugalia i Słowacja - stosują bardziej elastyczne podejście do transferu kredytów dotowanych ze środków publicznych (tzn. możliwy jest transfer kredytów - z ograniczeniami lub bez - zarówno w przypadku mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, jak i mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów, natomiast transfer stypendiów jest możliwy tylko w przypadku mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych). Jednakże, jak przedstawiono na Rysunku 3.3, we wszystkich tych krajach odsetek studentów zaciągających kredyty jest niski. Islandia to kolejny przypadek godny odnotowania, gdyż pomimo tego, że brak tam standardowej oferty stypendiów dotowanych ze środków publicznych, to możliwy jest transfer kredytów dotowanych ze środków publicznych bez żadnych ograniczeń.

Rysunek 3.4: Możliwości transferu kredytów dotowanych ze środków publicznych, studenci studiów pierwszego i drugiego stopnia, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Objaśnienia

Rysunek koncentruje się na transferze w ramach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW). Kraje, w których realizowanych jest kilka programów kredytowania, w ramach których obowiązują różne zasady dotyczące transferu, zostały uwzględnione w kategorii odpowiadającej programowi, który zapewnia większe możliwości transferu, chyba że w danym programie uczestniczy bardzo niski odsetek studentów w porównaniu do programów o niższym poziomie możliwości realizacji transferu.

W przypadku, gdy kategoria „możliwości transferu w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych i w celu realizacji pełnego programu studiów” została połączona z kategorią „ograniczenia transferu”, oznacza to, że obowiązują obostrzenia związane z oboma typami transferu (tj. w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych i w celu realizacji pełnego programu studiów) lub tylko z jednym z nich (tj. w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych lub w celu realizacji pełnego programu studiów).

Dodatkowe wsparcie mobilności

Podczas gdy w poprzednich punktach skoncentrowano się na wsparciu dostępnym w kraju i możliwościach jego transferu, warto teraz omówić dostępne wsparcie bezpośrednio na mobilność, tj. środki finansowe dostępne wyłącznie dla studentów biorących udział w mobilności. Takie zasoby mogą być zapewnione jako uzupełnienie transferu świadczeń pieniężnych lub, tam gdzie świadczenia nie są dostępne, zamiast nich.

Dodatkowe wsparcie mobilności jest dostępne w prawie wszystkich krajach europejskich, z wyjątkiem Bułgarii, Grecji, Cypru, Malty, Bośni i Hercegowiny, Islandii i Serbii. Natomiast charakter takiego dodatkowego wsparcia znacznie różni się w poszczególnych krajach. Pomoc przybiera różne formy, jest udzielana z różnych zasobów i jest skierowana do różnych kategorii studentów uczestniczących w różnych typach mobilności. Z tego powodu dla tego zagadnienia nie opracowano odrębnego rysunku.

Kluczowe pytanie, na jakie należy udzielić odpowiedzi w odniesieniu do dodatkowego wsparcia to jego ukierunkowanie, czyli czy środki są udzielane na podstawie osiągnięć czy potrzeb. Podczas gdy granice pomiędzy tymi pojęciami nie zawsze są wyraźnie ustalone, możliwe jest określenie kilku rodzajów podejść krajowych. Na przykład, w niektórych krajach pomoc jest skierowana do studentów studiów drugiego i wyższego stopnia (magisterskich, doktoranckich i/lub poddoktoranckich), przy uwzględnieniu przede wszystkim ich osiągnięć naukowych i badawczych (tj. na podstawie osiągnięć). Takie wsparcie mobilności jest dostępne na Węgrzech, w Polsce, na Słowacji i w Turcji. Na drugim końcu spektrum znajdują się systemy, które zapewniają wsparcie mobilności z zastosowaniem mniej restrykcyjnych kryteriów, gdzie jest ono zapewniane wszystkim lub prawie wszystkim mobilnym studentom, lub przynajmniej wszystkim studentom, którzy potrzebują dodatkowej pomocy. Takie podejście można zaobserwować w krajach Europy północnej (Dania, Finlandia, Szwecja i Norwegia), jak również w krajach takich, jak Niemcy, Francja i Austria. Na przykład w Norwegii, 70% wszystkich mobilnych studentów korzysta ze stypendiów pokrywających koszty podróży i czesnego. W Niemczech wszyscy studenci kwalifikujący się do uzyskania standardowego wsparcia ze względu na potrzeby (tj. stypendia/kredyty BAföG) są również uprawnieni do dodatkowego wsparcia mobilności na pokrycie kosztów podróży, opłaty za studia i koszty utrzymania.

Kolejny rodzaj dodatkowego wsparcia, jakie można znaleźć w wielu systemach szkolnictwa wyższego - w tym we Wspólnocie flamandzkiej Belgii, Republice Czeskiej, Hiszpanii, Chorwacji, na Litwie, w Portugalii, Słowenii i Wielkiej Brytanii (Anglia, Walia i Irlandia Północna) - to „stypendia wyrównawcze Erasmus”, które zapewniają dodatkowe środki dla studentów uczestniczących w mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych w ramach programu Erasmus+. W zależności od systemu, stypendia są przyznawane albo na podstawie potrzeb (jak np. we Wspólnocie flamandzkiej Belgii i Wielkiej Brytanii - Anglia, Walia i Irlandia Północna) lub na podstawie osiągnięć (np. Hiszpania i Litwa). Istnieją także systemy (np. Słowenia), gdzie dokumenty oficjalne opublikowane przez władze centralne jedynie określają ogólne kryteria administracyjne (takie jak górna granica wieku), natomiast dalsze kryteria dotyczące przyznawania stypendiów wyrównawczych programu Erasmus definiowane są przez poszczególne instytucje szkolnictwa wyższego.

Rozpiętość umów dwustronnych i wielostronnych zawieranych pomiędzy krajami europejskimi, lub pomiędzy krajami europejskim a tymi spoza Europy, stanowi dopełnienie obrazu dodatkowego wsparcia mobilności. Główne międzynarodowe programy europejskie to *Nordplus Higher Education* (program mobilności dla studentów studiów licencjackich i magisterskich w krajach skandynawskich i bałtyckich), *Central European Exchange Program for University Studies* – CEEPUS (program zapewniający wsparcie uczestnictwa we wspólnych programach studiów w regionie Europy środkowej) oraz Wyszehradzki program stypendialny (wspierający studentów studiów magisterskich i podyplomowych w krajach Grupy Wyszehradzkiej, tj. w Republice Czeskiej, na Węgrzech, w Polsce i Słowacji, oraz w krajach Bałkanów zachodnich i w krajach Partnerstwa Wschodniego).

Na koniec, należy zauważyć, że choć wsparcie mobilności zazwyczaj przybiera formę stypendiów, to może być również udzielone w formie kredytów dotowanych ze środków publicznych. Na przykład w Wielkiej Brytanii (Anglia) studenci, którzy wyjeżdżają na cały rok akademicki (mobilność w celu uzyskania punktów zaliczeniowych) mogą zaciągać specjalne kredyty przeznaczone na wyrównanie niższej stawki czesnego, jaką ich macierzyste instytucje mogą pobierać podczas okresu mobilności. W Finlandii i Szwecji wyjeżdżający studenci mogą zaciągać kredyty, które są wyższe niż standardowe kredyty oferowane pozostałym studentom.

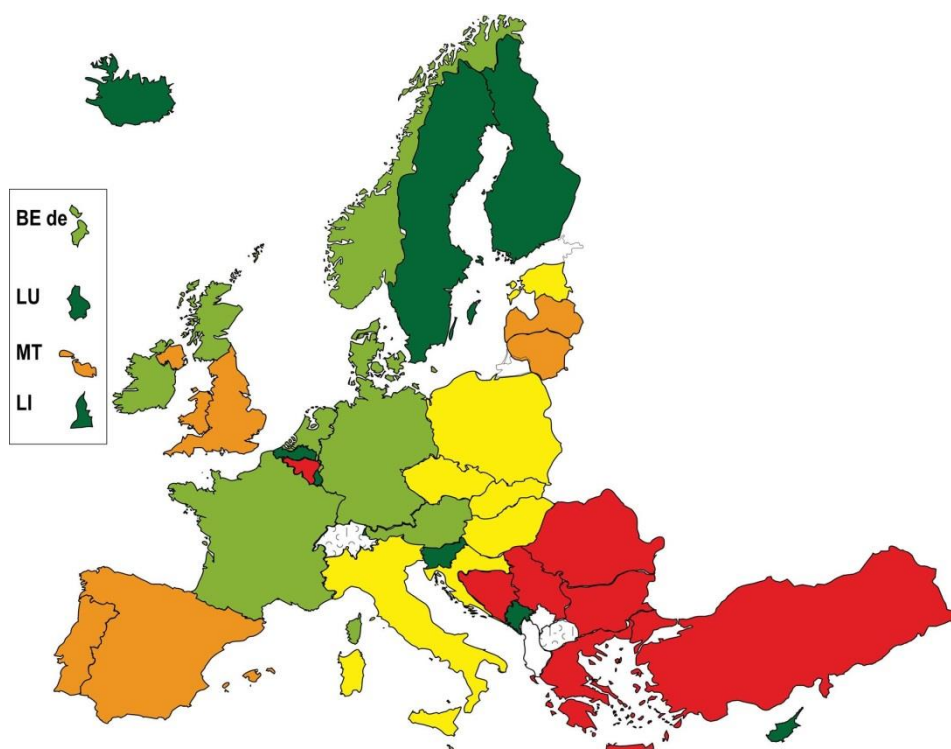
3.3. Wskaźnik tablicy wyników

Wskaźnik tablicy wyników nr 3 łączy wybrane elementy przedstawione w poprzednim punkcie i przedstawia podział na kategorie programów realizowanych w poszczególnych krajach. Jak wspomniano wcześniej (patrz punkt 3.2.), wskaźnik koncentruje się na możliwościach transferu krajowych stypendiów i kredytów, co oznacza, że dodatkowe wsparcie wyłącznie na mobilność nie jest brane pod uwagę. Ponadto wskaźnik nie obejmuje informacji na temat rzeczywistej kwoty wsparcia

podlegającej transferowi ani na temat odsetka beneficjentów w populacji studentów. W przypadku krajów, w których występują znaczące różnice pomiędzy wsparciem dla studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia - np. zapewnione jest ogólnodostępne wsparcie dla studentów studiów pierwszego stopnia i ograniczone wsparcie dla studentów studiów drugiego stopnia - pod uwagę wzięto tylko studentów studiów pierwszego stopnia.

Wskaźnik tablicy wyników obejmuje pięć kategorii oznaczonych różnymi kolorami: kolor ciemnozielony oznacza pełne możliwości transferu wszystkich krajowych form wsparcia dostępnych dla studentów (co oznacza, że obowiązują równoważne wymogi w celu uzyskania stypendiów ze źródeł publicznych i/lub kredytów w przypadku studentów studiujących w kraju i za granicą), natomiast kolor czerwony oznacza brak możliwości transferu. Systemy szkolnictwa wyższego stosujące wymóg, że wsparcie finansowe ze środków publicznych może być przenoszone za granicę tylko w przypadku braku równoważnego programu w kraju również należą do kategorii oznaczonej kolorem czerwonym, ponieważ transfer wsparcia dla studentów jest możliwy wyłącznie w wyjątkowych okolicznościach. Występują również trzy kategorie pośrednie, pomiędzy tą oznaczoną kolorem ciemnozielonym a tą oznaczoną kolorem czerwonym. Pierwsza z nich, oznaczona kolorem jasnozielonym, odnosi się do systemów, w których wsparcie krajowe może być przenoszone za granicę zarówno w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, jak i mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów, natomiast obowiązują pewne restrykcje (np. zdefiniowano kraje, do których transfer jest możliwy lub wprowadzono ograniczenia w zakresie długości pobytu za granicą). Dwie kolejne kategorie, oznaczone kolorem żółtym i pomarańczowym, obejmują systemy, w których ograniczono możliwości transferu wszystkich lub większości form wsparcia krajowego do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, a różnica pomiędzy nimi polega na stosowaniu lub braku obostrzeń dotyczących możliwości transferu.

Rysunek 3.5: Wskaźnik tablicy wyników nr 3: Możliwości transferu krajowych stypendiów i kredytów dotowanych ze środków publicznych, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Kategorie wskaźnika tablicy wyników:

	Pełne możliwości transferu wszystkich krajowych form wsparcia dostępnych dla studentów we wszystkich krajach EOSW - stypendiów i/lub kredytów, zarówno w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, jak i mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów. Równoważne wymogi w odniesieniu do stypendiów i/lub kredytów dotowanych ze środków publicznych dla studentów studiujących w kraju i za granicą.
	Możliwości przenoszenia krajowych świadczeń pieniężnych dla studentów - stypendiów i/lub kredytów - w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych oraz z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów, lecz z pewnymi ograniczeniami związanymi z geografią (ograniczenia co do krajów) i/lub typami studiów, i/lub kierunkami studiów lub czasem trwania mobilności.
	Możliwości transferu w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, bez ograniczeń. Brak możliwości transferu w związku z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów LUB nie wszystkie główne formy wsparcia mogą być przenoszone w związku z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów.
	Możliwości transferu w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, lecz z pewnymi ograniczeniami związanymi z geografią (ograniczenia co do krajów) i/lub typami studiów, i/lub kierunkami studiów lub czasem trwania mobilności. Brak możliwości transferu w związku z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów LUB nie wszystkie główne formy wsparcia mogą być przenoszone w związku z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów.
	Brak możliwości transferu: stypendia i/lub kredyty dotowane ze środków publicznych są zapewniane tylko studentom studiującym w kraju lub, w wyjątkowych przypadkach, tym studiującym za granicą (brak równoważnego programu studiów w kraju).
	Brak danych.

Po przeprowadzeniu podziału na powyższe kategorie można zauważyć, że nieograniczone możliwości transferu wszystkich krajowych form wsparcia w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych oraz z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów (kolor ciemnozielony) są dostępne tylko w dziewięciu systemach szkolnictwa wyższego, a mianowicie w trzech krajach skandynawskich (Finlandia, Szwecja i Islandia), we Wspólnocie flamandzkiej Belgii, na Cyprze, w Słowenii, Luksemburgu, Liechtensteinie i Czarnogórze. Jednak należy przypomnieć, że choć systemy te oferują pełne możliwości przenoszenia wsparcia krajowego, różnią się jednak znacznie pod względem poziomu tego wsparcia (patrz Rysunek 3.1 i 3.3). Podczas gdy w niektórych z nich co najmniej połowa wszystkich studentów korzysta z pewnych form krajowego wsparcia finansowego (Finlandia, Szwecja, Cypr i Luksemburg), odsetek beneficjentów w innych systemach jest znacznie mniejszy. Ponadto poszczególne systemy różnią się pod względem typów świadczeń pieniężnych dostępnych dla studentów. Podczas gdy niektóre zapewniają stypendia i kredyty, inne koncentrują się na jednej formie wsparcia (patrz rysunki wspomniane powyżej). Pod tym względem Islandia zajmuje wyjątkową pozycję, jako że nie zapewnia standardowej oferty stypendiów, lecz oferuje kredyty z pełnymi możliwościami transferu.

Dziewięć systemów szkolnictwa wyższego - Wspólnota niemieckojęzyczna Belgii, Dania, Niemcy, Irlandia, Francja, Holandia, Austria, Wielka Brytania (Szkocja) i Norwegia - również oferuje możliwości transferu świadczeń w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych oraz z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów, jednak z zastosowaniem różnych ograniczeń (kolor jasnozielony). Jak wspomniano wcześniej, są one głównie związane z geografią (tj. mobilności tylko do niektórych krajów) i z czasem spędzonym za granicą.

Siedem systemów - w Republice Czeskiej, Estonii, Chorwacji, Włoszech, na Węgrzech, w Polsce i na Słowacji - ogranicza możliwości transferu krajowego wsparcia do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, jednak nie stosuje dodatkowych obostrzeń (kolor żółty). Warto podkreślić, że niektóre z tych systemów - na Węgrzech i Słowacji - zapewniają kredyty dotowane ze środków publicznych, które mogą być przenoszone w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych oraz z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów, jednak przenoszenia stypendiów ogranicza się do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych. Jeszcze większą elastyczność można zaobserwować w Estonii, gdzie kredyty oraz stypendia socjalne (przyznawane na podstawie potrzeb) w pełni podlegają przenoszeniu, jednak transfer innych stypendiów ogranicza się do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych.

Osiem systemów szkolnictwa wyższego odpowiadających sześciu krajom - Hiszpanii, Litwie, Łotwie, Malcie, Portugalii i większości Wielkiej Brytanii - stosuje różne ograniczenia w odniesieniu do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych (kolor pomarańczowy). Spośród nich, Łotwa

i Portugalia zapewniają pełne możliwości przenoszenia kredytów, natomiast transfer stypendiów ogranicza się do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych z obostrzeniami.

Na koniec, siedem systemów szkolnictwa wyższego - Wspólnota francuska Belgii, Bułgaria, Grecja, Rumunia, Bośnia i Hercegowina, Serbia i Turcja - zapewnia wsparcie krajowe bez możliwości przenoszenia lub umożliwia transfer tylko w wyjątkowych okolicznościach, gdy brak jest równoważnego programu w systemie krajowym (kolor czerwony). W tej grupie Grecja zajmuje wyjątkowe miejsce, ponieważ w tym kraju możliwy jest transfer stypendiów w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych (z ograniczeniami), lecz nie ma możliwości przenoszenia kredytów.

3.4. Wnioski

W niniejszym rozdziale omówiono możliwości transferu krajowego wsparcia finansowego jako kluczowy aspekt mobilności studentów. Studenci rozważający podjęcie studiów za granicą - czy to na krótki okres (mobilność w celu uzyskania punktów zaliczeniowych), czy też w celu uzyskania dyplomu (mobilność w celu realizacji pełnego programu studiów) - mogą uzależniać swoje decyzje od tego, czy po przeprowadzce do innego kraju możliwe będzie korzystanie ze wsparcia finansowego przyznanego w kraju pochodzenia.

Z raportów wynika, że tylko dziewięć systemów szkolnictwa wyższego zapewnia nieograniczone możliwości transferu wszystkich krajowych form wsparcia mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych i mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów, dzięki czemu studenci mogą korzystać z dostępnego wsparcia krajowego, niezależnie od typu mobilności (krótkoterminowych i długoterminowych) oraz kraju, w którym podejmą studia. Dość blisko grupy zapewniającej pełne możliwości przenoszenia jest grupa dziesięciu systemów, które stosują pewne ograniczenia (np. mobilność tylko do wybranych krajów), a jednak umożliwiają transfer wszystkich ważniejszych krajowych rodzajów wsparcia w odniesieniu do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych i mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów. Z geograficznego punktu widzenia, kraje zapewniające pełne możliwości przenoszenia wsparcia krajowego i te stosujące nieznaczące ograniczenia są zlokalizowane głównie w Europie północnej i północno-zachodniej. Na drugim końcu spektrum znajduje się siedem systemów szkolnictwa wyższego zlokalizowanych głównie w Europie południowo-wschodniej, które zapewniają wsparcie krajowe bez możliwości jego przenoszenia, lub które ograniczają możliwości transferu do wyjątkowych przypadków. Piętnaście systemów znajduje się w środkowej kategorii, jako że umożliwiają transfer świadczeń w odniesieniu do mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych bez ograniczeń (siedem systemów, głównie w Europie środkowej) lub z pewnymi ograniczeniami (osiem systemów znajdujących się w różnych częściach Europy). Stosunkowo wysoka liczba systemów w środkowej kategorii oznacza, że przenoszenie świadczeń w przypadku mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych jest łatwiejsze do przeprowadzenia w porównaniu do mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów. Inną godną uwagi tendencją jest większa skłonność do zapewniania możliwości transferu świadczeń w przypadku kredytów niż w przypadku stypendiów. Niektóre systemy zapewniają możliwości przenoszenia kredytów w przypadku obu form mobilności, podczas gdy przenoszenie stypendiów jest możliwe tylko w przypadku mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych.

Ogólnie rzecz biorąc, analiza wskazuje na to, że w około połowie wszystkich europejskich systemów szkolnictwa wyższego możliwy jest transfer świadczeń dla studentów w odniesieniu do obu form mobilności (choć mogą obowiązywać pewne ograniczenia). Ponadto dane wskazują na wyraźny podział geograficzny, w szczególności pomiędzy Europą północną i północno-zachodnią, gdzie istnieją duże możliwości przenoszenia, a Europą południowo-wschodnią, gdzie możliwości transferu są niewielkie lub niedostępne.

ROZDZIAŁ 4: WSPARCIE MOBILNOŚCI STUDENTÓW ZE ŚRODOWISK DEFAWORYZOWANYCH

4.1. Wstęp

Nie wszyscy studenci mają równe szanse na uczestnictwo w mobilności edukacyjnej, a tym samym na korzystanie ze wszystkich wynikających z niej korzyści. Dowody wskazują na mniejsze prawdopodobieństwo uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie lub studentów niepełnosprawnych (Hauschildt et al., 2015; King, Findlay i Ahrens, 2010; Souto Otero, 2008), co jeszcze pogłębia ich niekorzystną pozycję wśród rówieśników.

W celu poprawy obecnej sytuacji, w Zaleceniu Rady zachęca się państwa członkowskie, aby „zapewniły defaworyzowanym osobom uczącym się, które mogą być pozbawione możliwości mobilności edukacyjnej, ukierunkowane informacje o dostępnych programach i wsparciu dostosowanym do ich specyficznych potrzeb”⁽²⁵⁾. Dlatego w ramach wskaźnika tablicy wyników nr 4 przeprowadzono analizę tego, czy takie wsparcie jest dostępne w krajach europejskich

4.2. Analiza kontekstu

Definicje defaworyzowanych osób uczących się różnią się w poszczególnych systemach edukacyjnych. W niektórych krajach obejmują one studentów niepełnosprawnych, w innych nie. W niektórych powodem defaworyzowania może być pochodzenie etniczne, a w innych jako kryterium stosuje się status migranta. Jednak wspólnym elementem definiującym osobę defaworyzowaną jest pochodzenie ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie. Dlatego, w celu przeprowadzenia porównania, wskaźnik ten skupia się na studentach pochodzących ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie. Natomiast sama definicja niskiego statusu społeczno-ekonomicznego różni się w poszczególnych krajach.

Wskaźnik dotyczący wsparcia mobilności zapewnionego tej grupie osób zasadza się na trzech głównych elementach: 1) wyznaczenie celów krajowych dotyczących udziału w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie; 2) kompleksowe monitorowanie uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie; 3) wsparcie finansowe w formie stypendiów ze środków publicznych przyznawanych studentom ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie. Elementy te są omawiane w kolejności zaproponowanej powyżej.

Cele krajowe

Ilościowe cele krajowe wskazują na silne zaangażowanie polityczne skierowane na zwiększenie udziału studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie w programach mobilności. Jednak, jak dotąd, tylko jeden system edukacji wyznaczył taki cel. Wspólnota flamandzka Belgii postawiła sobie za cel, by do 2020 r. 33% mobilnych studentów pochodziło z niedostatecznie reprezentowanych grup (zdefiniowanych jako studenci pochodzący ze środowisk o niskim statusie społeczno-ekonomicznym i otrzymujący stypendia, studenci pracujący w niepełnym wymiarze czasu pracy oraz studenci niepełnosprawni). (Rząd Flandrii/Departament Edukacji i Szkoleń, 2013, str. 64).

Monitorowanie udziału

W celu zapewnienia odpowiedniego wsparcia dla studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, osoby odpowiedzialne za podejmowanie decyzji analizują informacje o tym, czy poszczególne grupy studentów mogą uczestniczyć (i czy rzeczywiście uczestniczą) w programach mobilności w odpowiednich proporcjach. Takie informacje można uzyskać dzięki monitorowaniu cech populacji studentów uczestniczących w mobilności.

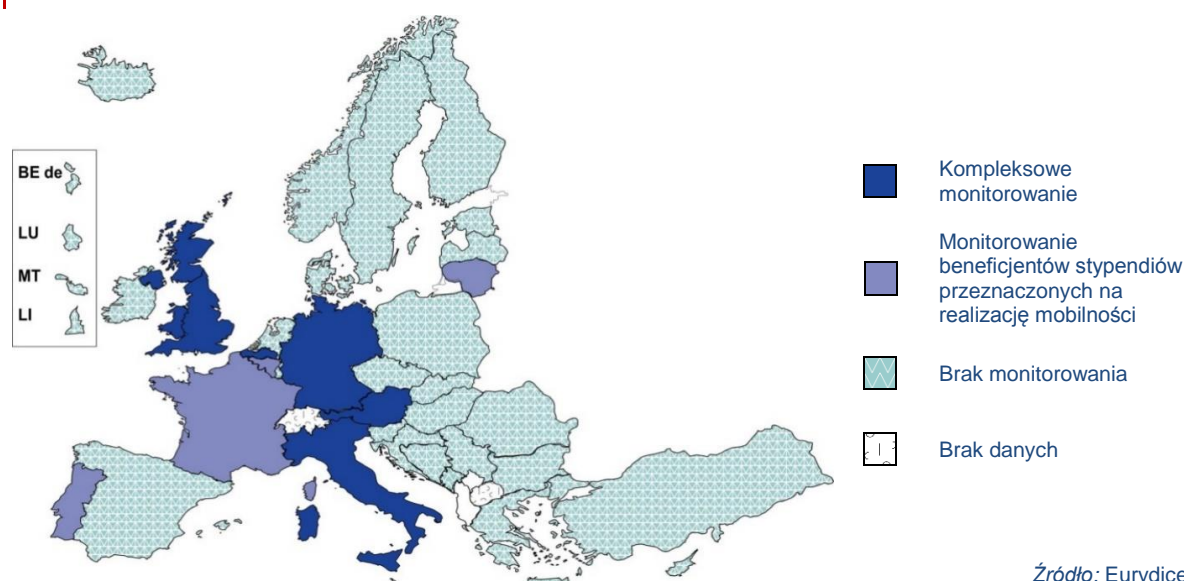
⁽²⁵⁾ Zalecenie Rady z dnia 28 czerwca 2011 r. „Mobilna młodzież” – promowanie mobilności edukacyjnej młodych ludzi. Dz.U. C 199, 07.07.2011, C199/4.

Wszystkie kraje objęte programem Erasmus+ są zobowiązane do monitorowania studentów w nim uczestniczących. Dlatego też w niniejszym punkcie skoncentrowano się na praktykach, które wykraczają poza ten obowiązek i szerzej omówiono monitorowanie uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie.

Na Rys. 4.1 przedstawiono rozróżnienie pomiędzy dwoma typami praktyk monitorowania stosowanych poza obowiązkowym monitoringiem programu Erasmus+. Po pierwsze, cztery systemy edukacji monitorują mobilności studentów otrzymujących stypendia celowe przeznaczone na realizację mobilności (patrz kolejny punkt). Systemy te (Wspólnota francuska Belgii, Francja, Litwa i Portugalia) posiadają informacje na temat uczestnictwa studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie w niektórych programach mobilności innych niż Erasmus+ (tj. w tych powiązanych ze stypendiami przeznaczonymi na realizację mobilności), ale nie we wszystkich.

Po drugie, jak przedstawiono na rysunku, osiem systemów edukacji (Wspólnota flamandzka Belgii, Niemcy, Włochy, Austria oraz cztery systemy edukacji w Wielkiej Brytanii) monitoruje ogólne uczestnictwo w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie. Takie podejście oznaczono jako kompleksowe monitorowanie, ponieważ ma ono za zadanie uzyskanie pełnego obrazu uczestnictwa defaworyzowanych studentów we wszystkich programach mobilności. W Niemczech i Austrii badania opinii studentów są realizowane co trzy lata⁽²⁶⁾, natomiast we Włoszech i Wielkiej Brytanii informacje na temat mobilnych studentów są uwzględnione w rocznych zbiorach danych tworzonych przez urzędy statystyczne⁽²⁷⁾.

Rysunek 4.1: Monitorowanie uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, 2015/16

Źródło: Eurydice.

⁽²⁶⁾ Patrz <http://www.sozialerhebung.de/sozialerhebung/documents/englisch>, aby uzyskać dalsze informacje nt. Niemiec oraz <http://www.sozialerhebung.at/index.php/en/>, aby uzyskać dalsze informacje nt. Austrii (dostęp 20 czerwca 2016). Ponadto w Niemczech wspólny raport nt. mobilności opracowany przez *Deutscher Akademischer Austauschdienst* (DAAD) i *Deutsche Zentrum für Hochschul- und Wissenschaftsforschung* (DZHW) jest publikowany raz na dwa lata (aby zapoznać się z najnowszym raportem, patrz Woisch i Willige, 2015).

⁽²⁷⁾ We Włoszech, urząd statystyczny gromadzi dane na temat mobilnych studentów z przeprowadzeniem rozróżnienia na stypendystów i studentów niepobierających stypendium. Mając na względzie fakt, że stypendia są przyznawane na podstawie potrzeb (sytuacji materialnej), uzyskane informacje dotyczą mobilnych studentów z podziałem na pochodzenie społeczno-ekonomiczne. W Wielkiej Brytanii, *the Higher Education Statistics Agency* zbiera dane nt. mobilności studentów z podziałem na ich pochodzenie etniczne, społeczno-ekonomiczne oraz płeć. Aby uzyskać szczegółowe informacje, wejdź na stronę 'Go International' pod adresem: <http://go.international.ac.uk/student-profiles-and-identities> (dostęp 3 lutego 2016).

Wsparcie finansowe

Wsparcie finansowe jest niezbędne, aby umożliwić studentom ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie uczestnictwo w programach mobilności międzynarodowej. Ze względu na trudności finansowe, z jakimi boryka się ta grupa docelowa, wsparcie mobilności ogranicza się tu do bezzwrotnych form pomocy publicznej, tj. stypendiów ze środków publicznych⁽²⁸⁾. W Europie można zaobserwować dwa główne modele takiego wsparcia.

W pierwszym modelu, studenci ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie otrzymują wsparcie celowe, które jest dostępne tylko dla nich. Takie wsparcie celowe może przybrać formę stypendiów przewidzianych specjalnie do celów mobilności, które są udzielane niezależnie od wsparcia krajowego⁽²⁹⁾ lub krajowych stypendiów socjalnych, które mogą być przenoszone, przynajmniej w przypadku mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych.

Drugi model oparty jest na zasadzie ogólnej dostępności (ang. *mainstreaming approach*). W tym modelu, kraje zapewniają stypendia, które mogą być przenoszone, większości (ponad 50%) studentów (patrz Rysunek 3.1, aby zapoznać się z odsetkiem studentów otrzymujących stypendia). W tym przypadku studenci ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie nie otrzymują wsparcia celowego (choć dokładna kwota stypendium może być ustalona na podstawie potrzeb), lecz wsparcie dla nich zasada się na holistycznym podejściu do przyznawania stypendiów. Innymi słowy, zasada ta polega na tym, że jeżeli wszyscy studenci (lub przynajmniej większość z nich) otrzymują stypendia, to stypendia te są ogólnodostępne, a wsparcie dla osób potrzebujących jest zapewniane bez konieczności podejmowania przez władze oświatowe specjalnych działań skierowanych do tej grupy docelowej.

Rysunek 4.2 ilustruje stopień rozpowszechnienia różnych form wsparcia finansowego w europejskich systemach edukacji. W większości przypadków kraje stosują podobne podejście do studentów studiów pierwszego i drugiego stopnia; natomiast w przypadku stosowania różnych podejść, na rysunku przedstawiono wsparcie finansowe dla studentów studiów pierwszego stopnia (aby zapoznać się za szczegółami, patrz Rozdział 3).

Jak widać na rysunku, zapewnienie wsparcia celowego studentom ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie jest znacznie bardziej rozpowszechnione niż zasada ogólnej dostępności. Dodatkowo, spośród dwóch form celowego wsparcia finansowego, stypendia przyznawane na podstawie potrzeb (stypendia socjalne), które mogą być przenoszone, są bardziej rozpowszechnione. Takie rozwiązanie istnieje w 23 systemach edukacji. W 11 systemach edukacji, studenci ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, poza stypendiami krajowymi, które mogą być przenoszone, otrzymują wsparcie celowe na mobilność. We Wspólnocie francuskiej Belgii, biorąc pod uwagę silne ograniczenia możliwości przenoszenia (patrz Rozdział 3), studenci ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie otrzymują przede wszystkim dodatkowe wsparcie z programów wspierania mobilności.

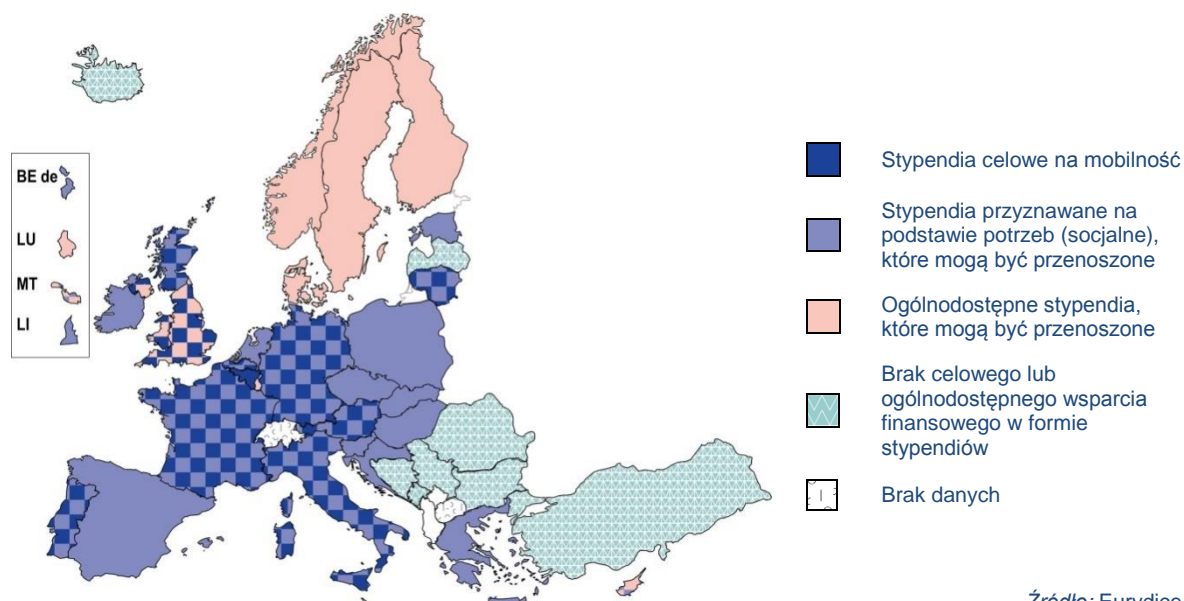
W niewielkiej mniejszości krajów stosowana jest wyłącznie zasada ogólnej dostępności. Są to: cztery kraje skandynawskie (Dania, Finlandia, Szwecja i Norwegia) i Luksemburg. Na Cyprze i Malcie stosowane jest połączenie ogólnodostępnych stypendiów i stypendiów przyznawanych na podstawie potrzeb, natomiast w Wielkiej Brytanii (Anglia, Walia i Irlandia Północna) stypendia na mobilność dostępne są jako uzupełnienie ogólnodostępnych stypendiów, które mogą być przenoszone.

Bezzwrotne wsparcie finansowe mobilności nie jest dostępne dla studentów w ośmiu systemach edukacji, głównie w Europie południowo-wschodniej. W krajach tych nie występują stypendia celowe na mobilność, ani stypendia socjalne, które mogą być przenoszone. Powyższe oznacza, że albo stypendia mogą być przenoszone, lecz głównie są to stypendia naukowe tj. przyznawane na podstawie osiągnięć (jak w przypadku Łotwy i Czarnogóry) lub stypendia nie mogą być przenoszone, bez względu na kryteria ich przyznawania (patrz również Rozdział 3). W Islandii nie są przyznawane stypendia dotowane ze środków publicznych

⁽²⁸⁾ Aby uzyskać więcej informacji na temat wsparcia finansowego, patrz rozdział 3 oraz Komisja Europejska/EACEA/Eurydice (2015b).

⁽²⁹⁾ Termin „wsparcie krajowe” odnosi się do wsparcia finansowego udzielanego przez władze w kraju pochodzenia.

Rysunek 4.2: Wsparcie finansowe w formie stypendiów ze środków publicznych udzielane studentom ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie na cele związane z mobilnością, 2015/16

Objaśnienie dotyczące jednego kraju

Holandia: Od 1 września 2015 r. jedynie uzupełniające stypendia socjalne są przyznawane studentom, którzy rozpoczęli studia po tej dacie. Studenci, którzy rozpoczęli studia przed 1 września 2015 r. otrzymują ogólnodostępne stypendia, a ci spośród nich, których rodzice mają niski poziom dochodów otrzymują również stypendia uzupełniające.

4.3. Wskaźnik tablicy wyników

Wskaźnik tablicy wyników nr 4 obejmuje cztery kategorie oznaczone kolorami od ciemnozielonego do czerwonego. Aby znaleźć się w kategorii oznaczonej kolorem ciemnozielonym, dany kraj musi realizować następujące elementy wspierania mobilności:

- 1) musi posiadać zdefiniowane cele krajowe dotyczące uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie;
- 2) musi prowadzić kompleksowe monitorowanie uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, (patrz Rysunek 4.1); oraz
- 3) musi zapewniać wsparcie finansowe studentom ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, tzn. wsparcie celowe lub na zasadzie ogólnej dostępności (patrz Rysunek 4.2).

Kategorie pośrednie pomiędzy tą oznaczoną kolorem ciemnozielonym a czerwonym (brak wsparcia dla studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie) zostały opisane w poniższym wskaźniku tablicy wyników.

Tylko kompleksowe systemy monitorowania kwalifikują się do wskaźnika. Za pośrednictwem tych systemów monitorowania, władze oświatowe mogą uzyskać ogólny obraz całkowitego uczestnictwa studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie we wszystkich programach mobilności. Kraje stosujące systemy monitoringu, które koncentrują się tylko na określonych programach mobilności lub na beneficjentach wsparcia celowego związanego z mobilnością są traktowane jako te nieposiadające kompleksowego systemu monitorowania.

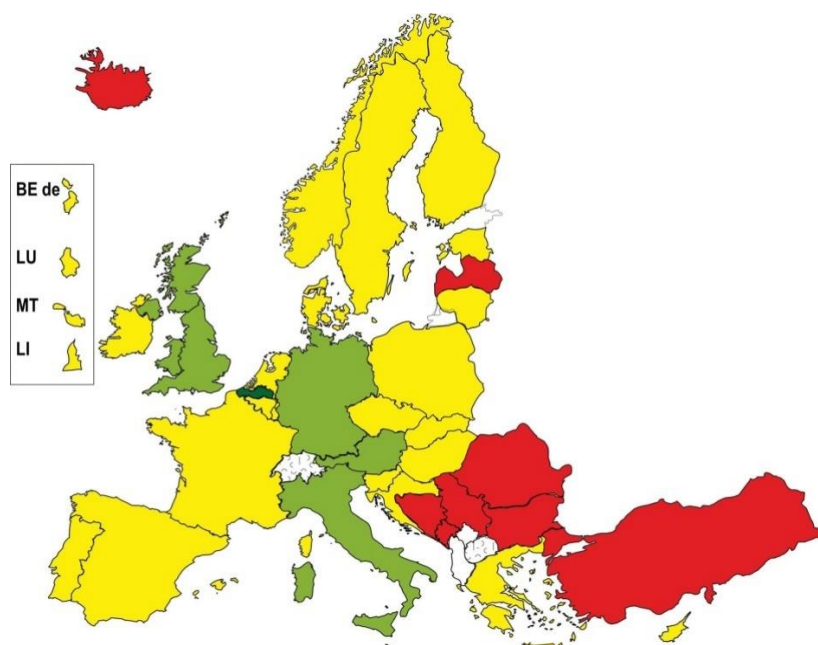
Oba modele wsparcia finansowego opisane powyżej są brane pod uwagę. W przypadku wsparcia celowego, studenci ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie powinni otrzymać celową pomoc skierowaną na ich uczestnictwo w programach mobilności. Takie wsparcie celowe może przybrać formę dofinansowania mobilności lub stypendiów socjalnych podlegających przenoszeniu (lub obie formy). W przypadku wsparcia udzielanego na zasadzie ogólnej dostępności, dany kraj powinien udzielać ponad 50% populacji studentów ogólnodostępne stypendia, które mogą być przenoszone.

Przy projektowaniu wskaźnika tablicy mobilności tylko te formy wspierania mobilności zostały wzięte pod uwagę. Mając na względzie zróżnicowaną sytuację gospodarczą i społeczną w krajach europejskich, informacje na temat odsetka studentów otrzymujących wsparcie i kwot, jakie otrzymują nie są uwzględnione przy klasyfikacji poszczególnych krajów. Uproszczenie to jest mniej problematyczne w przypadku krajów stosujących zasadę ogólnodostępnego wsparcia, gdzie przynajmniej niektóre informacje dotyczące poziomu wsparcia są dostępne (co najmniej 50% studentów otrzymujących wsparcie). Natomiast w przypadku wsparcia celowego, kraje stosujące bardzo różne modele wspierania mobilności (od ograniczonego wsparcia udzielanego ograniczonej liczbie studentów do powszechnego i hojnego wsparcia mobilności) mogą znaleźć się w tej samej kategorii (patrz Rysunek 3.1).

Jak przedstawiono na Rysunku 4.3, tylko jeden system edukacji - Wspólnota flamandzka Belgii - został zakwalifikowany do kategorii oznaczonej kolorem ciemnozielonym. Jest to jedyny system edukacji, w którym zdefiniowano cel ilościowy dotyczący uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie.

Rysunek 4.3: Wskaźnik tablicy wyników nr 4: Wsparcie mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Kategorie wskaźnika tablicy wyników:

	<p>Wszystkie z poniższych elementów wsparcia są realizowane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Cele krajowe dotyczące uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie. 2. Kompleksowe monitorowanie uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie. 3. Wsparcie finansowe dla osób uczących się ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie w formie: <ul style="list-style-type: none"> • Stypendiów celowych na mobilność LUB • Stypendiów celowych, które mogą być przenoszone LUB • Ogólnodostępnych stypendiów, które mogą być przenoszone, udzielanych populacji liczącej ponad 50% studentów.
	<p>Brak celów krajowych dotyczących uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie.</p> <p>Jednakże następujące elementy są realizowane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wsparcie finansowe dla osób uczących się ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie w formie: <ul style="list-style-type: none"> • Stypendiów celowych na mobilność LUB

	<ul style="list-style-type: none"> • Stypendiów celowych, które mogą być przenoszone LUB • Ogólnodostępnych stypendiów, które mogą być przenoszone, udzielanych populacji liczącej ponad 50% studentów. <p>2. Kompleksowe monitorowanie uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie.</p>
	<p>Brak celów krajowych dotyczących uczestnictwa w programach mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie oraz brak kompleksowego monitorowania ich uczestnictwa w tych programach, poza tym wymaganym w ramach programu Erasmus+.</p> <p>Natomiast wsparcie finansowe jest zapewnione osobom uczącym się ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie w formie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stypendiów celowych na mobilność LUB • Stypendiów celowych, które mogą być przenoszone LUB • Ogólnodostępnych stypendiów, które mogą być przenoszone, udzielanych populacji liczącej ponad 50% studentów.
	Brak wsparcia finansowego dla osób uczących się ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie poza programem Erasmus+.
1	Brak danych.

Oprócz Wspólnoty flamandzkiej Belgii, siedem systemów edukacji monitoruje uczestnictwo defaworyzowanych studentów w programach mobilności. Kraje te zostały oznaczone na rysunku kolorem jasnozielonym. Ponad połowa wszystkich uczestniczących w badaniu systemów kształcenia (24) została oznaczona kolorem żółtym. Systemy te wspierają finansowo mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, lecz nie monitorują wpływu takiego wsparcia na poziom uczestnictwa w programach mobilności.

Wreszcie, osiem systemów edukacji nie udziela wsparcia studentom ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie zgodnie z powyższą definicją. Łotwa, Bośnia i Hercegowina, Czarnogóra i Serbia to systemy, w których wsparcie jest udzielane głównie na podstawie osiągnięć (stypendia naukowe), natomiast stypendia socjalne, które jednak nie mogą być przenoszone, są przyznawane w Bułgarii, Rumunii i Turcji. W Islandii nie są przyznawane stypendia dotowane ze środków publicznych

4.4. Wnioski

W przypadku studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie występuje mniejsze prawdopodobieństwo, że będą oni uczestniczyć w programach mobilności niż w przypadku ich rówieśników. Dlatego kraje muszą podejmować konkretne starania w celu ułatwienia mobilności tej grupie studentów. Wskaźnik nr 4 tablicy wyników mobilności wykazuje, że wsparcie finansowe na mobilność jest dostępne dla studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie w większości systemów edukacji, głównie w formie stypendiów socjalnych, które mogą być przenoszone do innych krajów. Kilka krajów zapewnia możliwości przenoszenia ogólnodostępnych stypendiów na potrzeby mobilności, natomiast stypendia celowe, przyznawane w związku z realizacją mobilności, są dostępne w około jednej czwartej systemów edukacji. Z drugiej strony, w ośmiu systemach edukacji - głównie w południowo-wschodniej Europie - mobilność studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie nie jest wspierana finansowo.

Ponadto jedynie w kilku krajach (osiem systemów edukacji w pięciu krajach) prowadzony jest systematyczny monitoring uczestnictwa w mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie. Oznacza to, że w większości krajów brak jest informacji o tym, czy defaworyzowani studenci są proporcjonalnie reprezentowani w programach mobilności. Podobnie, choć ogólne cele dotyczące mobilności zostały powszechnie przyjęte, tylko jeden system edukacji - Wspólnota flamandzka Belgii - zdefiniował konkretny cel ilościowy w odniesieniu do uczestnictwa w mobilności studentów ze środowisk defaworyzowanych. Powyższe świadczy o braku jasnego politycznego zaangażowania większości krajów europejskich w ułatwianie uczestnictwa w mobilności studentom ze środowisk defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie.

ROZDZIAŁ 5: UZNAWANIE EFEKTÓW UCZENIA SIĘ I KWALIFIKACJI

5.1. Wstęp

Dla każdej osoby uczącej się biorącej udział w mobilności lub rozważającej taką opcję podstawowe znaczenie ma to, by uzyskane punkty zaliczeniowe i kwalifikacje zostały uznane w kraju i za granicą. Dlatego więc uznawanie jest zasadą, która musi być w pełni przestrzegana i skuteczna, jeżeli mobilność i wymiany mają stanowić fundament europejskiego szkolnictwa wyższego. Jeżeli systemy szkolnictwa wyższego nie będą realizować celów związanych z uznawaniem, wszystkie wysiłki skierowane na internacjonalizację zostaną spełzną na niczym.

Z tego powodu, w ramach Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW), opracowano wiele instrumentów prawnych i narzędzi mających na celu wspieranie lepszych praktyk uznawania. Na przykład, Konwencja lizbońska o uznawaniu kwalifikacji to konwencja Rady Europy/UNESCO, zapewniająca wspólne i wiążące podstawy prawne uznawania we wszystkich krajach europejskich; Europejskie Ramy Kwalifikacji (ERK) to narzędzie ułatwiające komunikację pomiędzy i porównanie systemów kwalifikacji w Europie; Suplement do dyplomu to dokument zwiększający przejrzystość, który stanowi element Decyzji Unii Europejskiej w sprawie Europass⁽³⁰⁾. Europejski system transferu i akumulacji punktów (ECTS) to system punktów zaliczeniowych oparty na efektach uczenia się i nakładzie pracy, zaprojektowany w celu ułatwienia studentom przemieszczania się pomiędzy różnymi krajami oraz ułatwienia instytucjom szkolnictwa wyższego opracowywania skutecznych programów kształcenia.

W Zaleceniu Rady z 2011 r. podkreślono również znaczenie wdrażania i korzystania z instrumentów europejskich, które ułatwiają transfer i walidację efektów uczenia się w związku z mobilnością pomiędzy państwami członkowskimi⁽³¹⁾.

W niniejszym rozdziale skupiono się na postępkach w zakresie krajowych praktyk uznawania. Przeprowadzono tu rozróżnienie pomiędzy mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych - w jakim to przypadku efekty uczenia się uzyskane podczas okresu studiów za granicą podlegają uznawaniu - a mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów - w jakim to przypadku uznawaniu podlegają kwalifikacje (dyplomy), aby osoby uczące się mogły kontynuować studia lub uzyskać dostęp do rynku pracy.

W punkcie 5.2 omówiono uznawanie efektów uczenia się w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, co stanowi podstawę dla wskaźnika tablicy mobilności nr 5. W punkcie 5.3 omówiono uznawanie kwalifikacji (dyplomów) w związku z mobilnością w celu realizacji pełnego programu studiów, co stanowi podstawę dla wskaźnika tablicy mobilności nr 6.

5.2. Uznawanie efektów uczenia się

5.2.1. Analiza kontekstu

W odniesieniu do uznawania efektów uczenia się w związku z mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych, dane liczbowe przedstawione w niniejszym raporcie koncentrują się na Europejskim systemie transferu i akumulacji punktów (ECTS), czyli na narzędziu, które zostało opracowane w celu projektowania, mierzenia i ewaluacji efektów uczenia się. Badania dowodzą, że jest on powszechnie stosowany w całej Europie, lecz nie zawsze w spójny sposób, a znaczne różnice dotyczą sposobów łączenia nakładu pracy i efektów uczenia się (Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2015a, s. 69). W ubiegłych latach poczyniono wysiłki, by zapewnić bardziej spójne stosowanie ECTS, a w szczególności w 2015 r. Komisja Europejska opublikowała nowy przewodnik dla użytkowników (Komisja Europejska, 2015a), który został przyjęty przez ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe w Europie podczas konferencji w Erywaniu w maju 2015 r.⁽³²⁾. Poprzez jego przyjęcie, ministrowie, i tym samym systemy szkolnictwa wyższego, uznały system ECTS jako narzędzie EOSW i zobowiązały się do prawidłowego korzystania z niego.

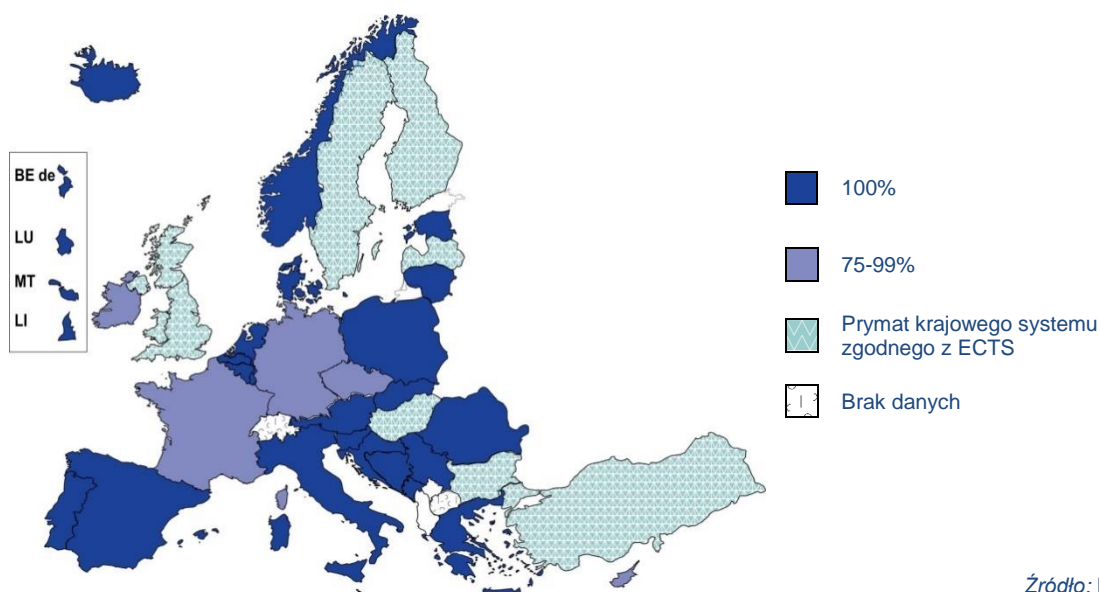
⁽³⁰⁾ Dalsze informacje można znaleźć na stronie: <https://europass.cedefop.europa.eu/en/home>

⁽³¹⁾ Zalecenie Rady z dnia 28 czerwca 2011 r. „Mobilna młodzież” – promowanie mobilności edukacyjnej młodych ludzi. Dz.U. C 199, 07.07.2011, C199/4.

⁽³²⁾ Komunikat z konferencji europejskich ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe, Erywań, 14-15 maja 2015.

Rysunek 5.1 przedstawia odsetek instytucji szkolnictwa wyższego, które stosują system ECTS. Zakres odsetków zaprezentowany w legendzie jest niewielki, ponieważ nie występują systemy, w których mniej niż 75% szkół wyższych stosuje system ECTS. Natomiast obserwuje się wiele systemów, które korzystają z systemu ECTS w powiązaniu z krajowym systemem akumulacji punktów i w takich przypadkach zakłada się, że krajowy system ma pierwszeństwo - na przykład w ustawodawstwie krajowym lub w wytycznych dotyczących wdrażania dla agencji zapewniania jakości.

Rysunek 5.1: Odsetek instytucji szkolnictwa wyższego stosujących punkty ECTS, 2015/16

Źródło: Eurydice.

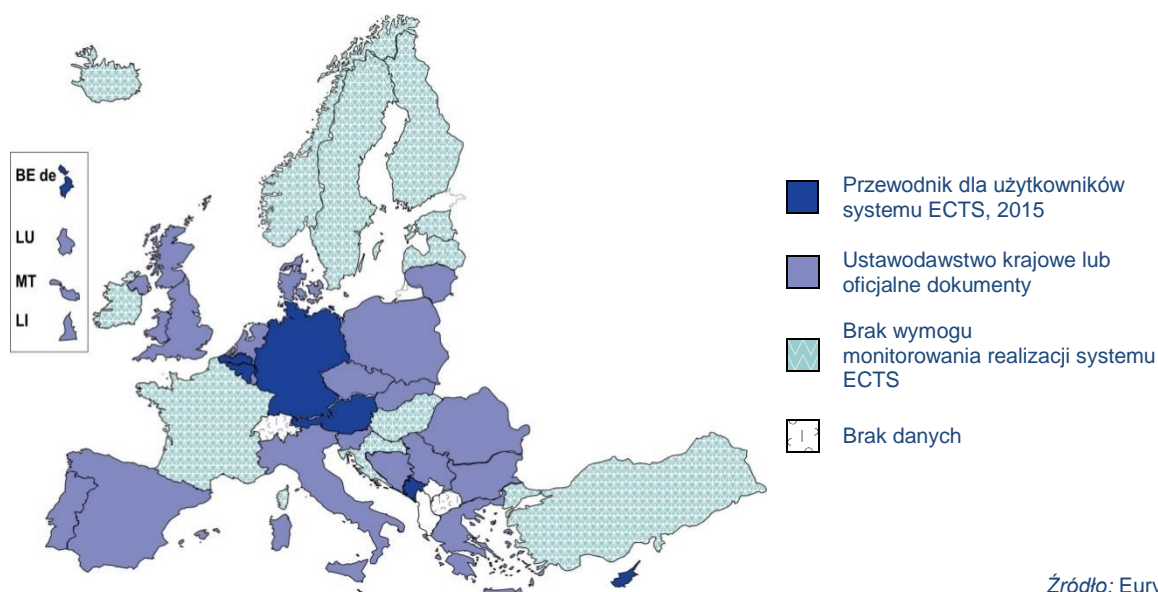
Rysunek potwierdza, że w większości systemów szkolnictwa wyższego (25), wszystkie instytucje stosują system ECTS, natomiast w kolejnych pięciu systemach robi to zdecydowana większość. Istnieje jednak 10 systemów, w których krajowy system punktów zaliczeniowych działa w połączeniu z systemem ECTS. Pomimo tego, że wspomniane krajowe i europejski system mogą być wystarczająco podobne, by możliwa była bezproblemowa konwersja punktów zaliczeniowych, mogą jednak występować pewne aspekty stosowania krajowych punktów zaliczeniowych, które różnią się od porozumień na temat tego, jak powinien działać system ECTS, a każdy z tych systemów charakteryzuje się innym stopniem kompatybilności z systemem ECTS. Na przykład w Wielkiej Brytanii (Szkocja), krajowy system punktów zaliczeniowych i ram kwalifikacji (ang. *Scottish Credit and Qualifications Framework - SCQF*) jest w pełni zgodny z systemem ECTS.

Zasadnicza trudność przy ocenianiu stosowania systemu ECTS polega na tym, że realizacja zależy w dużym stopniu od działań autonomicznych instytucji szkolnictwa wyższego. Wyzwanie podczas opracowywania tego raportu polegało na tym, by przeanalizować na poziomie krajowym zakres odpowiedzialności, wsparcia i zachęty dla instytucji szkolnictwa wyższego, by te prawidłowo stosowały system ECTS. Tak więc wskaźnik tablicy mobilności, który został opracowany, koncentruje się na systemach monitorowania - szczególnie na roli zewnętrznych agencji zapewniania jakości - oraz na tym, czy stosowane jest systematyczne podejście do monitorowania realizacji systemu ECTS i najważniejszych zagadnień zidentyfikowanych w Przewodniku dla użytkowników systemu ECTS (Komisja Europejska, 2015a). Monitorowanie jest więc postrzegane jako systematyczna ewaluacja realizacji systemu ECTS w ramach procesów zapewniania jakości. Poniższy rysunek przedstawia dwa główne zagadnienia: teksty referencyjne, na podstawie których agencje zapewniania jakości oceniają stosowanie systemu ECTS oraz kluczowe aspekty implementacji, które są poddawane szczegółowej ewaluacji.

Dokumenty referencyjne do celów zapewniania jakości

Rysunek 5.2 przedstawia dokumenty referencyjne stosowane przez agencje zapewniania jakości jako podstawę do oceny realizacji systemu ECTS w instytucjach szkolnictwa wyższego. W celu zapewnienia spójnej implementacji, systemy krajowe powinny stosować Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS, wersję z 2015 r. Jest to w istocie zobowiązanie podjęte przez ministrów przyjmujących Przewodnik podczas Konferencji w Erywaniu w maju 2015 roku. Jednakże, ze względu na fakt, że informacje zostały zebrane zaledwie pół roku po Konferencji w Erywaniu, nie było zbyt wiele czasu na wprowadzenie tego zobowiązania w czyn.

Rysunek 5.2: Podstawa oceny realizacji systemu ECTS w szkolnictwie wyższym prowadzonej w ramach zapewniania jakości, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Na obecnym etapie, siedem systemów potwierdziło, że ich agencje zapewniania jakości stosują jako podstawę dla realizacji prac Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS w wersji z 2015 r.

Natomiast wiele krajów uwzględniło system ECTS w krajowym ustawodawstwie dotyczącym szkolnictwa wyższego, a w 20 systemach ustawodawstwo krajowe zapewnia struktury ramowe dla działania systemów zapewniania jakości. W tych przypadkach istnieje obecnie potrzeba, by kraje te dokonały przeglądu swojego prawodawstwa w celu zapewnienia, że wszystkie przepisy są nadal aktualne. Niektóre kraje potwierdziły, że proces ten już miał miejsce. W innych przypadkach takie przeglądy prawa mogą zająć więcej czasu. W Wielkiej Brytanii (Anglia i Irlandia Północna), jeżeli organy uprawnione do nadawania dyplomów stosują punkty kredytowe, musi to być albo system ECTS lub Struktury ramowe dla kwalifikacji w szkolnictwie wyższym (ang. *Framework for Higher Education Qualifications - FHEQ*), które są kompatybilne z ECTS. W Walii wszystkie organy uprawnione do nadawania dyplomów uzgodniły, że będą stosować Walijskie struktury ramowe punktów zaliczeniowych i kwalifikacji (ang. *Credit and Qualifications Framework for Wales - CQFW*), które są również kompatybilne z ECTS.

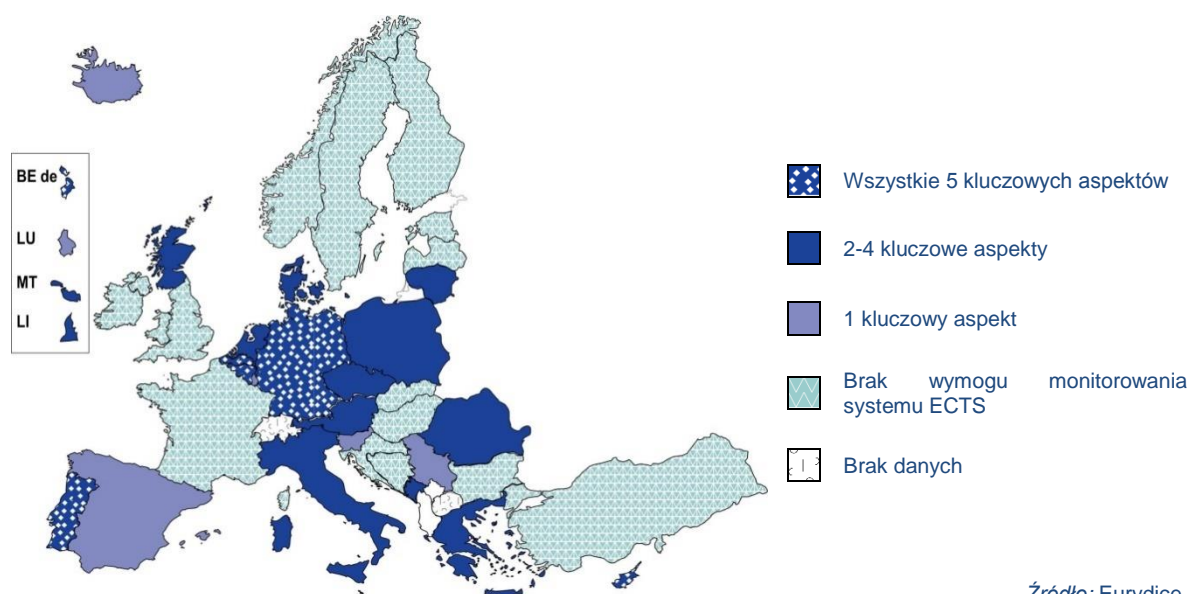
W jedenastu systemach agencje zapewniania jakości nie mają obowiązku prowadzenia oceny stosowania systemu ECTS. Może to odzwierciedlać fakt, że władze krajowe nie narzucają wymagań w zakresie ustalania struktur ramowych zapewniania jakości (w Estonii, Irlandii, Francji, Chorwacji, Bośni i Hercegowinie oraz w Turcji). Ewentualnie można to wyjaśnić faktem, że krajowy system punktów zaliczeniowych, a nie ECTS jest przedmiotem ewaluacji (na Węgrzech, Łotwie, w Finlandii i Norwegii). W Szwecji, chociaż prowadzona jest ocena jakości programów i przedmiotów, nie obejmuje ona monitorowania systemu ECTS.

Monitorowanie kluczowych aspektów systemu ECTS

Rysunek 5.3 koncentruje się na monitorowaniu kluczowych aspektów systemu ECTS. Monitoring odnosi się do systematycznej oceny realizacji kluczowych aspektów systemu ECTS. Chociaż istnieją inne kluczowe cechy systemu, które mają znaczenie podczas projektowania i realizacji programu, a zatem są istotne z punktu widzenia akumulacji punktów zaliczeniowych w ramach programów studiów, problemy tutaj omawiane są istotne w związku z międzynarodową mobilnością w celu uzyskania punktów zaliczeniowych. Zostały one podkreślone w Przewodniku dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r., a kraje przekazały szczegółowe informacje na temat monitorowania poniższych pięciu zagadnień w ramach procedur zapewniania jakości:

- Punkty ECTS są przyznawane na podstawie efektów uczenia się i nakładu pracy studenta;
- Dokumenty wspomagające system ECTS (katalog przedmiotów, porozumienie o programie studiów, wykaz osiągnięć (zaliczeń) i zaświadczenie o odbyciu praktyki) są odpowiednio stosowane;
- Wszystkie punkty zaliczeniowe zdobyte w ramach okresu studiów za granicą są przenoszone bez opóźnienia i uwzględniane bez konieczności wykonania dodatkowej pracy przez studenta lub poddawania go ponownej ocenie;
- Instytucja szkolnictwa wyższego posiada odpowiednią procedurę odwoławczą, którą można zastosować w przypadku problemów z uznawaniem punktów zaliczeniowych;
- Instytucja szkolnictwa wyższego posiada statystyczną tabelę rozkładu ocen dla każdego kierunku studiów.

Rysunek 5.3: Monitorowanie przez agencje zapewniania jakości kluczowych aspektów systemu ECTS w związku z mobilnością studentów, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Sześć systemów potwierdziło, że wszystkie powyższe aspekty systemu ECTS są monitorowane w ramach zapewniania jakości. Choć nie jest to może bardzo duża liczba, należy docenić fakt, że niektóre agencje zapewniania jakości zwracają uwagę na wszystkie aspekty, w tym na tabelę rozkładu ocen⁽³³⁾. W ramach niedawno zrealizowanego projektu europejskiego pn. Egracons⁽³⁴⁾ wykazano, że pewna liczba instytucji szkolnictwa wyższego nie przyjęła jeszcze takiego podejścia pomimo korzyści, jakie wiążą się z łatwością konwersji ocen.

⁽³³⁾ Tabele rozkładu ocen mają na celu „powszechne rozumienie różnych systemów ocen w Europie (...), aby umożliwić poprawną interpretację ocen (lub stopni) wystawionych za granicą i umożliwić rzetelną i łatwą konwersję tych ocen na oceny obowiązujące w instytucji macierzystej”. Więcej informacji na temat tabel rozkładu ocen można znaleźć na stronie: <http://egracons.eu/page/about>.

⁽³⁴⁾ Informacje dostępne pod adresem: <http://egracons.eu/page/about>

W 13 systemach agencje zapewniania jakości zazwyczaj uwzględniają od dwóch do czterech kluczowych zagadnień, przy czym tabele rozkładu ocen i procedury odwoławcze są rzadziej poddawane analizie. W kolejnych pięciu systemach, tylko jedno z powyższych zagadnień jest zazwyczaj monitorowane. Zagadnieniem tym na ogół jest przyznawanie punktów ECTS na podstawie efektów uczenia się i nakładu pracy studenta (Hiszpania, Luksemburg, Słowenia i Serbia), natomiast w Islandii tylko procedura odwoławcza w instytucjach szkolnictwa wyższego podlega monitorowaniu.

W szesnastu krajach brak jest wymogu, by wszystkie aspekty stosowania systemu ECTS były monitorowane przez agencje zapewniania jakości. Nie oznacza to jednak, że zapewnianie jakości nie obejmuje systemu ECTS, lecz to, że nie stanowi on obowiązkowego elementu oceny. Ponadto w krajach, gdzie krajowy system punktów zaliczeniowych ma pierwszeństwo, aspekty systemu krajowego mogą podlegać zewnętrznej ocenie jakości.

5.2.2. Wskaźnik tablicy wyników

Na podstawie powyższych rysunków opracowano złożony wskaźnik tablicy wyników. Wskaźnik ten opiera się na założeniu, że monitoring zewnętrzny kluczowych aspektów realizacji systemu ECTS stanowi pozytywną cechę praktyki krajowej. Opiera się on również na założeniu, że systemy zapewniania jakości na ogół koncentrują się na kwestiach, które uważa się za mające kluczowe znaczenie w kontekście krajowym.

We wskaźniku wzięto pod uwagę to, czy:

1. agencje zapewniania jakości oceniają realizację systemu ECTS na podstawie Przewodnika dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r. (patrz Rysunek 5.2);
2. istnieje wymóg, aby uwzględniać niektóre lub wszystkie kluczowe kwestie związane z mobilnością osób uczących się (patrz Rysunek 5.3).

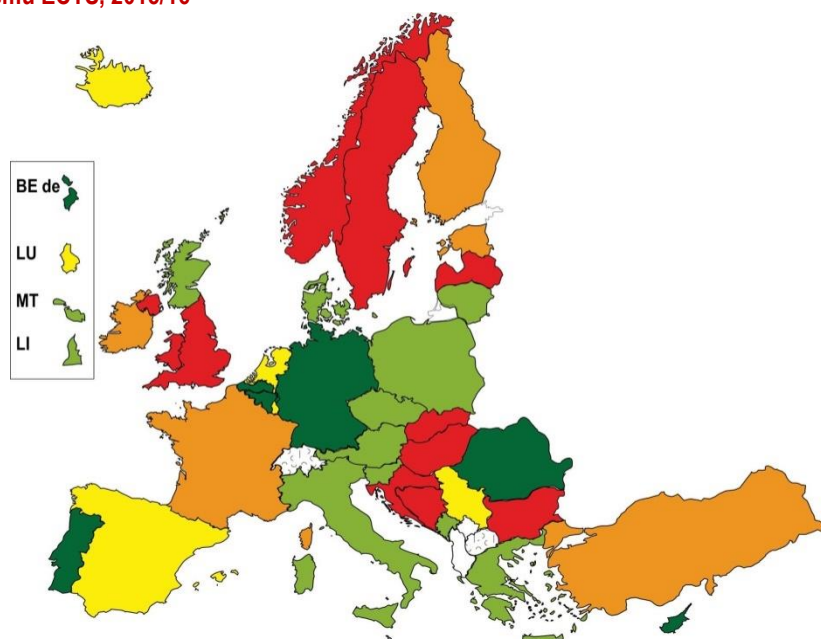
W odniesieniu do tego, czy Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r. jest stosowany przez agencje zapewniania jakości jako podstawa oceny realizacji systemu ECTS, zastosowano szeroką interpretację odpowiedzi, a systemy, w których system ECTS jest uwzględniony w ustawodawstwie krajowym zostały sklasyfikowane jako systemy, które stosują Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r. jako dokument referencyjny. Taka interpretacja uwzględnia stosunkowo krótki odstęp czasu od momentu przyjęcia Przewodnika (maj 2015 roku) i zakłada, że systemy, w których system ECTS jest uwzględniony w ustawodawstwie krajowym dokonają przeglądu oraz, w razie potrzeby, zaktualizują odpowiednie przepisy.

Należy jednak również wziąć pod uwagę fakt, że wskaźnik koncentrujący się na wymaganiach dotyczących systemów zapewniania jakości bardziej przychylnie traktuje te systemy, które mają bardziej nakazowy charakter. Innymi słowy, systemy, które zapewniają autonomię agencjom i instytucjom szkolnictwa wyższego przy określaniu głównego przedmiotu oceny zostaną sklasyfikowane w niższej kategorii niż te, w których główny przedmiot oceny w ramach zapewniania jakości został narzucony z góry.

Wskaźnik tablicy wyników nr 5 (patrz Rysunek 5.4), podobnie jak mapy, pokazuje dość zróżnicowany obraz, i potwierdza dowody przedstawione w Raporcie nt. wdrażania procesu bolońskiego z 2015 r. (Komisja Europejska/EACEA/ Eurydice, 2015a), w którym podkreślono niepełne i niespójne stosowanie systemu ECTS w Europie. Jedenaście systemów szkolnictwa wyższego zostało sklasyfikowanych w najniższej kategorii (oznaczonej kolorem czerwonym), a pięć w kategorii oznaczonej kolorem pomarańczowym. Powyższe odzwierciedla dwa fakty, a mianowicie, że kraje albo nie stosują ECTS jako głównego systemu transferu i akumulacji punktów zaliczeniowych, albo nie uznają go za zagadnienie priorytetowe z punktu widzenia zapewniania jakości i nie wymagają, by ewaluacji podlegała poprawność jego stosowania.

Jednakże 24 systemy szkolnictwa wyższego zostały sklasyfikowane w trzech najwyższych kategoriach. W tych przypadkach agencje zapewniania jakości oceniają realizację systemu ECTS i mogą traktować jako centralne niektóre lub wszystkie kluczowe zagadnienia związane z mobilnością osób uczących się. Podsumowując, wyniki te potwierdzają, że wiele trzeba zrobić, by usprawnić stosowanie systemu ECTS. Niniejszy wskaźnik może więc służyć jako dobry punkt wyjścia dla oceny postępów w tej dziedzinie.

Rysunek 5.4: Wskaźnik tablicy wyników nr 5: Uznawanie efektów uczenia się w szkolnictwie wyższym za pomocą systemu ECTS, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Kategorie wskaźnika tablicy wyników:

	<p>Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r. jest stosowany przez zewnętrzne agencje zapewniania jakości jako podstawa oceny realizacji systemu ECTS we wszystkich instytucjach szkolnictwa wyższego.</p> <p>Następujące zagadnienia są szczegółowo monitorowane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punkty ECTS są przyznawane na podstawie efektów uczenia się i nakładu pracy studenta • Dokumenty wspomagające system ECTS (katalog przedmiotów, porozumienie o programie studiów, wykaz osiągnięć (zaliczeń) i zaświadczenie o odbyciu praktyki) są odpowiednio stosowane • Wszystkie punkty zaliczeniowe zdobyte w ramach okresu studiów za granicą - jak uzgodniono w porozumieniu o programie studiów i potwierdzono w wykazie zaliczeń - są przenoszone bez opóźnienia i uwzględniane bez konieczności wykonania dodatkowej pracy przez studenta lub poddawania go ponownej ocenie • Instytucja szkolnictwa wyższego posiada odpowiednią procedurę odwoławczą, którą można zastosować w przypadku problemów z uznawaniem punktów zaliczeniowych • Instytucja szkolnictwa wyższego posiada statystyczną tabelę rozkładu ocen dla każdego kierunku studiów
	<p>Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r. jest stosowany przez zewnętrzne agencje zapewniania jakości jako podstawa oceny realizacji systemu ECTS we wszystkich instytucjach szkolnictwa wyższego.</p> <p>Niektóre, lecz nie wszystkie z następujących zagadnień są szczegółowo monitorowane:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Punkty ECTS są przyznawane na podstawie efektów uczenia się i nakładu pracy studenta • Dokumenty wspomagające system ECTS (katalog przedmiotów, porozumienie o programie studiów, wykaz osiągnięć (zaliczeń) i zaświadczenie o odbyciu praktyki) są odpowiednio stosowane • Wszystkie punkty zaliczeniowe zdobyte w ramach okresu studiów za granicą - jak uzgodniono w porozumieniu o programie studiów i potwierdzono w wykazie zaliczeń - są przenoszone bez opóźnienia i uwzględniane bez konieczności wykonania dodatkowej pracy przez studenta lub poddawania go ponownej ocenie • Instytucja szkolnictwa wyższego posiada odpowiednią procedurę odwoławczą, którą można zastosować w przypadku problemów z uznawaniem punktów zaliczeniowych • Instytucja szkolnictwa wyższego posiada statystyczną tabelę rozkładu ocen dla każdego kierunku studiów
	<p>Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r. jest stosowany przez zewnętrzne agencje zapewniania jakości jako podstawa oceny realizacji systemu ECTS we wszystkich instytucjach szkolnictwa wyższego.</p> <p>Nie zdefiniowano szczegółowych zagadnień dotyczących systemu ECTS.</p>
	<p>Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r. może być w niektórych przypadkach stosowany przez zewnętrzne agencje zapewniania jakości jako podstawa oceny realizacji systemu ECTS w instytucjach szkolnictwa wyższego.</p>
	<p>Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r. nie jest stosowany przez zewnętrzne agencje zapewniania jakości jako podstawa oceny realizacji systemu ECTS w instytucjach szkolnictwa wyższego.</p>
	<p>Brak danych.</p>

5.3. Uznawanie kwalifikacji

5.3.1. Analiza kontekstu

Jednym z oczekiwań związanych z procesem bolońskim po jego wprowadzeniu w 1999 r. było to, że ustanowienie spójnej struktury stopni i tytułów w całej Europie ułatwi studentom realizację mobilności i podejmowanie studiów w różnych systemach szkolnictwa. Warunkiem niezbędnym do osiągnięcia tego celu jest nie tylko to, że programy oraz stopnie i tytuły są zrozumiałe, lecz również że kwalifikacje są bezproblemowo uznawane. Dla osób uczących się uznawanie może mieć dwa cele. Po pierwsze, umożliwia dostęp do rynku pracy, a w Unii Europejskiej, która promuje swobodny przepływ towarów, usług i osób, jest to niezbędne. Po drugie, umożliwia kontynuację studiów w innym kraju i jest to koncepcja, która ma istotne znaczenie w kontekście tablicy wyników mobilności.

Po wielu latach starań mających na celu utworzenie i rozwój Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, ministrowie szkolnictwa wyższego z krajów EOSW uznali, że pomimo wielu pozytywnych osiągnięć, bezproblemowe uznawanie kwalifikacji akademickich nie zostało jeszcze zapewnione oraz że procedury uznawania kwalifikacji do celów akademickich są często długotrwałe i uciążliwe. Z tego powodu, w 2012 r. w Bukareszcie, ministrowie szkolnictwa wyższego z krajów EOSW zobowiązali się do osiągnięcia długoterminowego celu, jakim jest „automatyczne uznawanie” porównywalnych stopni i tytułów akademickich ⁽³⁵⁾.

Utworzono grupę ekspertów (ang. *Pathfinder Group*), której zadaniem było opracowanie szczegółowego planu działań zapewniającego postęp w osiągnięciu automatycznego uznawania. Grupa ekspertów w następujący sposób zdefiniowała automatyczne uznawanie: „Automatyczne uznawanie dyplomów prowadzi do uzyskania przez ich posiadaczy, którzy ubiegają się o przyjęcie na studia na kolejnym etapie kształcenia, automatycznego prawa do bycia uwzględnionym w procesie rekrutacji prowadzonym przez uczelnię w dowolnym kraju EOSW (wstęp)” (EHEA *Pathfinder Group on Automatic Recognition*, 2014).

W definicji tej dość wyraźnie stwierdzono, że automatyczne uznawanie nie oznacza automatycznego przyjęcia na konkretne studia, lecz to, że osoba posiadająca kwalifikacje umożliwiające wstęp na studia określonego stopnia ma prawo ubiegać się o przyjęcie. Grupa ekspertów sformułowała wniosek, że automatyczne uznawanie jest koniecznym warunkiem wstępnym dla mobilności akademickiej na dużą skalę i przedstawiła szereg zaleceń w celu zapewnienia, że kwalifikacje uzyskane w innych krajach EOSW są uznawane w taki sam sposób, jak kwalifikacje zdobyte w kraju. Tymczasem w Komunikacie z Erywania z maja 2015 r. ⁽³⁶⁾ ministrowie zobowiązali się „do zapewnienia, że kwalifikacje uzyskane w innych krajach EOSW są uznawane w taki sam sposób, jak kwalifikacje zdobyte w kraju”.

Zalecenia grupy ekspertów (ang. *Pathfinder Group*) zostały wykorzystane w celu opracowania odpowiednich wskaźników.

Procedury uznawania

Rysunek 5.5 pokazuje, czy w poszczególnych krajach istnieją dodatkowe procedury uznawania poziomu kwalifikacji osób uczących się w innych krajach EOSW. Jeżeli w danym kraju nie obowiązują dodatkowe procedury, oznacza to, że poziom kwalifikacji jest uznawany automatycznie. Natomiast tam, gdzie takie procedury obowiązują, brak jest automatycznej zgody co do tego, że na przykład absolwent studiów pierwszego stopnia z jednego kraju może założyć, że posiadane przez niego kwalifikacje zostaną uznane jako dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia w kraju docelowym.

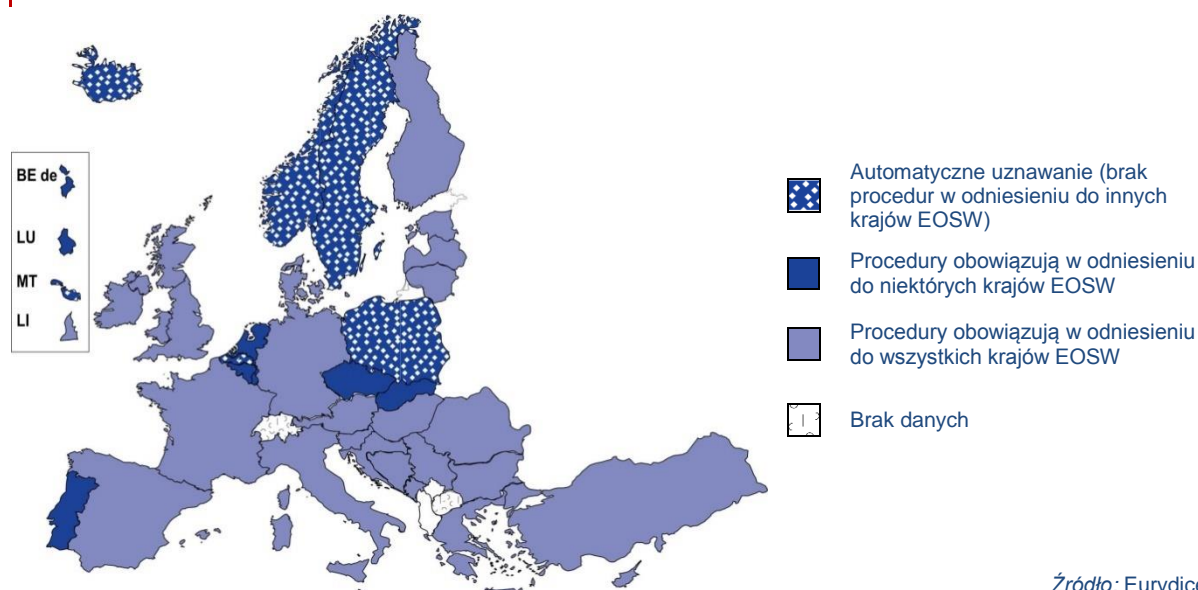
Kategorie przedstawione na tym rysunku oparto na tych przedstawionych na Rysunku 2.33 w Raporcie nt. wdrażania procesu bolońskiego z 2015 r. Biorąc pod uwagę stosunkowo krótki okres czasu pomiędzy

⁽³⁵⁾ *Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area.* () Komunikat z konferencji europejskich ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe, Bukareszt, 26-27 kwietnia 2012.

⁽³⁶⁾ Komunikat z konferencji europejskich ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe, Erywań, 14-15 maja 2015.

dwoma raportami można oczekiwać, że wyniki w znacznej mierze będą się powielać. Chociaż na ogół taka sytuacja rzeczywiście ma miejsce, niektóre kwestie dotyczące automatycznego uznawania na poziomie systemowym mogą do pewnego stopnia zależeć od interpretacji. Na przykład ustawodawstwo krajowe może przewidywać, że wszyscy posiadacze kwalifikacji na określonym poziomie mają prawo ubiegać się o przyjęcie na studia na kolejnym poziomie. Jednakże w praktyce instytucje szkolnictwa wyższego są odpowiedzialne za nabór studentów i mogą uruchomić własne procedury kwestionujące poziom kwalifikacji - ignorując w ten sposób przepisy. W takim przypadku można uznać, że w systemie wdrożono automatyczne uznawanie kwalifikacji, jeżeli pod uwagę weźmiemy ustawodawstwo a nie praktykę uznawania. Zagadnienia te są obecnie poddawane szczegółowej analizie w ramach projektu FAIR (*Focus on Automatic Institutional Recognition*)⁽³⁷⁾, który będzie realizowany do kwietnia 2017 r. przez 23 instytucje szkolnictwa wyższego w sześciu krajach.

Rysunek 5.5: Procedury uznawania dyplomów szkolnictwa wyższego wydanych w innych krajach EOSW, 2015/16

Rysunek sugeruje, że od czasu Konferencji w Erywaniu miały miejsce zmiany skierowane na automatyczne uznawanie kwalifikacji. Sześć systemów (Belgia (Wspólnota flamandzka), Malta, Polska, Szwecja, Islandia i Norwegia) podało, że nie stosują żadnych dodatkowych procedur, a zatem mają systemy automatycznego uznawania oparte na zaufaniu do dyplomów wydawanych w innych krajach EOSW. Kolejne siedem systemów informuje, że takie procedury są stosowane tylko w odniesieniu do niektórych krajów. W obrębie krajów Beneluksu, od czasu porozumienia pomiędzy ministrami w maju 2015 r., kwalifikacje są uznawane automatycznie na zasadzie wzajemności,⁽³⁸⁾ natomiast w Belgii (Wspólnota flamandzka) automatyczne uznawanie jest stosowane w odniesieniu do wszystkich krajów EOSW. Republika Czeska i Słowacja również stosują automatyczne uznawanie w odniesieniu do niektórych krajów, z którymi podpisały umowy dwustronne. W Portugalii automatyczne uznawanie ma miejsce w przypadku zdefiniowanej listy krajów i kwalifikacji⁽³⁹⁾, podczas gdy w przypadku pozostałych decydują instytucje szkolnictwa wyższego. W pozostałych 23 krajach dodatkowe procedury uznawania mają zastosowanie w odniesieniu do posiadaczy dyplomów ze wszystkich krajów EOSW, chociaż w niektórych przypadkach procedury te są bardzo łagodne. W Hiszpanii, na przykład, instytucje szkolnictwa wyższego mają jedynie obowiązek sprawdzić, czy poziom kwalifikacji jest prawidłowy.

W niemal wszystkich systemach instytucje szkolnictwa wyższego są zaangażowane w podejmowanie decyzji dotyczących uznawania, zwykle na wyłączną odpowiedzialność. Taki wniosek wskazuje, że

⁽³⁷⁾ Dalsze informacje można znaleźć na stronie internetowej projektu: <https://www.epnuffic.nl/en/diploma-recognition/fair>

⁽³⁸⁾ Z treścią umowy można zapoznać się pod adresem: http://www.benelux.int/files/2914/3201/9349/M20153_NL.doc.pdf

⁽³⁹⁾ Listę krajów i kwalifikacji uznawanych automatycznie można znaleźć tutaj: http://www.dges.mec.pt/en/files/naric/academic_recognition/Decisions_DL341_2007_EN.pdf

w wielu krajach brak jest znaczącego rozróżnienia pomiędzy uznawaniem poziomu kwalifikacji (licencjat to licencjat) a przyjmowaniem indywidualnych kandydatów na studia.

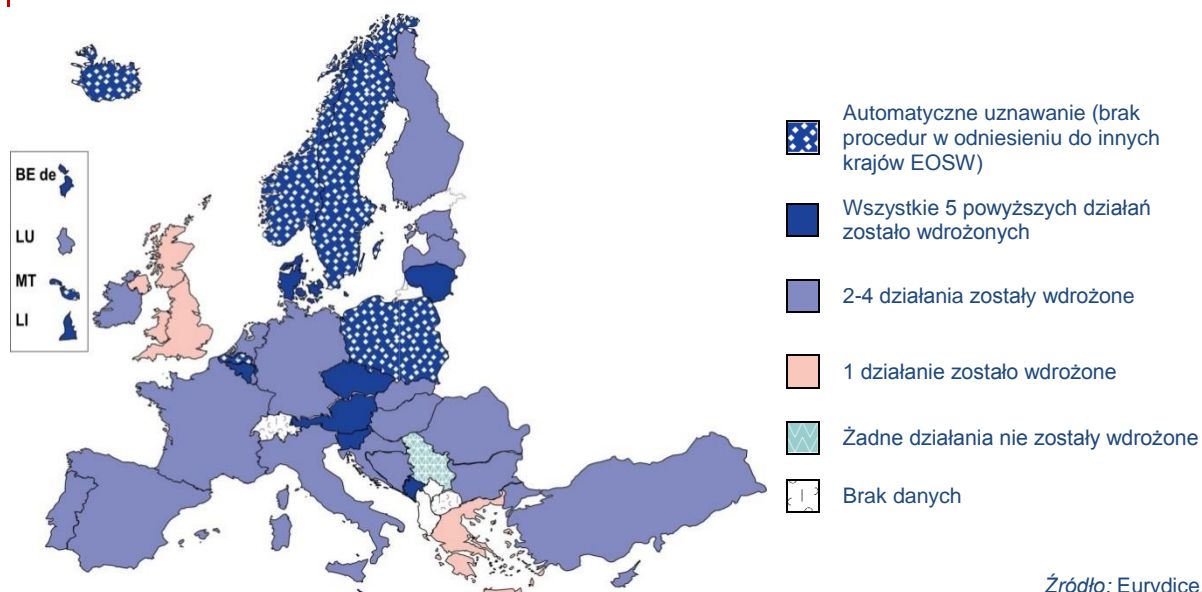
Kroki w kierunku automatycznego uznawania

Poza rekomendowaniem krajom przyjęcia szczegółowego ustawodawstwa ułatwiającego automatyczne uznawanie, raport opracowany przez grupę ekspertów pod nazwą *Pathfinder Group* określa następujące kroki lub środki pomocne w zbliżaniu systemów do łatwiejszego uznawania. Kroki te odnoszą się głównie do Konwencji o uznawaniu kwalifikacji związanych z uzyskaniem wyższego wykształcenia w regionie europejskim ⁽⁴⁰⁾, bardziej znanej jako Konwencja lizbońska o uznawaniu kwalifikacji. Jest to Konwencja Rady Europy i UNESCO, która przewiduje wspólne i wiążące podstawy prawne dla uznawania kwalifikacji we wszystkich krajach Europy. Została podpisana i ratyfikowana przez wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, z wyjątkiem Grecji. Zestaw środków określony przez grupę ekspertów *Pathfinder* ma na celu wprowadzenie krajów na ścieżkę prowadzącą do automatycznego uznawania również poprzez wzmocnienie wdrażania Konwencji lizbońskiej o uznawaniu kwalifikacji. Zaproponowano następujące środki:

- Ustawodawstwo krajowe zostało poddane przeglądowi oraz tam, gdzie to konieczne, zmienione w celu zapewnienia, że zasady Konwencji lizbońskiej o uznawaniu kwalifikacji (KLU) są przestrzegane;
- Instytucje szkolnictwa wyższego (ISW) lub inne organy odpowiedzialne za uznawanie otrzymują jasne wskazówki dotyczące zasad prawidłowego stosowania KLU;
- Decyzje dotyczące uznawania są podejmowane w ciągu 4 miesięcy;
- Procedury odwoławcze są dostępne, a rozstrzygnięcie ma miejsce w jasno określonym i uzasadnionym terminie;
- Praktyki uznawania stosowane przez ISW są monitorowane w ramach zewnętrznego zapewniania jakości.

Poziom realizacji tych działań przedstawiono na Rysunku 5.6.

Rysunek 5.6: Uzgodnione działania skierowane na automatyczne uznawanie kwalifikacji w szkolnictwie wyższym, 2015/16

⁽⁴⁰⁾ Konwencja Rady Europy o uznawaniu kwalifikacji związanych z uzyskaniem wyższego wykształcenia w regionie europejskim, ETS nr 165, dostępna pod adresem: <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/165>

Kraje stosujące automatyczne uznawanie kwalifikacji ze wszystkich krajów EOSW zostały sklasyfikowane w oddzielnej kategorii, ponieważ działania te są traktowane jako kroki skierowane w kierunku automatycznego uznawania wszystkich kwalifikacji. W kolejnej grupie znajduje się dziewięć systemów szkolnictwa wyższego, gdzie wszystkie działania zostały wdrożone i tym samym praktyki uznawania są mocno zaawansowane.

Dalszych 18 systemów wdrożyło od 2 do 4 działań. Środkiem, w odniesieniu do którego poczyniono największe postępy jest ten ostatni - praktyki uznawania są monitorowane w ramach zewnętrznego systemu zapewniania jakości. Warunek ten został spełniony jedynie przez cztery systemy (Bułgaria, Cypr, Niemcy i Polska). Z drugiej strony środkiem, który najczęściej jest realizowany, jest ten dotyczący przeglądu ustawodawstwa krajowego, który został wdrożony w celu zapewnienia, że zasady Konwencji Lizbońskiej o uznawaniu kwalifikacji są przestrzegane. Działanie to zostało podjęte we wszystkich krajach z tej grupy, z wyjątkiem Bułgarii, Cypru, Hiszpanii i Luksemburga.

W Wielkiej Brytanii odpowiedzialność za uznawanie powierzono instytucjom szkolnictwa wyższego, lecz z zastosowaniem jasnych wskazówek i porad. Grecja jest jedynym krajem, który nie ratyfikował Konwencji Lizbońskiej o uznawaniu kwalifikacji i w odniesieniu do tych środków każdorazowo podejmuje stosowne decyzje. Serbia jest jedynym krajem, który poinformował, że żadne z pięciu środków nie zostały podjęte.

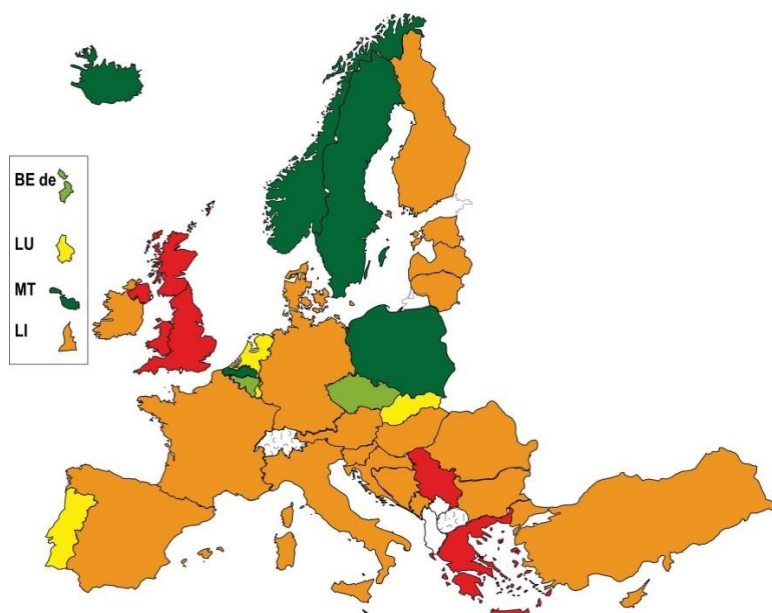
5.3.2. Wskaźnik tablicy wyników

Na podstawie informacji przedstawionych na powyższych rysunkach opracowano wskaźnik tablicy wyników. Wskaźnik oparty jest na postępach prac skierowanych na automatyczne uznawanie poziomu kwalifikacji. Tak więc w krajach znajdujących się w kategorii oznaczonej kolorem ciemnozielonym, wszystkie dyplomy szkół wyższych wydawane w krajach EOSW są uznawane na poziomie równoważnym kwalifikacjom uzyskanym w kraju macierzystym, bez konieczności stosowania dodatkowych procedur przez instytucje szkolnictwa wyższego. Automatyczne uznawanie dyplomów wydawanych przez niektóre kraje EOSW również stanowi wymóg w przypadku kategorii oznaczonej kolorem jasnozielonym i żółtym. Rozróżnienie pomiędzy tymi kategoriami opiera się na zakresie, w jakim poszczególne kraje wdrożyły inne środki, które mogą być traktowane jako kroki zmierzające w kierunku automatycznego uznawania kwalifikacji. Poniżej przedstawiono środki zdefiniowane przez grupę ekspertów Pathfinder:

- Ustawodawstwo krajowe zostało poddane przeglądowi oraz tam, gdzie to konieczne, zmienione w celu zapewnienia, że zasady Konwencji Lizbońskiej o uznawaniu kwalifikacji (KLU) są przestrzegane;
- Instytucje szkolnictwa wyższego (ISW) lub inne organy odpowiedzialne za uznawanie otrzymują jasne wskazówki dotyczące zasad prawidłowego stosowania KLU;
- Decyzje dotyczące uznawania są podejmowane w ciągu 4 miesięcy;
- Procedury odwoławcze są dostępne, a rozstrzygnięcie ma miejsce w jasno określonym i uzasadnionym terminie;
- Praktyki uznawania stosowane przez ISW są monitorowane w ramach zewnętrznego zapewniania jakości.

Kraje, w których obowiązują procedury dotyczące uznawania dyplomów wydawanych przez wszystkie kraje EOSW znajdują się w kategorii oznaczonej kolorem pomarańczowym lub czerwonym. Kraje, które wprowadziły mniej niż dwa środki skierowane na automatyczne uznawanie kwalifikacji znajdują się w najniższej kategorii.

Wskaźnik pokazuje, że kraje europejskie mają długą drogę do przejścia, zanim automatyczne uznawanie kwalifikacji stanie się rzeczywistością. Obecnie 27 systemów znajduje się w kategorii oznaczonej kolorem pomarańczowym i czerwonym, co oznacza, że w ich przypadku nie ma możliwości automatycznego uznawania kwalifikacji. Bardziej pozytywnym jest fakt, że sześć systemów automatycznie uznaje dyplomy wydawane przez wszystkie kraje EOSW, a kolejnych siedem automatycznie uznaje dyplomy wydawane przez niektóre kraje EOSW. Kolejnym pozytywnym jest to, że spośród krajów, w których automatyczne uznawanie nie jest możliwe, ogromna większość (21) wdrożyła przynajmniej 1 lub 2 kluczowe środki stanowiące dobrą praktykę w zakresie uznawania.

Rysunek 5.7: Wskaźnik tablicy wyników nr 6: Uznawanie kwalifikacji nabytych podczas mobilności, 2015/16

Źródło: Eurydice.

Kategorie wskaźnika tablicy wyników:

	<p>Wszystkie dyplomy szkół wyższych wydawane w krajach EOSW są uznawane na poziomie równoważnym kwalifikacjom uzyskanym w kraju macierzystym, bez konieczności stosowania dodatkowych procedur przez instytucje szkolnictwa wyższego.</p>
	<p>Automatyczne uznawanie dyplomów wydawanych przez niektóre kraje europejskie.</p> <p>W przypadku pozostałych krajów, wszystkie poniższe warunki mają zastosowanie do uznawania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ustawodawstwo krajowe zostało poddane przeglądowi oraz tam, gdzie to konieczne, zmienione w celu zapewnienia, że zasady Konwencji lizbońskiej o uznawaniu kwalifikacji (KLU) są przestrzegane • Instytucje szkolnictwa wyższego (ISW) lub inne organy odpowiedzialne za uznawanie otrzymują jasne wskazówki dotyczące zasad prawidłowego stosowania KLU • Decyzje dotyczące uznawania są podejmowane w ciągu 4 miesięcy • Procedury odwoławcze są dostępne, a rozstrzygnięcie ma miejsce w jasno określonym i uzasadnionym terminie • Praktyki uznawania stosowane przez ISW są monitorowane w ramach zewnętrznego zapewnienia jakości
	<p>Automatycznie uznawanie dyplomów wydawanych przez niektóre kraje europejskie.</p> <p>W przypadku pozostałych krajów, niektóre poniższe warunki mają zastosowanie do uznawania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ustawodawstwo krajowe zostało poddane przeglądowi oraz tam, gdzie to konieczne, zmienione w celu zapewnienia, że zasady Konwencji lizbońskiej o uznawaniu kwalifikacji (KLU) są przestrzegane • Instytucje szkolnictwa wyższego (ISW) lub inne organy odpowiedzialne za uznawanie otrzymują jasne wskazówki dotyczące zasad prawidłowego stosowania KLU • Decyzje dotyczące uznawania są podejmowane w ciągu 4 miesięcy • Procedury odwoławcze są dostępne, a rozstrzygnięcie ma miejsce w jasno określonym i uzasadnionym terminie • Praktyki uznawania stosowane przez ISW są monitorowane w ramach zewnętrznego zapewnienia jakości
	<p>Brak automatycznego uznawania na poziomie systemowym.</p> <p>Przynajmniej dwa z poniższych warunków mają zastosowanie do uznawania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ustawodawstwo krajowe zostało poddane przeglądowi oraz tam, gdzie to konieczne, zmienione w celu zapewnienia, że zasady Konwencji lizbońskiej o uznawaniu kwalifikacji (KLU) są przestrzegane • Instytucje szkolnictwa wyższego (ISW) lub inne organy odpowiedzialne za uznawanie otrzymują jasne wskazówki dotyczące zasad prawidłowego stosowania KLU • Decyzje dotyczące uznawania są podejmowane w ciągu 4 miesięcy • Procedury odwoławcze są dostępne, a rozstrzygnięcie ma miejsce w jasno określonym i uzasadnionym terminie • Praktyki uznawania stosowane przez ISW są monitorowane w ramach zewnętrznego zapewnienia jakości

	<p>Brak automatycznego uznawania na poziomie systemowym.</p> <p>Mniej niż dwa z poniższych warunków mają zastosowanie do uznawania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ustawodawstwo krajowe zostało poddane przeglądowi oraz tam, gdzie to konieczne, zmienione w celu zapewnienia, że zasady Konwencji Lizbońskiej o uznawaniu kwalifikacji (KLU) są przestrzegane • Instytucje szkolnictwa wyższego (ISW) lub inne organy odpowiedzialne za uznawanie otrzymują jasne wskazówki dotyczące zasad prawidłowego stosowania KLU • Decyzje dotyczące uznawania są podejmowane w ciągu 4 miesięcy • Procedury odwoławcze są dostępne, a rozstrzygnięcie ma miejsce w jasno określonym i uzasadnionym terminie • Praktyki uznawania stosowane przez ISW są monitorowane w ramach zewnętrznego zapewniania jakości
	Brak danych

5.4. Wnioski

Współpraca w zakresie szkolnictwa wyższego w Europie od kilku lat koncentruje się na udoskonaleniu i uproszczeniu praktyki uznawania [efektów uczenia się i kwalifikacji]. Europejska polityka w zakresie szkolnictwa wyższego stawia sobie za cel doprowadzenie do łatwiejszego uznawania, jednocześnie zapewniając, że odpowiednie środki bezpieczeństwa są stosowane w celu zapewnienia, że wartość efektów uczenia się i kwalifikacji jest zrozumiała i można ją łatwo przekazać. Proces boloński i programy Komisji Europejskiej podkreślają znaczenie tego procesu i promują postępy poczynione w tym zakresie. Jednak, pomimo podejmowanych działań, nadal występują problemy z uznawaniem i dalsze działania są niezbędne.

Zagadnienie uznawania omówiono w dwóch punktach niniejszego raportu: w jednym poświęconym uznawaniu efektów uczenia się i drugim poświęconym uznawaniu kwalifikacji.

Uznawanie efektów uczenia się zostało omówione z perspektywy uznawania punktów ECTS. Jeżeli system ECTS ma mieć maksymalny wpływ jako narzędzie ułatwiające uznawanie, należy stosować go w zharmonizowany sposób na poziomie instytucji i krajów. Wskaźnik tablicy wyników opiera się na założeniu, że poszczególne kraje mają obowiązek zapewnić, że system ECTS jest stosowany poprawnie oraz że zobowiązanie to można najlepiej wdrożyć dzięki systematycznym procedurom zapewniania jakości, na podstawie wytycznych określonych w Przewodniku dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r.

Wskaźnik wykazuje, że należy jeszcze wprowadzić wiele usprawnień. Niemal jedna trzecia krajów informuje, że Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS z 2015 r. nie jest stosowany przez zewnętrzne agencje zapewniania jakości jako podstawa oceny realizacji systemu ECTS w instytucjach szkolnictwa wyższego. Natomiast tylko siedem systemów w pełni przestrzega wszystkich kryteriów.

W odniesieniu do **uznawania kwalifikacji** przeprowadzono analizę priorytetów polityki europejskiej w zakresie automatycznego uznawania. Tutaj celem jest, by kwalifikacje (dyplomy) na danym poziomie były automatycznie uznawane, dzięki czemu studenci będą mieli dostęp do studiów kolejnego stopnia we wszystkich krajach europejskich. Tak więc dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia lub tytuł zawodowy licencjata zostanie uznany w każdym kraju jako licencjat, bez konieczności przeprowadzania dodatkowych procedur, natomiast dyplom ukończenia studiów magisterskich, jeśli został uznany w jednym kraju, będzie uznawany jako taki w pozostałych.

Obecnie taka forma automatycznego uznawania istnieje w około jednej trzeciej systemów edukacji, chociaż tylko sześć z nich stosuje tę praktykę w odniesieniu do wszystkich krajów EOSW. Choć należy docenić fakt, że w wielu krajach poczyniono postępy, to jednak w większości są te, w których brak jest możliwości automatycznego uznawania kwalifikacji.

WNIOSKI KOŃCOWE

Zgodnie z Zaleceniem Rady Unii Europejskiej w sprawie mobilności edukacyjnej młodych ludzi z 2011 r. ⁽⁴¹⁾, Komisja - w ścisłej współpracy z państwami członkowskimi - podjęła inicjatywę stworzenia struktur ramowych monitorowania postępów poczynionych przez kraje europejskie w zakresie promowania mobilności edukacyjnej i usuwania przeszkód dla niej. Niniejszy raport wpisuje się w te działania i przedstawia politykę poszczególnych krajów europejskich w zakresie międzynarodowej mobilności studentów ⁽⁴²⁾. Rezultat tej analizy - Tablica wyników mobilności w szkolnictwie wyższym - obejmuje **sześć wskaźników** w pięciu obszarach tematycznych: informacja i poradnictwo, przygotowanie językowe, transfer świadczeń pieniężnych dla studentów, wsparcie dla studentów defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie oraz uznawanie efektów uczenia się i kwalifikacji.

Wskaźniki te pokazują zróżnicowaną sytuację w zakresie mobilności studentów. Co się tyczy obszarów tematycznych, różnice pomiędzy systemami są znaczące i poszczególne kraje zostały podzielone na pięć kategorii oznaczonych różnymi kolorami (ciemnozielony, jasnozielony, żółty, pomarańczowy i czerwony). Niemniej jednak podział krajów na poszczególne kategorie znacznie się różni w zależności od wskaźnika (patrz Rysunek I).

W odniesieniu do informacji i poradnictwa, większość systemów edukacji została sklasyfikowanych w środkowych kategoriach (oznaczonych kolorem jasnozielonym i pomarańczowym), natomiast stosunkowo niewiele z nich znajduje się w górnych i dolnych kategoriach. Podobne wzorce można zauważyć w przypadku wskaźnika dotyczącego wsparcia dla studentów defaworyzowanych społecznie i ekonomicznie, gdzie więcej niż połowa systemów edukacji znajduje się w kategorii oznaczonej kolorem żółtym. Natomiast w przypadku wskaźnika dotyczącego uznawania efektów uczenia się za pomocą systemu ECTS, większość systemów edukacji została sklasyfikowana w skrajnych kategoriach: albo dobrze sobie radzą w tym zakresie, albo nie stosują większości środków uwzględnionych we wskaźniku.

Wskaźnik dotyczący uznawania kwalifikacji nie przedstawia się najlepiej w większości krajów europejskich: znaczna większość systemów edukacji znajduje się w kategorii oznaczonej kolorem pomarańczowym i czerwonym. Natomiast w przypadku wskaźnika dotyczącego przygotowania językowego, systemy edukacji radzą sobie dość dobrze, bowiem ponad połowa z nich znajduje się w dwóch górnych kategoriach. Niemniej jednak spora liczba systemów znajduje się w kategoriach oznaczonych kolorem żółtym i pomarańczowym.

Podział systemów edukacji na pięć kategorii jest względnie równy w przypadku wskaźnika dotyczącego możliwości przenoszenia świadczeń pieniężnych. W tym przypadku można zaobserwować podobne liczby systemów we wszystkich kategoriach; od braku zgodności do pełnej zgodności ze wskaźnikiem, co wskazuje na znaczne różnice pomiędzy systemami edukacji.

Żaden system edukacji nie został sklasyfikowany w jednej z dwóch najwyższych kategorii w odniesieniu do każdego wskaźnika, co oznacza, że w każdym kraju nadal istnieją obszary wymagające poprawy. Niemniej jednak Wspólnota flamandzka i niemieckojęzyczna Belgii, Luksemburg i Polska to systemy, które ogólnie dobrze sobie radzą. Systemy te wyróżniają się tym, że zostały sklasyfikowane w kategorii oznaczonej kolorem ciemnozielonym w odniesieniu do przynajmniej dwóch wskaźników i nie zostały sklasyfikowane w najniższej kategorii w odniesieniu do ani jednego wskaźnika. Wśród nich wyróżnia się Wspólnota flamandzka Belgii, ponieważ została sklasyfikowana w kategorii oznaczonej kolorem ciemnozielonym w odniesieniu do pięciu spośród sześciu wskaźników.

Na drugim końcu spektrum znajdują się trzy kraje - Bułgaria, Bośnia i Hercegowina oraz Serbia - co wskazuje, że wiele jest tam jeszcze do zrobienia. Pomimo tego, że wszystkie trzy kraje zostały sklasyfikowane w kategorii oznaczonej kolorem jasnozielonym w odniesieniu do przygotowania językowego, znajdują się one w najniższej kategorii (kolor czerwony) w odniesieniu do przynajmniej trzech innych wskaźników (Bułgaria w odniesieniu do czterech).

---

(41) Zalecenie Rady z dnia 28 czerwca 2011 r. „Mobilna młodzież” – promowanie mobilności edukacyjnej młodych ludzi Dz.U. C 199, 07.07.2011.

(42) Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego (Cedefop) podjęło działania uzupełniające, a mianowicie monitorowanie działań promujących mobilność w sektorze kształcenia i szkolenia zawodowego (VET).

Rysunek I: Tablica wyników mobilności studentów, 2015/16

Kraje	Wskaźnik 1: Informacja i poradnictwo dotyczące mobilności edukacyjnej	Wskaźnik 2: Przygotowanie językowe	Wskaźnik 3: Transfer świadczeń pieniężnych dla studentów	Wskaźnik 4: Wsparcie dla studentów ze środowisk defaworyzowanych	Wskaźnik 5: Uznawanie efektów uczenia się (w punktach ECTS)	Wskaźnik 6: Uznawanie kwalifikacji nabytych podczas mobilności
Belgia (BE fr)						
Belgia (BE de)						
Belgia (BE nl)						
Bułgaria						
Czechy						
Dania						
Niemcy						
Estonia						
Irlandia						
Grecja						
Hiszpania						
Francja						
Chorwacja						
Włochy						
Cypr						
Łotwa						
Litwa						
Luksemburg						
Węgry						
Malta						
Holandia						
Austria						
Polska						
Portugalia						
Rumunia						
Słowenia						
Słowacja						
Finlandia						
Szwecja						
Wielka Brytania (ENG):						
Wielka Brytania (WLS):						
Wielka Brytania (NIR):						
Wielka Brytania (SCT):						
Bośnia i Hercegowina						
Szwajcaria	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
Islandia						
Liechtenstein						
Czarnogóra						
Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
Norwegia						
Serbia						
Turcja						

Źródło: Eurydice.

Jeśli chodzi o rozkład geograficzny wyników, brak wyraźnego wzoru, który ma zastosowanie do wszystkich wymiarów. Niemniej jednak, w przypadku kilku wskaźników (informacja i poradnictwo, transfer świadczeń pieniężnych oraz wsparcie dla studentów ze środowisk defaworyzowanych), kraje Europy południowo-wschodniej mają znacznie gorsze wyniki niż kraje położone w innych częściach kontynentu. Natomiast kraje Europy wschodniej mają lepsze wyniki w zakresie przygotowania językowego niż kraje położone w innych częściach kontynentu. W przypadku tego wskaźnika większość krajów w kategorii oznaczonej kolorem ciemnozielonym znajduje się w Europie wschodniej.

Niniejsza wersja raportu zat. „Tablica wyników mobilności studentów. Uwarunkowania studiowania za granicą” przedstawia jedynie ogólny kontekst, w jakim mobilność edukacyjna ma miejsce. Aktualizowanie tych wskaźników w przyszłości umożliwi osobom odpowiedzialnym za podejmowanie decyzji ocenę postępów w zakresie tworzenia polityki bardziej przyjaznej mobilności.

GLOSARIUSZ

Akumulacja punktów ECTS: akumulacja punktów zaliczeniowych w systemie ECTS to proces zbierania punktów przyznawanych za osiągnięcie efektów uczenia się w ramach komponentów kształcenia formalnego oraz za inne osiągnięcia zdobyte w kontekście nieformalnym i pozaformalnym. Student może zbierać punkty w celu: 1) uzyskania kwalifikacji nadawanych przez instytucję wydającą dyplom; oraz 2) udokumentowania osobistych osiągnięć do celów uczenia się przez całe życie.

Automatyczne uznawanie kwalifikacji: automatyczne uznawanie dyplomów powinno prowadzić do uzyskania przez ich posiadaczy, którzy ubiegają się o przyjęcie na studia na kolejnym etapie kształcenia, automatycznego prawa do kandydowania na uczelnię w dowolnym kraju EOSW (EHEA *Pathfinder Group on Automatic Recognition*, 2014).

Dokumenty uzupełniające stosowane w systemie ECTS: dokumenty uzupełniające ułatwiają stosowanie punktów ECTS i podnoszą jakość tego procesu. Dokumenty te obejmują: Katalog przedmiotów, Porozumienie o programie studiów, Wykaz osiągnięć (zaliczeń) i Zaświadczenie o odbyciu praktyki. W celu uzyskania dalszych informacji, patrz Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS (Komisja Europejska, 2015).

Efekty uczenia się: określają, co dana osoba będzie wiedzieć, rozumieć oraz umieć zrobić po zakończeniu procesu uczenia się. Osiągnięcie efektów uczenia się musi być oceniane z zastosowaniem procedur opartych na jasnych i przejrzystych kryteriach. Efekty uczenia się są przypisane do poszczególnych jednostek edukacyjnych i programów jako całość. Są one również stosowane w europejskich i krajowych ramach kwalifikacji w celu opisanie poziomu poszczególnych kwalifikacji.

Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (EOSW): Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego (EOSW) został utworzony w marcu 2010 r., w dziesiątą rocznicę procesu bolońskiego, podczas Konferencji Ministerialnej w Budapeszcie i Wiedniu. Głównym celem procesu bolońskiego, od czasu jego rozpoczęcia w 1999 roku, było utworzenie EOSW jako gwaranta większej porównywalności, kompatybilności i spójności systemów szkolnictwa wyższego w Europie. Obecnie EOSW obejmuje 48 państw. Aby uzyskać więcej informacji, odwiedź witrynę <http://www.ehea.info/>

Europejski System Transferu i Akumulacji Punktów (ECTS): system punktowy zorientowany na studenta, którego podstawę stanowi nakład pracy studenta wymagany do osiągnięcia określonych efektów uczenia się. ECTS został ustanowiony w 1989 r, aby ułatwić uznawanie okresów studiów za granicą. Od niedawna rozwijany jest jako system akumulacji osiągnięć, wdrażany w ramach wszystkich programów studiów na poziomie instytucjonalnym, regionalnym, krajowym i europejskim. Więcej informacji można znaleźć w Przewodniku dla użytkowników systemu ECTS opublikowanym przez Komisję Europejską (2015).

Grant/stypendium: dowolna forma wsparcia finansowego ze środków publicznych, które nie podlega zwrotowi. Takie wsparcie finansowe może być celowe (dostępne tylko dla konkretnej grupy docelowej) lub dostępne dla wszystkich studentów. Grant krajowy to stypendium udzielone przez władze oświatowe w kraju pochodzenia.

Inicjatywa: konkretne działanie polityczne realizowane przez rząd krajowy/regionalny w celu realizacji strategii lub zbadania określonej dziedziny polityki.

Instytucja szkolnictwa wyższego: każda instytucja świadcząca usługi edukacyjne na poziomie szkolnictwa wyższego, jak zdefiniowano w prawie krajowym. Termin ten obejmuje prywatne i publiczne instytucje szkolnictwa wyższego, bez względu na źródła finansowania i organy prowadzące.

Język obcy: język traktowany jako „obcy” (lub nowożytny) w programie nauczania ustanowionym przez centralne władze oświatowe. Definicja ta opiera się na kryteriach edukacyjnych i nie jest związana z politycznym statusem języków. Tak więc niektóre języki traktowane z politycznego punktu widzenia jako języki regionalne lub języki mniejszości, w programie nauczania mogą być ujęte jako języki obce. W ten sam sposób niektóre języki klasyczne mogą być uważane za języki obce w niektórych programach nauczania.

Konwencja lizbońska o uznawaniu kwalifikacji: Konwencja o uznawaniu kwalifikacji związanych z uzyskaniem wyższego wykształcenia w Regionie Europejskim została opracowana przez Radę Europy i UNESCO i przyjęta w 1997 r. w Lizbonie. Konwencja ma na celu zapewnienie, że kwalifikacje uzyskane w jednym z krajów europejskich są uznawane w innym. Aby uzyskać więcej informacji, odwiedź witrynę: http://www.coe.int/t/dg4/highereducation/Recognition/LRC_en.asp

Kraj pochodzenia: w statystykach wyjazdów kraj pochodzenia służy do określenia kraju przypisanego do studenta podczas rejestracji jego pochodzenia. W niektórych krajach kraj pochodzenia jest równoznaczny z krajem, w którym student ukończył szkołę średnią drugiego stopnia lub z krajem, w którym student ostatnio się kształcił, podczas gdy w innych krajach jest on definiowany na podstawie obywatelstwa lub na podstawie kraju ostatniego pobytu.

Kredyt: forma zwrotnej pomocy finansowej. Modele kredytów studenckich mogą różnić się pod wieloma względami, takimi jak plany spłaty, poziom dotowania, koszty, jakie są pokrywane, zasady kwalifikowalności itd. Kredyt studencki jest dotowany w przypadku, gdy rząd pokrywa część kosztów. Dotacja może przybrać formę gwarancji rządowej, w jakim to przypadku kredyty studenckie są gwarantowane lub zabezpieczone przez rząd przed ryzykiem braku spłaty i strat (Salmi i Hauptman, 2006, s. 43).

Mobilność w celu realizacji pełnego programu studiów: mobilność studenta w celu realizacji pełnego programu studiów za granicą (poziom ISCED od 5 do 8) i uzyskania dyplomu ukończenia studiów wyższych. Poziom mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów można mierzyć na podstawie liczby absolwentów, którzy uzyskali dyplom ukończenia studiów za granicą lub liczby studentów studiujących za granicą.

Absolwenci studiów zagranicznych: absolwenci, którzy uzyskali dyplom ukończenia studiów w kraju innym niż kraj pochodzenia.

Studenci studiujący za granicą: studenci, którzy zapisali się na studia w kraju innym niż kraj pochodzenia z zamiarem uzyskania dyplomu.

Mobilność w celu uzyskania punktów zaliczeniowych: studia za granicą w ramach programu realizowanego w kraju pochodzenia (krótkoterminowe wizyty studyjne).

Możliwość przenoszenia [wsparcia finansowego]: możliwość transferu za granicę wsparcia udzielonego studentom w kraju pochodzenia na potrzeby realizacji mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych (możliwości transferu w związku z realizacją mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych) lub mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów (możliwości transferu w związku z realizacją mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów).

Niezależne agencje zapewniania jakości: agencje zapewniania jakości, które w ramach ewaluacji funkcjonowania instytucji i/lub programów studiów działają niezależnie od rządu i instytucji szkolnictwa wyższego.

Obowiązkowy przedmiot nauczania (język jako obowiązkowy przedmiot): język, który jest nauczany jako jeden z obowiązkowych przedmiotów w programie nauczania ustanowionym przez centralne władze oświatowe. Wszyscy uczniowie muszą uczyć się tego przedmiotu.

Oficjalne dokumenty: różnego rodzaju dokumenty urzędowe zawierające wytyczne, zobowiązania i/lub zalecenia w odniesieniu do polityki i instytucji oświatowych. Mogą one odnosić się do programu nauczania lub treści programowych, oraz do zarządzania instytucjami oświatowymi. Na jednym poziomie edukacji może obowiązywać jednocześnie kilka typów oficjalnych dokumentów o różnym poziomie elastyczności w zakresie stosowania.

Promotorzy mobilności: osoby, które mają doświadczenie w nauce za granicą lub które były pośrednio zaangażowane w studia za granicą (nauczyciele, rodziny itp.) i które mogą inspirować i motywować inne osoby, aby również wzięły udział w mobilności ⁽⁴³⁾.

Przenoszenie punktów zaliczeniowych: to proces polegający na uzyskaniu osiągnięć w danym kontekście (w ramach jednego programu, instytucji) i przedstawieniu ich do uznania w innym formalnym kontekście w celu uzyskania kwalifikacji. Punkty przyznawane studentom w ramach jednego programu mogą być przenoszone pomiędzy instytucjami i akumulowane w ramach innego programu prowadzonego przez tę samą lub inną instytucję. Przenoszenie punktów zaliczeniowych stanowi klucz do udanej mobilności w celu realizacji części programu studiów. Instytucje, wydziały i instytuty mogą zawierać umowy, które gwarantują automatyczne uznawanie i przenoszenie punktów.

Spersonalizowane usługi: informacje i poradnictwo świadczone na zasadzie „jeden do jednego”, uwzględniające określone potrzeby danej osoby. Spersonalizowane usługi mogą być świadczone w ramach poradnictwa przez specjalistów, bezpośrednio lub online.

Status społeczno-ekonomiczny: miara sytuacji społeczno-ekonomicznej danej osoby lub rodziny w porównaniu do innych osób, z uwzględnieniem poziomu dochodów, wykształcenia lub wykonywanego zawodu. Zazwyczaj poziom wykształcenia rodziców jest stosowany jako zastępcza miara statusu społeczno-ekonomicznego (Koucký, Bartušek i Kovařovic 2009, ss. 14-16).

Stopnie studiów: trzy kolejne poziomy określone w ramach procesu bolońskiego (studia pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia), po ukończeniu których nadaje się trzy rodzaje dyplomów (licencjata, magistra i doktorat).

Strategia: plan lub podejście opracowane zazwyczaj przez rząd krajowy/regionalny z zamiarem dążenia do pomyślnego osiągnięcia celu ogólnego. Strategia nie musi określać konkretnych działań.

Studenci przyjeżdżający: odnosi się do studentów, którzy przyjeżdżają do danego kraju, aby odbyć studia.

Studenci wyjeżdżający: odnosi się do studentów, którzy wyjeżdżają, aby studiować w innym kraju.

Stypendia naukowe (przyznawane na podstawie osiągnięć): wsparcie udzielane ze względu na osiągnięcia artystyczne, sportowe lub inne. Stypendium naukowe różni się od stypendium socjalnego, które stanowi wsparcie dla studentów potrzebujących pomocy finansowej.

Stypendia socjalne (przyznawane na podstawie potrzeb): wsparcie udzielane z powodu trudności finansowych. Stypendia socjalne są udzielane studentom, którzy potrzebują takiego wsparcia, aby móc się kształcić.

Typ szkoły i/lub ścieżki edukacyjnej: w niektórych krajach uczniowie muszą wybrać spośród różnych możliwości obszar kształcenia na poziomie szkoły średniej. Innymi słowy, muszą oni wybrać profil kształcenia, taki jak nauki humanistyczne lub ścisłe, który określany jest mianem ścieżki edukacyjnej. W niektórych krajach uczniowie muszą wybrać szkołę spośród kilku dostępnych typów, takich jak na przykład *Gymnasium*, *Realschule* itp. w Niemczech.

Uznawana instytucja szkolnictwa wyższego: publiczne, prywatne dotowane przez rząd i prywatne instytucje szkolnictwa wyższego, które mogą wydawać studentom dyplomy uznawane w kraju. W kontekście transferu wsparcia dla studentów, niektóre kraje publikują listy instytucji szkolnictwa wyższego (z podziałem na kraje), do których możliwy jest transfer świadczeń.

Warunek równoważności: wymóg braku równoważnego programu studiów w kraju ojczystym w przypadku zamiaru korzystania za granicą ze wsparcia finansowego z krajowych środków publicznych.

⁽⁴³⁾ Patrz również Zalecenie Rady z dnia 28 czerwca 2011 r. „Mobilna młodzież” – promowanie mobilności edukacyjnej młodych ludzi Dz.U. C 199, 07.07.2011, s. 4.

Wsparcie finansowe w kraju pochodzenia: dotyczy wsparcia finansowego zapewnianego studentom przez władze w kraju pochodzenia.

Zewnętrzne zapewnianie jakości: odnosi się do procesu ewaluacji lub audytu programu studiów wyższych lub instytucji szkolnictwa wyższego przeprowadzanego przez wyspecjalizowaną jednostkę spoza instytucji. Zazwyczaj taka jednostka to agencja zapewniania jakości lub agencja akredytacyjna, lub panel ekspertów powołany ad hoc przez właściwe ministerstwo. Ewaluacja obejmuje zbieranie danych, informacji i dowodów potrzebnych do przeprowadzenia oceny w odniesieniu do uzgodnionych standardów.

BIBLIOGRAFIA

EHEA Pathfinder Group on Automatic Recognition, 2014. *Report by the EHEA Pathfinder Group on Automatic Recognition. To present to Ministers of the European Area of Higher Education for the Bologna Ministerial Conference, 14-15 May 2015, Yerevan, Armenia.* [PDF] dostępny pod adresem: http://media.ehea.info/file/2015_Yerevan/72/3/EHEA_Pathfinder_Group_on_Automatic_Recognition_January_2015_613723.pdf [dostęp 9 lipca 2016 r.].

Komisja Europejska, 2010. *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Mobilna młodzież: Inicjatywa na rzecz uwolnienia potencjału młodzieży ku inteligentnemu, trwałemu i sprzyjającemu włączeniu społecznemu wzrostowi gospodarczemu w Unii Europejskiej.* Bruksela, 15.9.2010, KOM(2010) 477 wersja ostateczna. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

Komisja Europejska, 2012. *First European Survey on Language Competences: Executive Summary.* [PDF] dostępny pod adresem: http://www.surveylang.org/media/ExecutivesummaryoftheESLC_210612.pdf [dostęp 25 lutego 2016 r.].

Komisja Europejska, 2014. *Erasmus Impact Study: Effects of mobility on the skills and employability of students and the internationalisation of higher education institutions.* Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

Komisja Europejska, 2015a. *Przewodnik dla użytkowników systemu ECTS, 2015* Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

Komisja Europejska, 2015b. *Erasmus – Fact, Figures & Trends. The European Union support for student and staff exchanges and university cooperation in 2013-14.* Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

Komisja Europejska, 2016. *Infographic - Erasmus most popular destination countries 2013-14.* EC Erasmus statistics 2013-14. Dostępny pod adresem: http://ec.europa.eu/education/tools/statistics_en.htm [dostęp 25 maja 2016 r.].

Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2013. *Towards a Mobility Scoreboard: Conditions for Learning Abroad in Europe.* Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2015a. *The European Higher Education Area in 2015: Bologna Process Implementation Report.* Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2015b. *National Student Fee and Support Systems in European Higher Education – 2015/16.* Eurydice Facts and Figures. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

Komisja Europejska/EACEA/Eurydice, 2016. *Recommended Annual Instruction Time in Full-time Compulsory Education in Europe 2015/16.* Eurydice Facts and Figures. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

Eurostat, 2016. *Students enrolled in tertiary education by education level, programme orientation, sex and age 2014.* Update of 12/07/2016. Dostępny pod adresem: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?wai=true&dataset=educ_uae_enrt02 [dostęp 25 maja 2016 r.].

Flisi, S., Dinis da Costa, P. and Soto-Calvo, E., 2015. *Learning Mobility.* JRC Technical Reports. EUR 27695. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej.

Government of Flanders/Department of Education and Training, 2013. *Brains on the Move! Action plan for mobility 2013* [pdf] Dostępny pod adresem: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/beleid/ActieplanMobiliteit/actieplan2013_english.pdf [dostęp 18 stycznia 2016 r.].

Hauschildt, K., Gwość, C., Netz, N. and Mishra, S., 2015. *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators, EUROSTUDENT V 2012-2015*. Bielefeld: W. Bertelsmann Verlag.

King, R., Findlay, A. and Ahrens, J., 2010. *International student mobility literature review*. Report to HEFCE, and co-funded by the British Council, UK National Agency for Erasmus. [PDF] dostępny pod adresem: <https://www.ucl.ac.uk/basc/documents/hefce-report> [dostęp 15 lutego 2016 r.].

Koucký J., Bartušek, A. and Kovařovic, J., 2009. *Who is more equal? Access to tertiary education in Europe*. Prague: Education Policy Centre, Faculty of Education, Charles University.

Salmi, J. and Hauptman, A.M., 2006. *Innovations in Tertiary Education Financing: A Comparative Evaluation of Allocation Mechanisms. Education Working Paper Series, Number 4*. Washington: Human Development Network, Education Sector World Bank Group. [PDF] dostępny pod adresem: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079956815/Innovations_TertiaryEd_Financing.pdf [dostęp 1 marca 2016 r.].

Souto Otero, M., 2008. The socio-economic background of Erasmus students: a trend towards wider inclusion? *International Review of Education*, 54(2), ss. 135-154.

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) Institute for Statistics, 2012. *International Standard Classification of Education ISCED 2011*. Montreal: UNESCO-UIS.

Woisch, A. and Willige, J., 2015. *Internationale Mobilität im Studium 2015*. [International study mobility 2015] [pdf] Dostępny pod adresem: https://www.daad.de/medien/der-daad/analysen-studien/daad_dzhw_internationale_mobilit%C3%A4t_im_studium_2015.pdf [dostęp 20 czerwca 2016].

Załącznik I: Poziom mobilności - studenci wyjeżdżający

W celu zaprezentowania w szerszym kontekście wskaźników Tablicy wyników mobilności, w niniejszym załączniku przedstawiono przegląd danych statystycznych dotyczących studentów wyjeżdżających na podstawie aktualnie dostępnych danych. Mobilność edukacyjna jest uzależniona od wielu czynników - kulturowych, gospodarczych i społecznych. Dlatego też, choć działania polityków opisywane przez wskaźniki tablicy wyników mogą zapewniać wsparcie lub usuwać przeszkody, to jednak będą mieć tylko częściowy wpływ na poziom mobilności. Porównanie liczby studentów wyjeżdżających dobrze ilustruje to stwierdzenie.

Dostępne wskaźniki głównie dotyczą mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów. Jednak, jak przedstawiono poniżej, dane dotyczące poziomów mobilności nie są dostępne w odniesieniu do wszystkich krajów pochodzenia lub przeznaczenia. Ponadto obszerne dane na temat mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych nie są jeszcze dostępne z Eurostatu/UOE, zatem wyłącznie statystyki dotyczące uczestnictwa studentów w programie Erasmus+ zostały wzięte pod uwagę w niniejszej analizie. Z powyższych powodów dane prezentowane w niniejszym załączniku nie powinny być wykorzystywane do oceny wyników poszczególnych krajów w odniesieniu do realizacji benchmarku w dziedzinie mobilności edukacyjnej w szkolnictwie wyższym ⁽⁴⁴⁾.

Mobilność w celu realizacji pełnego programu studiów

Poziomy mobilności studentów wyjeżdżających zostały obliczone i opracowane przez Wspólne Centrum Badawcze na podstawie danych Eurostatu/UOE (Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo, 2015).

Dane liczbowe w niniejszym punkcie pokazują, po pierwsze, liczbę studentów, którzy ukończyli studia w roku akademickim 2012/2013 w systemie edukacji innym niż ich macierzysty (poziom mobilności absolwentów studiów przedstawiony na Rysunkach A.1 i A.2) oraz, po drugie, liczbę studentów przyjętych na studia przez instytucje działające za granicą (poziom mobilności studentów przedstawiony na Rysunkach A.3 i A.4) ⁽⁴⁵⁾. Dane zostały przedstawione według kraju pochodzenia ⁽⁴⁶⁾.

W przypadku obu kategorii, zaprezentowane dane zostały zagregowane dla poziomu ISCED 5-8 (Rysunek A.1 i A.3) i przy rozbiciu na poziomy ISCED 6, 7 i 8 (Rysunek A.2 i A.4). Dane dotyczące poziomu ISCED 5 (studia krótkiego cyklu) zostały wykluczone z danych dla drugiej kategorii ze względu na ich marginalną wagę w odniesieniu do liczb bezwzględnych i mniejszą liczbę krajów, które przedstawiły dane dla tego poziomu ⁽⁴⁷⁾.

Dane na temat liczby absolwentów studiów zagranicznych zostały obliczone dla wszystkich 28 państw członkowskich Unii Europejskiej, Szwajcarii, Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii i Norwegii. Poza systemami europejskimi, do krajów przeznaczenia należą Australia, Brazylia, Kanada, Chile, Izrael, Nowa Zelandia i Rosja. Dane na temat liczby studentów realizujących pełny program studiów za granicą są dostępne również w przypadku Islandii, Liechtensteinu i Turcji. Natomiast w tym przypadku kraje przeznaczenia usytuowane poza Europą ograniczają się do Japonii. Dlatego wskaźniki dotyczące liczby

---

⁽⁴⁴⁾ Konkluzje Rady na temat poziomu odniesienia (benchmarku) w dziedzinie mobilności edukacyjnej, Dz.U. C 372, 20.12.2011, s. 31.

⁽⁴⁵⁾ Aby zapoznać się ze szczegółowym opisem metodologii stosowanej do obliczenia danych liczbowych i procentowych, patrz Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015).

⁽⁴⁶⁾ Zebranie danych dot. akademickiego roku referencyjnego 2012/13 umożliwiło krajom korzystanie z krajowych definicji kraju pochodzenia, który może być postrzegany jako kraj wcześniejszej edukacji (DK, DE, LV, FI i CH), kraj, w którym uzyskano świadectwo ukończenia szkoły średniej drugiego stopnia, BE, HR, NL, AT, PL i IS), zwyczajowe miejsce zamieszkania (EE, IE, ES, CY, LT, RO, SL, UK, LI i MK), miejsce wcześniejszego zamieszkania (SE) lub kraj, którego obywatelstwo posiada dana osoba (BG, CZ, EL, FR, IT, LU, HU, SK i TR). Francja i Turcja nie zapewniają takiej definicji w odniesieniu do absolwentów. Portugalia określa kraj pochodzenia jako ten, w którym dana osoba uzyskała świadectwo ukończenia szkoły średniej drugiego stopnia w przypadku absolwentów i kraj wcześniejszej edukacji w przypadku studentów. Norwegia określa kraj pochodzenia jako kraj, w którym dana osoba uzyskała świadectwo ukończenia szkoły średniej drugiego stopnia w przypadku absolwentów i zwyczajowe miejsce zamieszkania w przypadku studentów. W przyszłości, termin ten zostanie zharmonizowany jako kraj wcześniejszej edukacji. Aby uzyskać dalsze informacje, patrz Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015).

⁽⁴⁷⁾ Aby zapoznać się z listą krajów, dla których brak jest danych dla ISCED 5 oraz z wpływem na dane ogólne, patrz Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015).

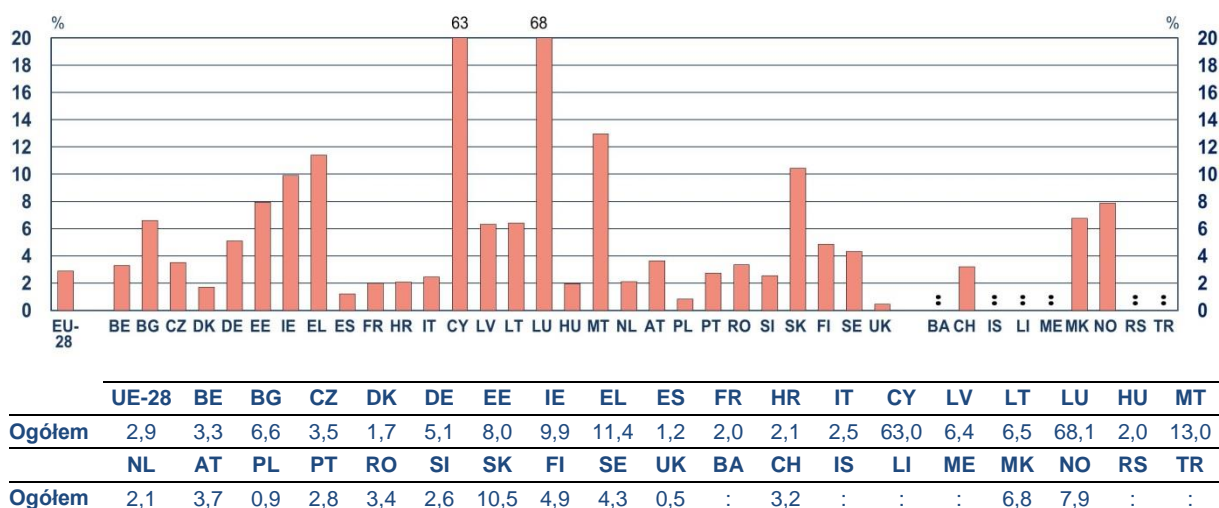
studentów wyjeżdżających przedstawiają tylko częściowy obraz i należy pamiętać, że ważne kraje docelowe, takie jak na przykład Stany Zjednoczone, Korea Południowa i Meksyk, nie zostały tu uwzględnione.

Wskaźniki dotyczące poziomu mobilności w celu realizacji pełnego programu studiów zostały obliczone na podstawie danych otrzymanych z krajów przeznaczenia. Natomiast również w przypadku kilku krajów europejskich takie dane są (częściowo) niedostępne. We Francji dane dotyczące absolwentów szkół wyższych będą dostępne od grudnia 2016 r. W Grecji brak jest danych nt. europejskich studentów przyjętych na studia i absolwentów studiów (z wyjątkiem ISCED 6). Słowacja nie podała danych dot. kraju pochodzenia studentów, którzy ukończyli studia w tym kraju. Z powyższych powodów, dane na temat poziomu mobilności w tych krajach opierają się na szacunkach ⁽⁴⁸⁾.

Odsetek absolwentów studiów zagranicznych

Rysunek A.1 przedstawia odsetek absolwentów studiów zagranicznych wg kraju pochodzenia. W 17 krajach odsetek absolwentów studiów zagranicznych wynosi poniżej 5%, przy czym najniższy odsetek odnotowano w Wielkiej Brytanii (poniżej 0,5% studentów podejmuje studia w innym systemie edukacji), tuż za nią uplasowała się Polska (0,9% studentów).

Rysunek A.1: Poziom mobilności studentów wyjeżdżających w celu realizacji pełnego programu studiów - absolwenci studiów zagranicznych jako odsetek absolwentów studiów w danym kraju pochodzenia, wg kraju pochodzenia, 2012/13

Źródło: Flisi, S., Dinis da Costa, P. i Soto-Calvo, E., 2015.

Objaśnienie

Wszystkie dane dot. poziomu mobilności studentów wyjeżdżających obejmują szacunki dot. liczby absolwentów studiów zagranicznych, którzy studiowali w EL, FR i SK. W przypadku każdego kraju wskaźniki mobilności studentów wyjeżdżających zostały obliczone dla poziomów ISCED, dla których możliwe było obliczenie wskaźników mobilności studentów przyjeżdżających. Zbiory danych w odniesieniu do danych Eurostat/UOE *educ_uae_mobg02* w przypadku absolwentów studiów zagranicznych (uwzględniona aktualizacja: 16.11.2015); *educ_uae_grad01* w przypadku łącznej liczby absolwentów w danym kraju (uwzględniona aktualizacja: 01.12.2015). Aby uzyskać dalsze informacje, patrz Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015).

W ośmiu krajach odsetek ten oscyluje w granicach od 5% do 10%: w Niemczech wynosi 5,1%, a w Irlandii 9,9%. Odsetek absolwentów studiów zagranicznych pochodzących z Grecji, Malty i Słowacji wynosi powyżej 10%, podczas gdy odsetek absolwentów z Cypru i Luksemburga znacznie wyróżnia się i wynosi powyżej 60%. Studenci z niewielkich krajów mogą decydować się na podjęcie mobilności i realizację studiów za granicą z powodu zachęt lub braku oferty edukacyjnej w kraju.

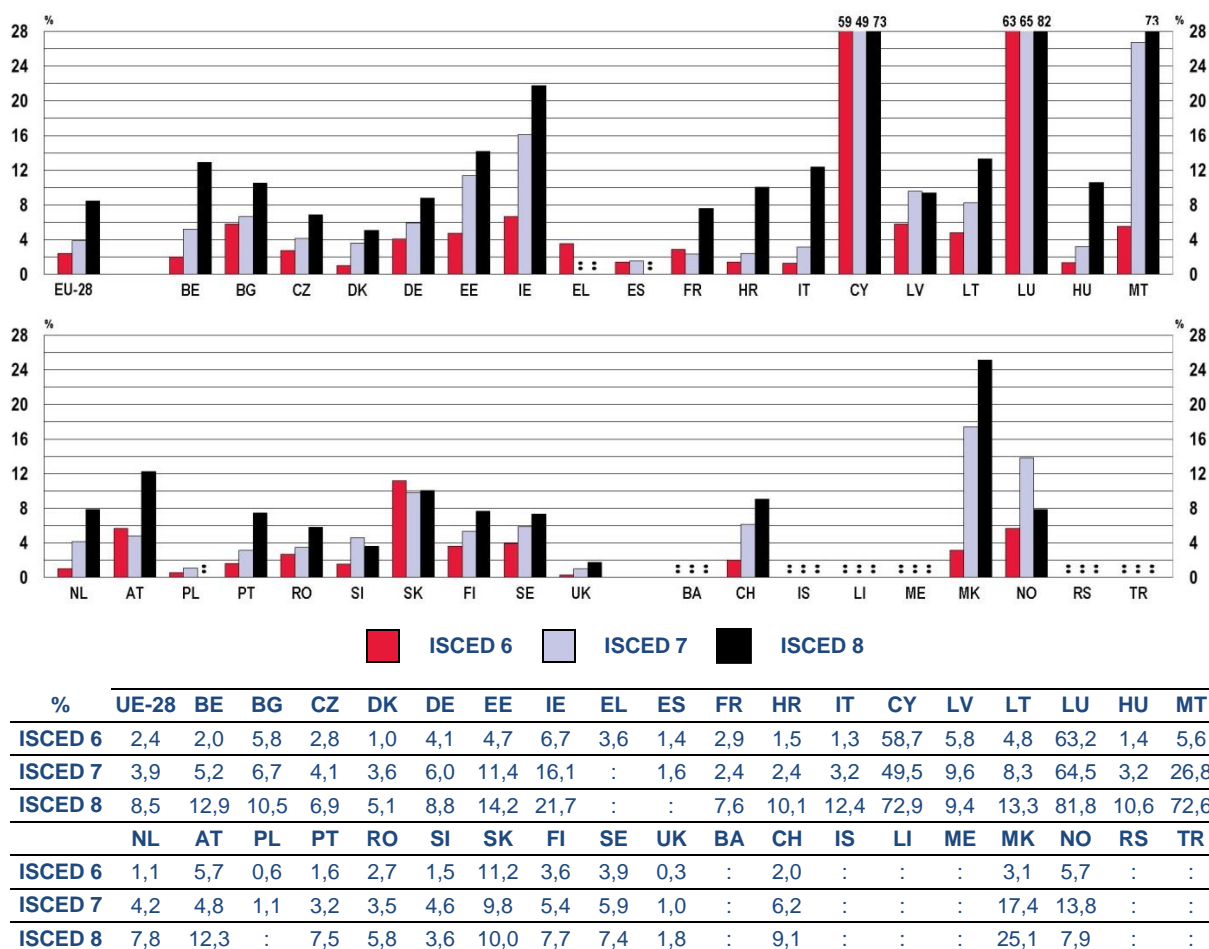
Liczba absolwentów studiów zagranicznych na poziomie ISCED 6-8 (Rysunek A.2), w przeliczeniu na całkowitą liczbę absolwentów na każdym poziomie, pokazuje, że im wyższy poziom wykształcenia,

⁽⁴⁸⁾ Aby zapoznać się z opisem metodologii stosowanej do oszacowania liczby absolwentów studiów zagranicznych, patrz Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015).

tym większy odsetek studentów ukończył studia za granicą. Wskaźnik pokazuje, że na poziomie UE-28, 8,5% absolwentów studiów doktoranckich ukończyło studia za granicą, w porównaniu do 4% absolwentów studiów magisterskich i 2,4% absolwentów studiów licencjackich. Ten wzorzec można zaobserwować w niemal wszystkich krajach, z wyjątkiem Cypru, Łotwy, Austrii, Słowenii, Słowacji i Norwegii. Natomiast na Łotwie, w Słowenii i Słowacji różnica wynosi mniej niż lub około jeden punkt procentowy, natomiast na Cyprze i w Austrii jest nieco więcej absolwentów studiów licencjackich niż magisterskich. W Norwegii liczba absolwentów studiów zagranicznych na poziomie ISCED 7 jest wyższa niż łączna liczba absolwentów studiów zagranicznych na poziomie ISCED 6 i 8.

Rysunek A.2: Poziom mobilności studentów wyjeżdżających w celu realizacji pełnego programu studiów - absolwenci studiów zagranicznych jako odsetek absolwentów studiów w danym kraju pochodzenia, wg poziomu ISCED i kraju pochodzenia, 2012/13

Źródło: Flisi, S., Dinis da Costa, P. i Soto-Calvo, E. (2015).

Objaśnienie

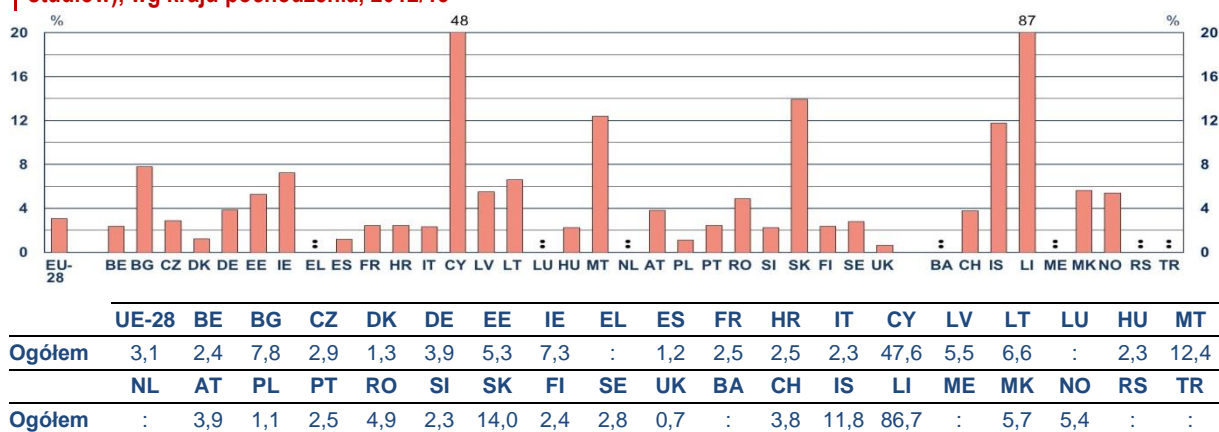
Wszystkie dane dot. poziomu mobilności studentów wyjeżdżających obejmują szacunki dot. liczby absolwentów studiów zagranicznych, którzy studiowali w EL, FR i SK. W przypadku każdego kraju wskaźniki mobilności studentów wyjeżdżających zostały obliczone dla poziomów ISCED, dla których możliwe było obliczenie wskaźników mobilności studentów przyjeżdżających. Zbiory danych w odniesieniu do danych Eurostat/UOE *educ_uae_mobg02* w przypadku absolwentów studiów zagranicznych (uwzględniona aktualizacja: 16.11.2015); *educ_uae_grad01* w przypadku łącznej liczby absolwentów w danym kraju (uwzględniona aktualizacja: 01.12.2015). Aby uzyskać dalsze informacje, patrz Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015).

Odsetek studentów przyjętych na studia za granicą

Rysunek A.3 przedstawia odsetek studentów wyjeżdżających w celu odbycia pełnego programu studiów, tj. studentów przyjętych na studia w kraju innym niż kraj pochodzenia. Podczas gdy na poziomie UE-28 odnotowuje się niewielkie różnice pomiędzy liczbą mobilnych absolwentów a studentów, to jednak widoczne są różnice pomiędzy poszczególnymi krajami. W osiemnastu krajach odsetek ten wynosi poniżej 5%, a Wielka Brytania jest jedynym krajem, w którym spada poniżej 1%.

W Polsce, Danii i Hiszpanii wynosi on nieco powyżej 1%. W siedmiu krajach odsetek waha się pomiędzy 5% a 10%, a spośród nich Estonia, Łotwa, Była Jugosłowiańska Republika Macedonii i Norwegia są bardzo blisko dolnego końca skali. Malta, Słowacja i Islandia mieszczą się w przedziale 10-15%, podczas gdy Cypr i Liechtenstein znajdują się w górnym końcu skali. Niewielka populacja studentów lub ograniczona oferta edukacyjna w tych krajach, jak również stosowane zachęty mogą leżeć u podstaw tak wysokiego odsetka studentów decydujących się na studia za granicą.

Rysunek A.3: Odsetek studentów przyjętych na studia za granicą (mobilność w celu realizacji pełnego programu studiów), wg kraju pochodzenia, 2012/13

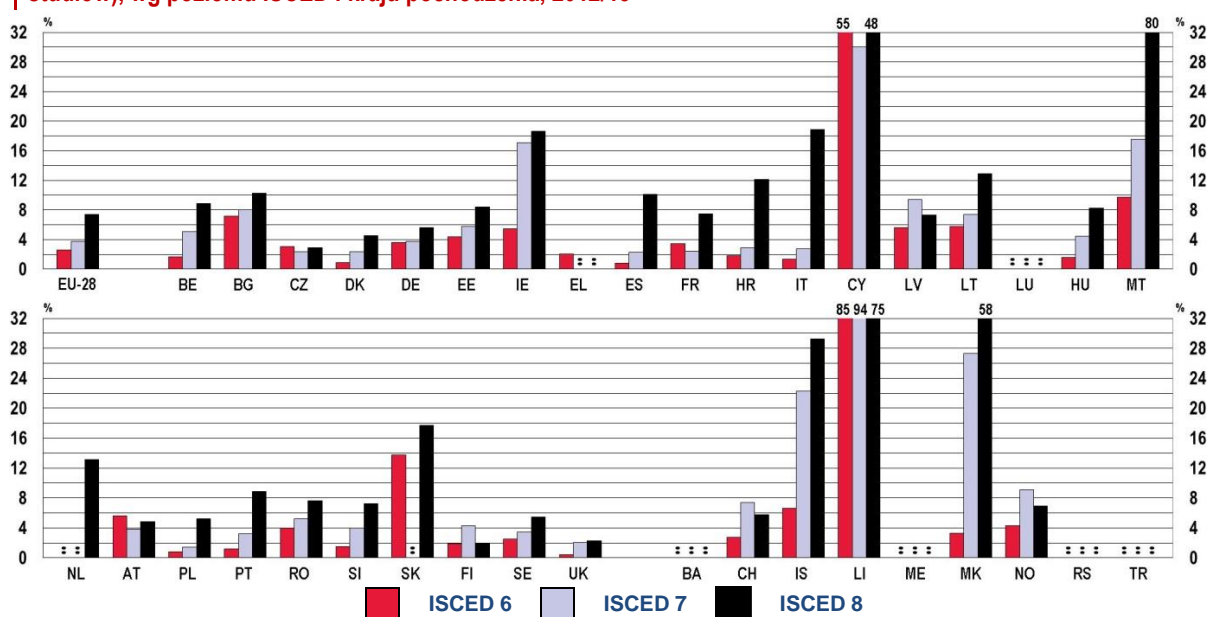
Źródło: Flisi, S., Dinis da Costa, P. i Soto-Calvo, E. (2015).

Objaśnienie

W przypadku każdego kraju wskaźniki mobilności studentów wyjeżdżających zostały obliczone dla poziomów ISCED, dla których możliwe było obliczenie wskaźników mobilności studentów przyjeżdżających. Zbiory danych w odniesieniu do danych Eurostat/UOE *educ_uae_mobs02* w przypadku studentów studiów zagranicznych (uwzględniona aktualizacja: 16.11.2015); *educ_uae_enrt01* w przypadku łącznej liczby studentów w danym kraju (uwzględniona aktualizacja: 01.12.2015). Aby uzyskać dalsze informacje, patrz Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015).

Patrząc na rozbieżność na poziomie ISCED od 6 do 8 (Rysunek A.4), wzorzec jest bardzo podobny do tego obserwowanego w przypadku absolwentów studiów zagranicznych oraz widoczna jest tendencja zarówno na poziomie UE-28, jak i poszczególnych krajów, że wyższy odsetek mobilnych studentów obserwuje się na poziomie studiów doktoranckich, w porównaniu do innych poziomów studiów. Nieliczne wyjątki to Republika Czeska, Cypr, Łotwa, Austria, Finlandia, Szwajcaria, Liechtenstein i Norwegia.

Rysunek A.4: Odsetek studentów przyjętych na studia za granicą (mobilność w celu realizacji pełnego programu studiów), wg poziomu ISCED i kraju pochodzenia, 2012/13

Źródło: Flisi, S., Dinis da Costa, P. i Soto-Calvo, E. (2015).

	UE-28	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT
ISCED 6	2,6	1,7	7,2	3,1	0,9	3,6	4,4	5,5	2,0	0,8	3,4	1,8	1,3	55,5	5,6	5,8	:	1,6	9,7
ISCED 7	3,8	5,0	8,0	2,3	2,4	3,8	5,8	17,1	:	2,3	2,4	2,9	2,7	30,1	9,4	7,4	:	4,5	17,6
ISCED 8	7,4	8,9	10,3	2,9	4,5	5,6	8,4	18,6	:	10,1	7,5	12,1	18,9	48,4	7,3	12,9	:	8,3	80,4
	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	BA	CH	IS	LI	ME	MK	NO	RS	TR
ISCED 6	:	5,6	0,8	1,2	4,0	1,5	13,8	1,9	2,5	0,4	:	2,8	6,6	84,8	:	3,3	4,3	:	:
ISCED 7	:	3,8	1,4	3,2	5,2	4,0	:	4,3	3,4	2,0	:	7,4	22,3	93,7	:	27,3	9,1	:	:
ISCED 8	13,2	4,9	5,3	8,9	7,7	7,3	17,7	1,9	5,5	2,3	:	5,8	29,3	75,0	:	57,9	6,9	:	:

Źródło: Flisi, S., Dinis da Costa, P. i Soto-Calvo, E. (2015).

Objaśnienie

W przypadku każdego kraju wskaźniki mobilności studentów wyjeżdżających zostały obliczone dla poziomów ISCED, dla których możliwe było obliczenie wskaźników mobilności studentów przyjeżdżających. Zbiory danych w odniesieniu do danych Eurostat/UOE *educ_uae_mobs02* w przypadku studentów studiów zagranicznych (uwzględniona aktualizacja: 16.11.2015); *educ_uae_enrt01* w przypadku łącznej liczby studentów w danym kraju (uwzględniona aktualizacja: 01.12.2015). Aby uzyskać dalsze informacje, patrz Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015).

Na koniec, jeśli rozważymy poziomy studentów przyjętych na studia jako wskaźnik przybliżony dla odsetka studentów, którzy w nadchodzących latach ukończą studia za granicą, trend pokazuje znaczną stagnację na poziomie UE-28, zarówno w przypadku mobilności ogólnej, jak i mobilności wewnątrz europejskiej..

Mobilność studentów Erasmusa

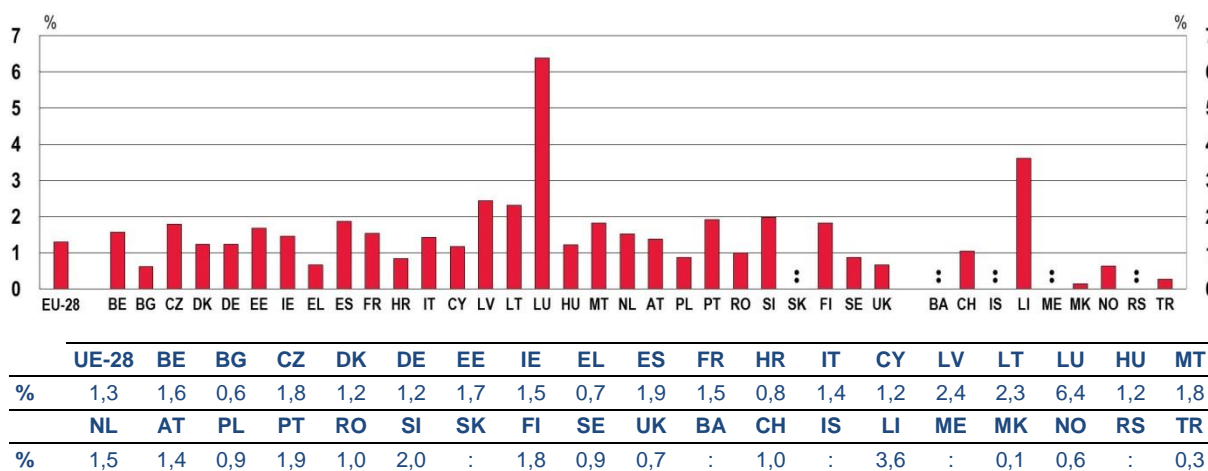
Obecnie brak jest porównywalnych danych, aby móc przeprowadzić ocenę pełnego zakresu mobilności w celu uzyskania punktów zaliczeniowych w krajach europejskich. Niemniej jednak dane na temat uczestnictwa studentów w programie mobilności Erasmus+ mogą częściowo zapewnić obraz poziomu tego zjawiska. Wyniki badania Eurostudent pokazują, że mobilność w celu uzyskania punktów zaliczeniowych realizowana w ramach programu Erasmus+ w wielu krajach europejskich stanowi dominującą formę tej mobilności. (Hauschildt et al., 2015). Natomiast warto również odnotować, że w niektórych krajach, jak na przykład w Szwecji i Norwegii, mobilność realizowana w ramach programu Erasmus ma niewielki udział w łącznej liczbie mobilności (Ibid.)⁽⁴⁹⁾.

Rysunek A.5 przedstawia odsetek studentów uczestniczących w programie Erasmus. Dane obejmują zarówno mobilności w celu realizacji okresu studiów, jak i praktyk, i dotyczą poziomów ISCED 5-8. Odsetki zostały obliczone na podstawie liczby studentów uczestniczących w programie⁽⁵⁰⁾ (Komisja Europejska, 2015b) oraz łącznej liczby studentów przyjętych na studia w danym kraju (Eurostat/UOE).

⁽⁴⁹⁾ W niektórych obszarach geograficznych realizowane są programy zakrojone na szeroką skalę skierowane na realizację mobilności. Jednym z popularnych programów jest NordPlus (<http://www.nordplusonline.org/>), który obejmuje kraje bałtyckie i Europy północnej. Ponadto w przypadkach, gdzie polityki stosowane w danym kraju ułatwiają mobilność, jak na przykład w krajach, gdzie dostępne są pełne możliwości transferu świadczeń pieniężnych, odsetek studentów, którzy samodzielnie podejmują studia za granicą (studenci realizujący część programu studiów poza ogólnodostępnym programem) może również być znaczący (aby uzyskać więcej informacji, patrz Rozdział 3).

⁽⁵⁰⁾ Dane zostały przedstawione przez instytucje szkolnictwa wyższego i potwierdzone przez 34 Narodowe Agencje programu Erasmus+ uczestniczące w programie oraz przez Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego

Rysunek A.5: Studenci uczestniczący w programie Erasmus jako odsetek łącznej liczby studentów, wg kraju instytucji macierzystej, 2013/14

Źródło: Eurydice, na podstawie Komisja Europejska 2015b i Eurostat/UOE.

Objaśnienie

Odsetki obliczone na podstawie danych dostarczonych przez Komisję Europejską (2015b, s. 31) oraz Eurostat/UOE *educ_uoe_enrt02* (ostatnia aktualizacja: 12-04-2016).

Średnia dla UE-28 pokazuje, że w roku akademickim 2013/2014 zaledwie 1,3% populacji studentów uczestniczyło w mobilności edukacyjnej w ramach programu Erasmus. To oznacza, że średnio w ramach studiów pierwszego stopnia, trwających trzy lata, będzie uczestniczyć 3,9% studentów oraz, w ramach studiów drugiego stopnia, trwających dwa lata, będzie uczestniczyć jeszcze 2,6% studentów. Siedemnaście krajów znajduje się powyżej średniej dla UE-28, w tym Luksemburg i Liechtenstein, które mają najwyższy odsetek studentów Erasmusa (odpowiednio 6,4% i 3,6%), a następnie Łotwa i Litwa, gdzie odsetek ten wynosi powyżej 2%. Piętnaście krajów znajduje się poniżej średniej dla UE-28, w tym najniższe odsetki odnotowano w Bułgarii, Grecji, Chorwacji, Polsce, Szwecji i Wielkiej Brytanii, w których odsetek ten wynosi poniżej 1%.

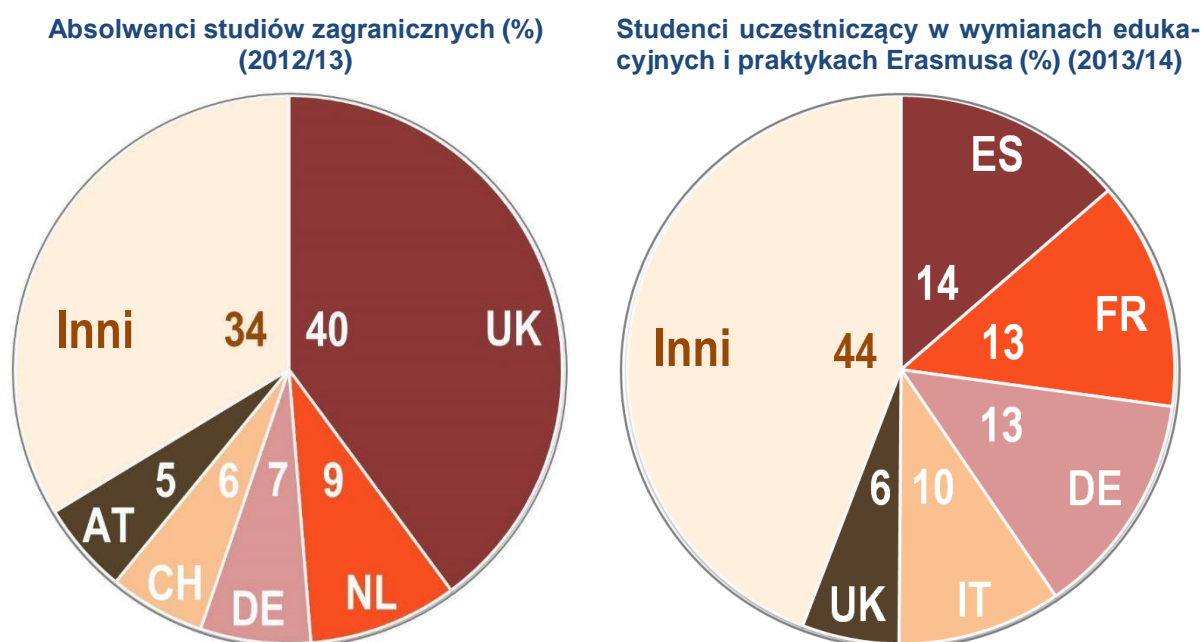
Załącznik II: Główne kraje pochodzenia i przeznaczenia

W niniejszym załączniku przedstawiono dane dotyczące głównych krajów przeznaczenia wybieranych przez absolwentów studiów zagranicznych oraz studentów biorących udział w wymianach edukacyjnych i praktykach w ramach programu Erasmus, jak również dane liczbowe z poszczególnych krajów dotyczące głównych krajów pochodzenia i przeznaczenia wybieranych przez absolwentów studiów zagranicznych na poziomie ISCED 5-8 ⁽⁵¹⁾.

Zagregowane dane dot. absolwentów studiów za granicą (Rysunek A.6) pokazują, że głównym krajem przeznaczenia dla studentów pochodzących z krajów europejskich jest zdecydowanie Wielka Brytania. Ten kraj przeznaczenia został wybrany przez nieco ponad cztery razy więcej absolwentów niż drugi najbardziej popularny kierunek, jakim jest Holandia. Kolejne popularne kraje przeznaczenia to Niemcy, Szwajcaria i Austria. Co ciekawe, na ranking Holandii, Austrii i Szwajcarii główny wpływ miała waga absolwentów germanistyki, która wynosiła odpowiednio 53%, 58% i 38% łącznej liczby absolwentów studiów za granicą.

Najbardziej popularne kierunki wybierane przez absolwentów studiów za granicą różnią się od tych wybieranych przez studentów biorących udział w wymianach w ramach programu Erasmus (Rysunek A.6). W przypadku wymian w ramach programu Erasmus, najbardziej popularne kraje przeznaczenia to Hiszpania, Niemcy, Francja, Włochy i Wielka Brytania (Komisja Europejska, 2016).

Rysunek A.6: Główne kraje przeznaczenia wybierane przez absolwentów studiów zagranicznych i studentów uczestniczących w wymianach edukacyjnych i praktykach w ramach programu Erasmus

Źródło: w odniesieniu do absolwentów studiów zagranicznych: Eurydice, na podstawie Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015); w odniesieniu do studentów uczestniczących w wymianach edukacyjnych i praktykach Erasmusa: Komisja Europejska (2016).

⁽⁵¹⁾ Dane procentowe zostały obliczone na podstawie danych przedstawionych w „Home/host country matrix for graduate mobility (2013) – ISCED 5-8”, Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015), Załącznik, s. 2. W szczególności, w odniesieniu do studentów przyjeżdżających liczba ogółem odnosi się do rzędu EUR_CY plus dane dotyczące Turcji. W odniesieniu do studentów wyjeżdżających liczba ogółem została pobrana z kolumny 'EUROPA'. Dane procentowe zostały obliczone z wykorzystaniem danych dotyczących pierwszych pięciu krajów pochodzenia (studenci przyjeżdżający) lub przeznaczenia (studenci wyjeżdżający) oraz poprzez zagregowanie danych dotyczących pozostałych krajów i przedstawienie ich za pomocą symbolu Δ (Inni). W niektórych krajach, kraj pochodzenia absolwentów z Europy nie zawsze był zapisany poprawnie i dlatego w odniesieniu do niektórych absolwentów kraj pochodzenia jest nieznan. Taka sytuacja miała miejsce tylko w przypadku studentów przyjeżdżających i w takim przypadku na wykresie użyto symbolu (-). Dane szacunkowe dot. liczby studentów przyjeżdżających opracowane przez Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015) w odniesieniu do danych krajowych dotyczących Grecji, Francji i Słowacji nie zostały tu przedstawione. Dane dot. liczby studentów przyjeżdżających dla Bośni i Hercegowiny, Islandii, Liechtensteinu, Czarnogóry, Serbii i Turcji nie są dostępne. Dane dot. liczby studentów wyjeżdżających dla Bośni i Hercegowiny, Czarnogóry i Serbii nie są dostępne. Aby uzyskać dalsze informacje, patrz Flisi, Dinis da Costa i Soto-Calvo (2015).

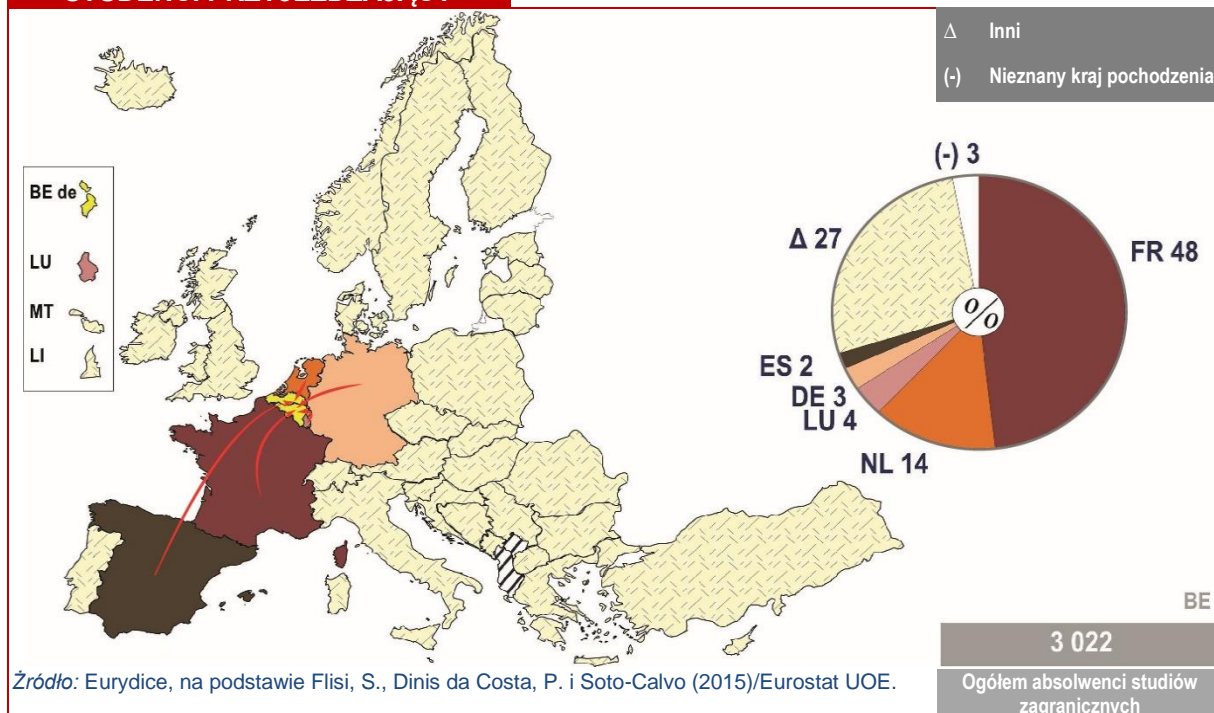
Analiza danych krajowych pokazuje, że absolwenci studiów za granicą brali pod uwagę element *regionalny*, często też w połączeniu z pokrewieństwem języków, przy czym większość studentów wybierała kraje graniczące z krajem pochodzenia. Na przykład, trzy z pięciu najczęstszych krajów pochodzenia absolwentów studiów zagranicznych, którzy wybrali Niemcy to Austria (15%), Francja (10%) i Polska (10%). Podobnie, cztery z pięciu najbardziej popularnych krajów przeznaczenia wybieranych przez absolwentów studiów zagranicznych pochodzących z Niemiec to Holandia (26%), Austria (18%), Szwajcaria (12%) i Francja (4%). Wzorzec ten można zaobserwować w odniesieniu do większości krajów. W niektórych przypadkach wzorzec ten pokazywał pewne skrajności. Na przykład, 91% absolwentów studiów zagranicznych ze Słowacji ukończyło studia w Republice Czeskiej; w roku akademickim 2012/13, 95% studentów z Irlandii, którzy ukończyli studia za granicą studiowało w Wielkiej Brytanii, a w tym samym roku 84% zagranicznych studentów kończących studia w Grecji pochodziło z Cypru. Od tej reguły można zaobserwować tylko kilka odstępstw, jak w przypadku Bułgarii i Łotwy, skąd studenci wyjeżdżali na studia do bardziej odległych krajów. Natomiast bliskość językowa i kulturowa nie wydają się mieć tak dużego wpływu na wybór kraju przeznaczenia przez studentów uczestniczących w wymianach Erasmusa, jak ma to miejsce w przypadku absolwentów realizujących pełen program studiów za granicą.

Absolwenci studiów zagranicznych w Europie: główne kraje pochodzenia i przeznaczenia, ISCED 5-8, 2013

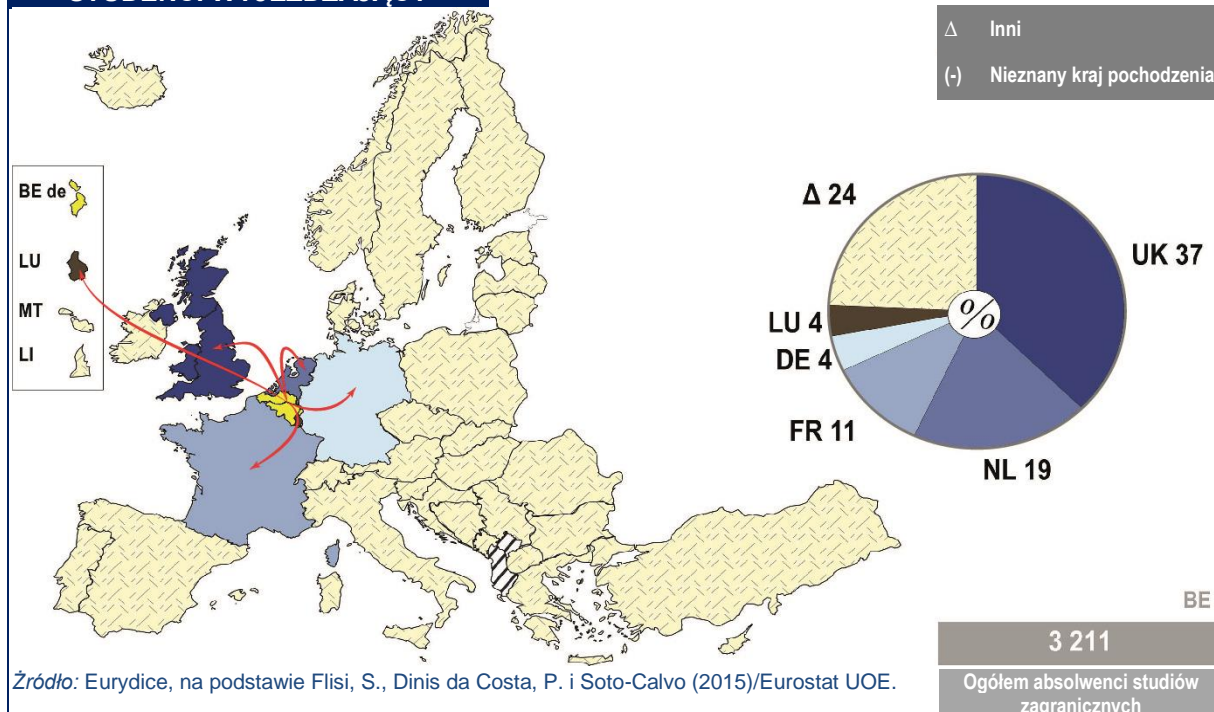
Belgia	69	Austria	88
Bułgaria	70	Polska	89
Republika Czeska	71	Portugalia	90
Dania	72	Rumunia	91
Niemcy	73	Słowenia	92
Estonia	74	Słowacja	93
Irlandia	75	Finlandia	94
Grecja	76	Szwecja	95
Hiszpania	77	Wielka Brytania	96
Francja	78	Bośnia i Hercegowina	97
Chorwacja	79	Szwajcaria	98
Włochy	80	Islandia	99
Cypr	81	Liechtenstein	100
Łotwa	82	Czarnogóra	101
Litwa	83	Była Jugosłowiańska Republika Macedonii	102
Luksemburg	84	Norwegia	103
Węgry	85	Serbia	104
Malta	86	Turcja	104
Holandia	87		

Belgia

STUDENCI PRZYJEŹDŻAJĄCY

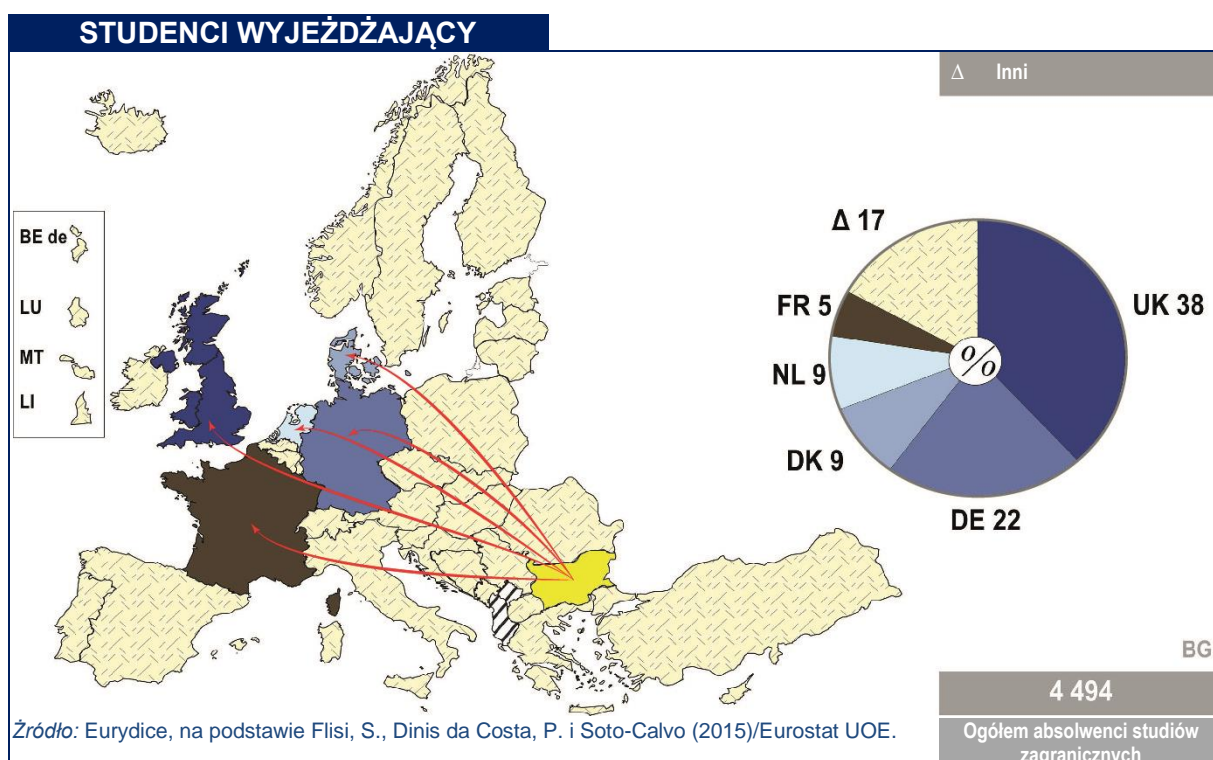
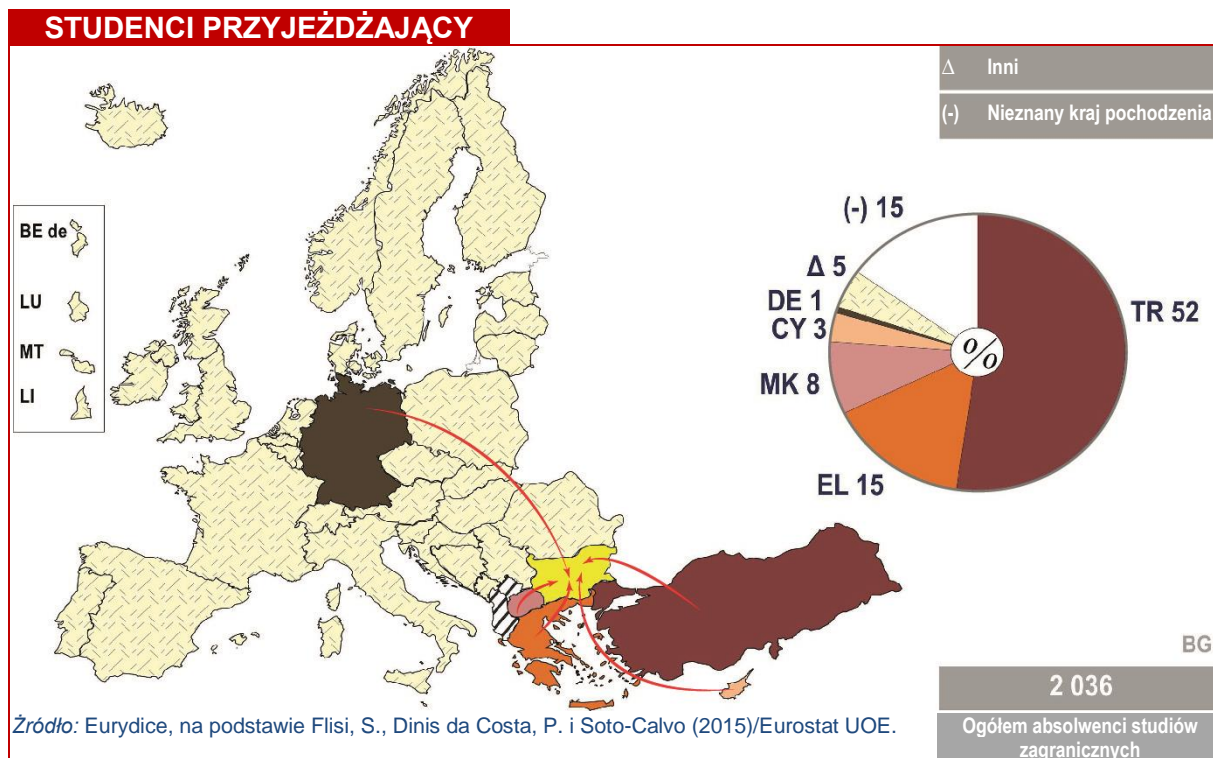
STUDENCI WYJEŹDŻAJĄCY

Objaśnienie dotyczące jednego kraju

Dane dotyczące ISCED 5 nie są dostępne w odniesieniu do studentów przyjeżdżających i wyjeżdżających; ze względu na strukturę systemu edukacji w Belgii i podział na Wspólnotę francuską, niemieckojęzyczną i flamandzką, absolwenci kończący studia we wspólnocie innej niż wspólnota pochodzenia są liczeni jako absolwenci przyjeżdżający i dlatego pojawiają się w statystykach studentów wyjeżdżających. Tacy studenci stanowią 15% studentów przyjeżdżających i 13,7% studentów wyjeżdżających. Aby zapewnić spójność z danymi w odniesieniu do innych krajów, zostali oni uwzględnieni w kategorii „Inni”.

Bułgaria

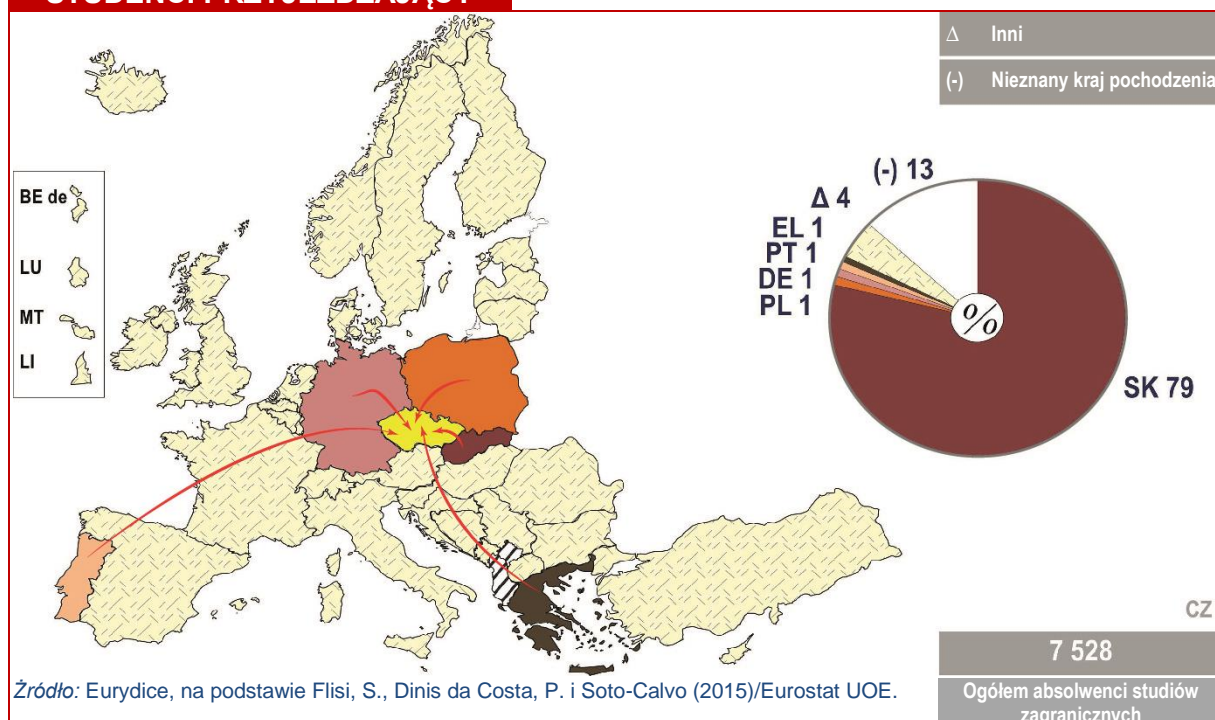
Objaśnienie dotyczące jednego kraju

Brak poziomu ISCED 5 dla studentów przyjeżdżających i wyjeżdżających.

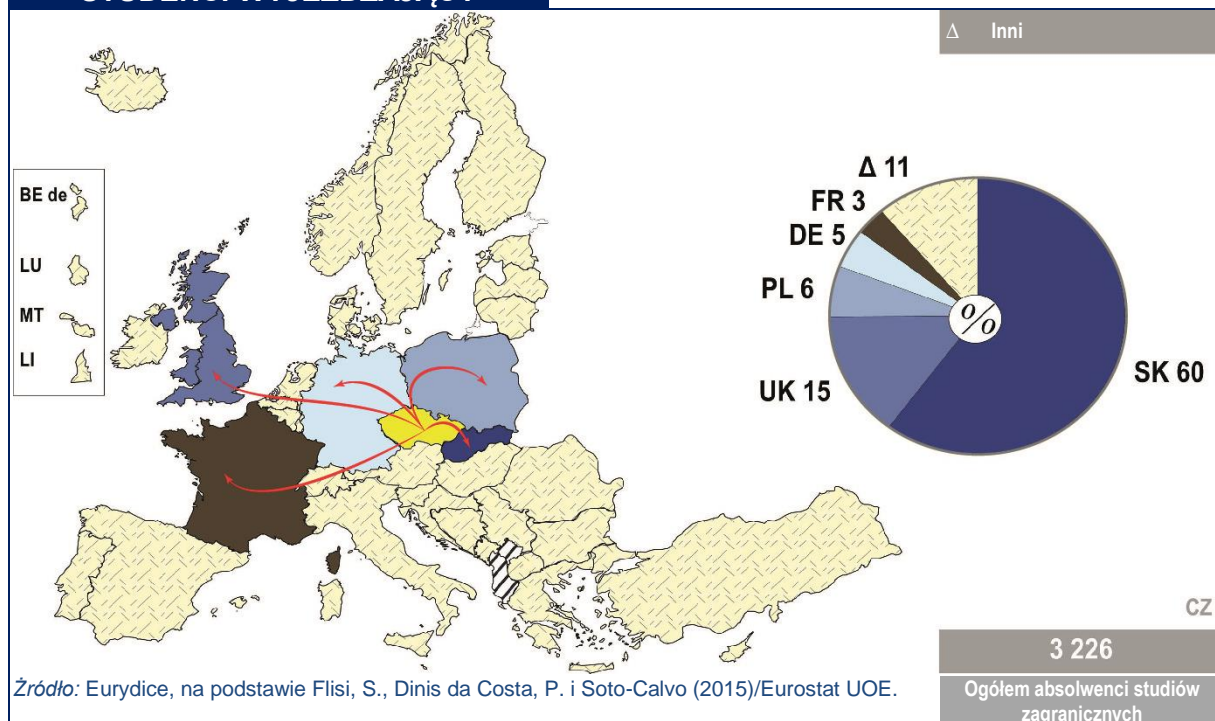

Republika Czeska

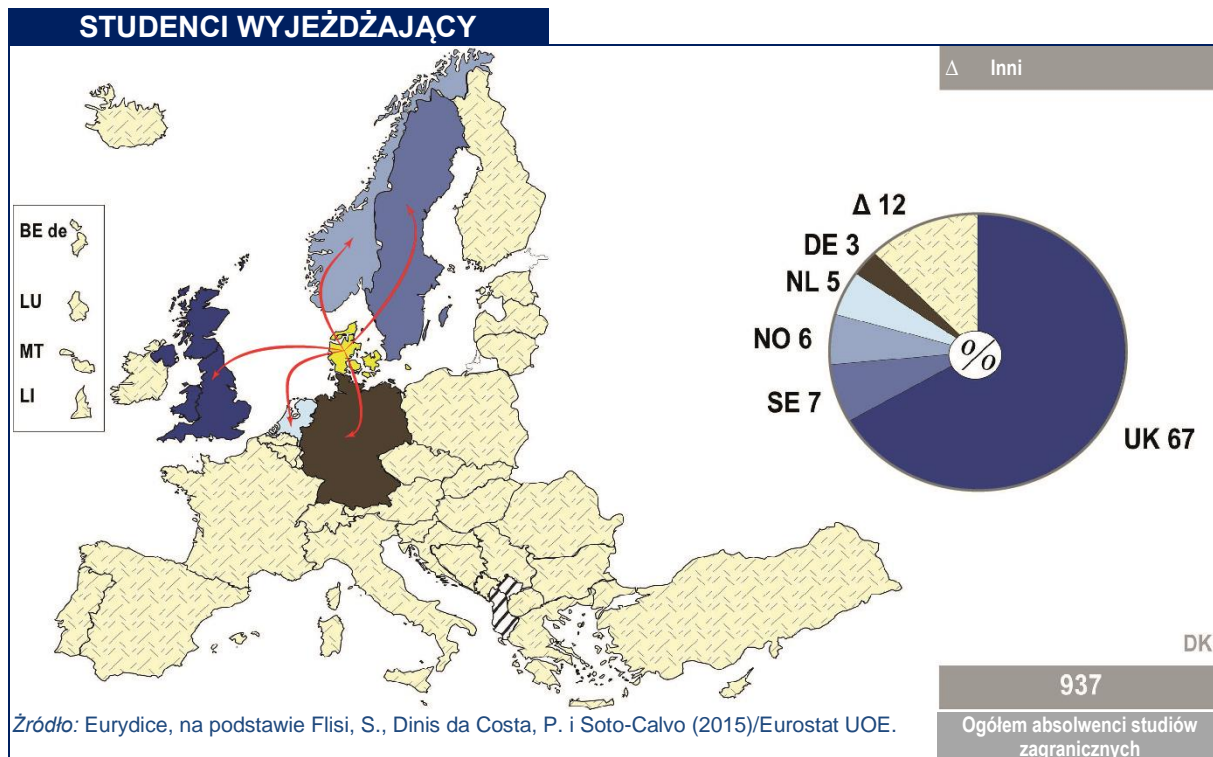
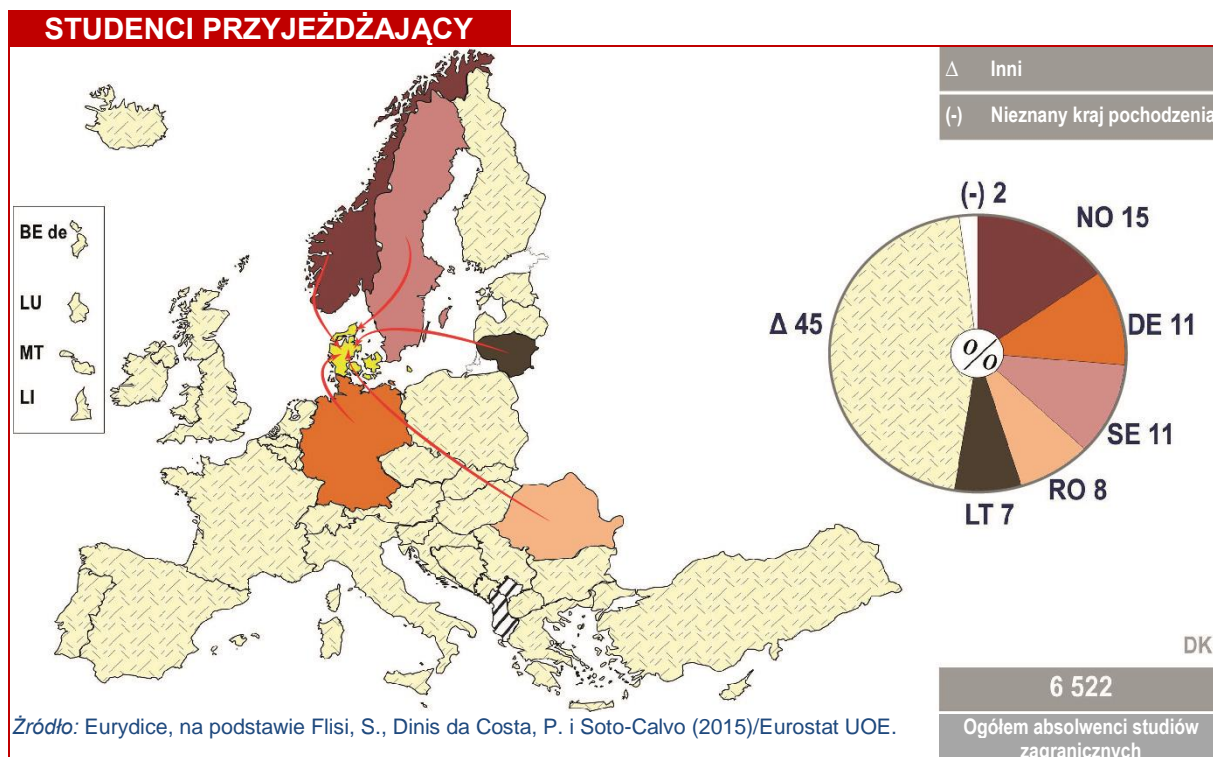
STUDENCI PRZYJEŹDZAJĄCY

STUDENCI WYJEŹDZAJĄCY

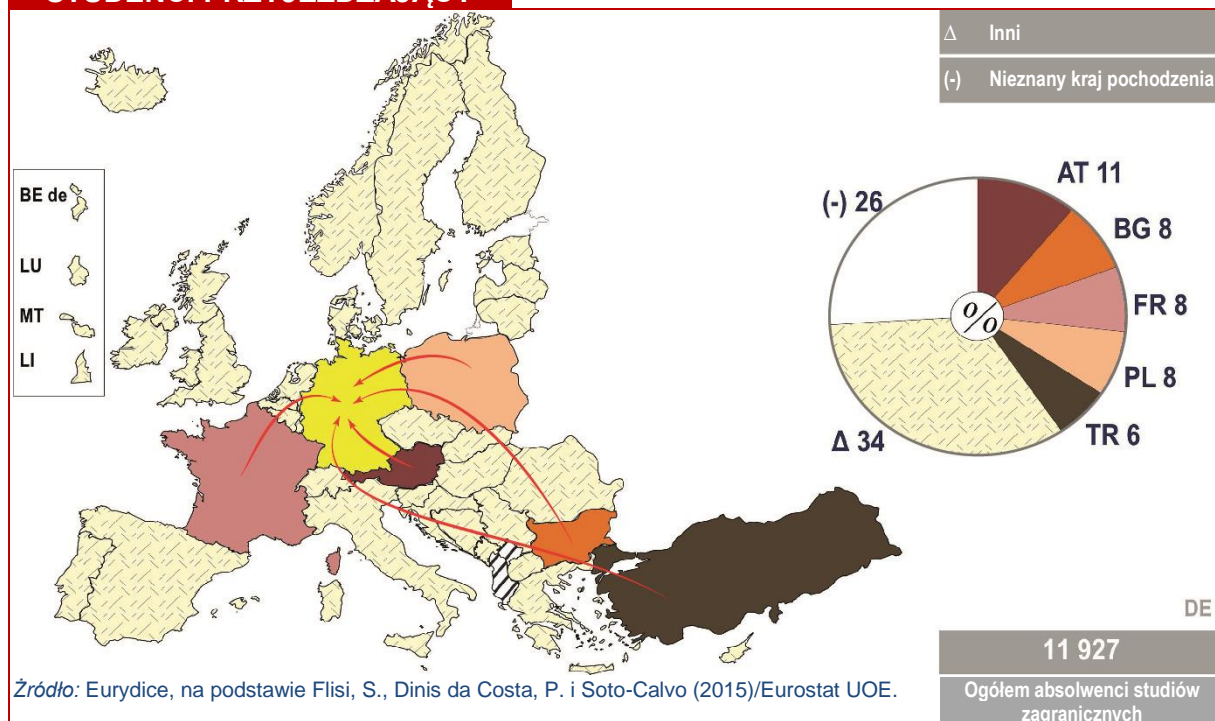

Dania

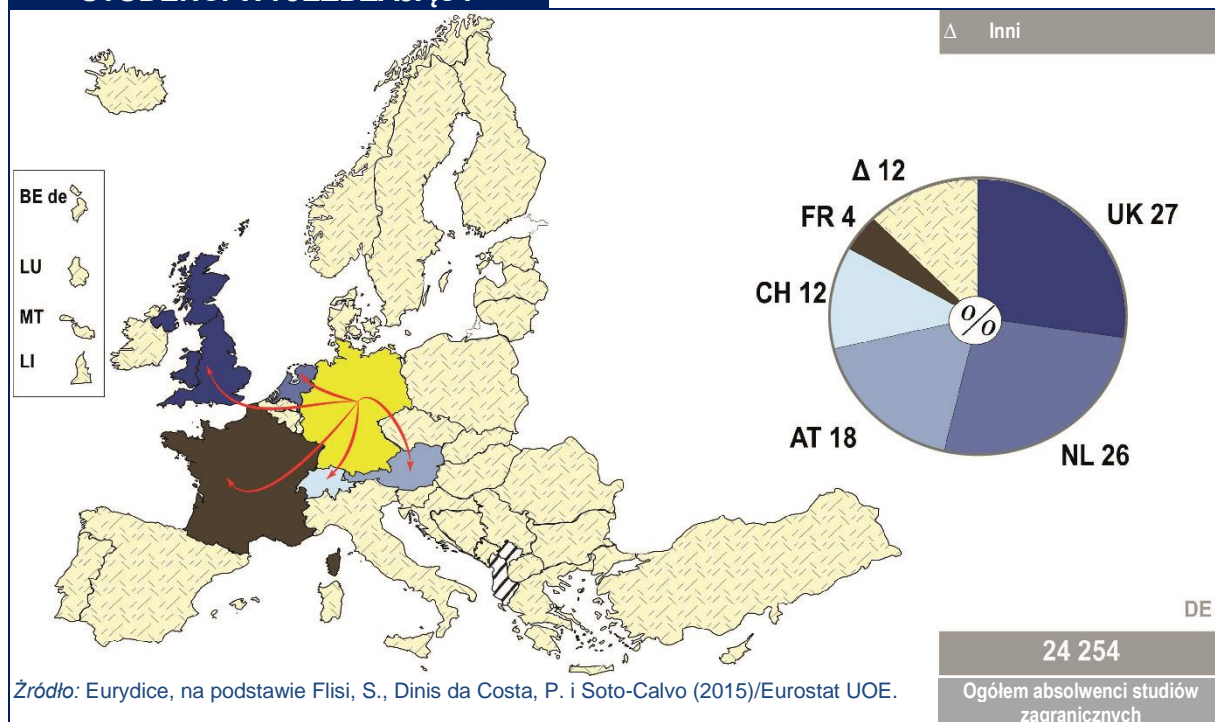

Niemcy

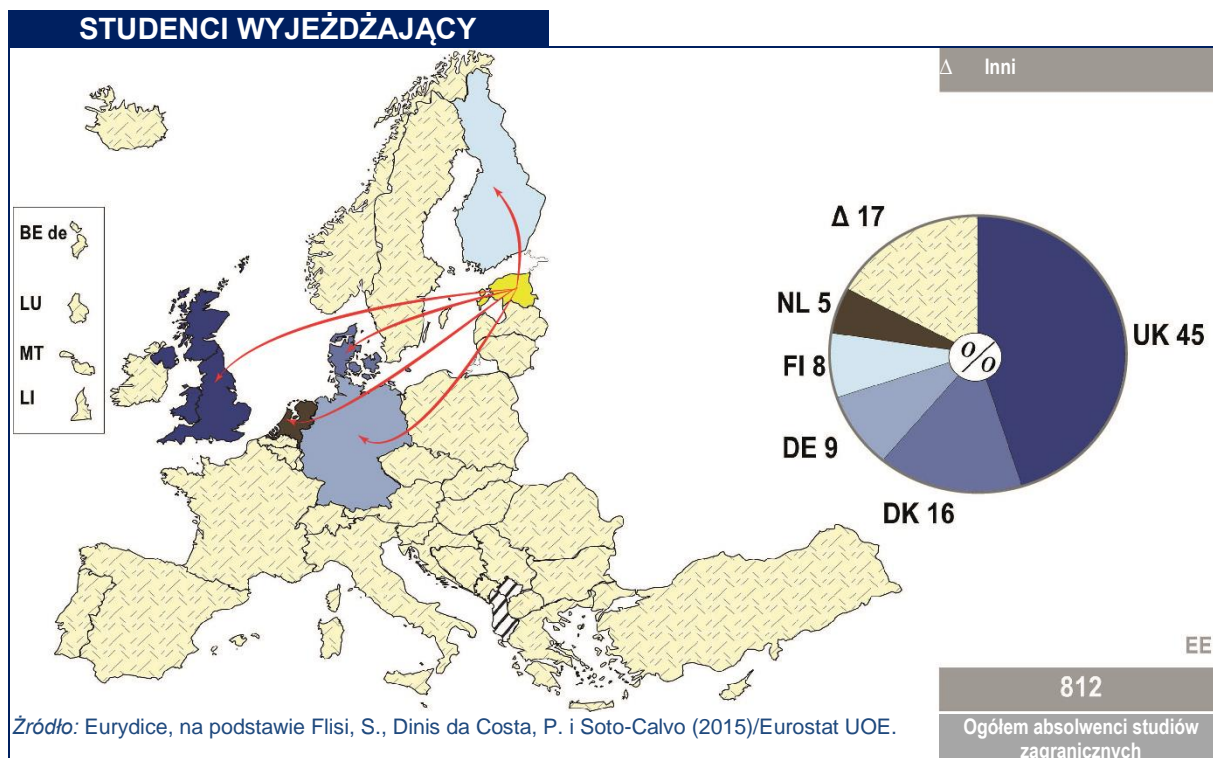
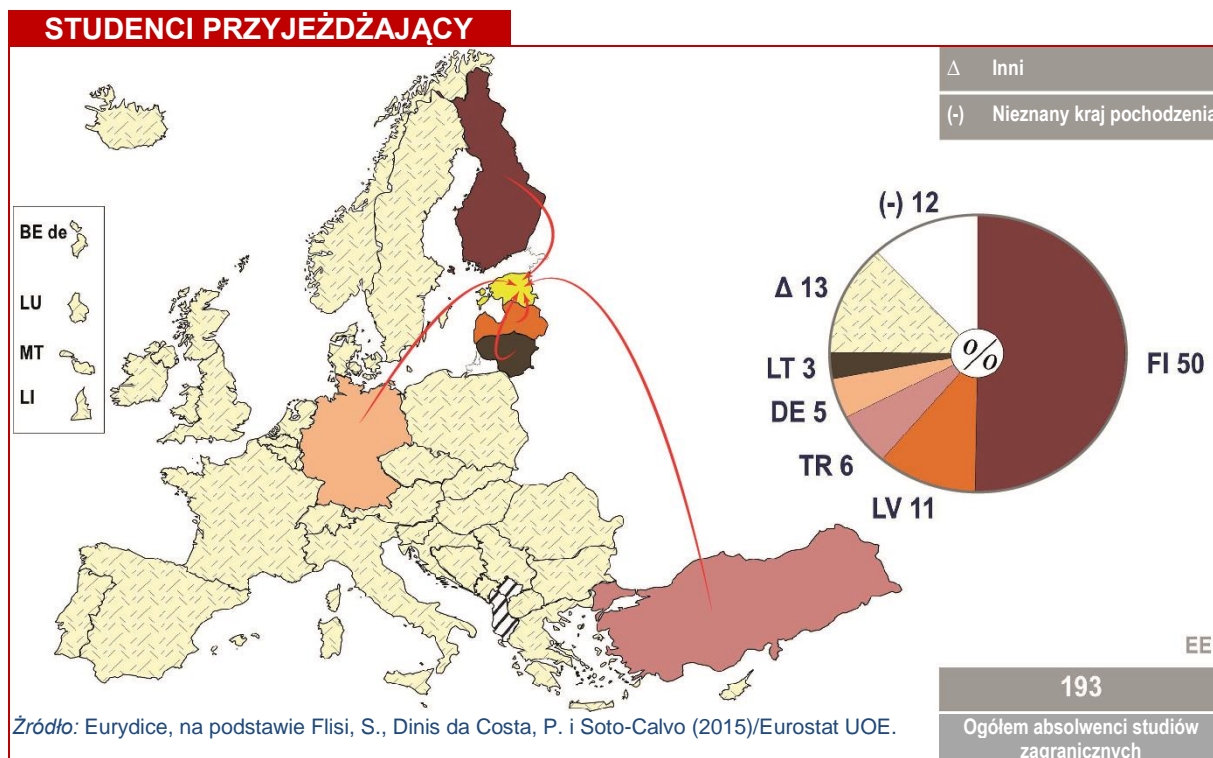
STUDENCI PRZYJEŹDŹAJĄCY

STUDENCI WYJEŹDŹAJĄCY

Estonia

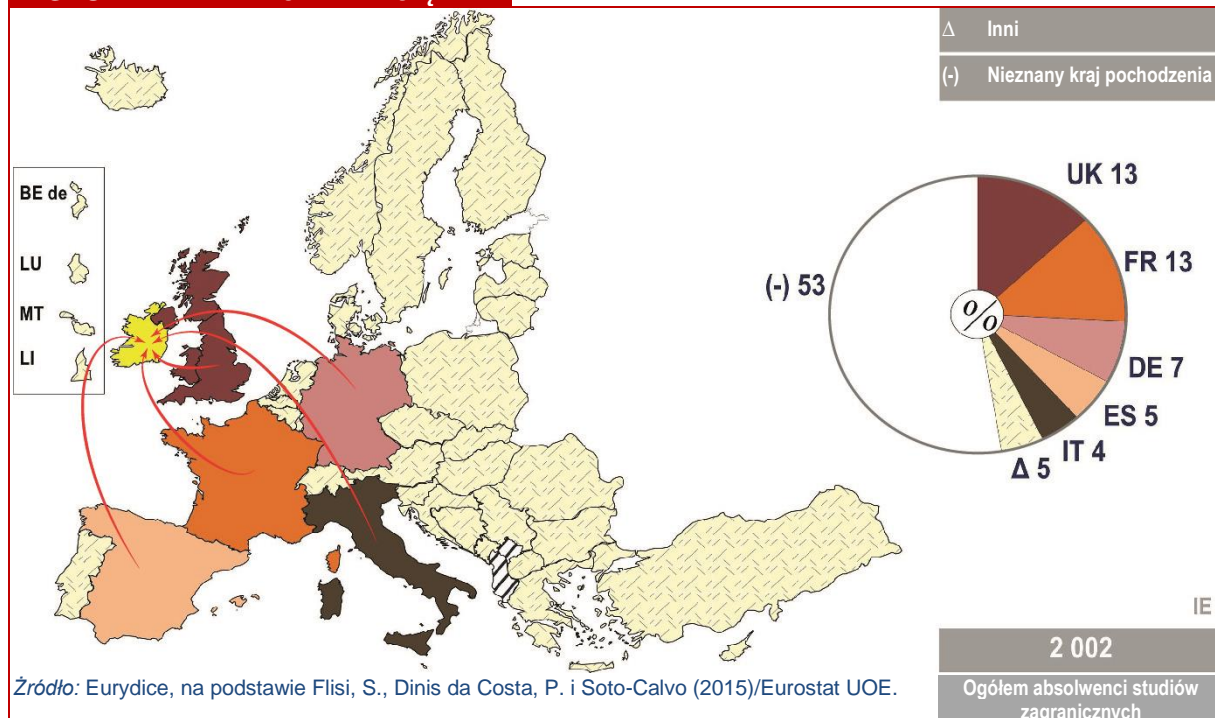

Objaśnienie dotyczące jednego kraju

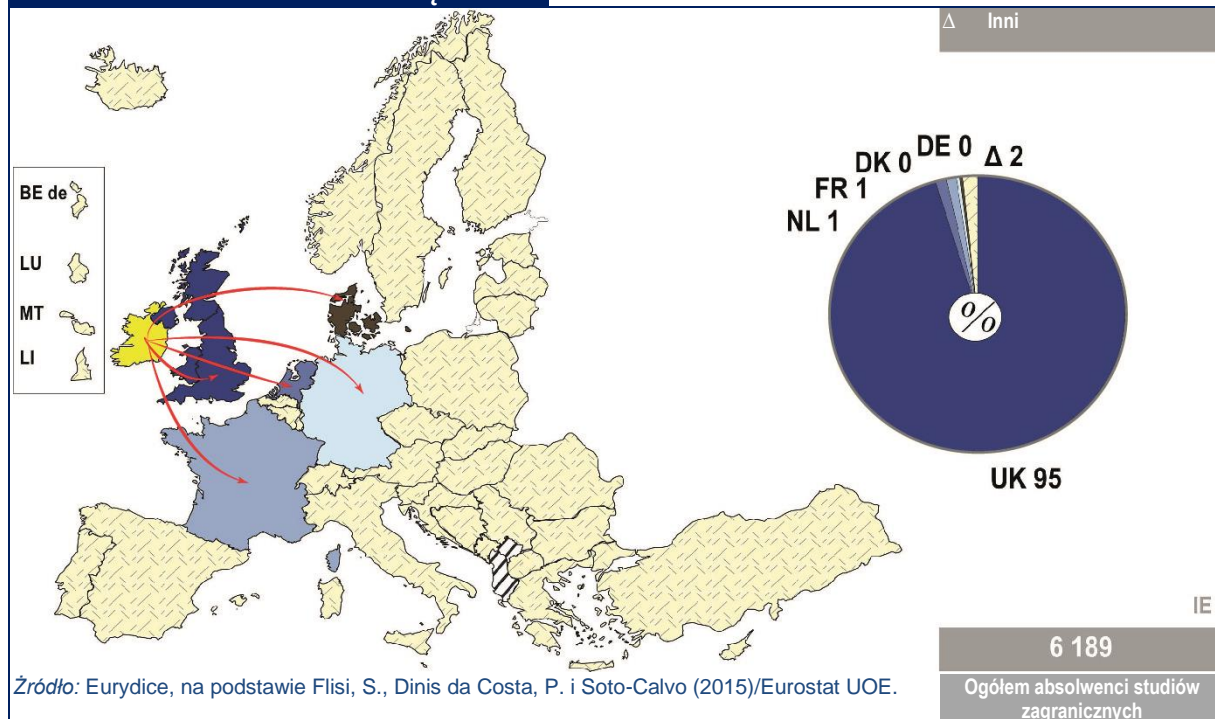
Brak poziomu ISCED 5.

Irlandia

STUDENCI PRZYJEŹDZAJĄCY

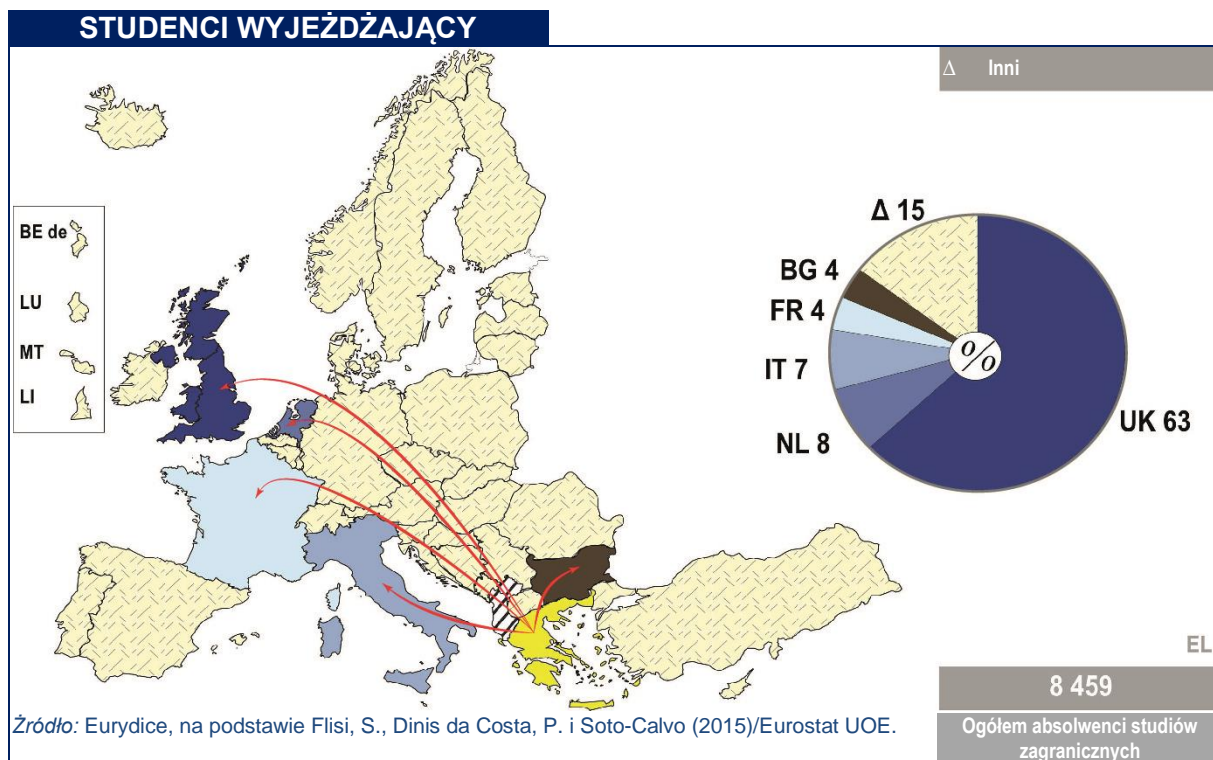
STUDENCI WYJEŹDZAJĄCY

Grecja

STUDENCI PRZYJEŹDŹAJĄCY

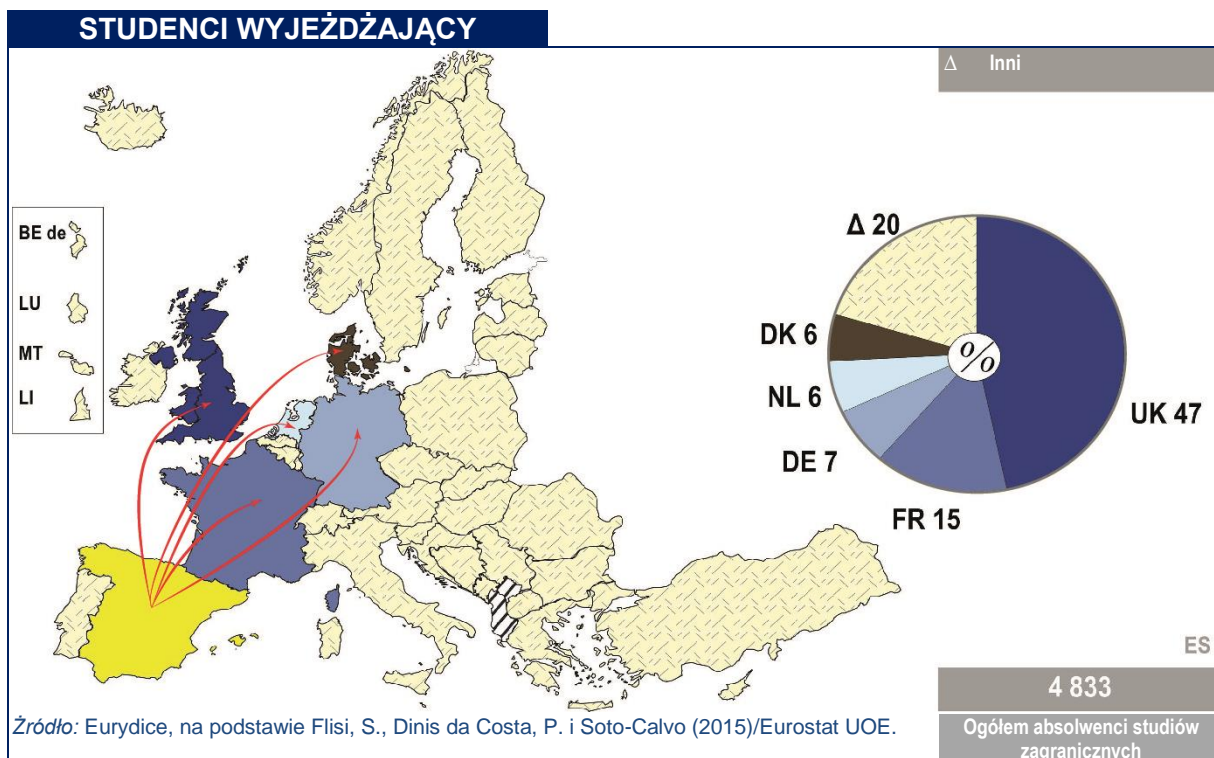
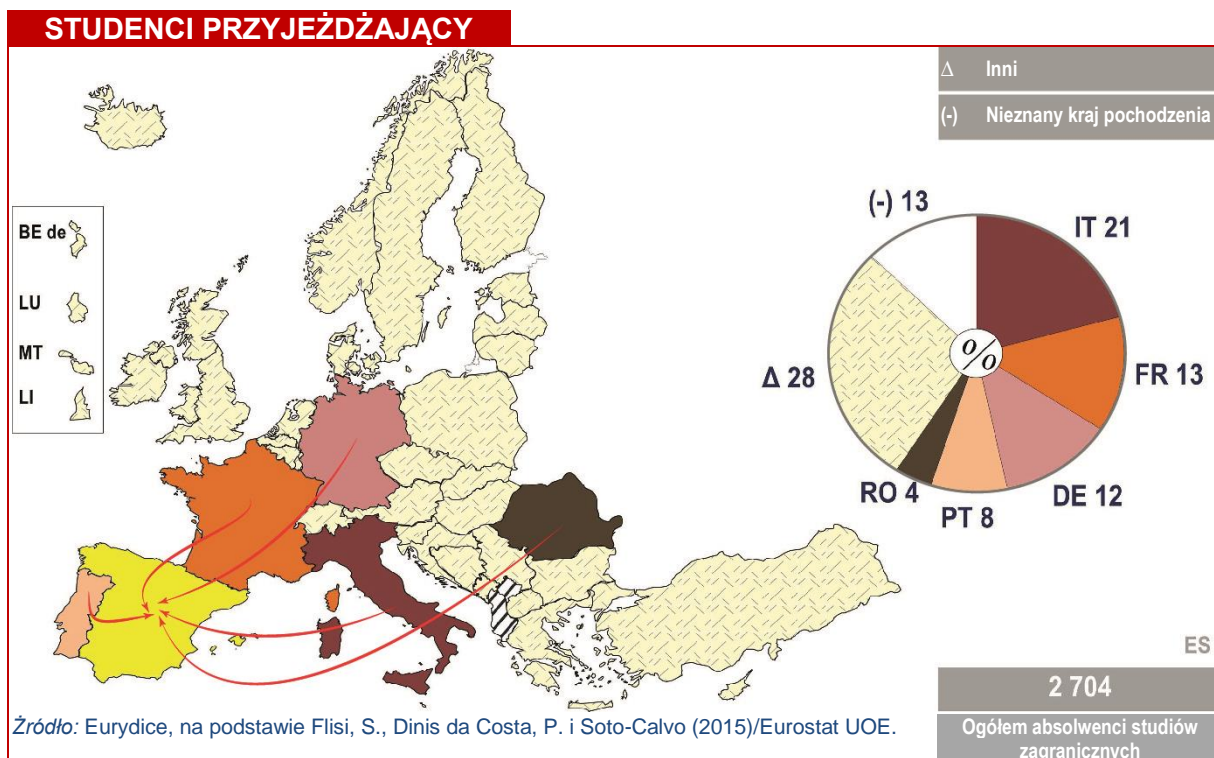
Brak danych w Eurostat/UE.

Objaśnienie dotyczące jednego kraju

Dane dotyczące ISCED 5, 7 i 8 nie są dostępne. Dane dotyczące studentów przyjeżdżających są szacunkowe; patrz Flisi, Dinis da Costa and Soto-Calvo (2015).

Hiszpania

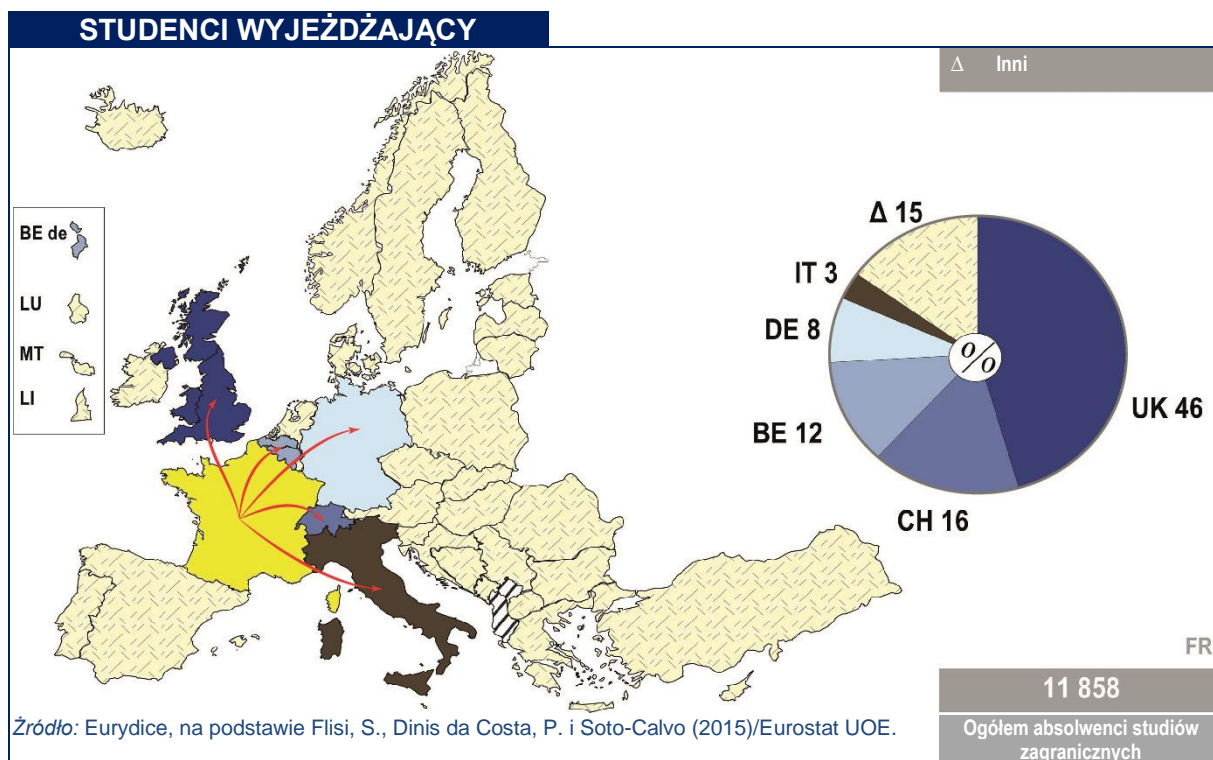
Objaśnienie dotyczące jednego kraju

Dane dotyczące ISCED 5 i 8 nie są dostępne.

Francja

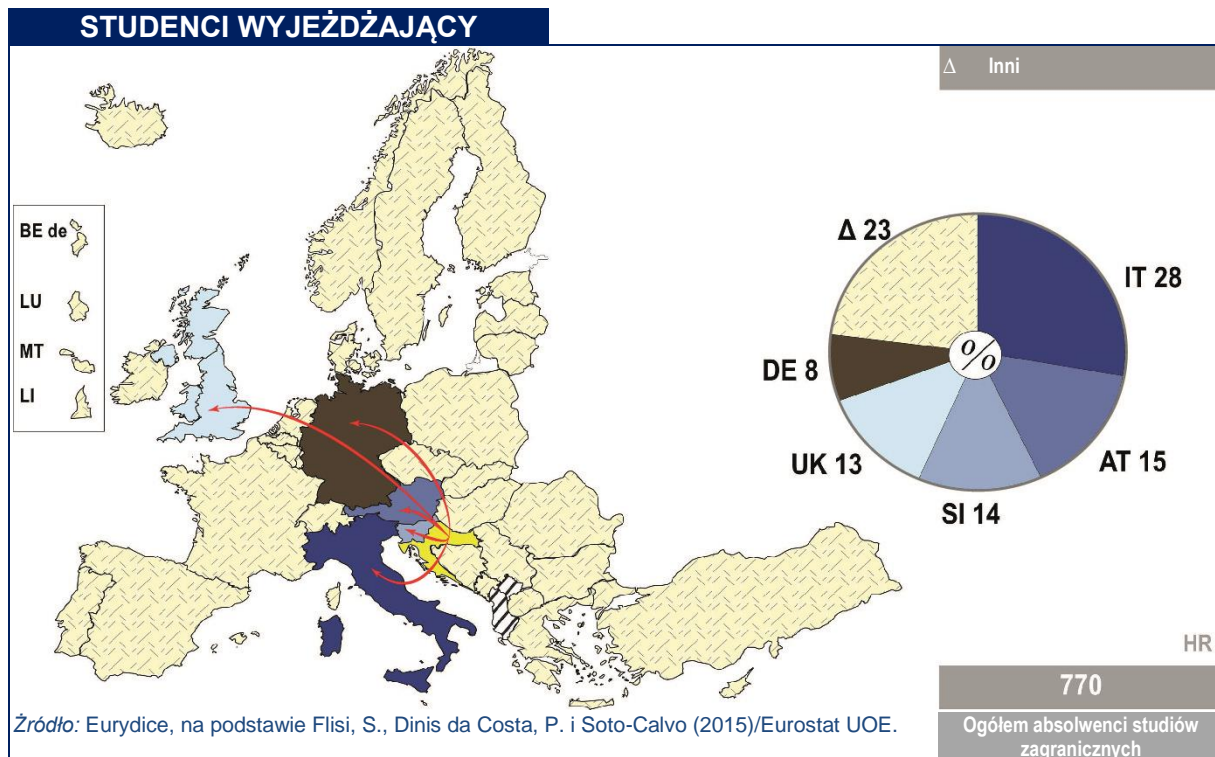
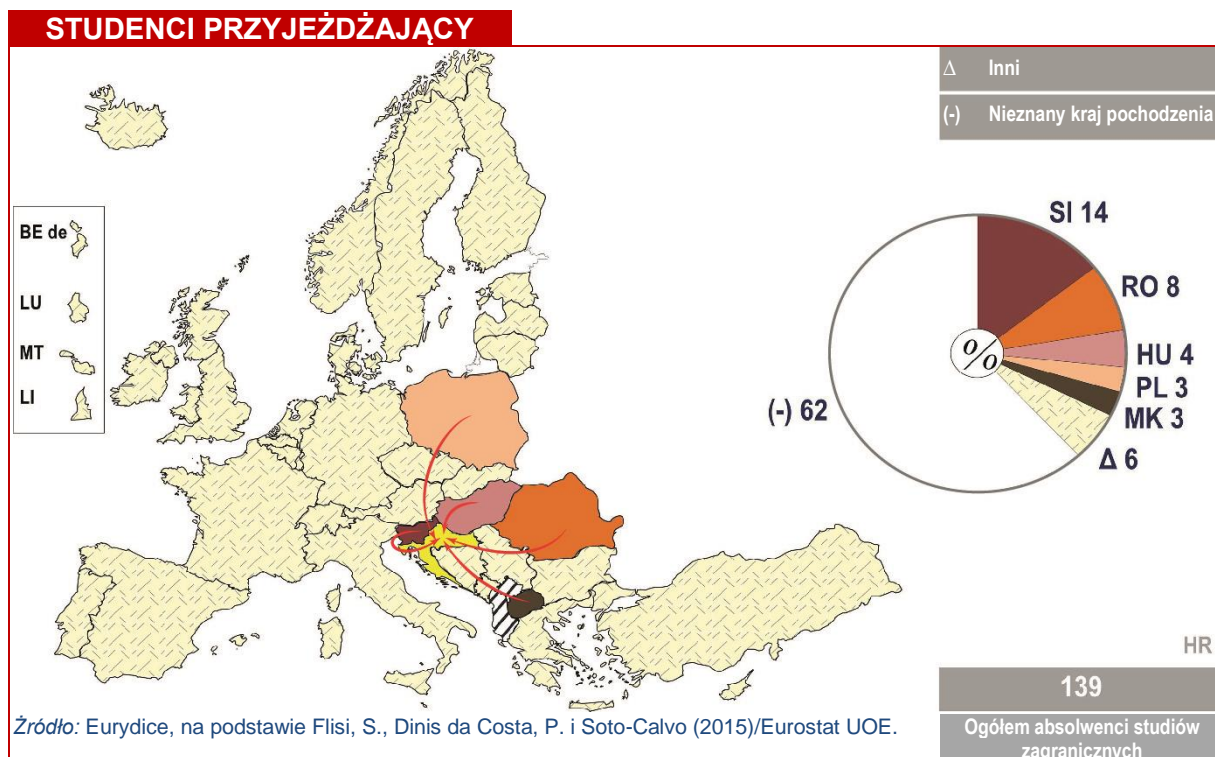
STUDENCI PRZYJEŹDŻAJĄCY

Brak danych w Eurostat/UOE.

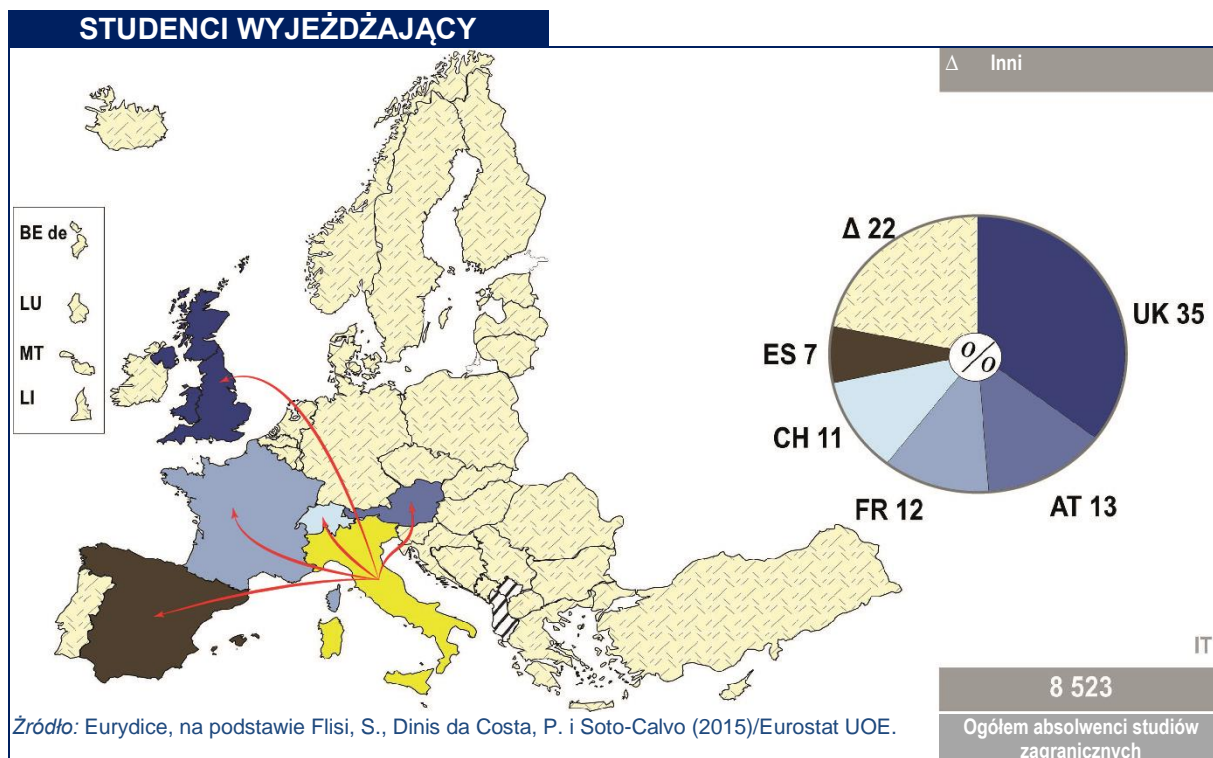
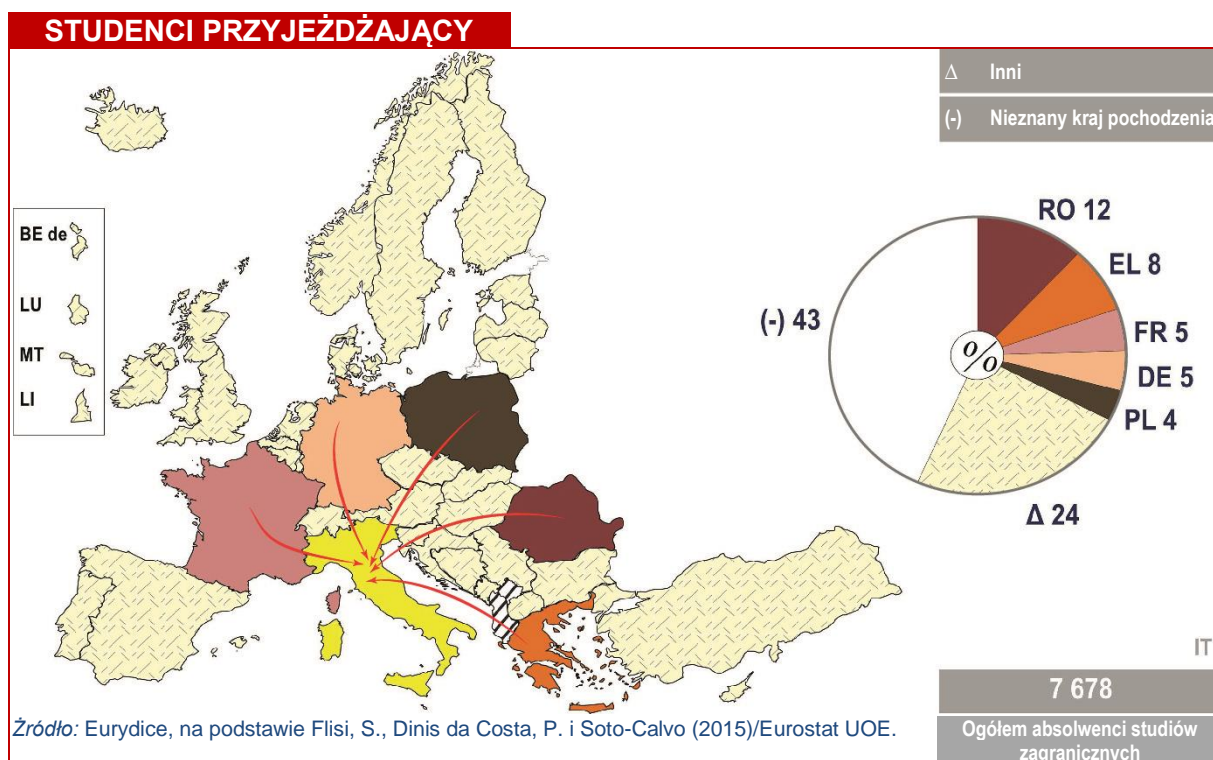

Chorwacja

Włochy

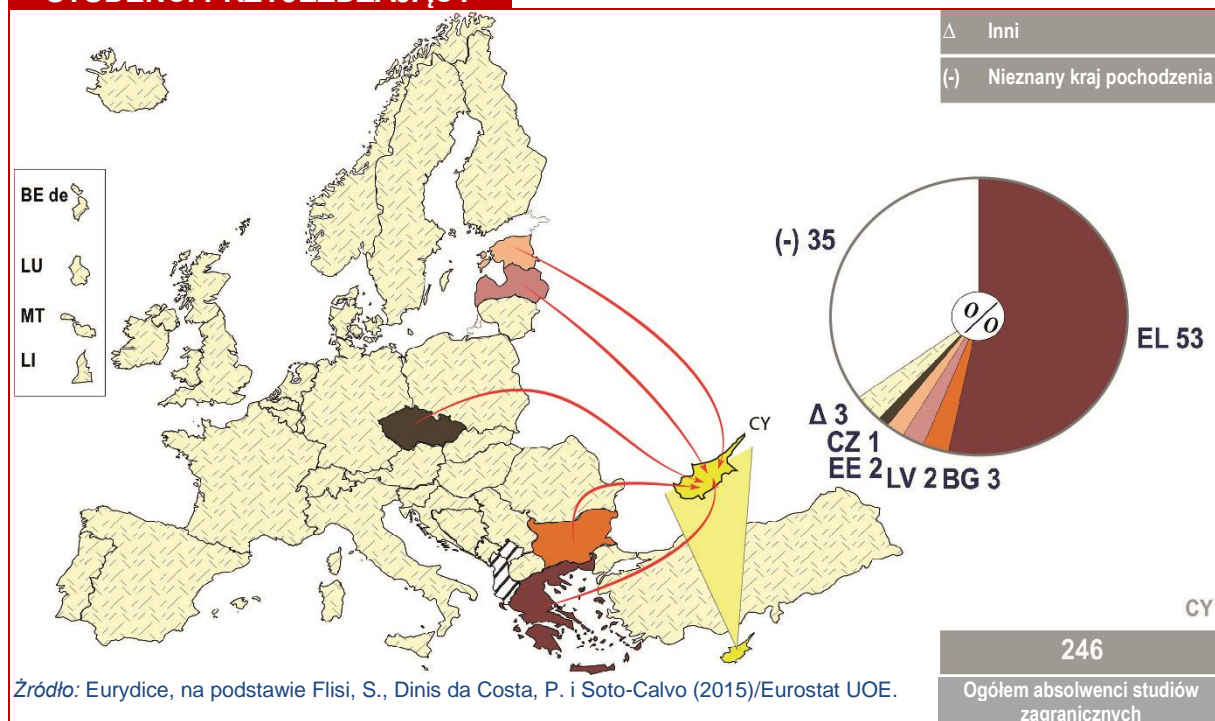

Objaśnienie dotyczące jednego kraju

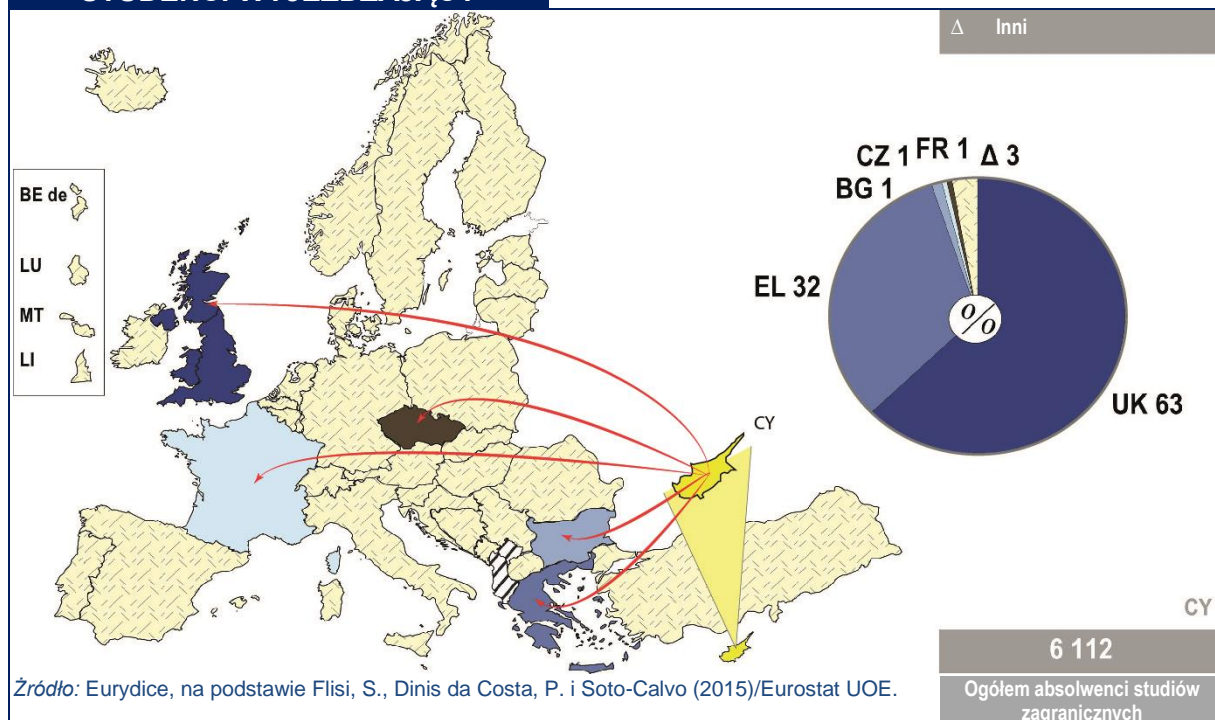
Dane dotyczące ISCED 5 nie są dostępne.

Cypr

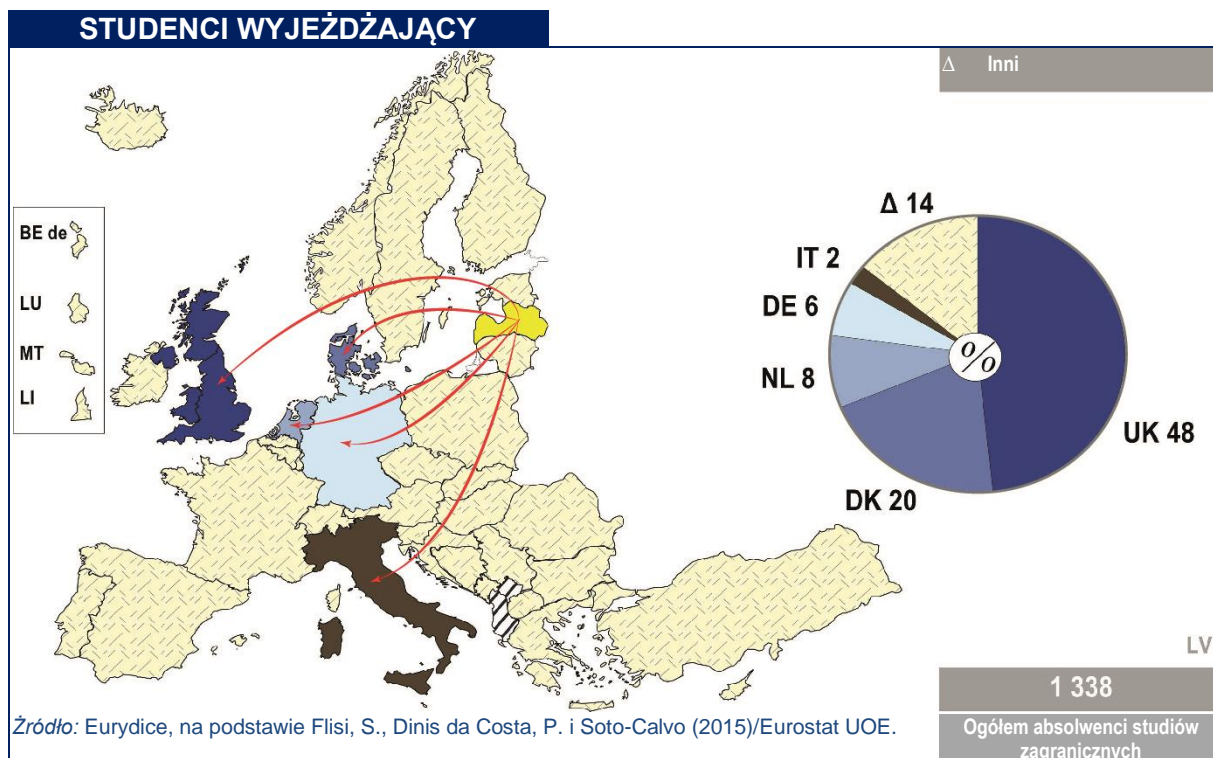
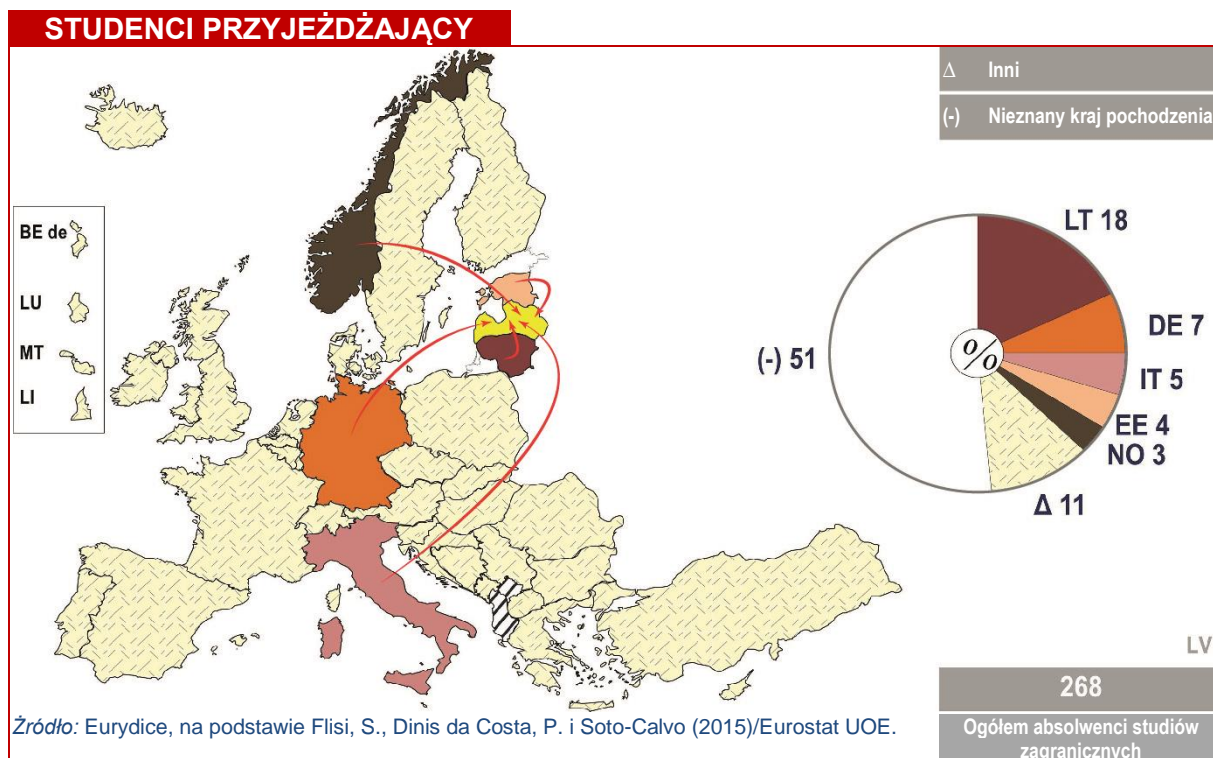
STUDENCI PRZYJEŹDŹAJĄCY

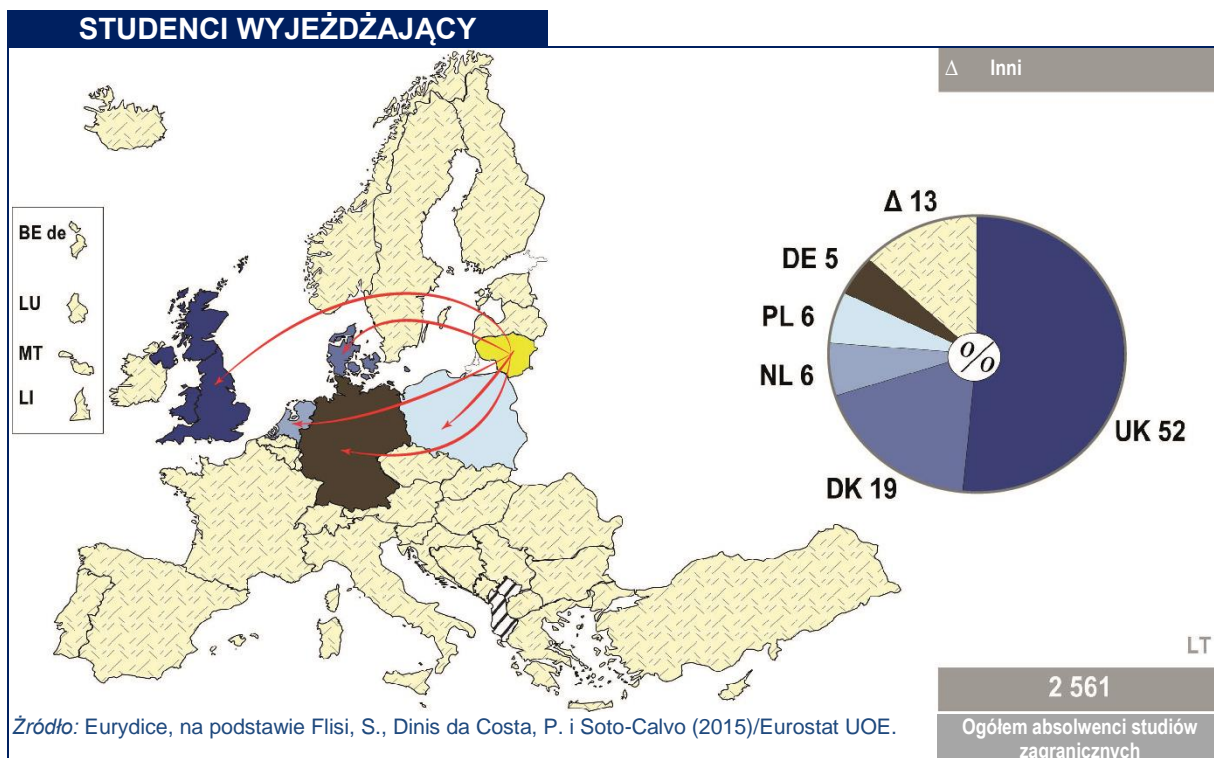
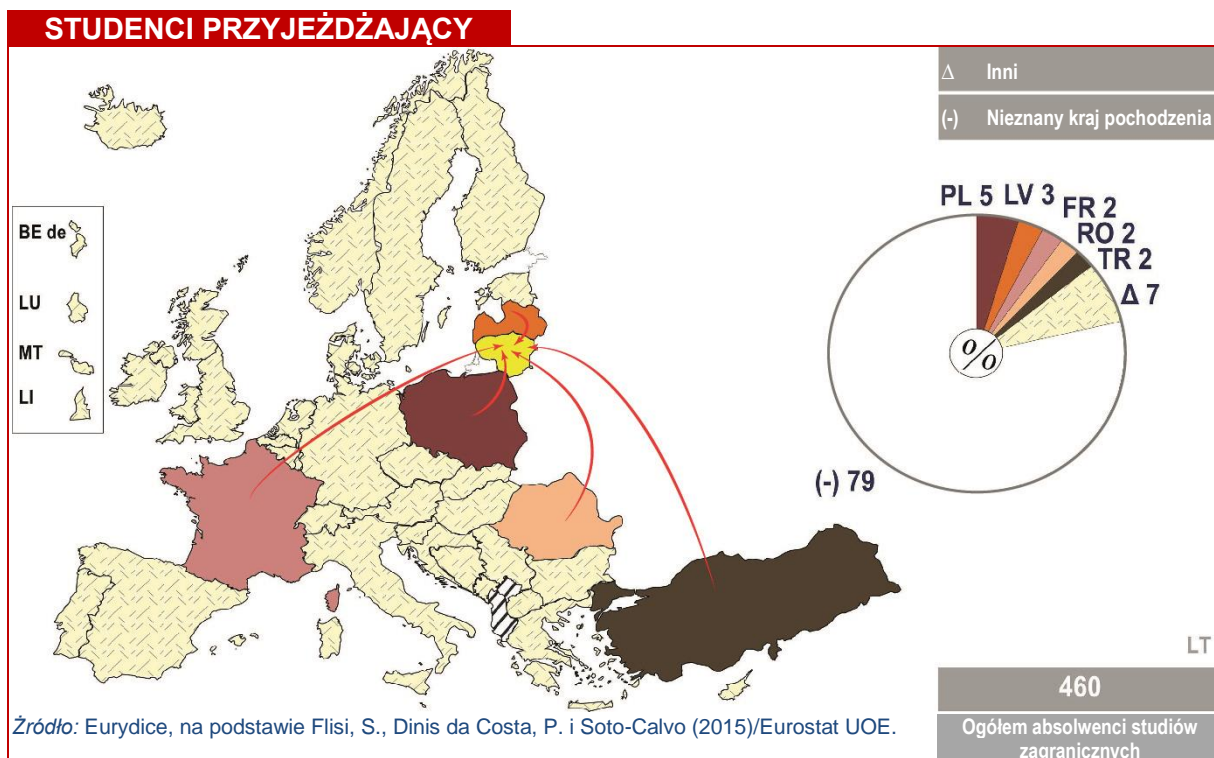
STUDENCI WYJEŹDŹAJĄCY

Łotwa

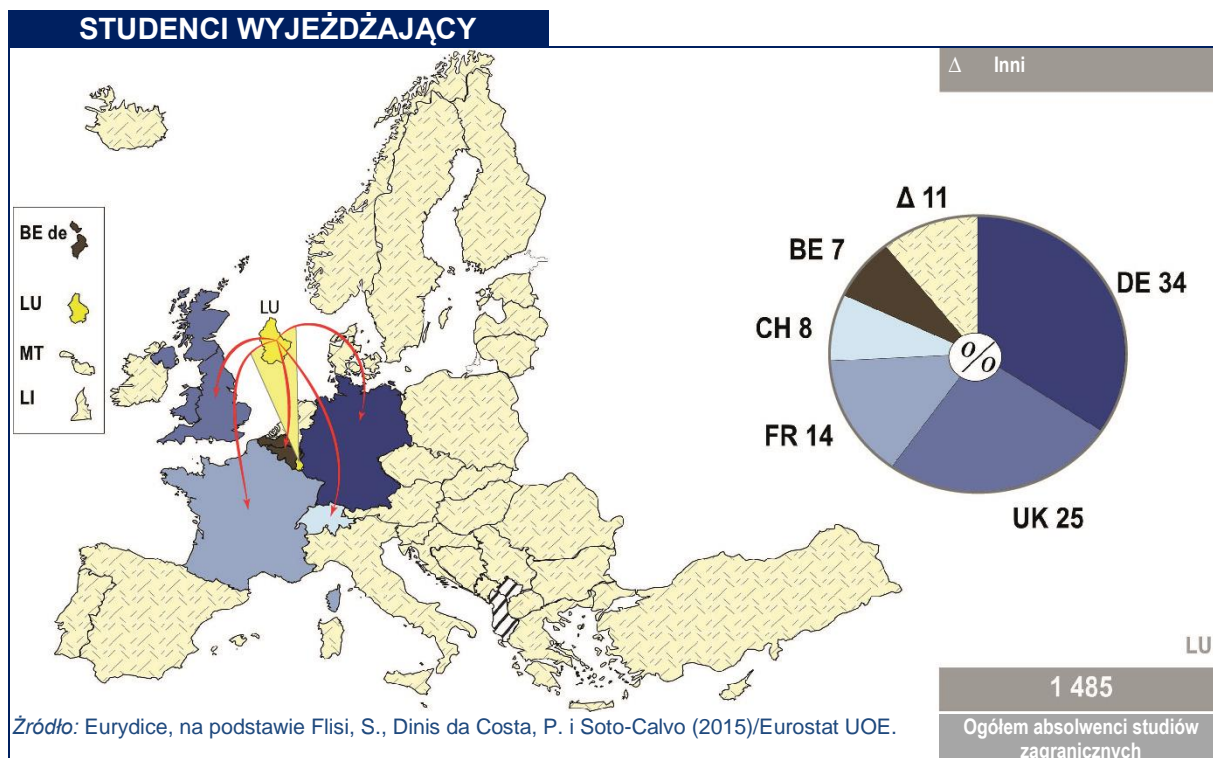
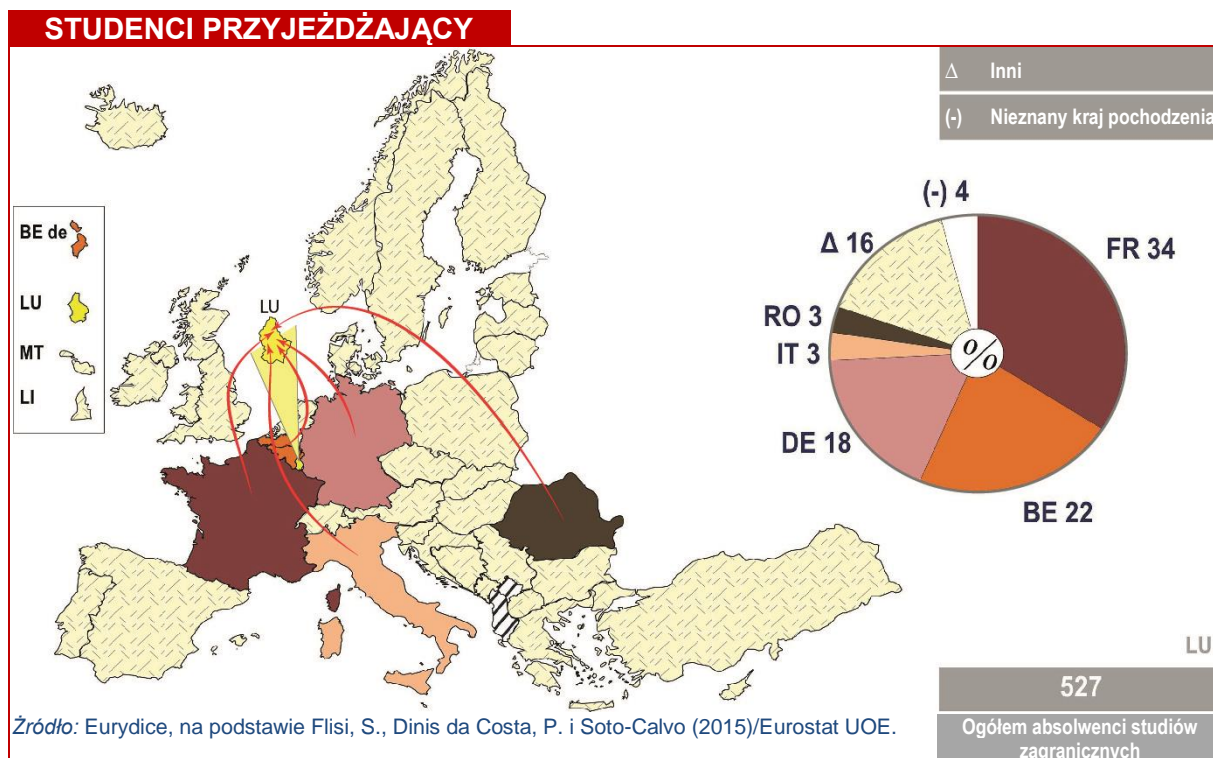

Litwa

Objaśnienie dotyczące jednego kraju

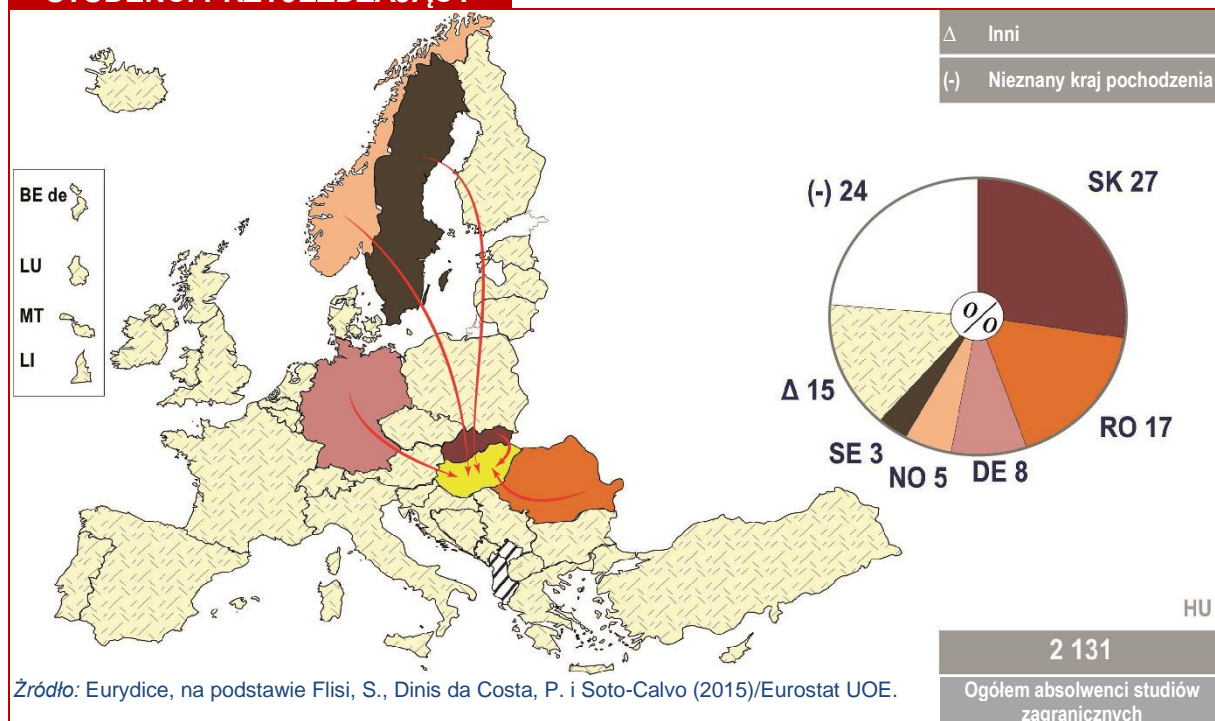
Dane dotyczące ISCED 5 nie są dostępne.

Luksemburg

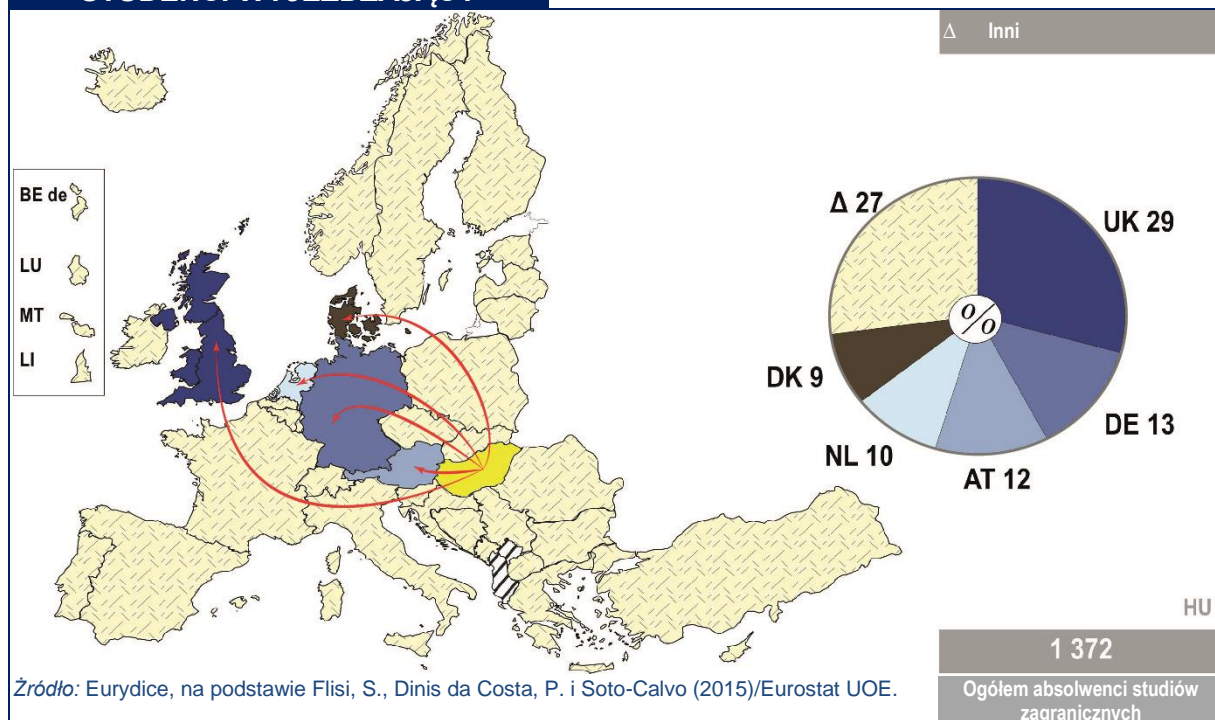

Węgry

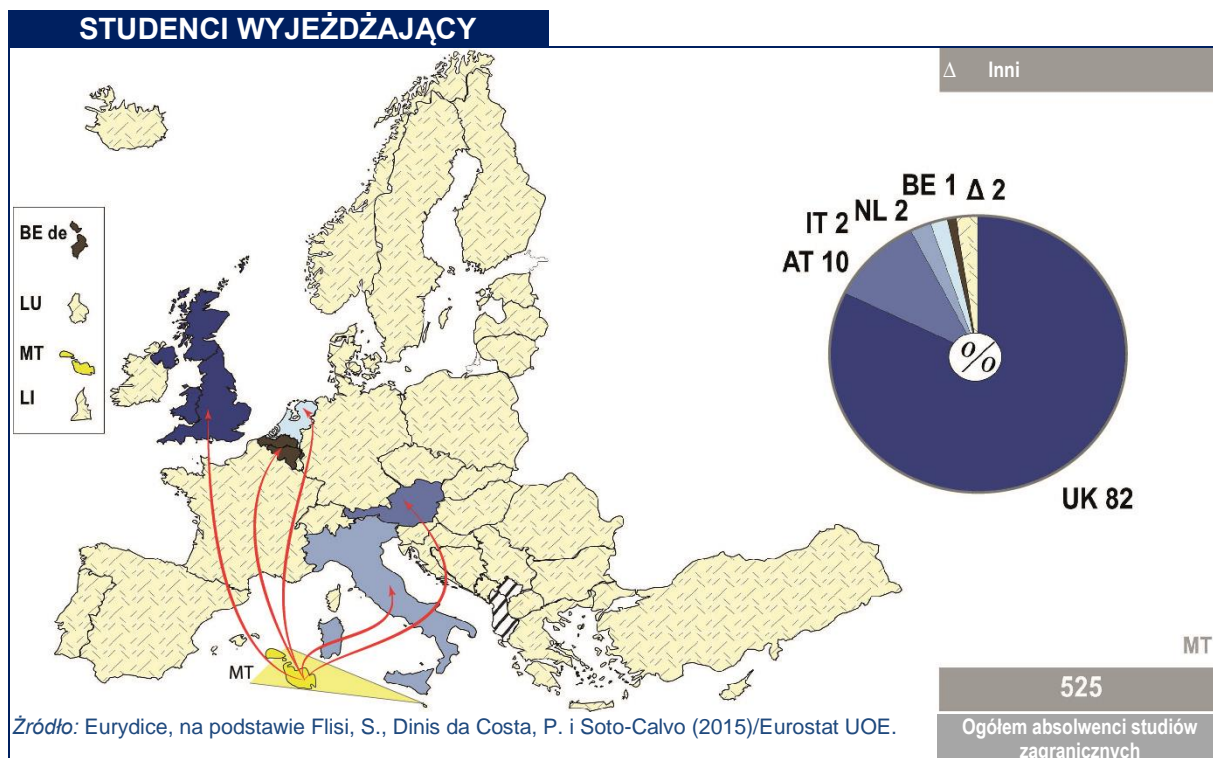
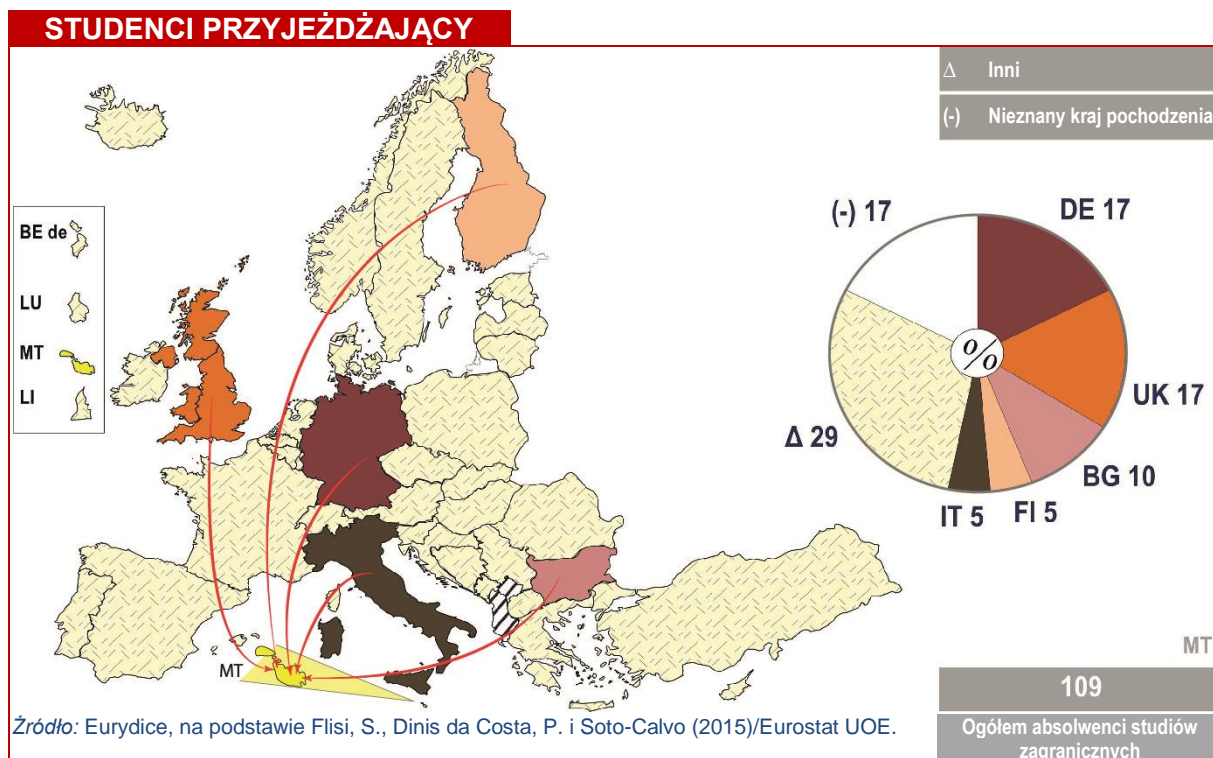
STUDENCI PRZYJEŹDŹAJĄCY

STUDENCI WYJEŹDŹAJĄCY

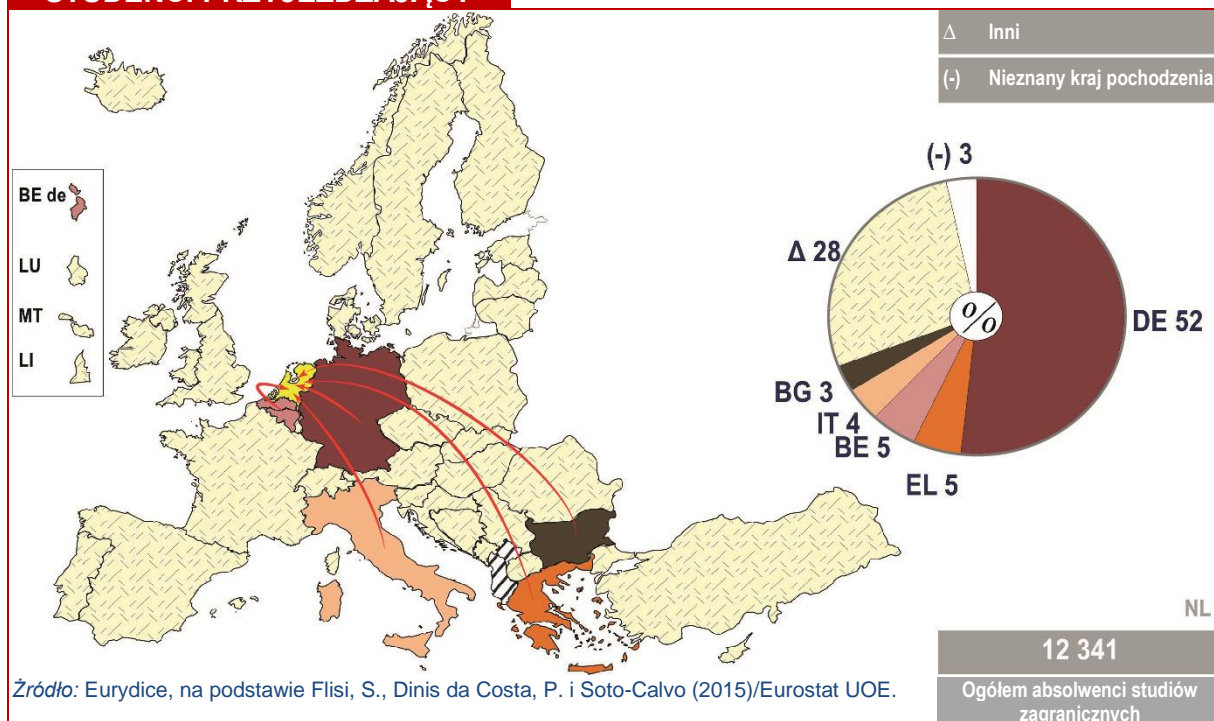
Malta

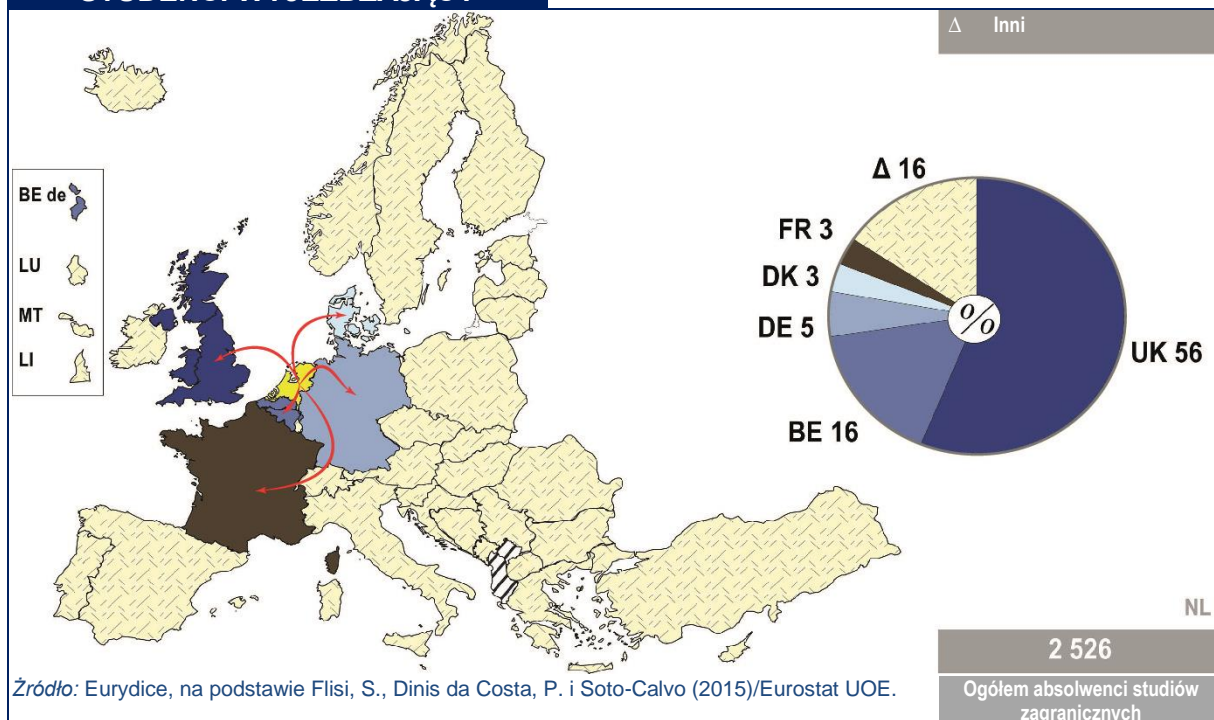

Holandia

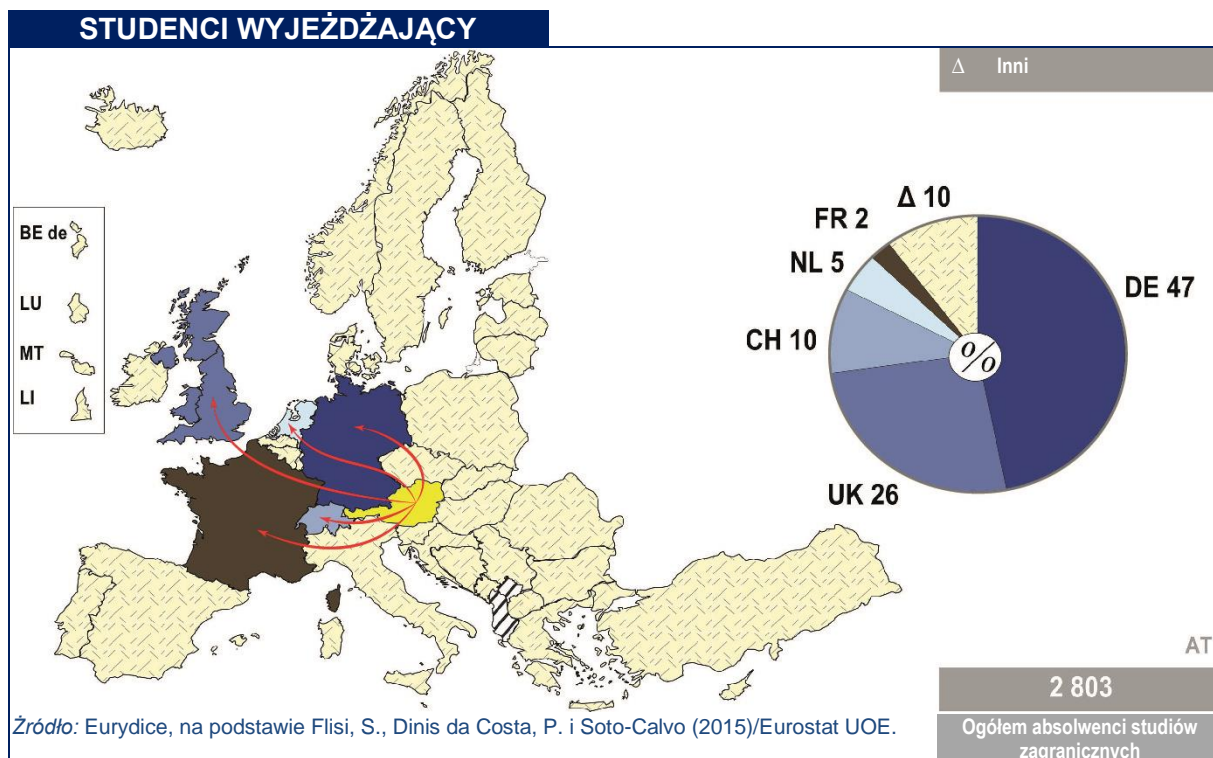
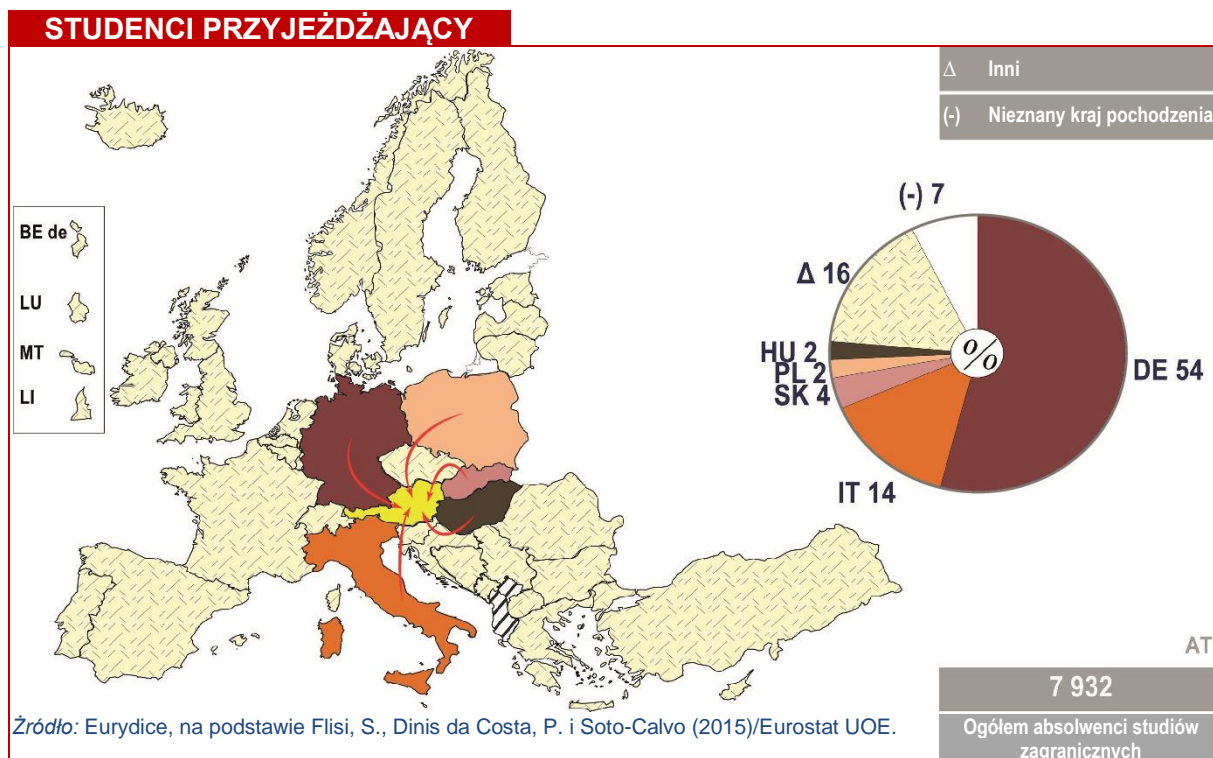
STUDENCI PRZYJEŹDŹAJĄCY

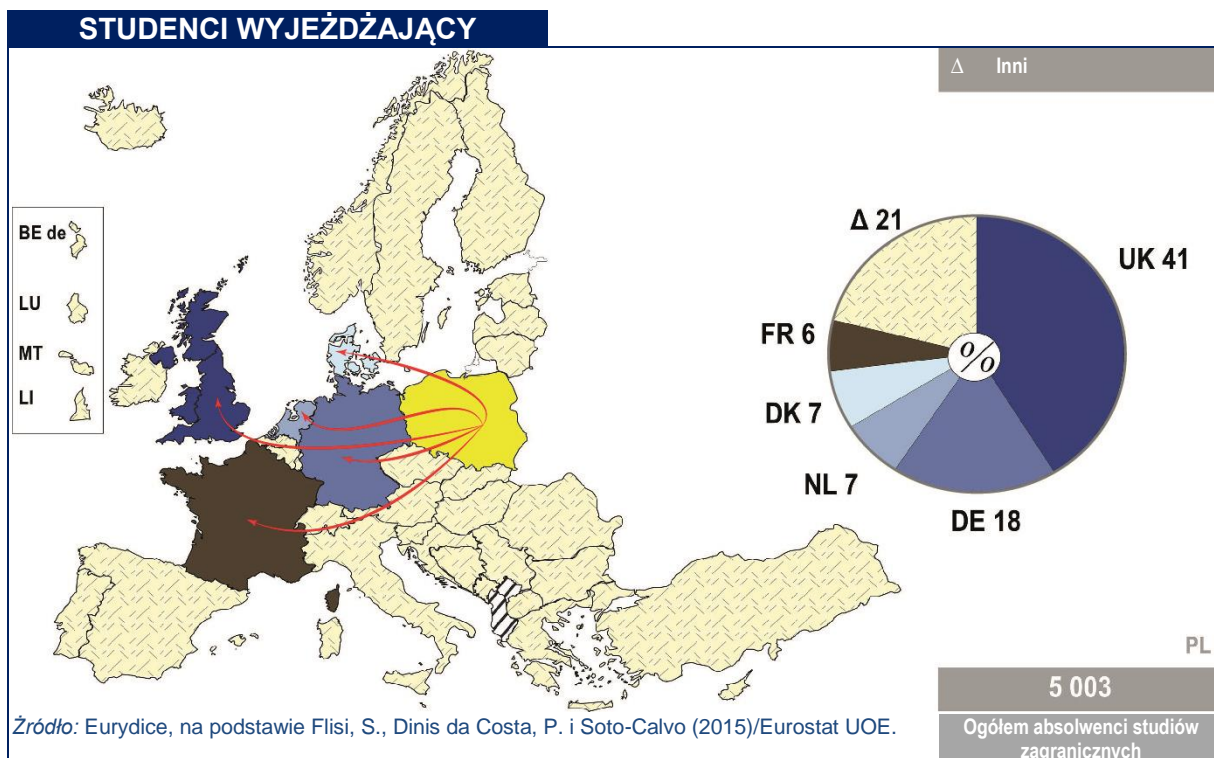
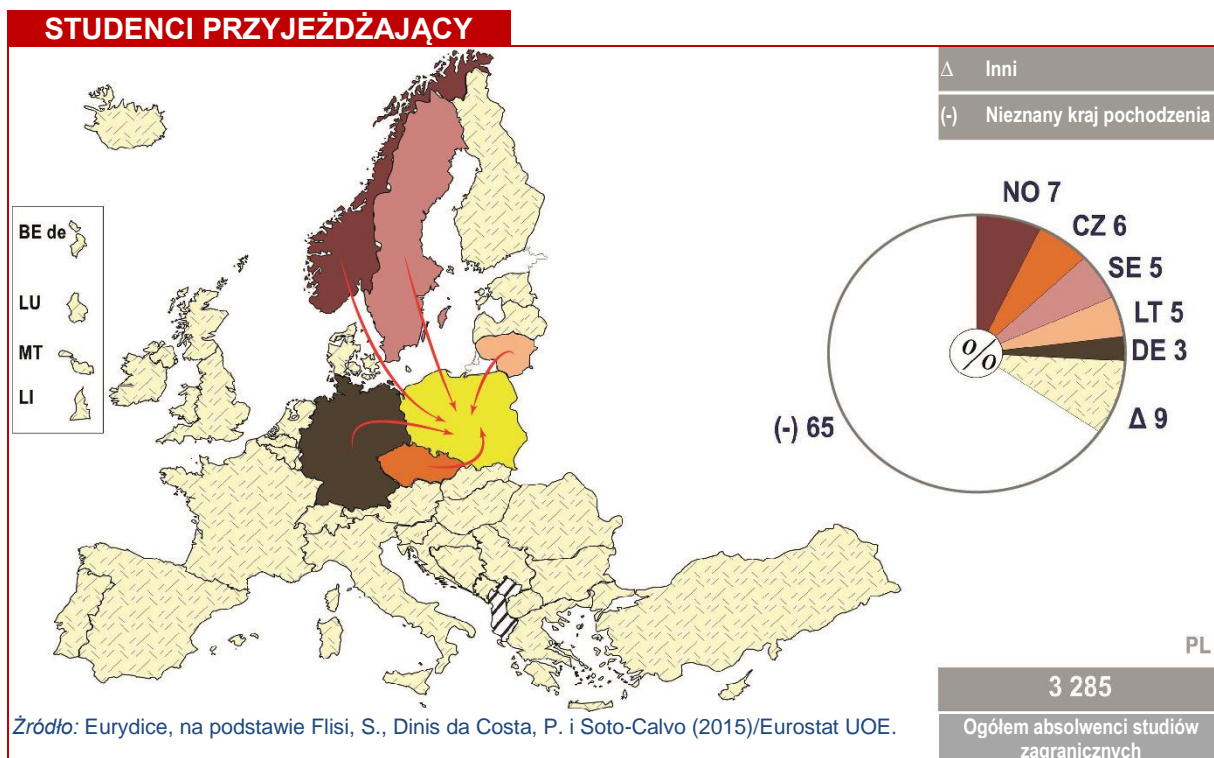
STUDENCI WYJEŹDŹAJĄCY

Austria

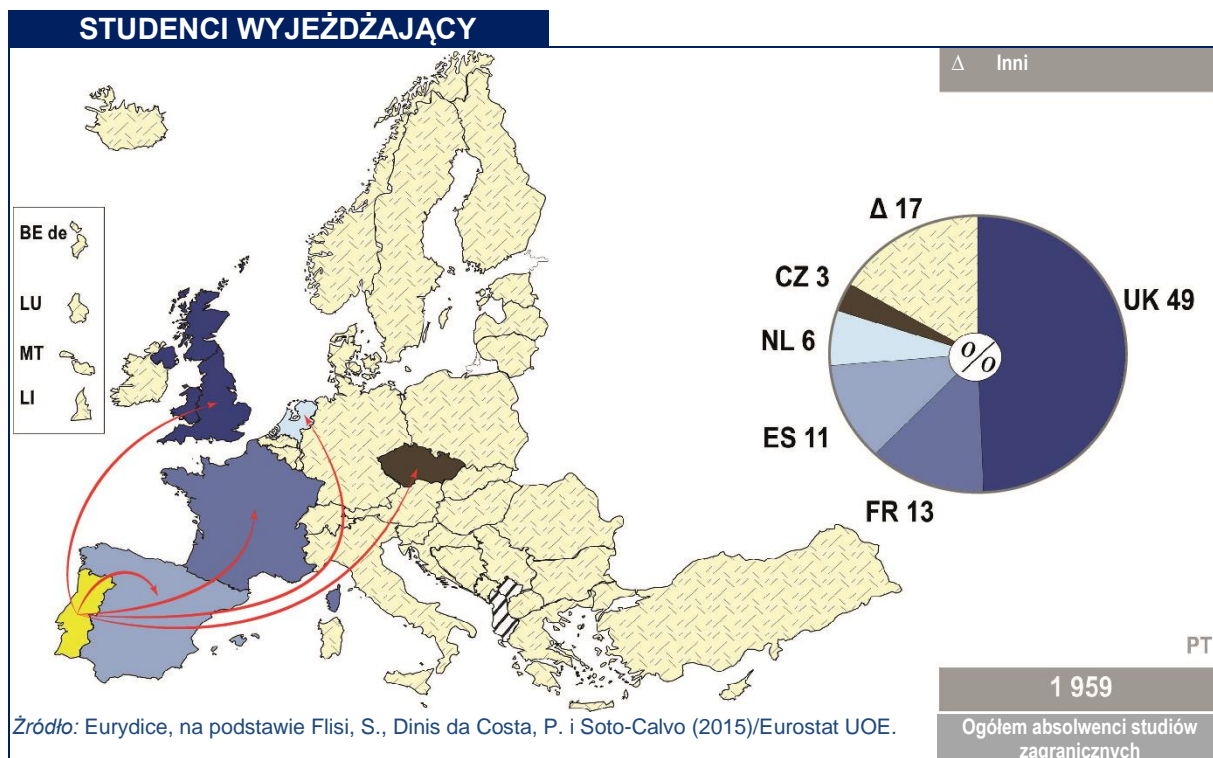
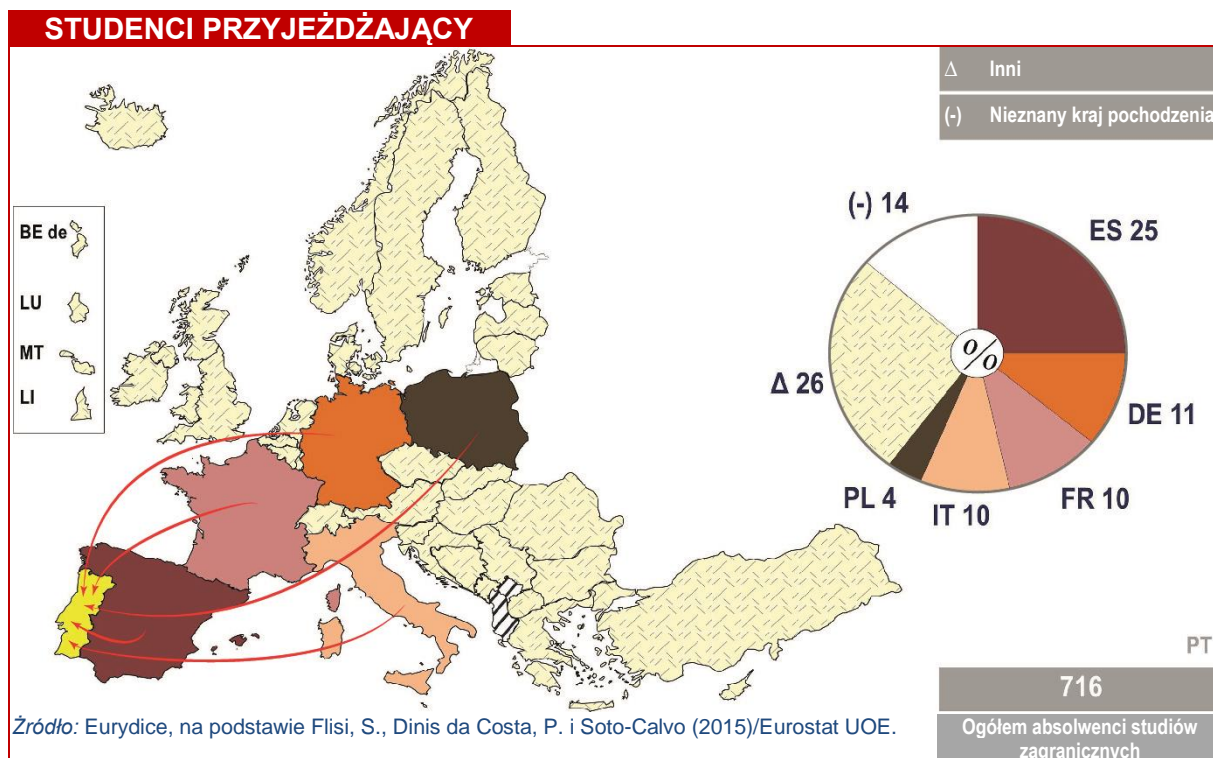

Polska

Objaśnienie dotyczące jednego kraju

Brak poziomu ISCED 5; dane dotyczące ISCED 8 nie są dostępne.

Portugalia

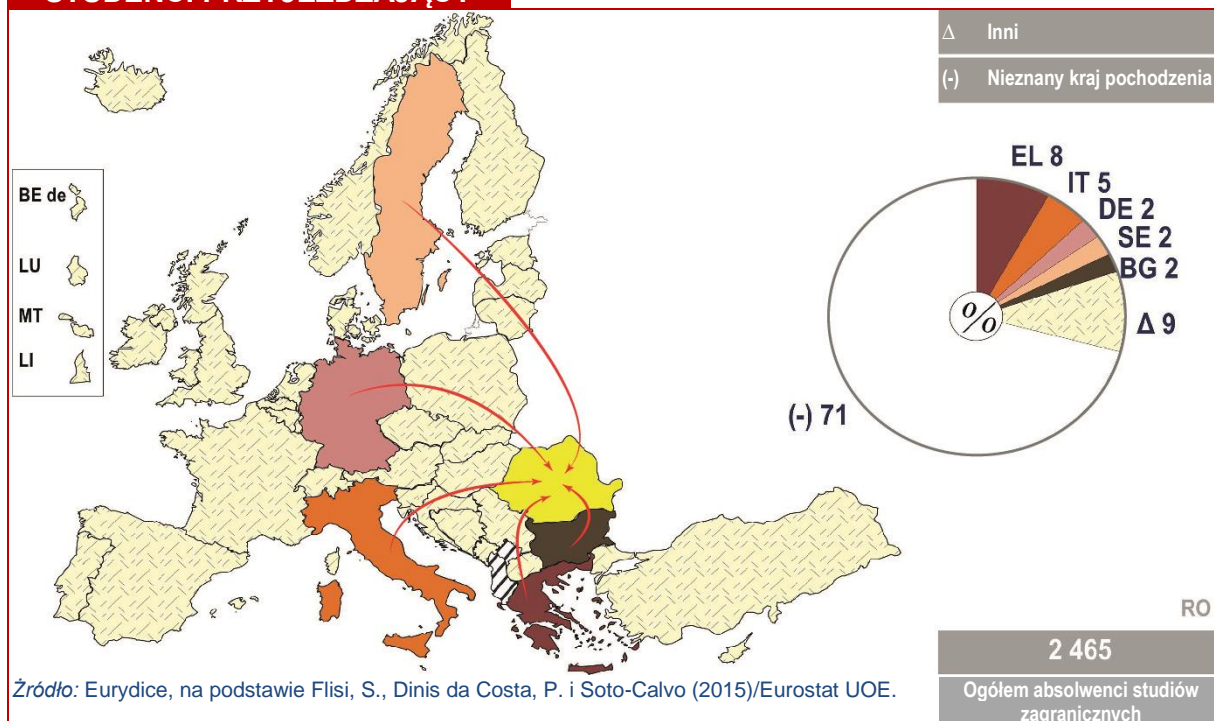

Objaśnienie dotyczące jednego kraju

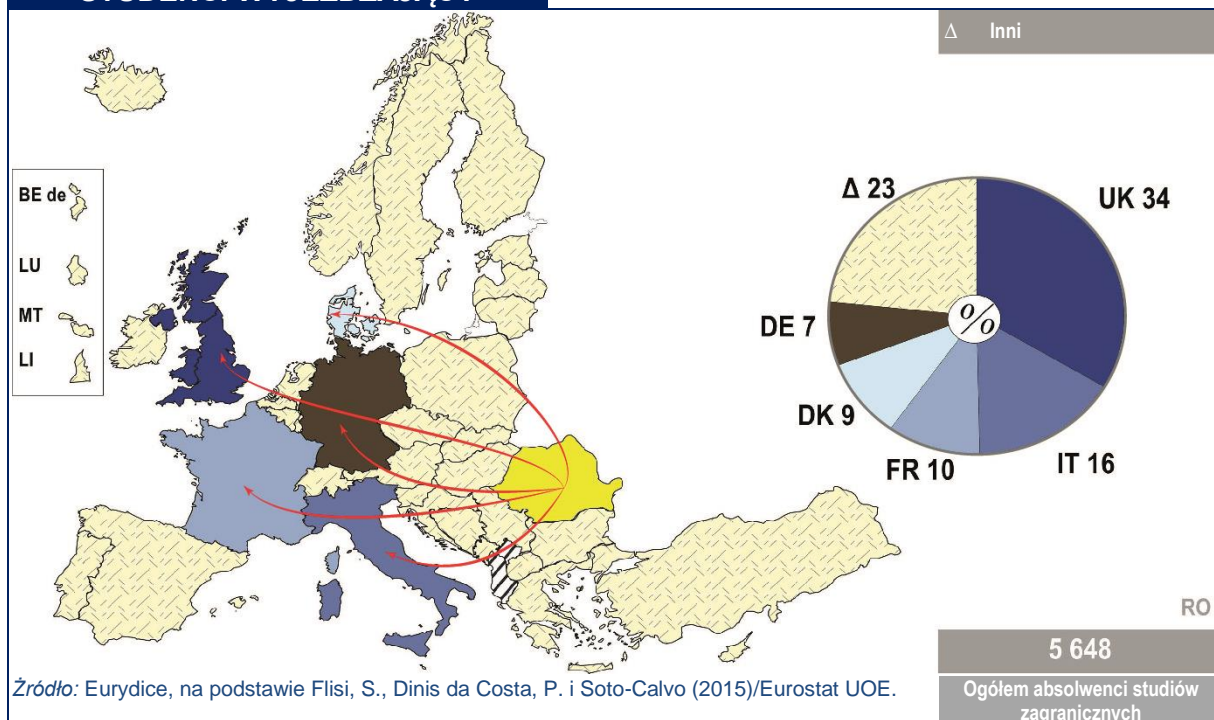
Brak poziomu ISCED 5.

Rumunia

STUDENCI PRZYJEŹDŹAJĄCY

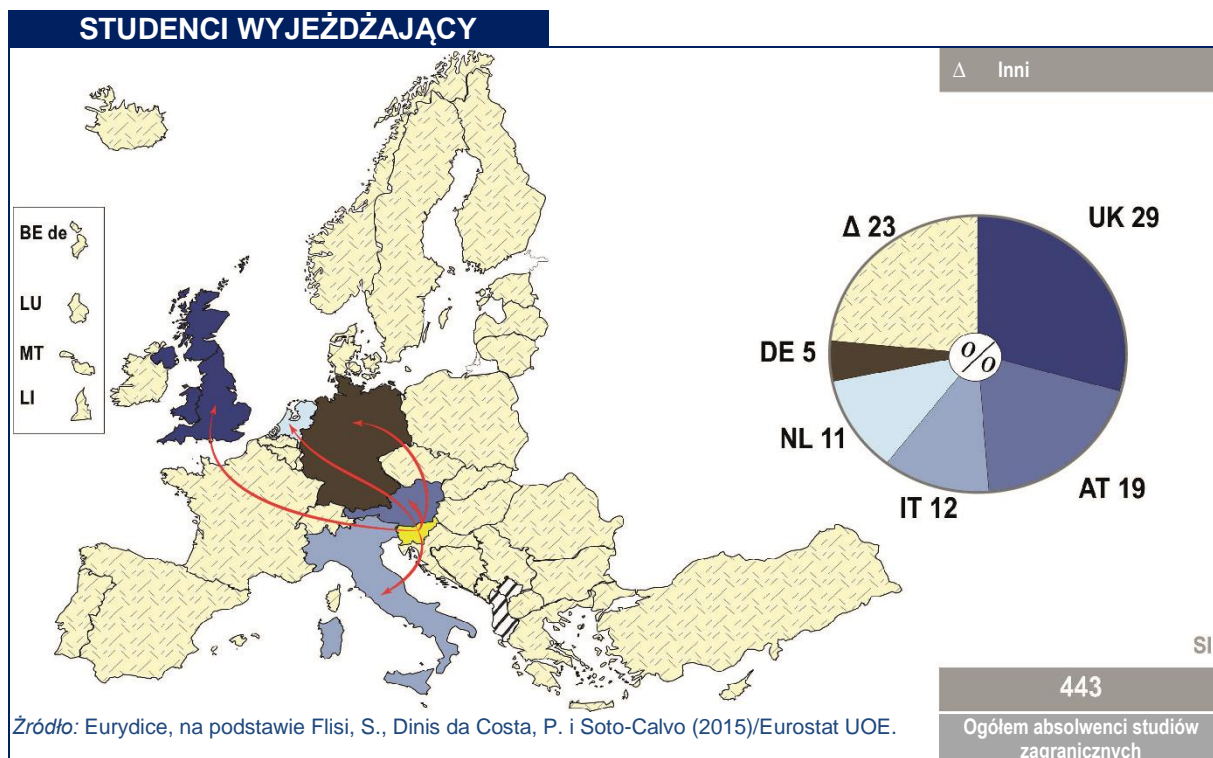
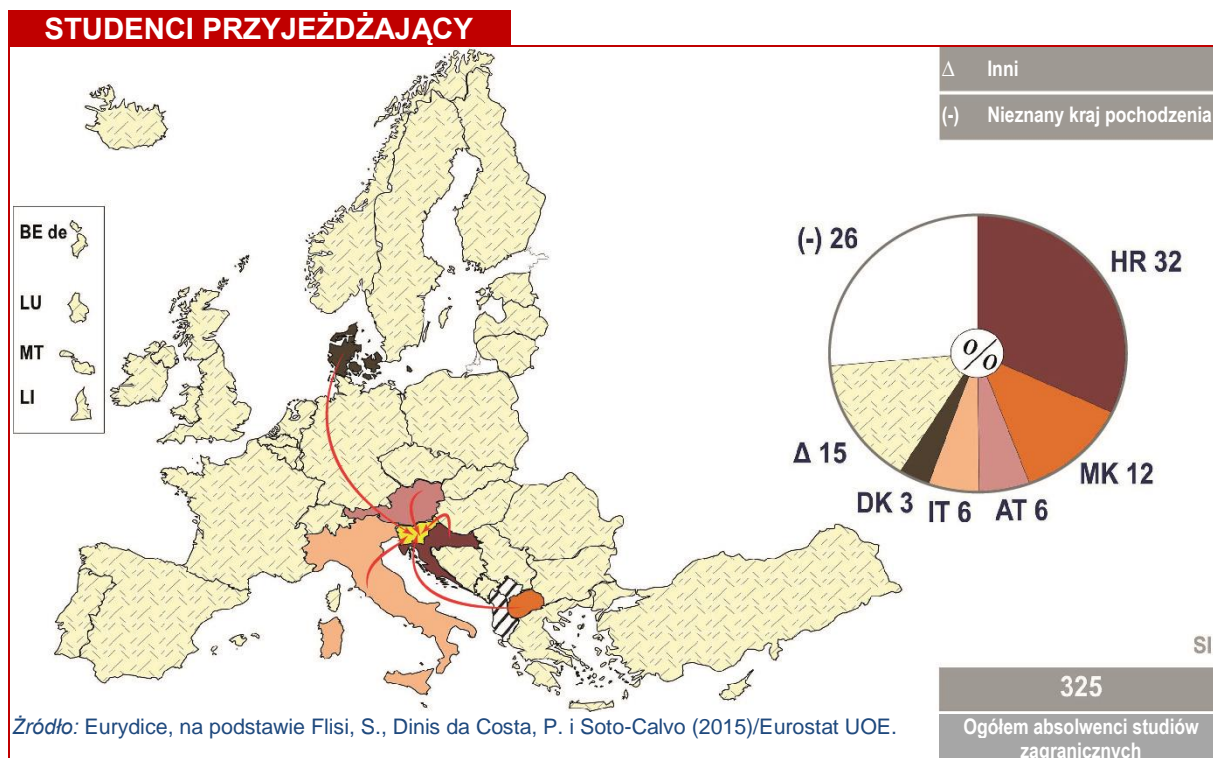
STUDENCI WYJEŹDŹAJĄCY

Objaśnienie dotyczące jednego kraju

Brak poziomu ISCED 5.

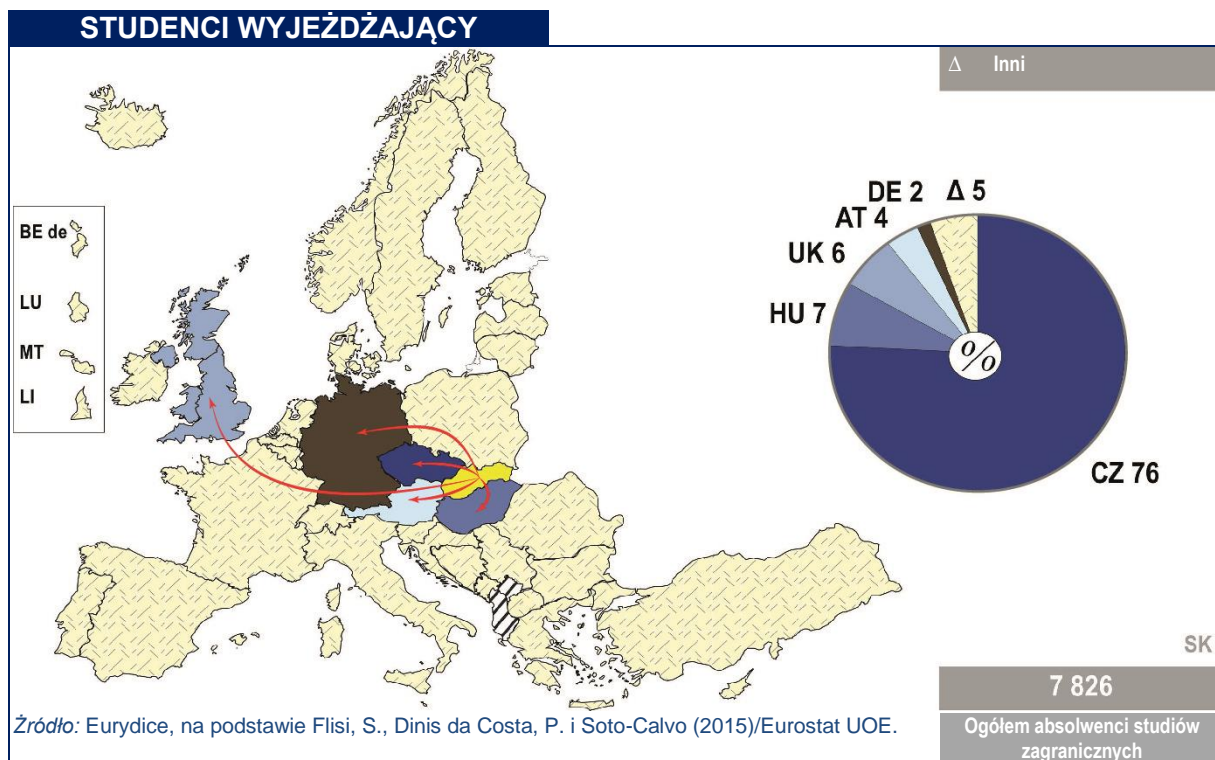
Słowenia

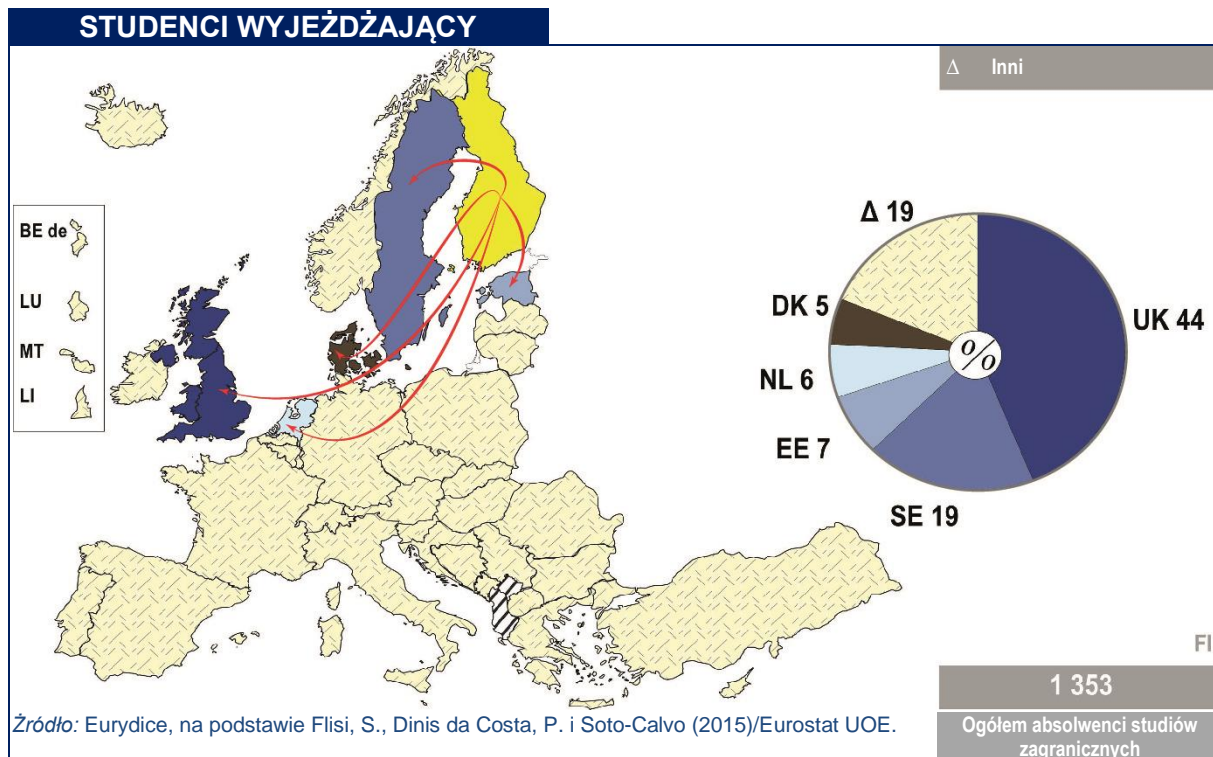
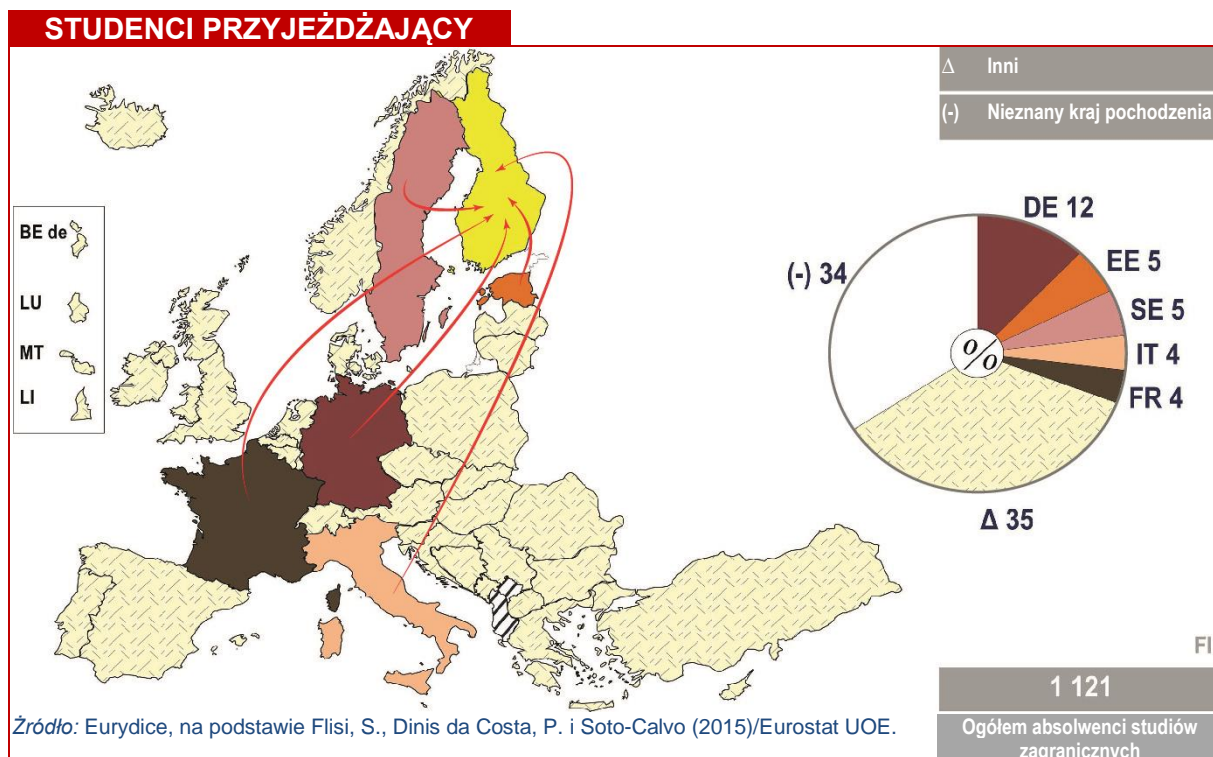
Słowacja

STUDENCI PRZYJEŹDŻAJĄCY

Brak danych w Eurostat/UOE.

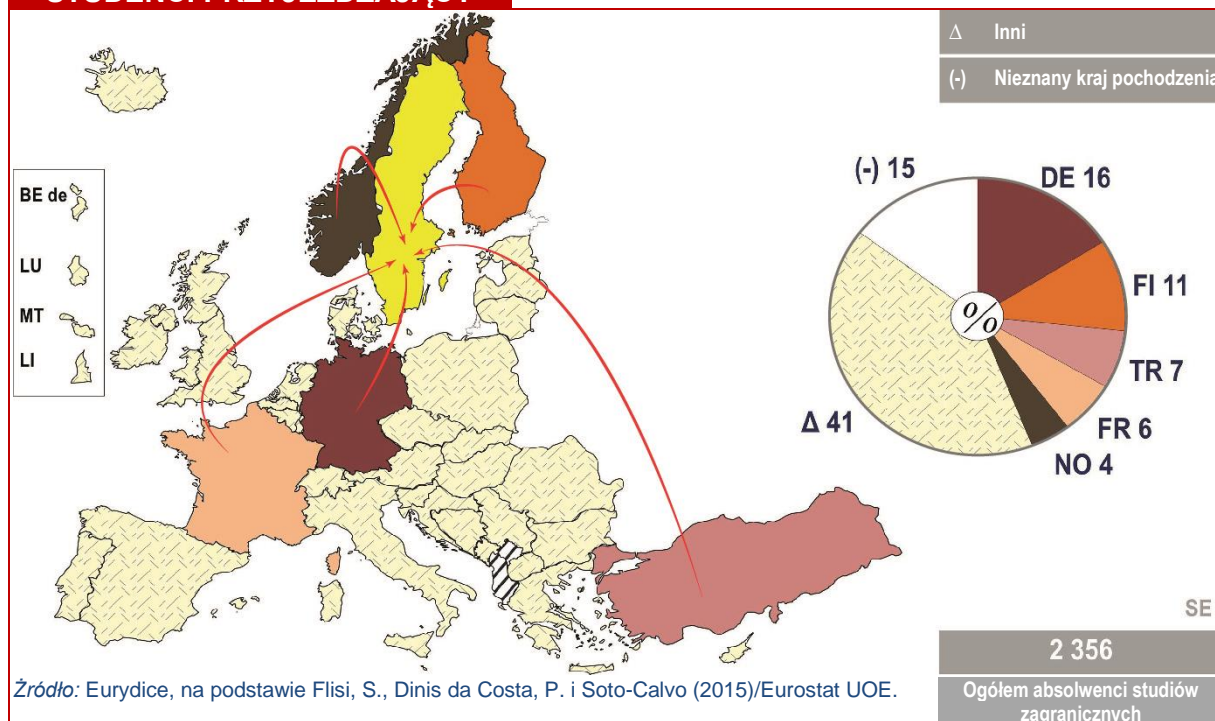
Finlandia

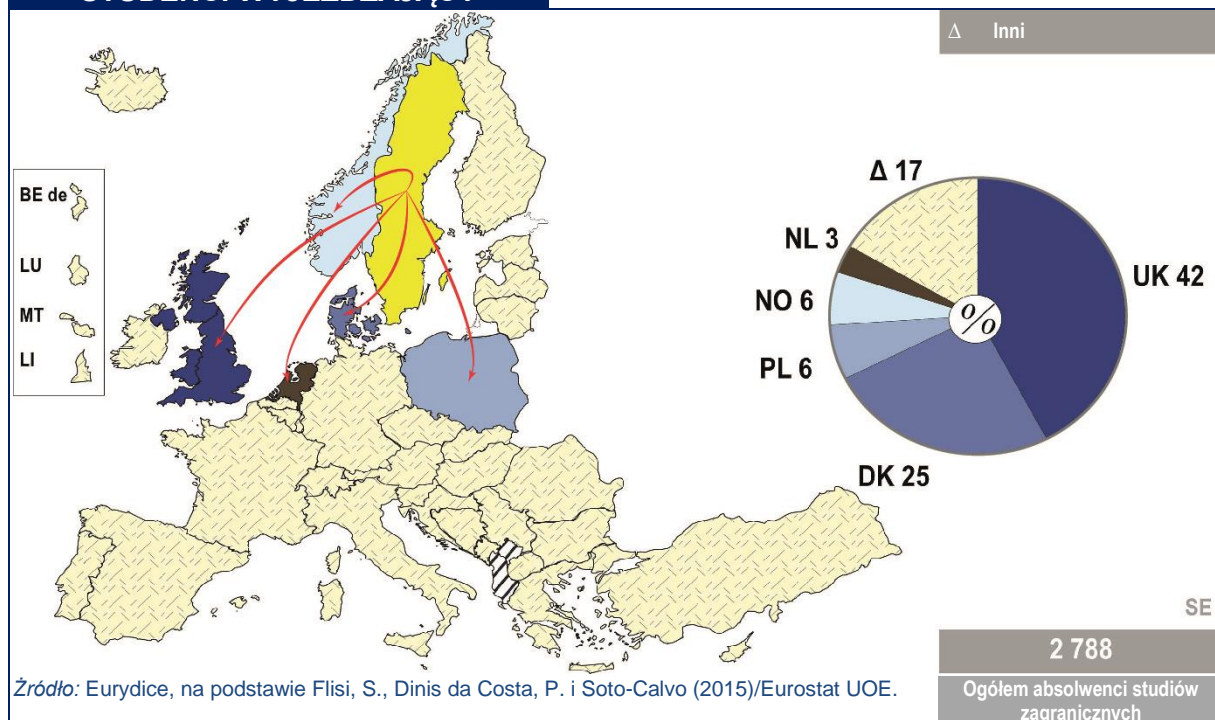

Szwecja

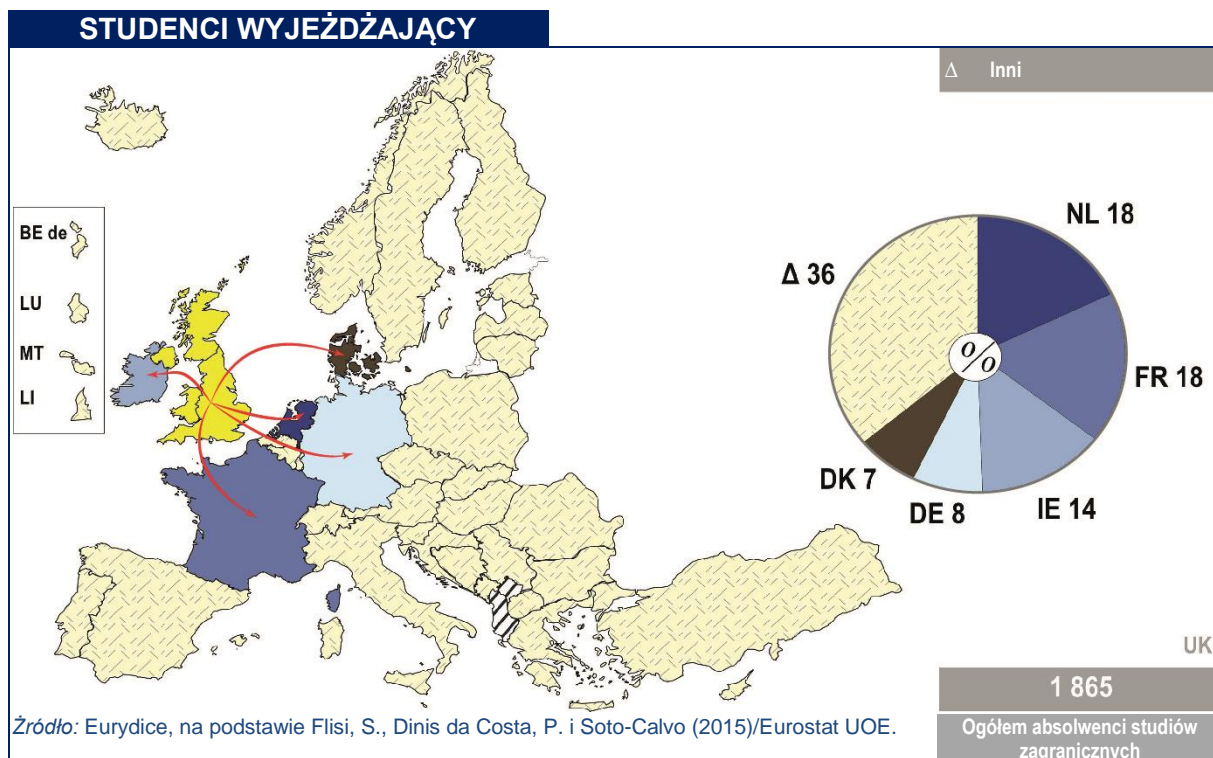
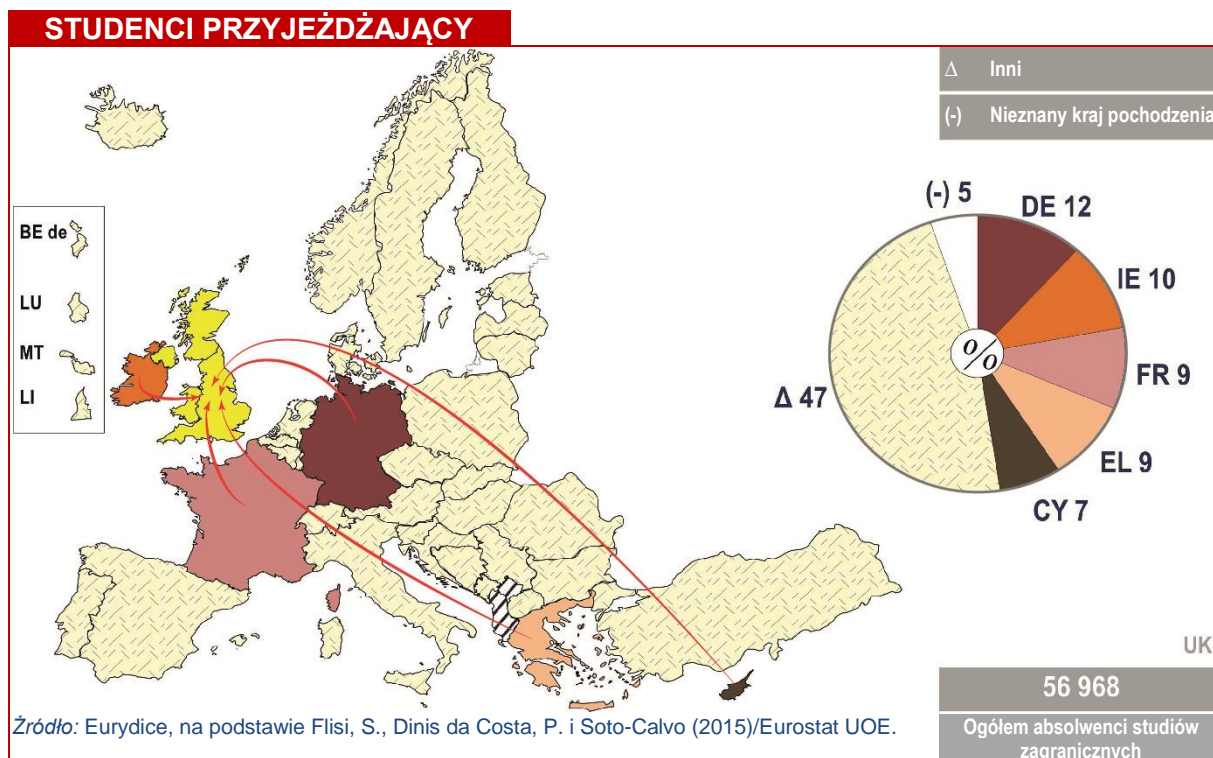
STUDENCI PRZYJEŹDŹAJĄCY

STUDENCI WYJEŹDŹAJĄCY

Wielka Brytania

Bośnia i Hercegowina

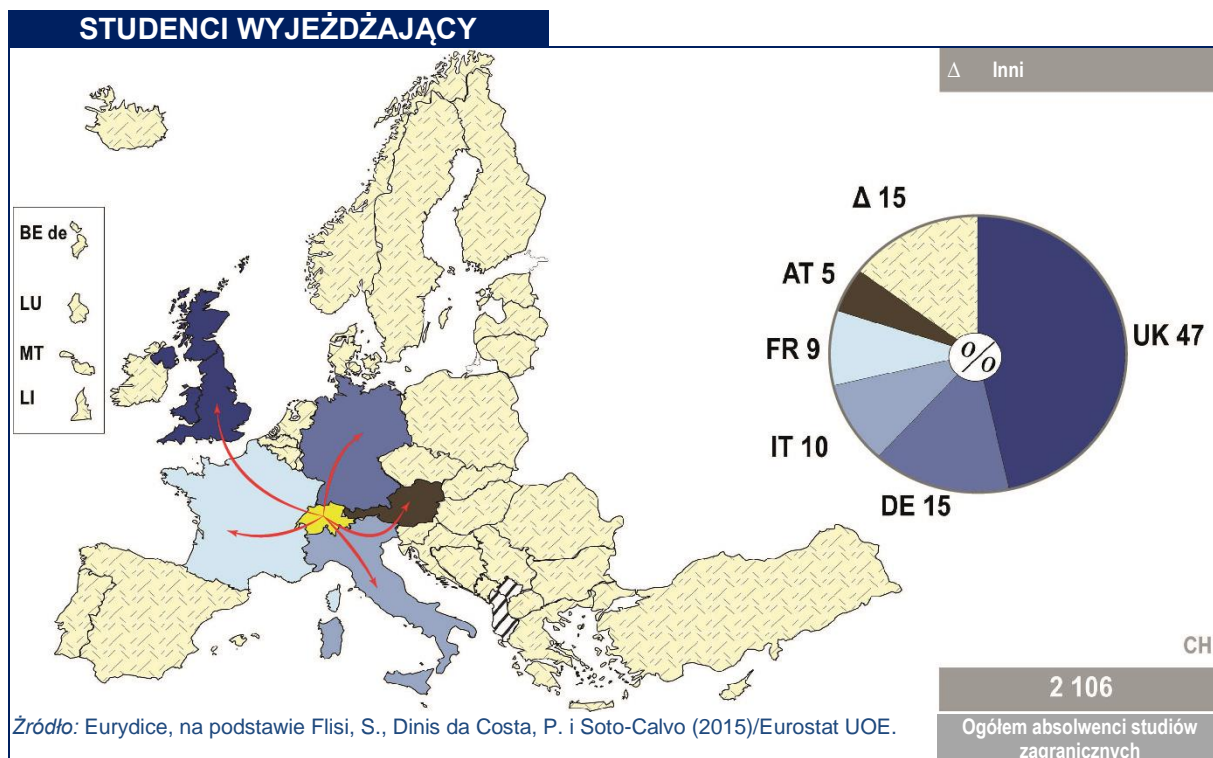
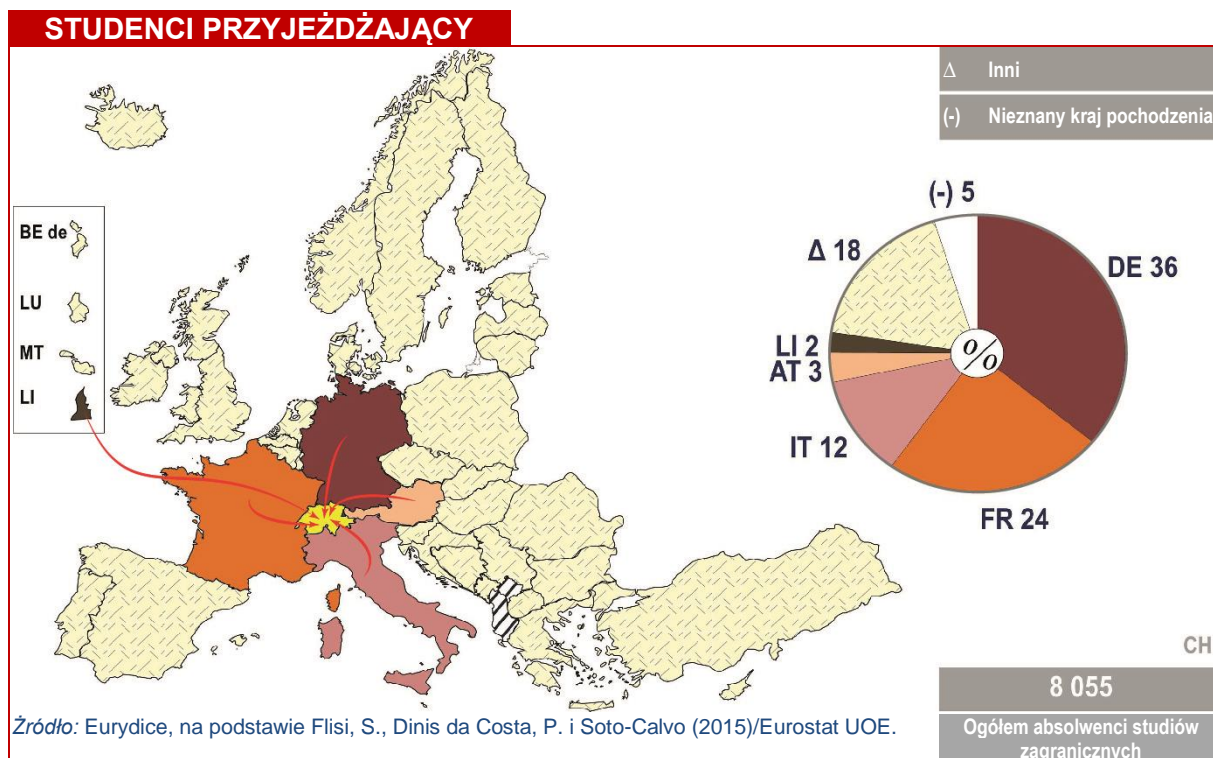
STUDENCI PRZYJEŹDŻAJĄCY

Brak danych.

STUDENCI WYJEŹDŻAJĄCY

Brak danych.

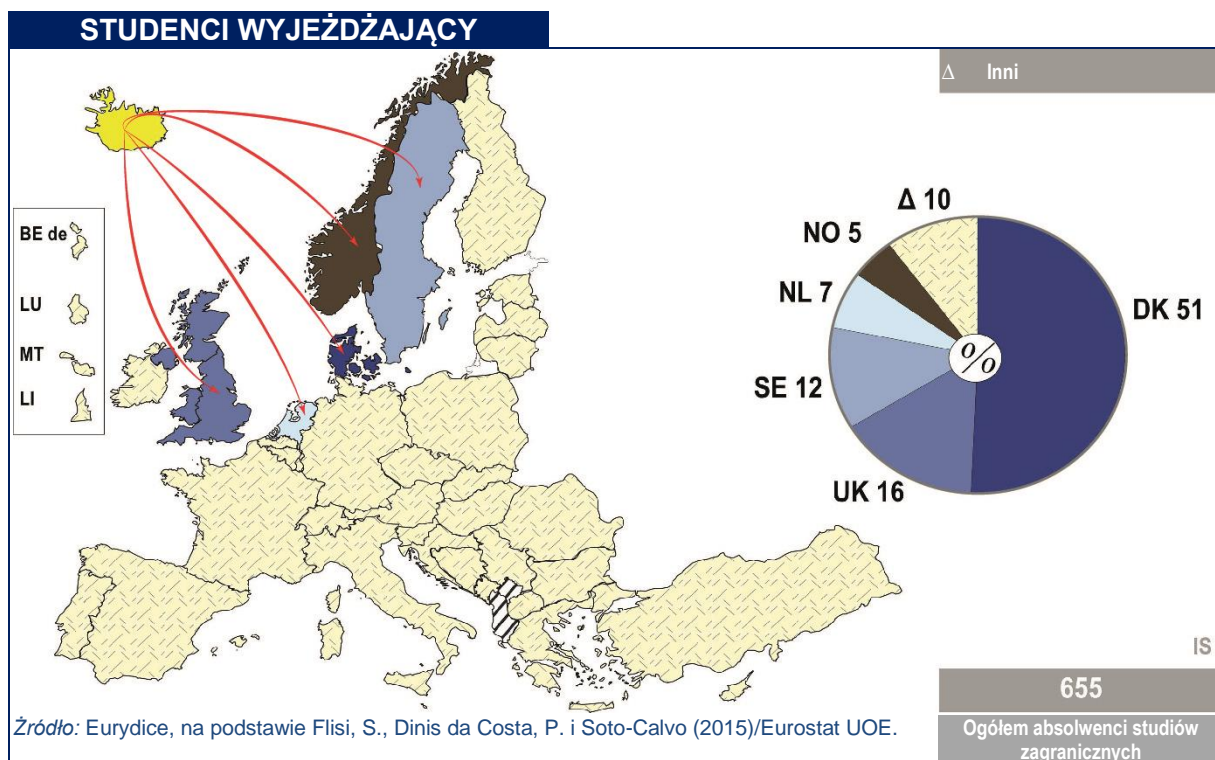
Szwajcaria

Islandia

STUDENCI PRZYJEŹDŻAJĄCY

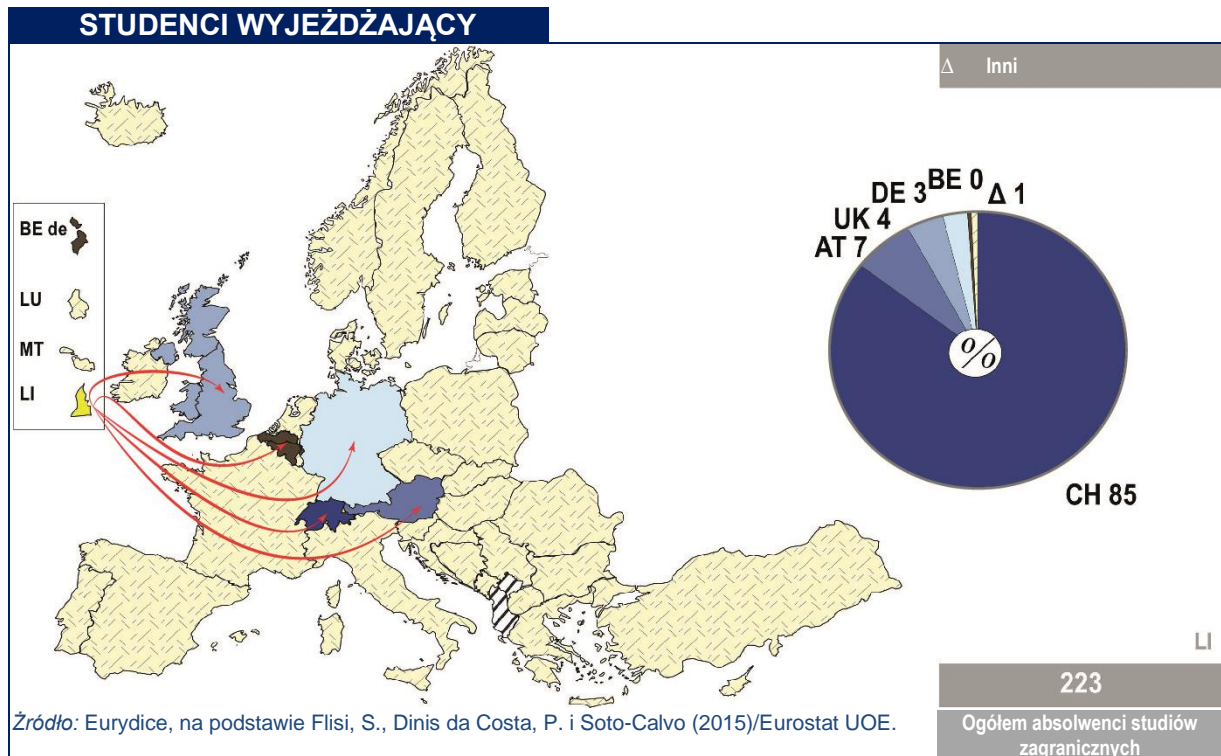
Brak danych.

Liechtenstein

STUDENCI PRZYJEŹDZAJĄCY

Brak danych.

Czarnogóra

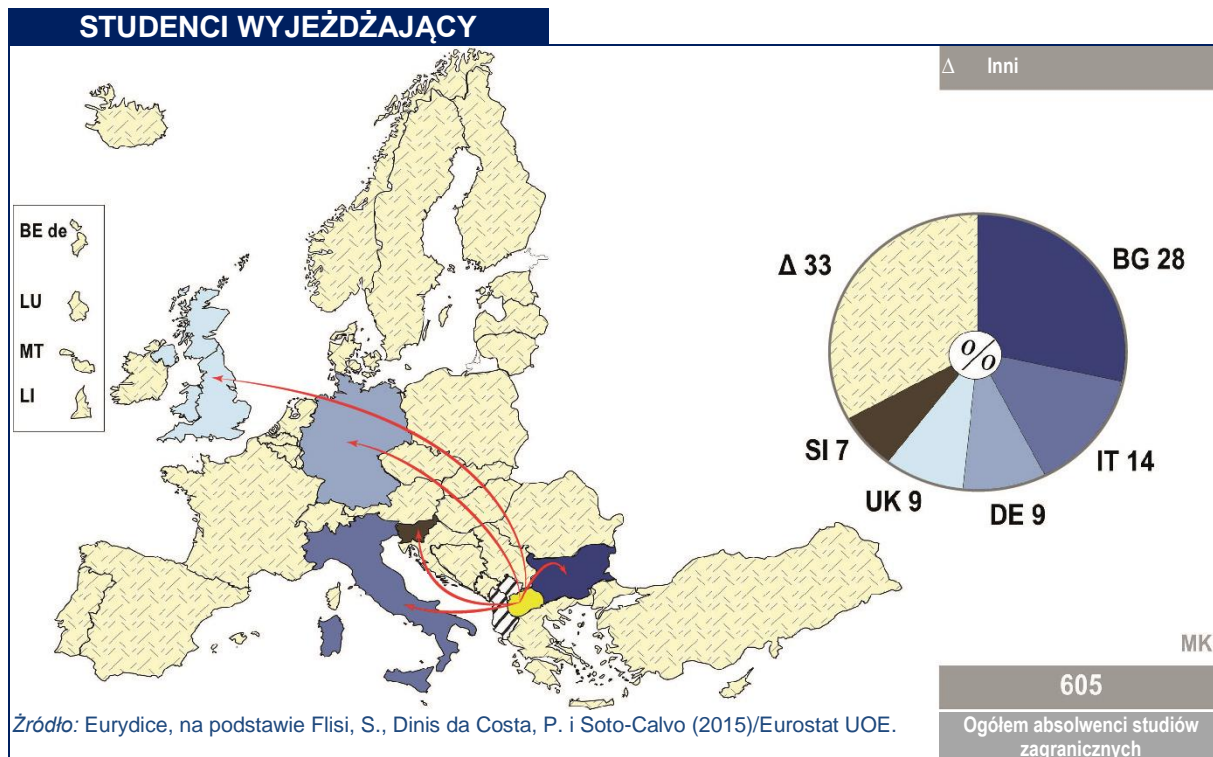
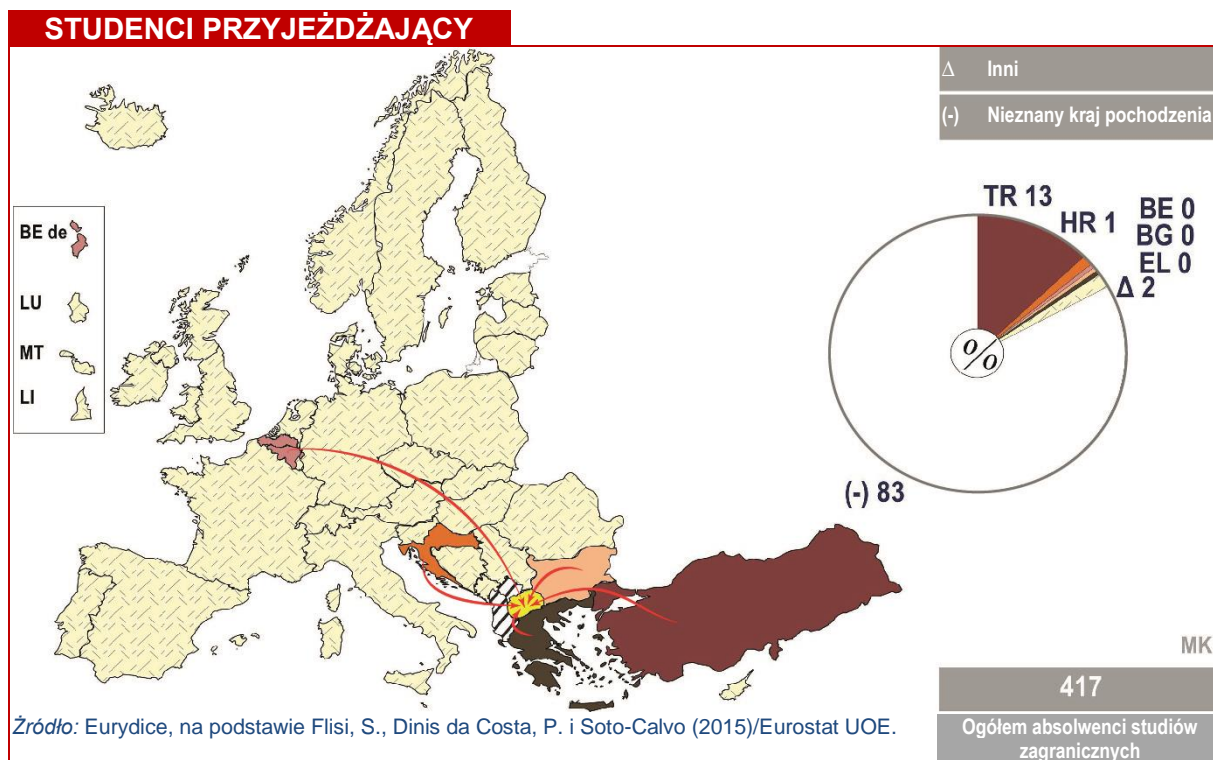
STUDENCI PRZYJEŹDZAJĄCY

Brak danych.

STUDENCI WYJEŹDZAJĄCY

Brak danych.

Była Jugosłowiańska Republika Macedonii

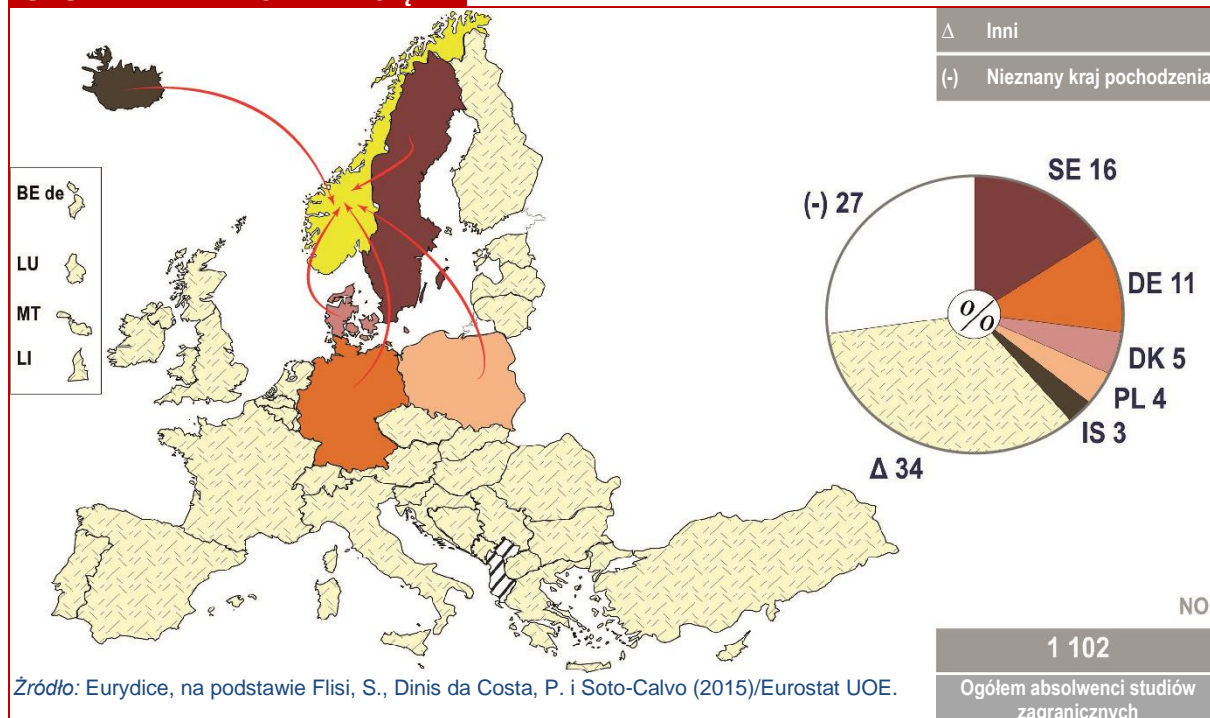
Objaśnienie dotyczące jednego kraju

Brak poziomu ISCED 5.

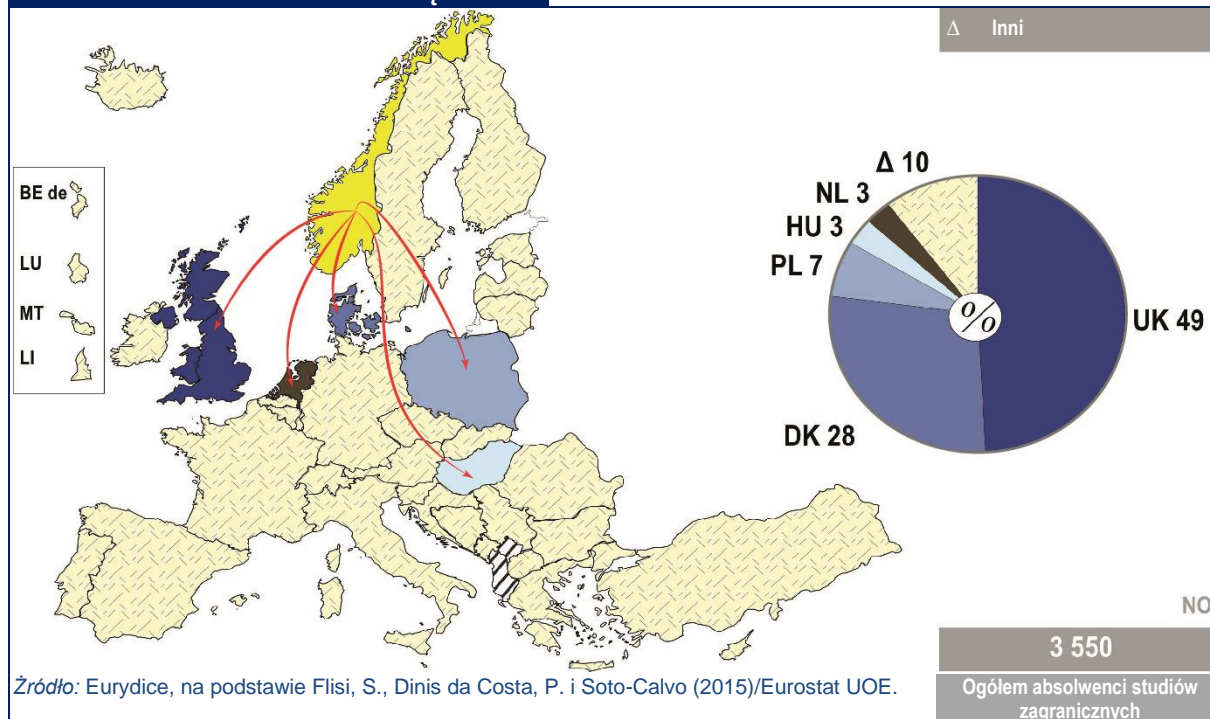

Norwegia

STUDENCI PRZYJEŹDZAJĄCY

STUDENCI WYJEŹDZAJĄCY

Serbia

STUDENCI PRZYJEŹDŻAJĄCY

Brak danych

STUDENCI WYJEŹDŻAJĄCY

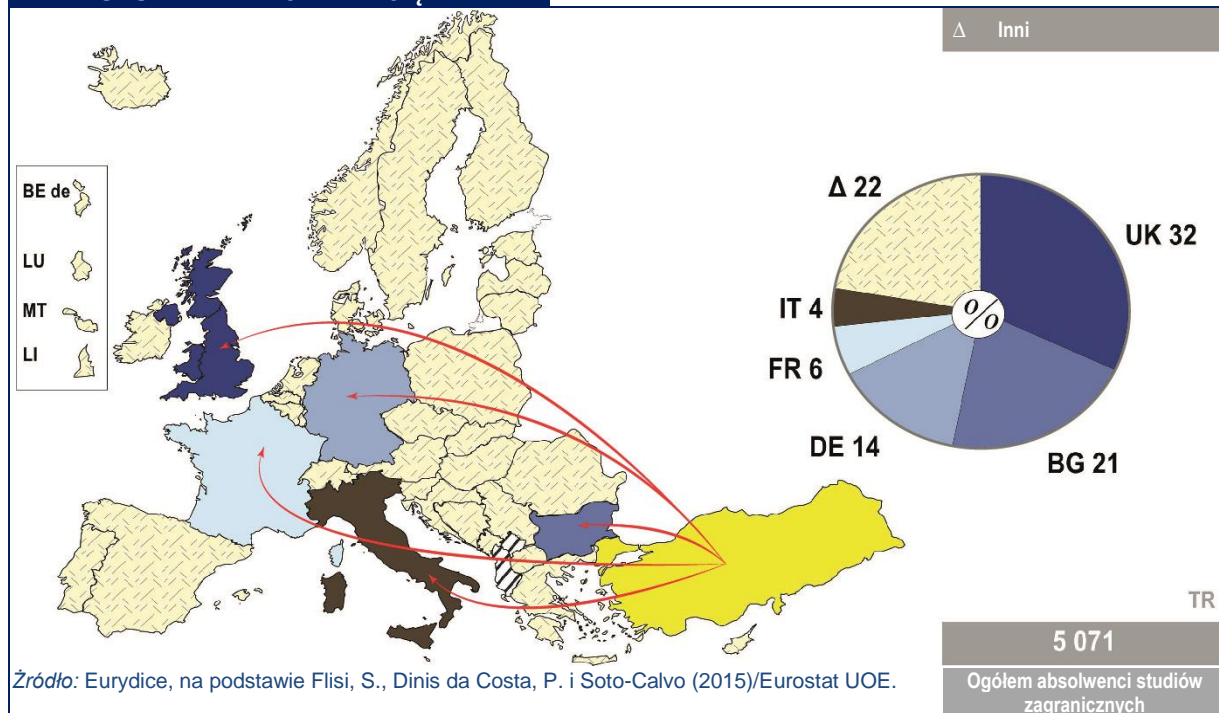
Brak danych

Turcja

STUDENCI PRZYJEŹDŻAJĄCY

Brak danych

STUDENCI WYJEŹDŻAJĄCY

PODZIĘKOWANIA

AGENCJA WYKONAWCZA DS. EDUKACJI, KULTURY I SEKTORA AUDIOWIZUALNEGO

Education and Youth Policy Analysis

Adres pocztowy:
Avenue du Bourget 1 (J-70 – Unit A7)
BE-1049 Bruksela

(<http://ec.europa.eu/eurydice>)

Redaktor

Arlette Delhaxhe

Autorzy

Anna Horvath (koordynacja),
Peter Birch, David Crosier, Daniela Kocanova

Układ graficzny i rysunki

Patrice Brel

Koordynator produkcji

Gisèle De Lel

KRAJOWE BIURA EURYDICE

ALBANIA

Departament Integracji i Projektów Europejskich
Ministerstwo Edukacji i Sportu
Rruga e Durrësit, Nr. 23
1001 Tirana

AUSTRIA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung
Abt. Bildungsentwicklung und -reform
Minoritenplatz 5
1010 Wien
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

BELGIA

Unité Eurydice de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Ministère de la Fédération Wallonie-Bruxelles
Direction des relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/008
1080 Bruxelles
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

Eurydice Vlaanderen
Departement Onderwijs en Vorming
Afdeling Strategische Beleidsondersteuning
Hendrik Consciencegebouw 7C10
Koning Albert II-laan 15
1210, Brussel
Wkład biura: Ben Cohen, Eline De Ridder (koordynacja);
ekspersi z flamandzkiego Departamentu Kształcenia i
Szkołań: Erwin Malfroy, Magali Soenen, Sien Van den
Hoof, Noël Vercruysse; ekspert z Agencji ds. szkolnictwa
wyższego, kształcenia dorosłych, kwalifikacji i stypendiów:
Sander De Vleeshouwer; ekspert Accreditation
Organisation of the Netherlands and Flanders: Axel
Aerden

Eurydice-Informationsstelle der Deutschsprachigen
Gemeinschaft
Autonome Hochschule in der DG
Monschauer Strasse 57
4700 Eupen
Wkład biura: Stéphanie Nix

BOŚNIA I HERCEGOWINA

Ministerstwo Spraw Społecznych
Wydział Edukacji BiH
Trg BiH 3
71000 Sarajewo
Wkład biura: Mililani Lale

BULGARIA

Biuro Eurydice
Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich
Biuro ds. Planowania i Badań Edukacyjnych
15, Graf Ignatiev Str.
1000 Sofia
Wkład biura: Svetomira Apostolova – Kaloyanova (ekspert)

CHORWACJA

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
Donje Svetice 38
10000 Zagrzeb
Wkład biura: Duje Bonacci

CYPR

Biuro Eurydice
Ministerstwo Edukacji i Kultury
Kimonos and Thoukydidou
1434 Nikozja
Wkład biura: Christiana Haperi; eksperci: Despina
Martidou Forcier, Anthi Antoniadou (Departament
szkolnictwa wyższego)

REPUBLIKA CZESKA

Biuro Eurydice
Centrum Współpracy Międzynarodowej w zakresie
Edukacji Dům zahraniční spolupráce
Na Poříčí 1035/4
110 00 Praga 1
Wkład biura: Simona Pikálková, Sofie Doškářová i Helena
Pavlíková; Jiří Smrčka (*Národní akreditační úřad pro
vysoké školy*)

DANIA

Biuro Eurydice
Agencja ds. Szkolnictwa Wyższego
Bredgade 43
1260 København K
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

ESTONIA

Biuro Eurydice
Dział Analiz
Ministerstwo Edukacji i Kultury
Munga 18
50088 Tartu
Wkład biura: Kersti Kaldma (koordynacja);
ekspert: Janne Pukk (Ministerstwo Edukacji i Badań
Naukowych, Dział Szkolnictwa Wyższego)

FINLANDIA

Biuro Eurydice
Fińska Krajowa Rada ds. Edukacji
P.O. Box 380
00531 Helsinki
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

BYŁA JUGOSŁOWIAŃSKA REPUBLIKA MACEDONII

Narodowa Agencja ds. Europejskich Programów
Edukacyjnych i Mobilności
Porta Bunjakovec 2A-1
1000 Skopje

FRANCJA

Unité française d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement
supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation, de la prospective et de la
performance
Mission aux relations européennes et internationales
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Wkład biura: Inès Boumaiza i Céline Hein

NIEMCY

Eurydice-Informationsstelle des Bundes
Deutsches Zentrum für Luft- und Raumfahrt e. V. (DLR)
Heinrich-Konen Str. 1
53227 Bonn
Wkład biura: Hannah Gebel, DLR Projekttraeger

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat der
Kultusministerkonferenz
Taubenstraße 10
10117 Berlin
Wkład biura: Thomas Eckhardt

GRECJA

Biuro Eurydice
Dyrekcja ds. Unii Europejskiej
37 Andrea Papandreu Str. (Office 2172)
15180 Maroussi (Attiki)
Wkład biura: Magda Trantallidi, Ismini Christofareizi

WĘGRY

Krajowe Biuro Eurydice
Educational Authority
10-14 Szalay utca
1155 Budapest
Wkład biura: Anna Imre, Júlia Galántai, Zoltán András Szabó (ekspersi zewnętrzni)

ISLANDIA

Biuro Eurydice
Ministerstwo Edukacji
Víkurbær 3
203 Kópavogur
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

IRLANDIA

Biuro Eurydice
Department of Education and Skills
International Section
Marlborough Street
Dublin 1
DO1 RC96
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

WŁOCHY

Unità italiana di Eurydice
Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e
Ricerca Educativa (INDIRE)
Agenzia Erasmus+
Via C. Lombroso 6/15
50134 Firenze
Wkład biura: Erica Cimò; eksperci: Paola Castellucci
(*Direzione generale per lo studente, lo sviluppo e
l'internazionalizzazione della formazione superiore –
Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca*);
Federico Cinquepalmi (*Dirigente dell'Ufficio per
l'internazionalizzazione della formazione superiore,
Direzione generale per lo studente, lo sviluppo e
l'internazionalizzazione della formazione*); Diana Saccardo
(*Dirigente tecnico, Ministero dell'Istruzione, dell'Università
e della Ricerca*)

ŁOTWA

Biuro Eurydice
Agencja Rozwoju Edukacji
Valņu street 3
1050 Riga
Wkład biura: Daiga Ivsiņa (ekspert w Wydziale szkolnictwa
wyższego, nauki i innowacji, Ministerstwo Edukacji i Nauki)

LIECHTENSTEIN

Informationsstelle Eurydice
Schulamnt des Fürstentums Liechtenstein
Austrasse 79
Postfach 684
9490 Vaduz
Wkład biura: Krajowe centrum informacyjne Eurydice

LITWA

Biuro Eurydice
Krajowa Agencja Ewaluacji Szkół Republiki Litwy
Geležinio Vilko Street 12
03163 Vilnius
Wkład biura: Ilona Kazlauskaitė (ekspert zewnętrzny)

LUKSEMBURG

Unité nationale d'Eurydice
ANEFORÉ ASBL
eduPôle Walferdange
Bâtiment 03 – étage 01
Route de Diekirch
L-7220 Walferdange
Wkład biura: Corinne Kox i Josiane Laures (MESR)
(ekspersi ds. szkolnictwa wyższego); Thomas Michels
(MENJE) (ekspert ds. kształcenia językowego)

MALTA

Biuro Eurydice
Research and Policy Development Department
Ministry for Education and Employment
Great Siege Road
Floriana VLT 2000
Wkład biura: Louis Scerri

CZARNOGÓRA

Biuro Eurydice
Vaka Djurovica bb
81000 Podgorica
Wkład biura: Mubera Kurpejović, Biljana Mišović, Milica
Žižić, Zora Bogičević (Ministerstwo Edukacji); prof. Mira
Vukčević (Uniwersytet w Czarnogórze); Nevena Čabriló
(Biuro Usług Edukacyjnych)

HOLANDIA

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Internationaal Beleid
Etage 4 – Kamer 08.022
Rijnstraat 50
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

NORWEGIA

Biuro Eurydice
Ministerstwo Edukacji i Kultury
AIK-avd., Kunnskapsdepartementet
Kirkegata 18
P.O. Box 8119 Dep.
0032 Oslo
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

POLSKA

Biuro Eurydice
Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji
ul. Mokotowska 43
00-551 Warszawa
Wkład biura: Magdalena Górowska-Fells w konsultacji z ekspertami z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wzwyższego; ekspert zewnętrzny: dr Mariusz Luterek (Uniwersytet Warszawski)

PORTUGALIA

Unidade Portuguesa da Rede Eurydice (UPRE)
Ministério da Educação e Ciência
Direção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência (DGEEC)
Av. 24 de Julho 134
1399-054 Lisboa
Wkład biura: Isabel Almeida; spoza biura: Ana Mateus

RUMUNIA

Biuro Eurydice
Narodowa Agencja Programów Wspólnotowych w dziedzinie Edukacji i Szkoleń Zawodowych
Universitatea Politehnică București
Biblioteca Centrală
Splaiul Independenței, nr. 313
Sector 6
060042 București
Wkład biura: Veronica - Gabriela Chirea, we współpracy z ekspertami: Ion Ciucă (Ministerstwo Edukacji i Badań Naukowych); Ciprian Fartușnic, Magda Balica (Institute of Science Education); Adrian Iordache, Oana Mihaela Salomia (Krajowe Centrum ds. Uznawania i Ekwiwalencji Dyplomów - CNRED)

SERBIA

Biuro Eurydice Serbia
Fundacja Tempus
Terazije 36 – 1st floor
11000 Belgrade
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

SŁOWACJA

Biuro Eurydice
Slovak Academic Association for International Cooperation
Křížkova 9
811 04 Bratislava
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

SŁOWENIA

Biuro Eurydice
Ministerstwo Edukacji, Nauki i Sportu
Biuro Rozwoju Edukacji
Masarykova 16
1000 Ljubljana
Wkład biura: Tanja Tašanoska

HISZPANIA

Eurydice España-REDIE
Centro Nacional de Innovación e Investigación Educativa (CNIIE)
Ministerio de Educación, Cultura y Deporte
c/ Torrelaguna, 58
28027 Madrid
Wkład biura: Adriana Gamazo García, Ana Isabel Martín Ramos i Elena Vázquez Aguilar

---

SZWECJA

Biuro Eurydice
Universitets- och högskolerådet/The Swedish Council for Higher Education
Universitets- och högskolerådet
Box 45093
104 30 Stockholm
Wkład biura: Opracowanie zespołowe

SZWAJCARIA

Biuro Eurydice
Szwajcarska Konferencja Ministerstw Edukacji (EDK)
Speichergasse 6
3000 Bern 7

TURCJA

Biuro Eurydice
MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı (SGB)
Eurydice Türkiye Birimi, Merkez Bina 4. Kat
B-Blok Bakanlıklar
06648 Ankara
Wkład biura: Osman Yıldırım Uğur; Dilek Güleçyüz; Hatice Nihan Erdal; ekspert: Associate Professor Dr. Paşa Tefrik Cephe

---

WIELKA BRYTANIA

Eurydice Unit for England, Wales and Northern Ireland
Centre for Information and Reviews
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough, Berkshire, SL1 2DQ
Wkład biura: Hilary Grayson

Eurydice Unit Scotland
c/o Learning Analysis
Education Analytical Services
Scottish Government
Area 2D South
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Wkład biura: Yousaf Kanan

Tablica wyników mobilności studentów. Uwarunkowania studiowania za granicą

Raport został opracowany jako część działań stanowiących kontynuację realizacji Zalecenia „Mobilna młodzież” Rady Unii Europejskiej z 2011r. promującego mobilność edukacyjną młodzieży. Tablica wyników mobilności ma pomóc Komisji Europejskiej w monitorowaniu postępów krajów europejskich w promowaniu mobilności edukacyjnej i usuwaniu przeszkód w jej realizacji.

Tablica wyników mobilności w szkolnictwie wyższym obejmuje sześć wskaźników w pięciu obszarach tematycznych: informacja i poradnictwo, przygotowanie językowe, transfer świadczeń pieniężnych dla studentów, wsparcie dla studentów defaworyzowanych oraz uznawanie efektów uczenia się i kwalifikacji. Sześć wskaźników prezentowanych w tablicy wyników to wskaźniki złożone, opracowane na podstawie różnych kryteriów stosowanych w danej dziedzinie polityki.

Informacje za rok 2015/16 zostały dostarczone przez biura krajowe Eurydice i obejmują 28 państw członkowskich UE, Bośnię i Hercegowinę, Islandię, Liechtenstein, Czarnogórę, Norwegię, Serbię i Turcję.

Sieć Eurydice ma na celu prezentację europejskich systemów edukacji, ich organizacji i metod pracy. Sieć przedstawia opisy krajowych systemów edukacji, badania porównawcze, wskaźniki i dane statystyczne. Wszystkie publikacje sieci Eurydice są dostępne nieodpłatnie na stronie internetowej sieci Eurydice lub na życzenie w wersji drukowanej. Działania sieci Eurydice koncentrują się na promowaniu zrozumienia, współpracy, zaufania i mobilności na szczeblu europejskim i międzynarodowym.

W skład sieci wchodzi biura krajowe z siedzibą w państwach europejskich, które są koordynowane przez Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego. Aby uzyskać więcej informacji na temat sieci Eurydice, patrz: <http://ec.europa.eu/eurydice>.

